Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ana Čeperlin

Vloga vzgojno-izobraževalnega zavoda pri preprečevanju nasilja v družinah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2025

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ana Čeperlin

Vloga vzgojno-izobraževalnega zavoda pri preprečevanju nasilja v družinah

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Ana Kralj

Ljubljana, 2025

Vloga vzgojno-izobraževalnega zavoda pri preprečevanju nasilja v družinah
Povzetek diplomskega dela

V uvodnem delu diplomskega dela predstavim problematiko nasilja v družini in se osredotočim na posledice, ki jih takšno nasilje pušča pri otrocih. Opišem različne oblike nasilja, kot so fizično, psihično, spolno, ekonomsko nasilje in zanemarjanje, ter poudarim, da otrok, ki je priča nasilju, doživlja enako hude posledice kot neposredna žrtev. Predstavim tudi zakonski okvir za preprečevanje in obravnavo nasilja v družini ter ključne dokumente, ki to področje urejajo. V nadaljevanju teoretičnega dela raziskujem vlogo vzgojno-izobraževalnih zavodov pri preprečevanju nasilja v družini. Podrobneje opišem, kako lahko šola in vrtec kot otroku dostopni okolji prepoznata znake nasilja in delujeta kot varovalna dejavnika. Obravnavam vlogo učiteljev, vzgojiteljev in strokovnih delavcev ter njihov pomen pri oblikovanju varnega in spodbudnega okolja za otroke. Posebej se posvetim pomenu sodelovanja med institucijami, kot so centri za socialno delo, policija in šole, ter oviram, s katerimi se zaposleni srečujejo pri zaznavi in prijavi nasilja. Na koncu navedem tudi dostopne programe in izobraževanja na področju preprečevanja nasilja v družini. Empirični del diplomskega dela temelji na kvalitativni raziskavi, v kateri sem preko polstrukturiranih intervjujev z zaposlenimi v osnovnih šolah in vrtcih raziskovala, kako prepoznavajo nasilje v družini, kako ukrepajo ob zaznavi nasilja, kakšno podporo imajo na voljo, kako sodelujejo z drugimi institucijami in kako izvajajo preventivne dejavnosti. Ugotovitve kažejo, da se zaposleni zavedajo svoje vloge in odgovornosti, a se pogosto srečujejo z občutki nemoči, pomanjkanjem znanja in nejasnostmi glede postopkov. Ugotovila sem, da je sodelovanje z drugimi institucijami ključno, a pogosto neučinkovito zaradi pomanjkanja povratnih informacij. Prav tako se kaže potreba po več sistematičnih in rednih izobraževanjih zaposlenih, vključevanju celotnega kolektiva v preventivne dejavnosti ter večji podpori strokovnim delavcem pri spopadanju z zahtevnimi situacijami. V zaključku podam tudi predloge za izboljšave, ki vključujejo večjo podporo zaposlenim, učinkovitejše medinstitucionalno sodelovanje ter širše vključevanje preventivnih programov v šolski in vrtčevski prostor.

Ključne besede: nasilje v družini, šola, vrtec, preventivne dejavnosti, svetovalna služba, zaščita otrok, medinstitucionalno sodelovanje

The role of educational institutions in preventing domestic violence
Graduation thesis abstract

In the introductory part of the thesis, I present the issue of domestic violence and focus on the consequences it leaves on children. I describe different forms of violence, such as physical, psychological, sexual, economic violence and neglect and emphasize that a child who witnesses violence experiences equally severe consequences as a direct victim. I also present the legal framework for the prevention and handling of domestic violence, as well as key documents regulating this area. In the theoretical part, I explore the role of educational institutions in preventing domestic violence. I describe in detail how schools and kindergartens, as environments accessible to children, can recognize signs of violence and act as protective factors. I address the roles of teachers, preschool educators, and professional staff, and their importance in creating a safe and supportive environment for children. Special attention is given to the importance of cooperation between institutions such as social work centers, the police, and schools, and to the obstacles employees face when detecting and reporting violence. The empirical part of the thesis is based on a qualitative research study, in which I conducted semi-structured interviews with employees of primary schools and kindergartens to examine how they recognize domestic violence, how they respond upon detection, what support they have at their disposal, how they cooperate with other institutions, and how they implement preventive activities. The findings show that employees are aware of their role and responsibility but often face feelings of helplessness, lack of knowledge, and uncertainty regarding procedures. I found that cooperation with other institutions is essential but often ineffective due to a lack of feedback. There is also a need for more systematic and regular training for staff, inclusion of the entire staff in preventive activities, and increased support for professionals when dealing with demanding situations. In conclusion, I provide proposals for improvements, including greater support for staff, more effective inter-institutional cooperation, and broader implementation of preventive programs in schools and kindergartens.

Keywords: domestic violence, school, kindergarten, preventive activities, counselling service, child protection, inter-institutional cooperation

KAZALO VSEBINE

1. Teoretični uvod 1
1. 1. Nasilje v družini 1
1. 1. 1. Pojem nasilja v družini 1
1. 1. 2. Oblike nasilja v družini 1
1. 1. 3. Posledice nasilja pri otrocih 4
1. 1. 4. Obseg nasilja v družini 6
1. 1. 5. Zakonski okvir s področja obravnavanja in preprečevanja nasilja v družini 8
1. 2. Vzgojno-izobraževalne institucije in nasilje v družini 9
1. 2. 1. Vloga vzgojiteljev in učiteljev pri obravnavi otroka, ki doživlja nasilje v družini 11
1. 2. 2. Vloga strokovnih delavcev pri obravnavi otroka, ki doživlja nasilje v družini 13
1. 2. 3. Medinstitucionalno sodelovanje pri obravnavi nasilja v družini 14
1. 2. 4. Izzivi, s katerimi se zaposleni soočajo pri prepoznavanju in prijavi nasilja v družini 15
2. Formulacija problema 19
3. Metodologija 21
3. 1. Vrsta raziskave 21
3. 2. Merski instrument in viri podatkov 21
3. 3. Populacija in vzorec 21
3. 4. Zbiranje podatkov 22
3. 5. Obdelava in analiza podatkov 22
4. Rezultati 23
4. 1. Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini 23
4. 2. Posledice nasilja v družini 27
4. 3. Preventiva in izobraževanje o nasilju v družini 28
4. 4. Izzivi pri delu 30
4. 5. Sodelovanje 31
4. 5. 1. Sodelovanje pedagoškega osebja in strokovnih služb 31
4. 5. 2. Sodelovanje z drugimi institucijami 32
4. 5. 3. Izzivi pri sodelovanju 33
4. 6. Primeri v praksi 33
5. Razprava 36
5. 1. Kako pogosto se zaposleni v vzgoji in izobraževanju srečujejo z nasiljem v družinah? 36
5. 2. Kako zaposleni v vzgoji in izobraževanju prepoznajo, da otrok doživlja nasilje v družini? 36
5. 3. Kako zaposleni v vzgoji in izobraževanju ukrepajo v primeru zaznave nasilja v družini? 37
5. 4. Kako šola in vrtec sodelujeta z drugimi organizacijami in strokovnimi službami pri preprečevanju nasilja v družinah? 38

5. 5. Ali in kakšne izobraževalne in preventivne dejavnosti izvajajo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah za preprečevanje nasilja v družinah? 39
6. Sklepi 41
7. Predlogi 43
8. Literatura 45
9. Priloge 50
9. 1. Vodilo za intervju 50
9. 2. Transkripcije intervjujev 53
9. 3. Tabela odprtega kodiranja 79
9. 4. Osno kodiranje 152

KAZALO TABEL

Tabela 1: Odprto kodiranje 79

1. Teoretični uvod

1. 1. Nasilje v družini

1. 1. 1. Pojem nasilja v družini

Nasilje je vedenje, s katerim oseba, ki ima praviloma več moči, zlorabi svojo moč, z namenom, da drugo osebo nadzoruje, jo ustrahuje, jo poniža, ji vzame moč, si jo podredi, jo izkoristi, jo razvrednoti ali celo unči. Nasilje pomeni kršitev temeljnih človekovih pravic in omejevanje človeškega potenciala druge osebe (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d. b). Tudi Ančić idr. (2015, str. 13) nasilje opredeljujejo kot zlorabo moči, pri kateri storilec na različne načine uveljavlja nadzor nad žrtvijo in zlorablja svojo moč za doseganje lastnih ciljev. Takšna ravnanja so praviloma načrtovana, zavestna, nadzorovana, vnaprej premišljena ter se pogosto ponavljajo. Oseba, ki ima premoč, si prizadeva obvladovati, kaznovati, se maščevati, drugi osebi, hkrati pa poniževati, izkoriščati, telesno ali duševno prizadeti oziroma socialno uničiti posameznika, ki je v šibkejšem položaju. Za nasilje je vedno odgovorna oseba, ki nasilje povzroča, nasilno vedenje pa je zavestna izbira, ki jo lahko odrasle osebe sprejemajo in je nikoli ne moremo opravičiti z ravnanjem žrtve ali okoliščinami (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d. b).

Po Možini (2004, str. 12) pomeni nasilno vedenje vsako telesno ali besedno ravnanje, ki povzroči psihično ali fizično škodo. Gre za subjektivno definicijo, saj si žrtev lahko razlaga nasilje glede na doživljanje. Tudi Muršič (2012) poudarja, da je razumevanje nasilja odvisno od naše konceptualizacije in pripisovanja pomena, kar vpliva tudi na naš odziv nanj. Zato velja, da je nasilje vse, kar žrtev doživi kot nasilje.

Nasilje v družini predstavlja zlorabo družbene moči, kjer je moč med spoloma in med starši in otroki neenakomerno porazdeljena (MDDSZEM, 2023a, str. 3). Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) nasilje v družini opredeljuje kot vsako uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu. V to definicijo zakon vključi tudi zanemarjanje, zalezovanje žrtve in telesno kaznovanje otrok.

1. 1. 2. Oblike nasilja v družini

Opredelimo lahko več oblik nasilja v družini, pri čemer žrtev doživlja eno obliko ali več njih hkrati.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008, 3. člen, 2. odstavek) fizično nasilje opredeljuje kot vsako uporabo fizične sile, ki povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na posledice, ki jih žrtev doživi. Fizično nasilje je najbolj očitna oblika nasilja, ki se kaže v obliki klofut, brc, udarjanja z glavo ob steno ali tla, pretepanja z različnimi predmeti, metanja predmetov v osebo, davljenja, lasanja, napadov z nožem in umora. Posledice fizičnega nasilja so modrice, poškodbe glave, zlomi, opekline in ureznine. Vsako fizično nasilje je tudi psihično nasilje, pri čemer se pri fizičnem nasilju, besednem nasilju pridruži udarec (Plaz, 2016, str. 75). Društvo za nenasilno komunikacijo (b. d. a) omenja še druge oblike fizičnega nasilja, kot je namerno izpostavljanje nevarnostim, ki se lahko kaže kot prehitra vožnja. Fizično nasilje je tudi zvijanje rok, polivanje s tekočino in odrekanje ali siljenje s hrano.

Psihično nasilje so ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske (ZPND, 2008, 3. člen, 4. odstavek). Psihično nasilje, poimenovano tudi kot verbalno oziroma besedno nasilje, je najbolj razširjena in tudi najbolj pogosta oblika nasilja. Ta vrsta nasilja označuje vsakršna verbalna dejanja, ki se na nezaželen in grob način dotaknejo človekove psihe. Psihično nasilje vpliva na žrtvino samozavest, samopodobo in samozaupanje (Kuhar, Guzelj, Drolc in Zabukovec, 1999). Društvo za nenasilno komunikacijo (b. d. a) opisuje, da je psihično nasilje pogosto težko prepoznati. Žrtve opisujejo občutke zmedenosti in ujetosti v odnosu, dvomijo o sebi in v to, kar sem jim dogaja, odgovornost za nasilje pa pripisujejo sebi.

Spolno nasilje je vrsta nasilje, kjer oseba spolno dejanje občuti kot prisilo. Otrok, ki doživlja spolno zlorabo, le to lahko doživi kot igro in nenujno kot nekaj neprijetnega (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d. a). Spolna zloraba otroka pomeni, da odrasel izkoristi otrokov podrejeni položaj, telo, neizkušenost, radovednost in potrebo po potrditvi. Gre za grob poseg v drugo delo, duševnost in razvoj otroka, pri čemer storilec ne upošteva osebnih mej otroka in krši otrokove pravice (Logar, Zabukovec Kerin in Svete, 2023). Kot avtorji zapisujejo v Protokolu za ravnanje ob zaznavi in obravnavi spolnega nasilja in spolnega nadlegovanja v vzgojno-izobraževalnih zavodih (2023), gre pri spolnem nasilju vedno za podrejanje in zlorabo moči, ki se pri tej obliki nasilja dogaja v različnih dejanjih s spolno vsebino. Spolno nasilje se največkrat pojavlja znotraj odnosov, v katerih naj bi bili otroci najbolj varni. Zlorabo najpogosteje stori družinski član oziroma oseba, ki jo otrok pozna, zlorabe pa ne smemo enačiti z ljubeznijo ali skrbjo za otroka.

Številni otroci ne razumejo, ali ne prepoznajo elementa prisile, saj razvojno še ne razumejo, kaj se jim dogaja (Logar, Zabukovec Kerin in Svete, 2023). Prav tako te avtorice opisujejo, da otrok ne more dati svobodnega pristanka za spolnost z odraslo osebo.

Zanemarjanje je oblika nasilja, pri kateri oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti ali drugih osebnih okoliščin (ZPND, 2008, 3. člen, 6. odstavek). Običajno je zanemarjanje dolgotrajno dejanje, pri čemer gre za neskrbno in neustrezno ravnanje staršev ali skrbnikov, ki ne zadovoljijo telesnih, psihičnih, čustvenih, kognitivnih, izobraževalnih in socialnih potreb otroka ali te potrebe zadovoljijo na neustrezen način. Zanemarjanje lahko ogroža življenje otroka in negativno vpliva na njegovo zdravje in psihosocialni razvoj (Ančić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017). Avtorice poudarjajo, da starši zanemarjajo otroka tudi, ko ga ignorirajo, zanikajo ali izkrivijo informacije, povezane z otrokom, in ne ravnajo v smeri, da otroka zaščitijo. Zanemarjanje otroka se kaže v pomanjkljivi skrbi za njegovo higieno in prehrano, v izpostavljanju nevarnim situacijam, puščanju otroka samega v okoliščinah, kjer tega glede na svojo starost še ni sposoben obvladovati, v opuščanju ukrepov za njegovo varnost ter v neupoštevanju njegovih čustvenih in fizičnih potreb. Poleg tega med oblike zanemarjanja sodijo tudi izpostavljanje otroka nasilnim situacijam in podobna vedenja, ki ogrožajo njegov zdravi razvoj (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d. b).

Ekonomsko nasilje pomeni, da družinski član neupravičeno nadzoruje, ali omejuje drugega družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja. Prav tako je ekonomsko nasilje tudi neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov (ZPND, 5. odstavek 3. člena). Ekonomsko nasilje nad otrokom vključuje omejevanje ali odvzem sredstev, potrebnih za osnovno preživetje in kršenje pravic, povezanih s temi sredstvi. Med oblike ekonomskega nasilja sodijo izkoriščanje otrokovega dela, prisiljevanje otrok v dejavnosti za pridobivanje dohodka, otroška prostitucija, ugrabitve in prodaja otrok z namenom njihovega delovnega izkoriščanja. Pomemben vidik ekonomskega nasilja predstavlja tudi neplačevanje preživnine, kar je v slovenskem pravnem sistemu opredeljeno kot kaznivo dejanje. Otroci lahko ekonomsko nasilje doživljajo tudi v odnosih z vrstniki ali sorojenci, pri čemer so najpogostejše oblike odvzem žepnine, kraja, skrivanje ali namerno uničenje osebnih predmetov (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d. b).

Zakon izpostavlja tudi, da je otrok žrtev nasilja, če je priča nasilju v družini ali živi v okolju, kjer se nasilje dogaja (ZPND, 2008). Tudi Domiter Protner (2011, str. 382, 383), Mezinec, (2020, str. 101) in Lloyd (2018, str. 1) poudarjajo, da četudi otrok nasilja neposredno ne doživlja, je prav tako žrtev nasilja v družini in doživlja enako hude posledice. Že sama izpostavljenost otroka nasilju je kritična za otrokov nadaljnji razvoj (Društvo za nenasilno komunikacijo b. d. a).

1. 1. 3. Posledice nasilja pri otrocih

Kuhar idr. (2022) pravijo, da se obremenjujoče izkušnje v otroštvu, kar nasilje je, kažejo tudi v odrasli dobi, in sicer na psihosocialnem področju, zdravstvenem stanju in v kakovosti življenja posameznika. Avtorji navajajo, da se meri deset kazalnikov obremenjujočih izkušenj. Na osebni ravni so to psihično, fizično in spolno nasilje ter psihično in fizično zanemarjanje. V kategorije spada še ostalih pet izkušenj, ki so povezane z ostalimi družinskimi člani, in sicer, nasilje med odraslimi člani gospodinjstva, zasvojenost in duševne motnje, kriminalno dejanje in razveza staršev ali prekinitev stika med otrokom in starši.

Filipčič (2002) izpostavlja še drug pogled, ki se dotika vpliva, ki ga ima izpostavljenost nasilju na otroke. Izhaja iz teorije socialnega učenja, in sicer, da oblikujemo svoje vedenje, na podlagi tega, čemu smo bili izpostavljeni v otroštvu, v procesu socializacije. Opazovanje nasilja v družini lahko zviša toleranco za nasilje, nasilno vedenje pa postane način za obvladovanje stresa in reševanje konfliktov v odrasli dobi. Ta model dojemanja nasilja kot običajen način komuniciranja se prenaša iz generacije v generacijo. Avtorica poudarja tako imenovani cikel nasilja, ki poudarja, da so se starši, ki zlorabljajo svoje otroke, nasilnega ravnanja naučili v otroštvu, ko so bili sami priče nasilju, ali neposredne žrtve v lastnih družinah.

V zgodnjem obdobju otroštva so otroci še posebej ranljivi za posledice travmatskih izkušenj nasilja (Štirn, 2014, str. 141). Ne glede na to, katero obliko nasilja v družini otrok doživlja, se najpogostejše posledice kažejo na telesnem, ekonomskem, vedenjskem in socialnem področju ter na psihičnem, kognitivnem in čustvenem področju (Ančić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017).

Telesne posledice (Ančić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017):

- poslabšano zdravstveno stanje,
- telesne bolezni, povezane s psihičnim stresom,
- upočasnjen ali slabši razvoj možganov v zgodnjem otroštvu,
- težave z nadzorom uriniranja ali odvajanja,
- oteženo dihanje in težave pri prehranjevanju,
- pogosti glavoboli,
- izguba las ali pojav plešavosti.

Ekonomske posledice (Ančić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017):

- večje tveganje, da posameznik ne zaključi šolanja,
- potreba po plačljivih oblikah izobraževanja,

- nižje možnosti za zaposlitev zaradi različnih ovir,
- visoki stroški zdravljenja, vključno s psihološko pomočjo.

Vedenjske in socialne posledice (Ančić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017:

- sesanje palca,
- uporaba alkohola ali drog,
- navidezna samostojnost otroka,
- nevarno, nasilno ali destruktivno vedenje,
- pretirano resnoben ali pretirano šaljiv odnos do okolice,
- izključevanje iz šole,
- prestopništvo,
- grizenje nohtov,
- pogosti izbruhi jeze brez očitnega vzroka,
- navidezna prezgodnja zrelost,
- neopravičeno izostajanje od pouka,
- impulzivni in moteči vedenjski izbruhi,
- samopoškodovanje,
- strah pred fizičnim stikom in izguba zaupanja v ljudi,
- pretirana potreba po nadzoru nad sabo ali drugimi,
- misli na samomor, poskusi ali samomor,
- pomanjkanje sočutja in čustvene razvitosti,
- občutki osamljenosti, izolacija in izogibanje družbenim stikom,
- nedejavnost,
- zmanjšana delovna učinkovitost,
- bežanje od doma,
- težave pri vzpostavljanju stabilnih medosebnih odnosov,
- večja verjetnost za nasilje v vrstniških odnosih,
- stalna potreba po pozornosti,
- izogibanje odnosom in nadzor nad navezanostjo,
- pretirana podrejenost,
- zapiranje vase,
- težave pri postavljanju in ohranjanju osebnih mej.

Psihične, kognitivne in čustvene posledice (Ančić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Sušnik, 2017):

- občutek krivde za nasilna dejanja drugih,
- strah pred izgubo ljubljenih oseb in pred kaznijo,
- občutki strahu,
- posttravmatska stresna motnja,
- duševne motnje,
- motnje hranjenja,
- epizode močnega joka ali panike,
- težave pri izražanju misli,
- pretirano učenje ali padec učnega uspeha,
- nizko samospoštovanje,
- slaba samopodoba,
- težave s koncentracijo,
- motnje govornega razvoja,
- občasni nepričakovani spomini na pretekle dogodke,
- motnje spanja in nočne more,
- občutki žalosti in depresije,
- spominske motnje,
- občutki sramu in krivde.

1. 1. 4. Obseg nasilja v družini

Društvo za nenasilno komunikacijo (b. d. d.) poudarja, da pri iskanju uradnih statističnih podatkov o nasilju lahko uporabimo več različnih virov, med katerimi so policijska poročila eden ključnih. Pomembno je upoštevati, da se nasilje v družini pogosto ne prijavi pristojnim organom, zato te oblike nasilja pogosto ostanejo prikrite, kar pomeni, da podatki, ki jih beleži policija, ne odražajo nujno dejanskega obsega problema v družbi.

V policiji ugotavljajo, da nasilje v družini na letni ravni predstavlja precejšnji del njihovega delovanja. Policisti letno, od približno 80.000 vseh različnih kaznivih dejanj obravnavajo več tisoč primerov nasilja v družinskem okolju (Policija, b. d.).

V letu 2024 je policija obravnavala 3.172 kaznivih dejanj s področja zakonske zveze, družine in otrok, kar predstavlja najvišje število v zadnjem petletnem obdobju in presega povprečje teh let, ki znaša 2.851 primerov. Najpogosteje so bila zaznana dejanja nasilja v družinskem krogu ter primeri zanemarjanja in neustreznega ravnanja z mladoletnimi osebami. Statistični podatki kažejo na postopno povečanje prijavljenih tovrstnih dejanj, kar lahko

nakazuje večjo ozaveščenost javnosti ter pripravljenost žrtev ali prič, da nasilje prijavijo pristojnim organom (Policija, 2025, str. 30).

Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (b. d.), v evropski regiji, pred dopolnjenim 18. letom starosti, približno 18 milijonov otrok doživi spolno zlorabo, 44 milijonov doživi fizično nasilje, medtem ko je čustveni zlorabi izpostavljenih kar 55 milijonov otrok. Hude oblike nasilja so usodne, saj vsako leto zaradi zlorabe umre več kot 850 otrok, mlajših od 15 let. Še posebej so ogroženi otroci iz socialno šibkejših okolij, saj 71 % vseh umorov otrok v regiji doleti otroke iz držav z nizkimi in srednjimi prihodki, pri čemer fantje predstavljajo 60 % vseh umorjenih otrok.

Organizacija National Children's Alliance (b. d.) kaže na podobne podatke, in sicer je bilo v letu 2022 v Združenih državah Amerike prijavljenih 558.899 primerov zlorabe in zanemarjanja otrok, kar pomeni približno 8 otrok na 1.000 prebivalcev. V istem letu je zaradi zlorabe ali zanemarjanja umrlo približno 1.990 otrok. Fantje so imeli višjo stopnjo smrtnosti (3,26 na 100.000) v primerjavi z dekleti (2,25 na 100.000). Najpogostejša oblika zlorabe otrok v ZDA je zanemarjanje, ki je predstavljalo kar 74 % vseh prijavljenih primerov, sledila sta fizična zloraba s 17 % in spolna zloraba z 11 %, medtem ko je bilo primerov trgovine z ljudmi 0,2 %. V kar 76 % primerov so bili storilci starši ali zakoniti skrbniki, posebej ranljivo skupino predstavljajo najmlajši otroci, mlajši od dveh let, ki so predstavljali kar 27 % vseh žrtev.

Sedmak in Kralj (2006, str. 102, 103) opozarjata tudi, da pri ocenjevanju razširjenosti nasilja v družini ne gre spregledati vpliva družbenih predstav, ki še vedno temeljijo na tradicionalnih in patriarhalnih vzorcih. Pogosto so prisotna stališča, ki vsaj delno odgovornost za nasilje pripisujejo žrtvi, skozi izjave, kot so "sama si je kriva", "je že izzivala", ali "kaj pa provocira". To pogosto pomeni, da se številne žrtve odločajo za molk in nasilja ne prijavijo pristojnim organom. Poleg kulturnih dejavnikov pa ocenjevanje razširjenosti nasilja v družinah ovira tudi razdrobljenost pri evidentiranju podatkov. Policija beleži zgolj prijavljene primere nasilja, zdravstveni sistem vodi ločene evidence, in to le za žrtve, ki poiščejo pomoč, medtem ko nevladne organizacije oblikujejo ocene na podlagi svojih stikov z žrtvami. Zaradi nepovezanih sistemov beleženja in pomanjkanja skupne baze podatkov ni mogoče oblikovati enotne in celovite slike o dejanskem obsegu nasilja v družinah v Sloveniji.

1. 1. 5. Zakonski okvir s področja obravnavanja in preprečevanja nasilja v družini

Nasilje v družini je posredno ali neposredno obravnavano v Ustavi Republike Slovenije, v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini, v Kazenskem zakoniku, v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije ter prepoved približevanja in v Družinskem zakoniku.

Ustava Republike Slovenije vsebuje več členov, ki se dotikajo nasilja v družini. 34. člen zagotavlja pravico do osebnega dostojanstva in varnosti, 35. člen pa določa nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, zasebnosti ter osebnostnih pravic. V 53. členu je opredeljena zakonska zveza in družina, ki temelji na enakopravnosti zakoncev. Država pri tem varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja ustrezne pogoje za to varstvo. 54. člen pa določa pravice in dolžnosti staršev do svojih otrok, vključno z njihovim vzdrževanjem, izobraževanjem in vzgojo (Ustava Republike Slovenije, 1991, str. 8, 12).

Prvi zakon, ki je opredelil pojem nasilje v družini, je Zakon o preprečevanju nasilja v družini. Zakon opredeljuje pojem nasilja v družini in določa vlogo in naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb in drugih izvajalcev storitev na področju socialnega varstva, dolgotrajne oskrbe zdravstva, vzgoje in izobraževanja, organov samoupravnih lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008).

Nasilje v družini je po 191. členu Kazenskega zakonika opredeljeno kot kaznivo dejanje. Ta člen opredeljuje: “kdor v družinski skupnosti z drugim grdo ravna, ga pretepa ali drugače boleče ali ponižujoče ravna, ga z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo preganja iz skupnega prebivališča ali mu omejuje svobodo gibanja, ga zalezuje, ga prisiljuje k delu ali opuščanju dela, ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih enakih pravic spravlja v skupnosti v podrejen položaj, se kaznuje z zaporom do petih let” (Kazenski zakonik, 2012, str. 80).

Družinski zakonik ureja zakonsko zvezo, zunajzakonsko skupnost, razmerja med starši in otroki, oblike pomoči države pri težavah partnerskega in družinskega življenja, ukrepe za varstvo koristi otroka ter preživljanje. Družinski zakonik opisuje načelo, da starši delajo v korist otroka in ne podaja natančnih smernic ali pravil o tem, kako naj bi starši vzgajali svoje otroke. V mnogih pravnih sistemih vključuje določbe, ki se nanašajo na nasilje v družini. Te določbe so običajno namenjene zaščiti članov družine pred fizičnim, čustvenim ali drugim nasiljem ter zagotavljanju ustrezne pravne podpore in sankcij za tiste, ki so povzročitelji nasilja v družini (Družinski zakonik, 2017, str. 1, 2, 35).

V sklopu slovenske policije je nasilje v družini opredeljeno v njihovi zakonodaji iz leta 2013 (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, 2013). Ta zakon jim v 60. členu omogoča, da izdajo prepoved približevanja povzročitelju nasilja, če obstaja utemeljen sum, da je oseba izvedla kaznivo dejanje z elementi nasilja, ali pa je bila pri tem zalotena, ter obstajajo razlogi za domnevo, da bi lahko ogrozila življenje ali varnost osebe, s katero ima ali je imela bližnje razmerje. Na podlagi kazenskega zakonika in zakona, ki ureja preprečevanje nasilja v družini, lahko policisti odredijo prepoved približevanja določenemu kraju ali osebi. Če so po izteku te prepovedi približevanja izpolnjeni zakonski pogoji, preiskovalni sodnik do izteka ukrepa izda odločbo, s katero podaljša prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, 2013, str. 33-35).

1. 2. Vzgojno-izobraževalne institucije in nasilje v družini

Šola je institucija, ki s svojo specifičnostjo ponuja različne možnosti za razvoj pozitivne otrokove samopodobe, formiranje identitete in zaupanja. To je pomembno predvsem za otroke, ki se soočajo z nasiljem v družini, saj lahko spodbudno in varno šolsko okolje odpira možnosti razvijanja drugačne identitete in samopodobe otroka (Domiter Protner, 2014).

Šola je tudi prostor, kjer se odkriva, prijavlja in obravnava zloraba otroka. Vendar več kot to je šola predvsem skupnost, ki se sooča s posledicami, ki se dotikajo otroka, ki je žrtev nasilja v družini (Jenšterle, 2003, str. 32). Vzgojno-izobraževalne ustanove sicer niso primarno namenjene prepoznavanju nasilja, vendar se strokovne delavke s to problematiko pogosto srečujejo zaradi rednega stika z otroki. V šolskem ali vrtčevskem okolju se običajno zaznajo predvsem posledice nasilnega ravnanja, ki se dogaja v družinskem krogu (Jenšterle, 2003, str. 2).

Odkritje nasilja nad otroki je zahtevno opravilo, saj v družbi veljajo prepričanja, da otroci lažejo, fantazirajo in si izmišljajo, da so bili zlorabljeni. Prav tako je pogosto prepričanje, da se nasilje dogaja le v neurejenih družinah in v nižjih družbenih slojih. Zlorabo, ki jo doživlja otrok, lahko odrasli razkrijejo s prepoznavanjem znakov, ki so posledice zlorabe. Vzgojno-izobraževalne institucije imajo pri odkrivanju pomembno vlogo, saj v njih otroci vsak dan preživijo večino svojega časa. Odrasli, ki z otrokom sodelujejo, morajo biti pozorni na vse znake, s katerimi otrok sporoča, da je v stiski. Omogočiti mu morajo prostor, da o svojih stiskah spregovori, hkrati pa biti pozorni na vse spremembe v vedenju otroka, načinu čustvovanja in komunikacije (Frangež, Drobnič Radobuljac, Kodele, 2019)

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne institucije (2009) določa ravnanje zaposlenih v javnih in zasebnih vzgojno-izobraževalnih zavodih. Opisuje tudi

možne oblike pomoči otroku, ki je žrtev nasilja ter sodelovanje vzgojno-izobraževalne institucije z državnimi organi, nosilci javnih pooblastil in izvajalci javnih služb v primeru nasilja nad otrokom v družini. Pravilnik v svojih osnovnih izhodiščih obvezuje zaposlene v vzgojno-izobraževalnem zavodu k ničelni toleranci do nasilja. Zaposleni se mora odzvati na vsakršno opaženo, povedano ali videno nasilje pri otroku. Otroku, ki spregovori o nasilju, mora zaposleni verjeti in zaupati. Zaupa pa se tudi presoji osebe, ki je zaznala nasilje v družini, se z njo sodeluje in deluje podporno. Pravilnik poudarja pomembnost timskega in preventivnega dela pri obravnavi nasilja v družini. Ko zaposleni zazna, da je otrok žrtev nasilja v družini in začne postopek prijave suma na zlorabo, potrebuje profesionalno in osebno podporo in razumevanje ter sodelovanje sodelavcev in vodstva šole, zavoda ali vrtca (Filipčič in Klemenčič, 2011, str. 21).

Zaposleni v vzgoji in izobraževanju niso odgovorni za odkrivanje ali zbiranje dokazov o nasilju, njihov cilj je le zagotoviti pomoč otroku. Naloga zaposlenih ni presojanje, ali so otrokove izjave resnične ali kdo je storilec. V primeru telesnih poškodb ali hude psihične stiske mora zaposleni takoj obvestiti Center za socialno delo ali policijo, ki poskrbi za ustrezno zdravstveno oskrbo ali morebitno namestitev otroka (Filipčič in Klemenčič, 2011, str. 25). Njihova naloga je, da svoja opažanja in morebitne otrokove izjave objektivno in natančno zabeležijo. Pri zapisovanju opažanj je ključnega pomena, da se izogibajo interpretacijam in ocenjevanju ter da zabeležijo zgolj dejstva (Petelin, 2021, str. 122).

Filipčič in Klemenčič (2011) navajata, da informacije o nasilju v družini zaposleni v vzgoji in izobraževanju najpogosteje pridobi na tri načine. Lahko se zgodi, da otrok o nasilju spregovori sam. Lahko se zgodi, da učitelj, vzgojitelj, svetovalni delavec ali drugi zaposleni pri otroku opazi poškodbe, spremembe v vedenju ali padec učnega uspeha. Lahko pa informacija pride od tretje osebe in ta obvesti zaposlenega v šoli ali v vrtcu. Možno je tudi, da otrok spregovori o svoji stiski šolski kuharici, hišniku ali čistilki, zato je pomembno, da so s Pravilnikom in postopki ravnanja seznanjeni vsi zaposleni.

Čeprav šola ni vedno sposobna popolnoma rešiti problematike nasilja družini, imajo učitelji in drugi strokovni delavci pomembno nalogo, da obvestijo pristojne institucije in sodelujejo pri iskanju rešitev. Učinkovitost razreševanja težav je pogosto odvisna od dejavnikov, kot so družinski odnosi, na katere ima šola omejen vpliv. Kljub temu pa šola otrokom nudi pomembno podporo, saj omogoča socialne interakcije, razvoj identitete in samopodobe, kar je še posebej pomembno za otroke, izpostavljene nasilju. Šola je mnogim otrokom lahko edina varna točka, kjer lahko razvijejo drugačne odnose in identiteto, kot znotraj doma (Domiter Protner, 2021).

Petelin (2021) v Vodniku po pravicah učencev poudarja, da problematika nasilja v družini ni odvisna od njegove pogostosti, saj je že vsak posamezen primer resna težava. Kljub resnosti problema ostaja tematika nasilja v naši družbi še vedno tabuizirana. Avtor poudarja, da okolica pogosto zanemarja dogajanje in s tem posredno omogoča nadaljevanje nasilja. Da bi nasilje zmanjšali, je treba vzpostaviti sistem podpore staršem ter izobraževanje otrok o njihovih pravicah in zaščiti. Velik pomen imajo tudi predšolske ustanove, šole in zdravstvene službe, saj so lahko edini vir pomoči za otroke, ki doma te podpore ne morejo dobiti. Otroci sami nimajo moči, da bi se učinkovito zaščitili, zato potrebujejo odrasle, ki prepoznajo njihovo stisko, jih zaščitijo in ukrepajo. Pri tem sta ključnega pomena znanje in pogum odraslih.

1. 2. 1. Vloga vzgojiteljev in učiteljev pri obravnavi otroka, ki doživlja nasilje v družini

Vrtec kot ustanova, ki zadovoljuje osnovne potrebe otrok, ima možnost in odgovornost za prepoznavanje znakov nasilja nad otroki. S preventivnimi dejavnostmi in zgodnjim odkrivanjem nasilja lahko pomembno prispeva preprečevanju nasilja nad otroki. Poleg tega ima vrtec tudi ključno vlogo v primerih, ko je nasilje že prisotno in je dolžan ukrepati v smeri zaščite otroka in preprečitve nadaljnjega škodljivega ravnanja (Pavlović, Filipčič, Rutar, 2008).

Vloga vzgojitelja je v otrokovem življenju zelo pomembna, saj predstavlja otroku varno zatočišče in zaupanja vredno osebo. Vzgojitelj se lahko v svoji poklicni karieri sreča tudi z žalostnimi zgodbami, ki vključujejo različne oblike in vrste nasilja in mora biti na to tudi pripravljen (Ančič, Horvat Svetičič, Horvat in Šušnik, 2017). Vzgojiteljice se morajo otroku z izkušnjo nasilja v družini znati približati, saj imajo ti otroci pogosti večjo potrebo po ljubezni, nežnosti in pozornosti (Kuhar idr., 1999). Filipčič (2008) poudarja, da ima vzgojitelj ključno vlogo pri preprečevanju nasilja nad otroki v družini. Ker z otroki preživi veliko časa, bi si moral za vsakega posameznika vzeti čas in ga čim bolje spoznati. Avtorica poudarja tudi pomen odprtega in zaupljivega odnosa med starši, vzgojitelji in otroki, saj takšno sodelovanje omogoči lažje prepoznavanje in preprečevanje nasilja. Pomembno je, da se vzgojitelji ves čas izobražujejo na področju prepoznavanja in obravnave nasilja. Večja strokovnost in bolj poglobljeno znanje bi namreč prispevala k učinkovitejšemu ukrepanju. Vzgojitelji bi morali biti tudi dovolj pogumni, da ob zaznavi nasilja ustrezno ukrepajo in tako aktivno pripomorejo k zaščiti otrok.

Vzgojitelj naj bi otroke opazoval kontinuirano, čez leto ter si opažanja natančno beležil. Le z doslednim spremljanjem otrokovega vedenja je mogoče pravočasno zaznati morebitna odstopanja, ki za posameznega otroka niso značilna in bi lahko vzbudila sum na zlorabo. Natančno zapisovanje opažanj ima ključno vlogo tudi pri nadaljnjem preverjanju domnev o

nasilju, saj omogoča zbiranje objektivnih in kronološko urejenih podatkov. Takšna dokumentacija omogoča jasen pregled nad spremembami v otrokovi vedenjski in čustveni dinamiki ter zagotavlja trdno podlago za nadaljnje ukrepanje (Pavlović, 2008).

Razrednik je pogosto prva oseba, ki pri otroku ali mladostniku opazi učne, vedenjske ali zdravstvene težave, ki lahko kažejo na prisotnost nasilja v družini. Učitelj naj bi nato skupaj s svetovalno službo poskušal ugotoviti, ali se za učnimi neuspehi, spremembami razpoloženja ali vedenjskimi motnjami skriva nasilje v družini. Zaposleni običajno pridejo do informacij o nasilju tako, da otrok sam spregovori o tem ali pa druga odrasla oseba prepozna znake, ki bi lahko kazali na to, da je otrok žrtev nasilja, in o tem obvesti šolo ali vrtec. (Filipčič in Klemenčič, 2011).

Razrednik oziroma vzgojitelj je otroka, ki doživlja nasilje v družini, dolžan zaščititi in podpreti. Njegove naloge vključujejo skrb, da so v zavodu vzpostavljeni ustrezni varovalni dejavniki, ter spodbujanje otroka, da si v primeru stiske, izbere zaupnika med strokovnimi delavci. Če otrok izrazi težave ali zaskrbljenost, mora razrednik oziroma vzgojitelj ustrezno ukrepati, kar vključuje beleženje opažanj, posvetovanje s strokovnimi službami ter usmerjanje otroka k dodatni podpori. Pomemben vidik njegovega dela je tudi organizacija pomoči otrokom, ki zaradi doživljanja stiske izkazujejo upad učne uspešnosti, ter zagotavljanje primernih oblik pomoči in prilagoditev. Razrednik oziroma vzgojitelj si prizadeva ustvarjati priložnosti za otrokove uspehe ter spodbuja njegovo samozavest in samopodobo. Poleg tega aktivno preprečuje izpostavljanje otrok posmehu ali drugim oblikam nasilja med vrstniki ter spodbuja vzpostavljanje vrstniške pomoči. V procesu zaščite otroka razrednik oziroma vzgojitelj sodeluje z internim timom šole in s strokovnimi službami, v primeru zaznave nasilja pa tudi z zunanjimi institucijami. Poleg vsega navedenega je njegova naloga tudi, da na roditeljskih sestankih staršem predstavi Pravilnik o ravnanju v primerih nasilja, s čimer se krepi zavest o pomembnosti skupnega varovalnega delovanja (Filipčič in Klemenčič, 2011).

Če učitelj ali vzgojitelj sumi na zlorabo, ali mu otrok zaupa, mora ukrepati v šolskem okolju. Pri tem je pomembno upoštevati osnovna načela, kot so (Filipčič in Klemenčič, 2011, str. 26):

- zaupati otroku,
- poskušati razumeti njegov pogled na svet,
- biti seznanjen z značilnostmi njegovega vedenja in doživljanja,
- aktivno poslušati otroka,
- otroku nuditi stalno podporo in spodbudo,
- zastavljati jasna in usmerjena vprašanja,

- takoj oblikovati načrt pomoči in z njim seznaniti otroka.

1. 2. 2. Vloga strokovnih delavcev pri obravnavi otroka, ki doživlja nasilje v družini

V programskih smernicah za svetovalno delo v programih s področja vzgoje in izobraževanja (2024), ki je temeljni dokument za šolsko svetovalno delo, je zapisano, da je svetovalna služba enako dostopna vsem udeležencem v vzgojno-izobraževalnem zavodu. Prizadeva si, da je njena podpora razvidna in dostopna vsem udeležencem, še posebej spregledanim posameznikom in skupinam.

Za zaščito otroka ni dovolj zgolj prepoznati in zaznati znake nasilja, temveč je nujno tudi dobro poznavanje zakonodajnih okvirov in postopkov, ki omogočajo učinkovito ukrepanje v primerih, ko je otrok izpostavljen nasilju. Prav zato je še posebej pomembno, da so šolske svetovalne delavke v celoti seznanjene z vsemi postopki obveščanja in nadaljnjega ukrepanja, kadar obstaja sum, da je otrok žrtev nasilja. (Jenšterle, 2022, str. 34).

Strokovni delavci se v vzgojno-izobraževalnih ustanovah srečujejo z otroki, ki so žrtve nasilja v svoji družini, a to pogosto ostane prikrito. Ob zaznanem nasilju se strokovni delavci soočajo z občutki nemoči, saj je ukrepanje ob zaznavi nasilja nad otrokom ena izmed zahtevnejših in občutljivejših nalog strokovnih delavcev šole (Filipčič in Klemenčič, 2011).

Ko otrok pove, da doživlja nasilje, je prvi pogovor zelo pomemben. Strokovni delavci se pogosto sprašujejo, kako se pogovoriti z otrokom, ki je doživel nasilje, kako mu takoj pomagati, kaj je za otroka pomembno in katere informacije želi prejeti. Prvi pogovor je ključen, saj mora otrok občutiti, da mu verjamemo in ga podpiramo. Strokovni delavec mora imeti ustrezno znanje in poznavanje strategij, ki so potrebne za tak pogovor (Filipčič in Klemenčič, 2011, str. 26). Ob koncu pogovora mora oseba, ki vodi pogovor, preveriti otrokovo trenutno počutje, ali ga kaj vznemirja ter kakšna so njegova pričakovanja. Pomembno je, da otroku ne vzbudimo lažnih upanj in da mu ne obljubimo ničesar, česar ne bomo mogli uresničiti. Otroku je treba jasno razložiti, na kakšen način bodo uporabljene informacije, ki jih je delil, ter mu ponovno potrditi, da je bilo prav, da je spregovoril o nasilju. (Štirn, 2014, str. 153).

V trenutku, ko otrok spregovori o nasilju, se lahko vsak strokovni delavec znajde v položaju nepripravljenosti. Razlogi za to so različni, pogosto preprosto ne pomislimo, da bi bil prav otrok, ki ga poznamo, lahko žrtev nasilja, ali pa se s takšnim primerom srečujemo prvič. Včasih nas je strah, da bi s svojimi besedami otroka prizadeli, prestrašili ali mu povzročili dodatno stisko. Prav zaradi teh razlogov je ključnega pomena, da se zavedamo svojih odzivov in skrbimo, da so ti primerni in podporni. Le s premišljenim, čustveno občutljivim pristopom

lahko resnično pomagamo otroku, zmanjšamo njegovo ogroženost in učinkovito ukrepamo (Hrovat, 2015, str. 78).

Svetovalni delavec v vzgojno-izobraževalnem zavodu vodi interni tim, izvaja svetovalne razgovore z otroki ter skrbi, da zavod deluje kot varovalni dejavnik. Otroka seznani z vlogo šole in drugih institucij v postopku zaščite ter mu nudi čustveno in strokovno podporo. Po potrebi nudi podporo tudi družinskim članom in v dogovoru s starši ali po sklepu CSD otroka usmerja k ustreznim strokovnjakom. Poleg dela z otrokom deluje tudi na ravni oddelčne skupnosti ter kot vodja internega tima sodeluje v multidisciplinarnem timu centra za socialno delo (Filipčič in Klemenčič, 2011).

1. 2. 3. Medinstitucionalno sodelovanje pri obravnavi nasilja v družini

Pri obravnavi nasilja v družini je ključen multiinstitucionalni pristop, ki se je oblikoval v evropskih zakonodajah ob koncu osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja. Ta pristop vključuje tesno sodelovanje med državnimi institucijami in nevladnimi organizacijami ter stremi k vzpostavitvi usklajenega in učinkovitega sistema odzivanja na nasilje v družini (Filipčič, 2008, str. 46).

Zakon o preprečevanju nasilja v družini določa obveznost timske obravnave nasilja v družini ter Centrom za socialno delo nalaga vzpostavitev multidisciplinarnih timov za obravnavo teh primerov (Filipčič, 2008, str. 48). Izkušnje kažejo, da je takšen pristop lahko zelo učinkovit, čeprav se v praksi včasih pojavljajo izzivi. Multidisciplinarni timi se najpogosteje oblikujejo v primerih, ko gre za ogrožene otroke (Filipčič, 2008, str. 47).

Delovanje multidisciplinarnega tima je opredeljeno v Pravilniku o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009). Pravilnik v 1. členu določa postopke sodelovanja med državnimi organi, javnimi službami, nevladnimi organizacijami ter lokalnimi skupnostmi pri obravnavi nasilja v družini. Opredeljuje tudi organizacijo, sestavo in delovanje multidisciplinarnih timov pri centrih za socialno delo, vlogo teh centrov pri obravnavi nasilja, delovanje regijskih služb za podporo žrtvam ter obveznosti izobraževanja strokovnih delavcev na tem področju. V 4. členu pravilnika je poudarjeno, da so vsi organi ob zaznavi nasilja v družini dolžni v štiriindvajsetih urah od seznanitve z okoliščinami obvestiti CSD. 8. člen tega pravilnika pa navaja, da multidisciplinarni tim za obravnavanje nasilja v družini sestavlja skupina strokovnjakov z namenom zagotavljanja celovite pomoči in zaščito posamezne žrtve (Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, str. 2, 8.).

Policija je pogosto prva institucija, ki posreduje pri nasilju v družini. Njena glavna naloga je zagotavljanje osebne varnosti žrtve, kar vključuje izrek zaščitnih ukrepov povzročitelju nasilja in po potrebi neposredno zaščito žrtve, na primer z začasnim umikom v krizni center. Na prošnjo žrtve mora policija omogočiti varen vstop v stanovanje ali druge prostore, kjer žrtev prebiva, da lahko ta vzame nujne osebne predmete in stvari, potrebne za osnovne življenjske potrebe nje in otrok ali za opravljanje svojega dela (ZPND, 18. člen). Najhitrejši ukrep za preprečitev nasilja v družini s strani države je možnost policista, da v skladu s 60. členom Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) kršitelju odredi prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi.

Po vzpostavitvi primera je center za socialno delo (CSD), ki je krajevno pristojen, odgovoren za koordinacijo medinstitucionalnega sodelovanja pri obravnavi nasilja v družini. Njegova naloga je tudi motivirati žrtev za vključitev v podporne programe, zbrati vse dostopne informacije o nasilju ter izdelati oceno ogroženosti in po potrebi pripraviti načrt pomoči (Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, 2009).

1. 2. 4. Izzivi, s katerimi se zaposleni soočajo pri prepoznavanju in prijavi nasilja v družini

Hrovat (2015, str. 15) opozarja, da kljub jasnim znakom nasilje nad otroki pogosto ostane skrito. Nasilja ne prepoznamo ali ga minimaliziramo, zanj iščemo opravičila in izgovore, namesto da bi ustrezno ukrepali in zaščitili otroka. Zaradi takšnih odzivov nasilje pogosto ostane spregledano, neprijavljeno in neraziskano. Posledično otrok ostane sam, brez občutka zaupanja in varnosti, ki sta ključna za njegov zdrav razvoj (Hrovat, 2015).

Obstajajo številne smernice in navodila za ravnanja ob zaznavi nasilja nad otroki v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, vendar pa se v praksi še vedno dogaja, da otrok razkrije doživljanje nasilja, odrasla oseba pa se na to ne odzove. Svetovalni delavci pogosto občutijo strah pred tem, da bi z morebitno napačno prijavo škodili domnevnemu storilcu, zlasti če nasilja ne bi bilo mogoče dokazati. Prisoten je tudi dvom v otrokovo izjavo ali celo odpor do vpletanja v primer (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019, str. 165).

Podobno omenja Najrajter (2010, str. 143) in navaja, da tudi strokovni delavci, ki zaznajo nasilje ali jim otrok zaupa, da doživlja zlorabo, pogosto občutijo strah in nemoč, saj se bojijo, da bi z ukrepanjem povzročili še hujše posledice. Takšni občutki jih pogosto močno obremenjujejo, saj se zavedajo svoje omejene moči in učinkovitosti v takih situacijah.

Mikuš Kos (1993, str. 28–30) poudarja pomen odziva institucij in posameznikov, saj lahko ti zaustavijo nasilje in zaščitijo otroka. Med razlogi za ne prijavljanje nasilja navaja

pomanjkanje znanja o nasilju in njegovih znakih, nepoznavanje postopkov, zanikanje problema, pomanjkanje izkušenj, obrambne mehanizme, strah pred storilcem, napačno zaznavanje nasilja kot nenevarnega ali celo sprejemljivega ravnanja, slabe pretekle izkušnje in bojazen, da bi z napačnim ukrepanjem otroku še dodatno škodovali. Zaposleni v šolah se bojijo prevzeti odgovornost za razpad družine in upajo, da bo otrok situacijo prebrodil sam. Avtor poudarja, da je eden od ključnih razlogov za ne prijavljanje nasilja tudi pomanjkanje učinkovitega sodelovanja med institucijami, kot so centri za socialno delo, policija in sodišča (Bouwkamp, 1993, str. 13–18).

Delo z družino, v kateri je prisotno dolgotrajno nasilje, zahteva izjemno trdno, odločno in angažirano osebo, ki ima jasne cilje, zna vztrajati pri svojih odločitvah, se ne boji prevzemanja odgovornosti in je pripravljena sprejeti težke odločitve, tudi če so neprijetne. Tak strokovnjak mora znati prepoznati blokade v procesu pomoči in biti pozoren na majhne premike naprej. Pomembno je razumeti, da se učimo tudi skozi napake in poskuse. Če v stiku z družino, kjer se dogaja nasilje, ne vemo, kako ravnati, ne smemo pasivno pričakovati, da bo zadevo rešil kdo drug ali da se bo nasilje preprosto končalo samo od sebe. Če kot strokovnjaki ne ukrepamo, tvegamo, da otroci ne dobijo potrebne podpore in pomoči, hkrati pa se pri njih še okrepita ta občutek brezizhodnosti in prepričanje, da spremembe niso mogoče (Bouwkamp, 1993, str. 15).

2. 3. 1. Izobraževanja in usposabljanja šolskega osebja za obravnavanje nasilja v družini

Domiter Protner (2021) poudarja, da je za večjo učinkovitost šole na področju odkrivanja in pomoči otrokom, ki so žrtev nasilja v družini, pomembno načrtovanje usposabljanja in podpore učiteljev in strokovnih delavcev pri prepoznavanju in pomoči otrokom. Izobraževanja na temo nasilja bi morala postati sestavni del obveznega letnega strokovnega izpopolnjevanja tudi za strokovne delavke in delavce v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Na ta način bi se povečala občutljivost za prepoznavanje otrok, ki so žrtve družinskega nasilja, hkrati pa bi zaposleni pridobili več znanja in veščin za ustrezno ukrepanje ter zaščito otrok v takšnih situacijah. (MDDSZEM, 2025b, str. 26).

Na preventivnem področju so najbolj zaželeni programi, ki se izvajajo v šolskem prostoru, saj lahko dosežejo veliko otrok in mladostnikov, dajo jim pravilne informacije o nasilju v družini in ponudijo pozitivne načine reševanja konfliktov. Ključni niso samo programi za izobraževanje otrok, temveč tudi programi za izobraževanje šolskih strokovnih delavcev, ki morajo vedeti, kako pravilno pristopiti do otroka, ko jim ta zaupa zlorabo (Mezinec, 2020). Tudi izobraževanja staršev so pomemben del preventivnih dejavnosti. V vrtcu lahko za starše

pripravijo strokovna izobraževanja na temo nasilja (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2015).

Program NEON – Varni brez nasilja je celostni preventivni program, namenjen krepitvi varovalnih dejavnikov otrok, mladostnikov, njihovih staršev ter strokovnih delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Poudarek je na preprečevanju vrstniškega, spolnega in spletnega nasilja. Program vključuje delavnice za učence, usposabljanja za učitelje in sodelovanje s starši. Usposabljanja izvajajo strokovnjaki, ki so pridobili licenco za izvajanje programa, program pa bil evalviran s strani Zavoda RS za šolstvo. Program povezuje in nadgrajuje že uveljavljena programa, ki se v Sloveniji izvajata za posamezne starostne skupine že vrsto let, in ki so ju, otroci, starši ter strokovni delavci v vzgojno-izobraževalnih zavodih prepoznali kot primerno obliko preventivnega dela. Gre za program CAP za preventivo nasilja in zlorabe otrok ter program Brez nasilja nad vrstniki. Na podlagi rezultatov različnih študij o značilnostih učinkovitih preventivnih programov, dolgoletnih izkušenj z izvajanjem delavnic z otroki in zaznanih potreb (kot sta problem spletnega in spolnega nasilja), sta bila oba programa nadgrajena z novimi moduli. Program NEON tako ponuja šest modulov, ki učencem omogočajo, da se s preventivnimi vsebinami srečajo v več ključnih razredih osnovne šol, kar zagotavlja ponavljanje, nadgrajevanje in utrjevanje relevantnih informacij, znanj in veščin skozi celotno obdobje osnovnošolskega izobraževanja. Pomembno je, da se poleg otrok v preventivne aktivnosti vključijo tudi odrasli. Zato program vključuje predstavitve za starše in usposabljanja za strokovne delavce, ki jim nudijo osnovne informacije o problematiki nasilja ter ustreznih načinih preventivnega delovanja in odziva v primerih, ko pride do nasilja. Učitelji lahko različne teme s področja medvrstniškega in spolnega nasilja vključujejo v redni pouk, hkrati pa imajo možnost, da se dodatno usposobijo in sami postanejo izvajalci programa (Pirc in Štirn, 2020).

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje sofinancira programe stalnega strokovnega usposabljanja za strokovne delavce vrtcev in šol, ki so objavljeni v Katalogu programov nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju. Med temi programi so tudi izpopolnjevanja za zagotavljanje varnega in spodbudnega učnega okolja. Šola za ravnatelje ravnateljem zagotavlja podporo in pomoč pri reševanju konkretnih izzivov na področju vodenja, in sicer v obliki informacij, mnenj, nasvetov in konzultacij. Vzgojno-izobraževalni zavodi imajo možnost, da na Zavodu RS za šolstvo naročajo svetovalne storitve za podporo pri reševanju težav, kot so nasilje v šolah, čustvene stiske, vedenjske težave, različne oblike nestrpnosti ter delo s starši. Svetovanje lahko zajema tudi predavanja ali delavnice za celoten kolektiv, na primer "Učinkovita komunikacija s starši". Poleg svetovalnih

storitev Zavod RS za šolstvo pripravlja tudi gradiva in izvaja programe usposabljanja za učitelje začetnike ter za mentorje učiteljem začetnikom, v kar vključujejo teme, ki učiteljem pomagajo pri ustvarjanju varnega in spodbudnega učnega okolja, kot so vzpostavljanje ustreznih odnosov z učenci, komunikacija, razredna klima in ustrezno vodenje razreda (MVI, 2025).

Društvo za nenasilno komunikacij je ena izmed ključnih nevladnih organizacij v Sloveniji, ki se osredotoča na preprečevanje nasilja v družini ter nudi izobraževanja strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju. Njihova izobraževanja vključujejo seminarje, predavanja in konzultacije, ki so prilagojene potrebam udeležencev ter spodbujajo aktivno sodelovanje (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d. c).

Tudi Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja ponuja izobraževanja in svetovanja za strokovne delavce ter podporo žrtvam nasilja (Društvo SOS telefon, 2022). Prav tako Zveza prijateljev mladine Slovenije ponuja podporo otrokom in mladostnikom ter izvaja različne programe za preprečevanje nasilja in spodbujanje zdravih odnosov. Eden izmed njihovih programov je TOM telefon, ki nudi brezplačno svetovanje za otroke in mladostnike (Tom telefon za otroke in mladostnike, b.d.)

2. Formulacija problema

Nasilje v družini je še vedno pogost pojav, ki se velikokrat dogaja v tišini in ostaja skrit v zasebnosti. Čeprav gre za resno težavo, ki pušča globoke posledice, se o njem še vedno premalo govori, še posebej takrat, ko gre za nasilje, ki se dogaja znotraj doma, kjer naj bi bilo za otroke in odrasle najbolj varno okolje (Prislan, Svetič, Mihelič in Lobnikar, 2022, str. 107). Otroci večino časa preživijo v vrtcih in osnovnih šolah, zato imajo prav vzgojno-izobraževalni zavodi pomembno vlogo pri tem, da nasilje prepoznajo, ga skušajo razumeti ter se nanj tudi ustrezno odzovejo. Vzgojitelji, učitelji in drugi zaposleni v teh ustanovah imajo nalogo, da otrokom zagotavljajo varnost in zaščito (Filipčič in Klemenčič, 2021, str. 5).

Za temo diplomskega dela sem se odločila na podlagi svojih izkušenj iz študija in predvsem zaradi izkušenj, ki sem jih pridobila med študijsko prakso. V času prakse sem imela priložnost opazovati, kako pogosto se nasilje dogaja in kako težko je včasih to pravočasno prepoznati. Med opravljanjem prakse na osnovni šoli sem se začela spraševati, kakšna je pravzaprav vloga zaposlenih na šolah pri spopadanju z nasiljem, ali ga lahko preprečijo, kako naj ukrepajo in kaj sploh lahko naredijo, če nasilje zaznajo. Ob tem sem se začela tudi spraševati, ali imajo dovolj znanja in podpore, da lahko otroku res pomagajo.

V diplomskem delu se osredotočam na to, kako se vzgojno-izobraževalne ustanove vključujejo v preprečevanje nasilja v družinah. Zanima me, katere preventivne dejavnosti izvajajo, kako zaposleni prepoznajo nasilje in kako se odzovejo, ko pride do primera nasilja v družini. Prav tako raziskujem, kako poteka sodelovanje med šolami oziroma vrtci in drugimi institucijami in kako se v teh primerih poskuša zaščititi otroka.

Ob tem me zanima tudi, kako zaposleni na šolah in v vrtcih doživljajo svojo vlogo, ali se počutijo dovolj usposobljene za spopadanje s takšnimi primeri, koliko znanja imajo, kako se znajdejo v težkih situacijah in ali menijo, da bi potrebovali dodatno izobraževanje ali podporo. Menim, da je ta tema zelo pomembna, saj lahko prav zaposleni v vrtcih in šolah pomembno prispevajo k temu, da se nasilje prej odkrije in da se otrokom pravočasno pomaga.

Z raziskavo želim prispevati k boljšemu razumevanju te problematike in pokazati, kje obstajajo možnosti za izboljšave v sistemu. Verjamem, da bi lahko boljše povezovanje med institucijami, več znanja in boljša podpora zaposlenim prispevali k večji varnosti otrok, ki doživljajo nasilje v družini. Hkrati pa se mi zdi pomembno, da so tudi strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju slišani in da se jim omogoči, da svojo vlogo pri zaščiti otrok opravljajo čim bolj učinkovito in samozavestno.

V diplomskem delu želim odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

RV1: Kako pogosto se zaposleni v vzgoji in izobraževanju srečujejo z nasiljem v družinah?

RV2: Kako zaposleni v vzgoji in izobraževanju prepoznajo, da otrok doživlja nasilje v družini?
RV3: Kako zaposleni v vzgoji in izobraževanju ukrepajo v primeru zaznave nasilja v družini?
RV4: Kako šola in vrtec sodelujeta z drugimi organizacijami in strokovnimi službami pri preprečevanju nasilja v družinah?
RV5: Ali in kakšne izobraževalne in preventivne dejavnosti izvajajo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah za preprečevanje nasilja v družinah?

3. Metodologija

3. 1. Vrsta raziskave

Diplomsko delo temelji na kvalitativni raziskavi. Pri kvalitativnih raziskavah so vrednosti spremenljivk navedene z besedami, za razliko od kvantitativnih, kjer so navedene numerično (Mesec, 1997, str. 11). Prav tako je moja raziskava tudi eksplorativna ali poizvedovalna, ker je njen namen spoznati določeno področje problematike, ne pa proučiti celotne populacije (Mesec, 1997, str. 85). Moja raziskava je kvalitativna, posledično pa sem se odločila za manjše število sogovornikov, da bom besedne opise lažje primerjala med seboj. Raziskava je tudi empirična, saj bom s spraševanjem zbirala novo in neposredno izkustveno gradivo (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 84).

Ključne teme, ki jih naslavljam v diplomskem delu, so: nasilje v družinah, preprečevanje nasilja v družini, vloga šolske svetovalne službe in zakonodaja s področja odkrivanja in preprečevanja nasilja v družinah.

3. 2. Merski instrument in viri podatkov

Podatke sem pridobila s polstrukturiranim intervjujem. Na osnovi proučevanja in relevantnih virov ter že opravljenih raziskav sem oblikovala smernice, ki so me vodile pri oblikovanju iztočnic in posameznih tem v intervjujih. Podatke sem pridobila skozi pogovor z zaposlenimi na osnovni šoli in v vrtcu. Skozi pogovor sem dodajala še morebitna podvprašanja, ki sem jih prilagajala intervjuvankam glede na (pod) teme, ki so se pojavile med posamičnimi intervjuji. Smernice za intervju so priložene v prilogi.

3. 3. Populacija in vzorec

Populacijo moje raziskave sestavljajo zaposlene na osnovni šoli in vrtcu na dan izvedbe intervjuja in z vsaj petim leti delovnih izkušenj na področju vzgoje in izobraževanja. V raziskavi nisem zajela vseh zaposlenih v vzgoji in izobraževanju, temveč sem uporabila metodo vzorčenja. Vzorec je neslučajnostni priložnostni, ker enote v populaciji niso imele enake možnosti, da pridejo v vzorec in ker je raziskava izvedena znotraj skupine, ki mi je najbolj dostopna (Mesec, Rampe Žiberna in Rihter, 2009, str. 153). Moj vzorec sestavljajo 2 strokovni delavki v osnovni šoli, 2 učiteljici v osnovni šoli, 1 strokovna delavka v vrtcu in 1 vzgojiteljica v vrtcu, ki so bile dan intervjuja zaposlene v vzgoji in izobraževanju. K sodelovanju sem povabila zaposlene na osnovni šoli, kjer sem opravljala prakso, druge pa sem izbrala znotraj regije, v kateri živim, oziroma so mi kontakte posredovale druge sogovornice.

3. 4. Zbiranje podatkov

Podatke sem pridobila z metodo spraševanja, in sicer z intervjuji. Intervju je delno standardiziran, v okviru smernic za intervju, vendar pa ni bil do podrobnosti vnaprej določen (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 230). Vprašanja sem tekom pogovora prilagajala. Intervju sem izvedla v živo, v prostorih osnovnih šol in vrtcev. Sogovornice sem prosila za dovoljenje za snemanje pogovora, da sem podatke kasneje lahko lažje obdelala. Intervjuje sem izvedla v sredini meseca aprila 2025.

3. 5. Obdelava in analiza podatkov

S pomočjo kvalitativne analize sem zbrane podatke analizirala. Začela sem z dobesednim prepisom gradiva, nato pa nadaljevala z odprtim kodiranjem. Odgovorom sogovornic sem določila enote kodiranja, kodirne enote pa nato prepisala v tabele. Odprto kodiranje je postopek kategoriziranja in razvrščanja podatkov, v katerem posameznim delom besedila pripisujemo pojme, in na ta način organiziramo podatke (Mesec, 1997, str. 30). Vsaki kodi oziroma izjavi sem pripisala pojem, nato pa določila še določila kategorijo, nad kategorijo in temo. Po končanem odprtem kodiranju sem podatke še osno kodirala. Osno kodiranje je vzpostavljanje odnosov znotraj določene kategorije, med kategorijo in njenimi podkategorijami (Mesec, 1997, str. 32). Iz tabel odprtega kodiranja sem najprej izpisala teme, nato nad kategorije in kategorije, samim kategorijam pa nato še pripisala pojme. Zraven pojmov so navedene tudi številke posameznih izjav. S tem korakom sem zaključila proces kodiranja, iz katerega sem potem navedla rezultate svoje raziskave. Transkripte, tabelo osnega kodiranja in odprto kodiranje sem priložila v priloge na koncu besedila.

4. Rezultati

V tem poglavju predstavljam rezultate raziskave, ki sem jih pridobila s kvalitativno analizo intervjujev. Z ležečo pisavo so umeščene izjave sogovornic, ki se navezujejo na relevantno temo. Rezultate sem razdelila na tematske sklope, glede na tematike, ki sem jih obravnavala v intervjujih.

4. 1. Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

Večina intervjuvank se strinja, da je njihova vloga in odgovornost pri prepoznavanju in preprečevanju nasilja v družini zelo pomembna: " *Jaz mislim, da je moja vloga kar pomembna (B1)," Meni se zdi, da veliko, saj lahko ne bi nič delali, dela bi bilo veliko manj" (C1), "Sploh, če doma stvari niso v redu, si ti kot vzgojitelj v vrtcu lahko edina oseba, ki otroku nudi podporo in pomoč" (E2).* Sogovornice so povedale, da je delo z otrokom, ki doživlja nasilje, zelo zahtevno, sploh v primeru, kjer gre za otroke s posebnimi potrebami: "*Tudi na naši šoli sledimo tej doktrini, a je delo zelo zahtevno, saj delamo z otroki s posebnimi potrebami." (A2)*. Učitelji in svetovalni delavci menijo, da so dolžni ukrepati in zaščititi otroka: "*Ko pa delujemo timsko in se zavedamo svoje odgovornosti, tudi zakonsko smo dolžni ukrepati, saj nas zakon k temu zavezuje, takrat lahko učinkoviteje pomagamo" (B8), "Mi smo tukaj ravno zaradi tega, da ne gledamo stran" (C2),* čeprav se jim včasih poraja dvom, da ne morejo preprečiti vseh situacij: "*Ne vem pa, če lahko veliko spremenimo" (E4).* Ena intervjuvanka je izpostavila, da je pomembno, da se reagira hitro: *"Zato se mi zdi pomembno, da vsi, ki delamo z otroki, smo na te stvari pozorni in pravočasno ukrepamo, če je to potrebno" (F4).* Prav tako so sogovornice povedale, da se zavedajo, da njihova vloga ni raziskovalna: *"Naša vloga ni raziskovalna" (A4),* saj niso usposobljene za vodenje pogovora*: "Nismo vsi usposobljeni za to, da otroka sprašujemo o določenih podrobnostih" (D5).* Izpostavile so pomembnost opazovanja in poslušanje otroka: *"Zdi se mi veliko bolj pomembno opazovanje in poslušanje" (D2)," Najpomembnejša stvar se mi zdi, da opaziš, da se z otrokom nekaj dogaja" (E1), "in izkoristiti vsak trenutek, ko izrazi željo po pogovoru ali ko želi kaj povedati" (D13).*

Vse sogovornice so poročale, da se z nasiljem v družini sicer ne srečujejo pogosto, vendar opozarjajo, da veliko nasilja ostane prikritega: " *Na srečo nepogosto" (A9), "Odkar sem tukaj na šoli, smo imeli štiri ali pet primerov" (C4), " Zdi se mi, da starši lahko v veliki meri zelo dobro prikrijejo, da izvajajo nasilje" (E11), "A kljub temu veliko nasilja ostane prikritega znotraj domačega okolja" (D23).* Ena intervjuvanka je izpostavila, da je več nasilja danes: "*Zdi se, da ga je več, ker se o tem več govori" (D22),* med tem, ko se eni zdi, da je bilo v preteklosti več prijav*:" Morda takrat, ko smo bili še bolj pozorni in ko je začel veljati zakon*

o preprečevanju nasilja v družini, smo res večkrat podali prijave" (B10). Sogovornica E je povedala, da je vsak primer nasilja preveč: *"Tako da ja, vsak primer je preveč, tudi če so to redki" (E10).*

Med intervjuvankam je bila kot najbolj razširjena in prepoznavna oblika nasilja izpostavljeno fizično nasilje. Poročale so, da je fizično nasilje tista oblika, ki jo najpogosteje prepoznajo in tudi prijavijo, saj znaki najbolj očitni: "*Najpogostejše je fizično nasilje, ker je najbolj očitno" (A12), "Pogosto je to tudi edina oblika, ki se uradno prijavi (B15).* Psihično nasilje so sogovornice označile kot prikrito in težje prepoznavno, pogosto celo normalizirano v družbi. Povedale so tudi, da psihično nasilje otroci težje prepoznajo in posledično redkeje spregovorijo: "*Naši mlajši otroci tega sploh ne prepoznajo kot nasilje" (E16), "Otroci pa tudi težko prepoznajo, da gre za psihično nasilje, ne razumejo tega"(F11), "mogoče tudi najbolj sprejemljiva oblika v družbi" (F10).* Zanemarjanje so uvrstile med oblike nasilja, ki ga pogosto zaznajo, a se najmanj prijavlja. Starši pogosto ne prepoznajo, da gre pri njihovem ravnanju za obliko nasilja, postopki za to obliko nasilja pa ne stečejo naprej: *"Zagotovo je najbolj pogosto neko zanemarjanje otroka*" (E12), "*Mi sicer prijavimo vsak sum, vendar postopki redko stečejo naprej, če gre na primer za zanemarjanje ali psihično nasilje" (B16),* Kar tri sogovornice so poročale, da primera spolnega nasilja v svoji karieri še niso obravnavale. Druge pa dejale, da tudi v primerih, ko je do prijave prišlo, postopki pogosto niso privedli do pravnih posledic: "*Spolnega nasilja na srečo še nismo imeli" (C7), "Spolnega nasilja pa, na srečo, odkar sem tukaj, še nismo zaznali" (D30), "Imeli smo tudi že nekaj primerov spolnega nasilja" (B17), "vendar je bila le ena prijava uspešna, spet je glavni problem v dokazih in v tem, da otroci težko pričajo" (B18).*

Najpogostejši način izražanja doživljanja nasilja intervjuvanke prepoznajo v spremembah vedenja: "*Izražajo to skozi delčke informacij, čustva, vedenje." (A25), "Najpomembnejše pa je, da opazimo morebitne spremembe v vedenju, če bi otrok pokazal kakršne koli spremembe, bi nas na to večina takoj opozorila" (B22), Zdaj, predvsem po obnašanju" (F12).* Natančneje se posledice lahko kažejo kot čustveni izbruhi: "*Prav tako smo pozorni na nenadne čustvene izbruhe" (C16),* povečana nemirnost: "*predvsem neka nemirnost" (E27),* zapiranje vase: "*Ena skupina otrok se zapre vase in so zelo mirni" (E22),* utrujenost: "*Pri enem primeru je na primer bilo tako, da je deklica bila ves čas zelo utrujena" (E28),* odsotnost: "*če je otrok zamišljen" (E15),* težave pri učenju: "*V šoli to opazimo predvsem preko šolskega dela" (F14), "pozablja naloge, se težko uči" (F15).* Opaženo je bilo tudi, da otroci izražajo stisko skozi igro: "*Imeli smo tudi primer, kjer je otrok svoje doživljanje izrazil preko risbe" (D36).* Sogovornice so izpostavile, da če otroka dobro poznaš, znake nasilja hitro

opaziš*: "Zdi se mi, da če otroka dobro poznaš, takoj veš, ko je pri njem nekaj narobe, tudi če se morda sam ne zna najbolje izraziti" (E20).* Poleg tega pa so povedale tudi, da vsakega vedenja ne moremo povezovati z nasiljem: *"Naši otroci so posebni že po naravi, zato ne moremo vsakega njihovega vedenja takoj povezovati z nasiljem" (A16), "Seveda so to lahko tudi posledice kakšnih drugih zdravstvenih stanj, zato ne moremo prehitro sklepati" (F17).*

Večina intervjuvank varen prostor vzpostavlja s tem, da otroku da občutek, da so tukaj zanj: "*Moram priznati, da imam "smolo", ker mi otroci pogosto kaj povedo, ne zato, ker bi jih spraševala, ampak verjetno zato, ker začutijo, da jih nekdo posluša. Zelo veliko pomeni že, da jim pokažeš: "Vidim te, tukaj sem zate." (A42), "Vsaka vzgojiteljica mora ustvariti skupino, v kateri se otroci dobro počutijo in si upajo biti to, kar so" (D50).* Izpostavile so tudi, da sta pomoč in podpora, ki jo nudijo otroku odvisna od potreb otroka: "*Zdaj odvisno od tega, kaj otrok potrebuje" (F62).* Otroku se vedno verjame: "*Hkrati pa si vedno prizadevamo, da otroku zagotovimo varen prostor, da mu vedno verjamemo in nikoli ne peljemo pogovora v smer, da je on sam odgovoren za nasilje"(C21).* Omenile so tudi pomembnost sodelovanja s šolsko svetovalno službo in tudi s Centrom za socialno delo: "*Ko otrok kaj pove, vedno sodelujem s šolsko svetovalno službo"* (A32), "*Oni potem ukrepajo naprej in sodelujejo s centrom za socialno delo ter ostalimi pristojnimi institucijami" (E34).* Sogovornica C je poudarila tudi pomen vzpostavitve odnosa s starši: "*Resnično si prizadevamo vzpostaviti odnos s starši" (C19).* Dve pa sta izpostavili tudi, da se zavedajo, da gre za velik vdor v družino: *"Zavedamo se, da gre za zelo občutljivo temo in da vsak poseg pomeni velik vdor v družinsko življenje in zasebnost" (F20).*

Ko sogovornice opazijo, da otrok doživlja nasilje v družini podajo prijavo na Center za socialno delo: "*Če se potrdi sum, podamo prijavo na center za socialno delo" (A37), "Če presodimo, da je otrok resnično izpostavljen nasilju, prijavo običajno pošljem kar po elektronski pošti ali pa pokličem center za socialno delo" (B32).* Strokovne delavke ob razkritju nasilja sodelujejo z razredničarko: *"Razredničarko vedno povabim tudi jaz, da skupaj pregledava" (B30).*

Dve intervjuvanki sta poudarili, da imata dovolj znanja za delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini: *"Mislim, da imam zdaj, po toliko letih izkušenj, dovolj znanja"(A39)* in da so postopki jasni: *"Pot je jasno določena, imamo razjasnjene postopke" (A45).* Večina intervjuvank se strinja, da se je treba ves čas izobraževati*: "Ne moremo si privoščiti, da bi zaspali in mislili, da že vse vemo" (C37), "Tako da več izobraževanj" (E57),* izpostavile pa so tudi, da med študijem ne dobiš dovolj znanja: "*Na fakulteti dobiš neko osnovno znanje, zdaj*

prav s področja nasilja v družini ne" (E39), "*Med študijem smo pridobili zelo malo informacij in izobraževanj na temo nasilja" (F33).*

Pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini se intervjuvanke soočajo s številnim izzivi. Dve sta izpostavili dvom, zakaj se morata izpostavljati, če se potem nič ne spremeni: "*Sprašujem se, zakaj se moram kot učiteljica izpostavljati, vlagati prijavo, če potem ne pride do nobene spremembe?" (A53).* Ena je izpostavila tudi izziv, kako daleč iti: "*Meni se zdi največji izziv to, kako daleč iti" (E44).* Izpostavile so tudi dvom, kako pristopiti do starša: "*Tako da je izziv tudi to, kako pristopiti do človeka, do starša, da ga ne užališ in da te bo kljub vsemu še vedno spoštoval, saj je on otrokov starš, mi pa smo le vzgojitelji" (E49*), saj ne želijo posegati v družinsko okolje*: "ampak ne želim preveč poseči v družinsko okolje" (E46).* Izpostavile so tudi stiko zaradi omejenih pooblastil: *"Ne vem natančno, kakšna pooblastila ima na primer center za socialno delo, a zdi se mi, da jih mi, učitelji, imamo zelo malo" (A46), "morda tudi kakšna sprememba zakonodaje, da bi institucij imele več pristojnosti" (E56), "Mi smo dolžni prijaviti vsak sum zlorabe, a potem moramo še naprej sodelovati s starši skozi celotno otrokovo šolanje" (C41).* Kot velik izziv so tri sogovornice izpostavile tudi sodelovanje z drugimi institucijami: *"Večji izziv pa vidim v sodelovanju z drugimi institucijami"(B35).* Intervjuvanka A meni, da je potrebna strožja zakonodaja*: "Morda bi potrebovali strožjo zakonodajo" (A60),* saj se večkrat zgodi, da je postopek zaključen brez posledic, oziroma ne tako, kot bi si zaposlene želele*: "To pomeni, da je bila zadeva zaključena brez posledic" (A51), "Seveda verjamem, da je težko zbrati dokaze, še posebej v določenih primerih. A včasih se zdi, da bi lahko bili postopki hitrejši ali bolje izpeljani" (B38).*

Intervjuvanke so pri delu pozorne predvsem na to, da otroka ne napeljujejo na odgovor: "*Pozorna sem na to, da otroku ne postavljam vprašanj, ki bi ga lahko kakorkoli usmerjala" (D40), "Torej, jaz sem predvsem pozorna na to, da otroka ne sprašujem preveč in ga ne obremenjujem, ker za to nisem usposobljena" (E30).* Ena je izpostavila, da otroku vedno verjamemo: "*Vedno izhajamo iz tega, da otroku verjamemo" (C26),* druga pa, da je pozorna na to, da otroka ne izpostavlja pred celotnim razredom: *"Zdaj jaz sem predvsem pozorna na to, da teh osebnih stvari ne izpostavljam pred celotnim razredom" (F19).*

Dve intervjuvanki navajata, da po oddani prijavi z otrokom delata enako kot prej: *"V bistvu delamo enako kot prej" (E68), "Zdaj z njim sodelujejo že tako veliko ostale institucije, pa tudi naša svetovalna služba, tako da v bistvu jaz probam delati enako kot sem" (F57).* V otroka ne posegajo: *"vendar ga ne silimo" (D85), "ampak se zavedam, da je otrok že iz drugih institucij zelo obremenjen s tem in vanj se silim" (F60),* temveč ga opazujejo: "*Predvsem v vsakem delu postopka, pred prijavo, med prijavo in tudi po prijavi, otroka ves čas opazujemo in mu nudimo*

pomoč, če jo sam potrebuje" (E65), "sem pozorna nanj, mogoče malo bolj kot na ostale" (F58). Sodelujejo pa tudi s Centrom za socialno delo ter vodstvom*:" Po končani prijavi se običajno dogovorimo s centrom za socialno delo" (C62), "in tudi z vodstvom, ravnateljico" (D80).* Tri sogovornice so izpostavile pomembnost socializacije otroka*: "Hkrati pa se trudimo, da otroka ne izključimo iz skupinskih dejavnosti, temveč še naprej spodbujamo socializacijo, stik z vrstniki" (D82),"predvsem krepimo otrokovo socialno mrežo skrbimo" (E69), "da zaradi tega ni izključen" (E70).* Ena izmed sogovornic je poudarila tudi beleženje in zapisovanje dogajanj*: "Tudi si kaj zapišemo, če je potrebno" (D76).*

Sogovornice se strinjajo, da bi se problematika nasilja v družini zmanjšala, če bi se spremenila družba*: "Potrebno bi bilo spremeniti oziroma preobrniti celotno družbo" (B41), "Jaz mislim, da bi bilo treba cel svet postaviti na glavo" (D60).* Ena je izpostavila izobraževanja že od mladega: "*Nasilje se začne doma, tako, da že, kakšna izobraževanja staršev, že od malega, kaj je vzgojno in kaj je prepovedano" (B43),* druga pa ozaveščanje*: "Družba je res zelo drugačna, zato mi veliko delamo na pogovarjanju, ozaveščanju, spodbujamo, da se žrtev izrazi" (D62).*

4. 2. Posledice nasilja v družini

Intervjuvanke so navedle različne posledice nasilja v družini, ki se razlikujejo glede na otroka: "*Torej, posledice so lahko zelo različne, saj je vsak otrok specifičen, tako tudi njegove posledice" (E60).* Nekateri otroci se zaprejo*: "Res je odvisno od otroka. Nekateri se zaprejo" (A70),* drugi otroci se izrazijo*: "drugi pa se izrazijo"(F51).* Ena intervjuvanka je navedla, da se težave pokažejo v puberteti*: "Te se največkrat začnejo izraziteje kazati v obdobju pubertete"(A68)* in v odraslosti: *"Takšni posamezniki imajo pogosto tudi v odrasli dobi številne težave, čustvene, psihološke in v medosebnih odnosih" (A76).* Otrok lahko doživlja čustvene in vedenjske težave: *"Vemo, da otrok, ki je žrtev nasilja, prej ali slej začne kazati čustvene in vedenjske težave, take in drugačne" (A67),* vedenjske izpade: *"vedenjski izpadi (A71) in* čustveno nestabilnost *"čustvena nestabilnost" (A70).* Posledice so tudi vidne*: "Posledice, ki jih opažamo, so lahko včasih vidne, na primer udarci ali podplutbe" (C54).* Ena intervjuvanka je povedala, da se posledice vedno nekje poznajo*: "Še vedno pa mislim, da se posledice nekje poznajo in da otrok tega ne more popolnoma skriti" (D74)* Večina sogovornic je izpostavila, tudi, da otroci, ki doživljajo nasilje pogosto sami, postanejo povzročitelji nasilja: "*včasih se pojavijo konflikti z vrstniki, tudi pri otrocih, ki sicer nikoli niso bili konfliktni" (C61), "včasih pa so celo sami izvajalci nasilja" (E64).*

4. 3. Preventiva in izobraževanje o nasilju v družini

Tri sogovornice so poudarile, da v njihovi instituciji ne izvajajo izobraževanj o nasilju v družini: "*Posebnih izobraževanj o nasilju v družini pa za zdaj nimamo" (C71).* Ena sogovornica je dejala, da imajo enkrat letno delavnico na temo nasilja: *"Program poteka že vrsto let in vsaj enkrat letno ima vsak razred delavnico na to temo. Menim, da je to zelo pomembno in poučno za otroke." (A88).* Dve intervjuvanki sta izpostavila, da je bolj v porastu medvrstniško nasilje, na kar se tudi bolj osredotočajo: "*Zdaj predvsem je pri nas v porastu medvrstniško nasilje, tako da smo bolj osredotočeni na to" (F69).* Ena intervjuvanka je izpostavila, da izvajajo tudi delavnice za starše: "*Program izvajamo celostno, tako kot je zastavljen, obvezno vključimo roditeljski sestanek za starše, kjer jih seznanimo s tematiko in jim predstavimo pomembne informacije, ne zgolj samih delavnic" (B56).* Medtem ko so druge povedale, da delavnic za starše ne izvajajo, saj pravijo, da se starši ne odzivajo: *"Zdaj kot skupinskih delavnic za starše sploh ne izvajamo" (F70), "Je pa na splošno zelo malo odziva na to temo, zato tega verjetno niti ne poskušamo izvajati" (D91).* Ena sogovornica je izpostavila, da pripravljajo delavnice za starše na druge teme: "*Glede izobraževanja za starše so po navadi bolj druge teme, kot je vzgoja ali omejevanje zaslonov" (D90).* V šoli in v vrtcu vsebine vključijo v sklopu rednega programa: *"Poskušam te vsebine čim bolj vključevati tudi v vsakodnevni pouk, saj se mi zdi pomembno, da se otroci zavedajo pomena medosebnih odnosov in varnega okolja" (B64*), v okviru predmeta socialno učenje, kot sta povedali dve sogovornici: "*Moji učenci imajo tudi predmet socialno učenje, ki ga vodi šolska svetovalna delavka. V njem obravnavajo številne teme, povezane z nasiljem, odraščanjem in medosebnimi odnosi" (A86).* Prav tako problematiko nasilja naslavljajo preko iger vlog: "*V razredu izvajamo različne igre vlog pri razrednih urah in socialne igre, skozi katere se otroci učijo primernega vedenja in reševanja konfliktov" (A85).*

Več sogovornic je izpostavilo pomen preventivnih dejavnosti za otroke: *"Preventivne dejavnosti seveda izvajamo, vendar je naša osrednja ciljna skupina predvsem otroci, ki so največkrat žrtve" (C78), "Lahko zelo veliko naredimo na preventivi" (D100).* Poleg otrok so pomemben del preventive tudi delavnice za starše*: "Zelo dragocene so tudi delavnice za starše" (A89), "Ampak ja, bi bilo dobro v sklopu kakih roditeljskih sestankov mogoče kaj narediti v to smer" (F72).* Prav tako je bila poudarjena potreba po izobraževanju zaposlenih: "*Za nas, svetovalne delavke, pa bi bila koristna dodatna izobraževanja, predvsem na dejanskih primerih, kako odreagirati, kaj reči in česa ne, kaj je za otroka lahko škodljivo in kaj koristno" (E93).* Ena sogovornica je opozorila, da majhnih otrok ni primerno prezgodaj izpostavljati tej tematiki*: "Kar se tiče otrok, pa mislim, da so še tako majhni in ranljive duše, da jih ni dobro*

preveč usmerjati oziroma ni dobro, da jih preveč usmerimo v to, da razmišljajo o tej temi" (D99), vendar pa druge intervjuvanke poudarjajo pomen odprtega pogovora z otroki o sprejemljivem vedenju: *Jaz mislim, da je že zelo dobra preventiva to, da se o nasilju govori, da se razpravlja o tem kaj je sprejemljivo in kaj ne" (E87), "Zdaj je predvsem pogovor, da se pogovarjamo zdaj z otroki, da vejo kaj je prav, kaj je narobe" (F73).* Kot primer dobre prakse je bila omenjena vključitev programa Neon*: "Program Neon bi ob tej priložnosti res želela posebej pohvaliti, saj ga vidim kot prvi in zelo pomemben korak k učinkoviti preventivi" (B85),* hkrati pa je ena intervjuvanka poudarila pomen, da se tej tematiki posvetijo tudi razredne ure: *"Zelo pomembno bi bilo, da bi bilo več razrednih ur posvečenih tematiki medosebnih odnosov, nasilja in reševanja konfliktov" (B72).* Poudarjena je bila tudi pomembnost učenja asertivnega vedenja: *"Ključno se mi zdi spodbujati asertivno vedenje in učiti otroke, kako konflikte reševati na spoštljiv in nenasilen način" (B74)* in ustvarjanja varnega prostora za otroke v šolskem*: "Pomembno mi je, da vedo, da lahko pridejo k meni, da so moja vrata odprta in da imam z njimi vsakodnevni stik" (B80).* Ena intervjuvanka je izpostavila, da ima šola pomembno vlogo pri preprečevanju nasilja*: "Menim, da lahko kot šola naredimo veliko, saj ima preventiva pri preprečevanju nasilja izjemno pomembno vlogo"(B83),* predvsem v smislu ozaveščanja: **"***Šola ima pri preprečevanju nasilja velik vpliv, ne le pri vrstniškem nasilju, temveč tudi pri ozaveščanju, da nihče, ne otrok, ne odrasel, nima pravice biti nasilen do drugega" (B79)* in aktivnega ukrepanja: *"Pomembno je, da kot šola vedno ustrezno ukrepamo, kadar slišimo, da se nekaj dogaja" (B76).*

Dve intervjuvanki sta poudarili, da imata šola in vrtec pomembno vlogo pri preprečevanju nasilja: *"Po mojem mnenju ima šola zelo pomembno vlogo pri prepoznavanju in preprečevanju nasilja" (A91), "Vseeno smo vrtec, zato je pomembno, da za otroke skrbimo in da opazimo stvari, ki se pri otroku dogajajo" (E96).* Več sogovornic pa je izpostavilo vlogo institucije pri obveznosti prijave zaznanega nasilja: *"Lahko mi zaznamo, podamo prijavo naprej, potem pa so druge institucije, ki o tem naprej odločajo" (D102), "menim pa, da lahko omilimo nekatere posledice, če pravočasno ukrepamo in jih prepoznamo" (E95).* Dve intervjuvanki sta se strinjali, da je vloga institucije predvsem preventiva in izvajanje preventivnih delavnic za otroke: *"Ampak ja, preventiva in pa to, da smo pozorni na otroka, tukaj pa lahko veliko naredimo" (D103), "Preventivne dejavnosti seveda izvajamo, vendar je naša osrednja ciljna skupina predvsem otroci, ki so največkrat žrtve" (C78).* Poleg tega je bilo izraženo mnenje, da lahko šola s svojim delovanjem vsaj omili posledice nasilja, četudi ga ne more popolnoma preprečiti: *"lahko omilimo neke posledice" (F77), "Zdaj, jaz mislim, da nasilja ravno preprečiti ne moremo" (E94).*

Več intervjuvank je izpostavilo pomanjkanje posebnih izobraževanj o nasilju v družini: *"Zdaj mi kot skupinskega izobraževanja nimamo" (D104),* nekaterim pa primanjkuje znanja, da bi se temam učinkovito posvetile: *"Zdaj jaz moram reči, da temu nisem tako izobražena, nisem veliko brala, ker tudi nisem imela veliko primerov (F84), Zdaj verjamem, če bi se s tem zelo pogosto srečevala, bi se izobrazila" (F85).* Samoizobraževanje je pogosto edina možnost, ki jo strokovne delavke uporabijo: *"Gre torej za neko samoizobraževanje, bodisi z branjem člankov ali priročnikov" (E100),* saj skupinskih izobraževanj ni: "*Skupinskih izobraževanj sicer nimamo" (C81).* Ob tem pa se sogovornice zavedajo, da se je treba ves čas izobraževati: *"Bi si pa želela še več teh znanj na vseh področjih" (D106). Vključevanje zaposlenih v izobraževanja je večinoma prepuščeno njihovi lasni iniciativnosti:: "Mi imamo zelo dobra izobraževanja, ki si jih po večini izberemo sami in so prostovoljna" (A98).* Ena sogovornica je izpostavila strah učiteljev pred tem, da bi se vključili*: "Tudi učitelji so mi povedali, da jih je strah izpolnjevati obrazce za prijavo nasilja. Zato bi bilo smiselno pripraviti kaj tudi v tej smeri" (C85),* in predsodek, da je to naloga zgolj svetovalne službe: **"***Vendar se mi zdi, da obstaja nekakšen predsodek, da je to področje predvsem stvar svetovalne službe" (C85).* Intervjuvanka je poudarila, da se ji zdi tematika nasilja v družinah nekoliko zapostavljena*: Se mi pa zdi, da imamo vsi toliko dela, da kar malo pozabimo na te stvari, ki pa so seveda zelo pomembne" (E102),* in pa da zanje trenutno to ni prioriteta, saj se osredotočajo na medvrstniško nasilje: *"Trenutno se veliko bolj ukvarjamo z medvrstniškim nasiljem, saj se s tem pogosteje srečujemo, zato je tudi tam naš glavni fokus" (C86).*

4. 4. Izzivi pri delu

Intervjuvanke so pogosto izpostavile občutek nemoči pri obravnavi nasilja, ki izhaja iz omejenih pooblastil šol in strokovnih delavk: "*Morda bi bilo potrebno več pristojnosti za institucije* (E108), "*Se pa ustavi, želeli bi si vsi več pristojnosti*" (F90), pa tudi iz dejstva, da je pogosto treba ukrepati brez dokazov: "*Vse se zaključi, ker je sistem tak, da brez trdnih dokazov ne moreš ničesar doseči" (A101).* Ena od intervjuvank je izpostavila: "*In tako nasilje ostane vsakdanji del življenja (A102), "In to je tisto, kar me najbolj skrbi, da je nasilje v naši družbi še vedno preveč sprejemljivo" (A102).* Dodaten izziv predstavljajo dolgi in neučinkoviti postopki: "*Ena večjih težav so dolgi in zapleteni postopki, ki lahko za otroke, zlasti za žrtve, pomenijo dodatno stisko" (B95),* ki pogosto ne dajejo rezultatov ali se celo zaključijo brez ukrepov: "*In potem se primer preprosto ustavi – ker brez prič in dokazov ni podlage za postopke" (A100)* ter visoka toleranca družbe do nasilja: "*Čeprav vemo, da je kaznivo, ga veliko ljudi še vedno tolerira ali celo ignorira"* (A104). Intervjuvanke so opozorile tudi na

potrebo po poznavanju zakonodaje: "*Pomembno je predvsem to, da se zakonodaja sploh pozna in razume" (C92),* ena pa je podarila, da morajo vsi, ki delajo z otroki, imeti osnovno znanje o zakonodaji in postopkih: "*Da res vsi, ki delamo ali bomo delali z otroki, imamo neka osnovna znanja, kako peljati pogovor, na kaj biti osredotočen in kako pomagati otroku" (E111).* Prisoten je tudi občutek, da zakonodajo oblikujejo tisti, ki nimajo neposredne izkušnje iz prakse: "*Menim, da je zakonodaja na področju zaščite otrok v osnovi kar dobro zastavljena, vendar jo pogosto oblikujejo ljudje, ki sami ne delujejo neposredno v praksi"* (B93), in da je marsikaj prepuščeno interpretaciji posameznikov: "*Zasnova je kar v redu, vendar se v praksi pokaže, da je še vedno veliko prepuščeno interpretaciji* (C89). Hkrati pa so intervjuvanke opozorile na potrebo po izboljšavah sistema in večji podpori strokovnim delavkam: "*Ja, zakonodaja je. Zdaj, kako je to v praksi, je spet drugače" (F88),"več podpore, da nisi sam" (E109).* Z vidika otrok pa je bilo večkrat izpostavljeno, da je pomembno, da so postopki otrokom prijazni in prilagojeni njihovim potrebam: "*Zdi se mi, da bi bilo nujno razmisliti o tem, kako jim celoten postopek poenostaviti ali prilagoditi, da bi jim bilo čim manj naporno" (B99)* ter da je način komunikacije z otrokom ključnega pomena: "*Poleg tega je zelo pomembno, kako sploh pristopimo k otroku in kako ga sprašujemo o teh občutljivih temah" (B96).*

4. 5. Sodelovanje

4. 5. 1. Sodelovanje pedagoškega osebja in strokovnih služb

Intervjuvanke so sodelovanje s strokovnimi službami opredelile kot pomembno in večinoma pozitivno. Poudarjeno je bilo, da poteka vsakodnevno sodelovanje s šolsko svetovalno službo: "*Zdaj jaz vsakodnevno sodelujem tako s psihologinjo kot s strokovnimi službami"*(F92), ki je pogosto vključena tudi v pouk: "*Naša strokovna služba je zelo vključena v sam proces pouka, dobro poznajo učence, tako da je vse skupaj precej lažje" (*F94), pri čemer so intervjuvanke izpostavile dobro sodelovanje: "*Naša strokovna služba je super" (E113)* in razumevanje s strani socialnih delavk: "*Morda zato najraje o teh stvareh poklepetam s šolsko svetovalno delavko, ker ve, o čem govorim in razume občutke, ki jih ob tem doživljamo" (A111).* Ena od sogovornic je posebej poudarila, da ji je prav socialna služba največja opora v primerih nasilja: "*To mi zelo pomaga, tudi v teh težkih situacijah, ki pridejo. Vedno se takoj odzovejo, kar je včasih res zelo koristno, ker potrebuješ nekoga, ki se bo takoj odzval" (E115).* Mnoge intervjuvanke so glede odzivnosti ostalih institucij navedle, da sodelovanje poteka dobro: "*Mi imamo tukaj res srečo, saj vsi zelo dobro sodelujemo" (A112), "Na splošno imamo dobre izkušnje" (B114)*, pri čemer je bila prepoznana strokovna služba, ki učiteljicam in

vzgojiteljicam nudi največ podpore: "*Meni je najbolj v pomoč socialna delavka, s katero se vsak dan pogovarjava in mi zelo pomaga" (A113).* Poudarjeno je bilo tudi, da svetovalne delavke nudijo podporo učiteljicam pri odzivanju na nasilje in da ima šolska svetovalna služba pomembno vlogo v celotnem procesu: "*Kot svetovalna delavka sem bolj v podporo učiteljem in razrednikom" (C121), "Primarno sodelujem s šolsko svetovalno službo" (E124).*

4. 5. 2. Sodelovanje z drugimi institucijami

V sklopu sodelovanja s centrom za socialno delo so intervjuvanke večkrat poudarile, da je CSD odziven. "*Sicer so odzivne in znajo dobro svetovati" (C95),* a si pogosto želijo, da bi postopki z njihove strani potekali hitreje: "*Seveda si vsi želimo, da bi postopki hitreje stekli, a glede na to, kako se je zakonodaja spremenila, je treba razumeti, da centri za socialno delo zdaj večinoma pripravljajo mnenja, glavni nosilci odločanja pa so sodišča" (C97.)* Sodelovanje z njimi pogosto ocenjujejo kot dobro: "*Pogosto tudi sami skličemo kakšen posvet, da nas usmerijo, kako naprej" (C100)*, "*Jaz moram reči, da imam zelo dobro povezavo tako s centrom za socialno delo" (D110).* Poudarjena je bila tudi pomembnost timskega dela: "*Takrat je res pomembno, da delamo timsko, ne eden proti drugemu." (B101),* saj se s tem preprečuje, da bi se postopki prepuščali naključju: "*Pomembno je, da se pišejo konkretne stvari, da se nič ne pusti odprtega ali dvoumnega" (B104).*

Nekatere sogovornice so izpostavile pozitivne izkušnje s sodelovanjem s policijo in sodišči, predvsem v primerih, ko je bila odzivnost policije hitra: "*tako da tukaj, če je treba, postopek hitro steče in tudi policija se vključi, kadar je to potrebno" (D112).* Poudarjeno je bilo, da morajo vsi udeleženi delovati v korist otroka: "*Narediš svoj del po svojih najboljših močeh, potem pa upaš, da bodo tudi drugi naredili svojega, da se otroku resnično pomaga" (C114).* Vendar pa se v praksi pogosto pojavljajo težave, saj intervjuvanke opozarjajo, da je sodelovanje s policijo odvisno predvsem od posameznega policista oziroma njegove usposobljenosti: "*Pri policiji je precej odvisno od tega, kdo pride in koliko je policist usposobljen" (C107), "To je kar precej odvisno tudi od pogovora, ki ga vodi z otrokom. Nekateri so v tem zelo vešči, drugi nekoliko manj" (E118).*

Na splošno so sodelovanje z drugimi institucijami sogovornice opredelile kot dobro: *"Sodelujemo dobro, tako v dobrem kot v slabem, zelo veliko sodelujemo" (D116).* Ena sogovornica je izpostavila tudi dobro sodelovanje z zdravstvenim domom*: "kot recimo tudi z zdravstvenim domom za razvojno ambulanto" (D111).*

4. 5. 3. Izzivi pri sodelovanju

Kljub pozitivnim izkušnjam s sodelovanjem pa se pojavljajo številne sistemske težave, ki vplivajo na učinkovitost odziva institucij. Ena od glavnih težav so dolgotrajni postopki: "*Mi smo pogosto tisti, ki moramo oddati prijavo, in sodelovanje se nato običajno nadaljuje tudi dolgo, včasih tudi več let" (B109),* ki ne le zavirajo ukrepanje, temveč povečujejo stisko vseh vpletenih: "*Mi smo osredotočeni na enega otroka in želimo zanj narediti najboljše, kar lahko" (D120).* Intervjuvanke so izpostavile tudi preobremenjenost institucij: "*Moramo se zavedati, da vsak opravlja svoje delo, da je kadra premalo in da so vsi poklici preobremenjeni" (D118)* in pomanjkanje povratnih informacij: "*Da bi nam sistematično sporočali informacije, se ne dogaja, razen če nas še kaj potrebujejo ali če se sami vključimo v postopek" (C115).* Več sogovornic je opozorilo na omejitve sistema: "*Pri nas otroci pogosto ostajajo dolgo v sistemu. Druge institucije pa niso vedno tako učinkovite" (B110), "Nekdo, ki to gleda od zunaj, se velikokrat sprašuje, zakaj je to tako in zakaj so to naredili tako, ampak v ozadju so pristojnosti posameznih institucij in sistem, ki nas zavezuje" (D114)*. Ena od intervjuvank je dejala, da se kot strokovna delavka pogosto znajde v dilemi: "*Pogosto nas najbolj skrbi to, da moramo prijaviti vsak sum, in smo v dilemi, ali smo ravnali prav, če nismo prijavili takoj, ali bi bilo bolje, da bi se najprej pogovorile med seboj" (B112).* Vendar pa je bila hkrati poudarjena dolžnost vseh strokovnih delavk, da ukrepajo v primerih nasilja: "*A kot svetovalne delavke smo dolžne ravnati po zakonu" (B113).* Sogovornice se strinjajo, da je timsko delo ključno v primeru nasilja v družini: "*Zdi se mi, da je ravno pri primerih nasilja v družini timsko delo izjemnega pomena, samo skupaj lahko ustrezno pomagamo otroku in njegovi družini" (B116), "Verjetno, če bi bil vsak sam v tem, včasih tudi ne bi ukrepal. Tako pa imaš neko potrditev tudi s strani sodelavcev in lažje stopiš v določene situacije, tudi če nisi popolnoma prepričan" (C124), "Osebno se v takih težkih situacijah, kot je nasilje v družini in pri teh prijavah, vedno obrnem na druge institucije, nič ne delam sama" (E122).*

4. 6. Primeri v praksi

Intervjuvanke so predstavile konkretne situacije, s katerimi so se srečale pri svojem delu. Intervjuvanka A je opisala primer otroci z motnjami v duševnem razvoju, kjer se je kot dobra rešitev izkazala zavodska oskrba: "*V nekaterih primerih so se starši po pogovoru z nami odločili, da otroka vključijo v zavodsko oskrbo" (A116),* ko starši niso več zmogli skrbeti za otroka: "*Takrat se pogosto zgodi, da starši ne zmorejo več skrbeti za otroka, pa tega niti sami ne prepoznajo ali pa si tega ne upajo priznati" (A114).* Intervjuvanka je poudarila, da staršev ne morejo obsojati: "*Ne moremo jih obsojati" (A118),* pomembno pa je, da jim strokovnjaki

predstavijo možnosti in nudijo podporo "*V takih primerih šola pogosto odigra pomembno vlogo, ko opazimo, da starši potrebujejo pomoč, jih poskušamo usmeriti k razmisleku o možnostih, ki jih sami morda še ne vidijo" (A115),* kar je v obravnavanem primeru pripeljalo do uspešne rešitve: "*V teh redkih, a pomembnih primerih se je stvar res uredila in razrešila tako, kot bi si želeli" (A120).*

Ena izmed intervjuvank je opisala primer spolne zlorabe: "*Šlo je za primer spolne zlorabe" (B120),* kjer je bilo bistveno hitro ukrepanje in zanesljivo timsko delo: "*Zelo pomembno je, da v takšnih primerih delujemo povezano, timsko. Da si stojimo ob strani in sprejemamo skupne odločitve" (B125).* Postopek je potekal strokovno: "*Dokazi so bili zbrani, postopek je potekal strokovno in učinkovito" (B125),* CSD se je hitro odzval: "*Ena izmed strokovnih delavk centra je takrat reagirala hitro, odločno in zelo strokovno, to je bil ključen dejavnik, da se je primer rešil tako učinkovito" (B125)* in bili so zbrani konkretni dokazi: "*Razlog, da je v tem primeru prišlo do obsodbe, je bil v tem, da so obstajali konkretni zdravniški dokazi" (B125).* Kljub strokovni izvedbi postopka je sogovornica poročala o psihični obremenjenosti: "*kar pa ne spremeni dejstva, da je bilo vse skupaj izjemno naporno in psihično zelo obremenjujoče" (B123) in* občutku ogroženosti: "*Policisti so zagotovili, da bodo patruljirali v okolici šole in tudi pri naših domovih, kar nam je dalo občutek zaščite in podpore."(B138).* Hkrati je poudarila, da je bilo bistveno delovati v korist otroka: "*A kljub vsemu sem vedela, da je to moja naloga in da to počnem v dobro otrok" (B125),* kar se je pokazalo tudi v olajšanju otrok ob zaključku postopka: "*Spomnim se, kako sta se deklici med vožnjo vidno oddahnili" (B135).*

V enem izmed opisanih primerov je prišlo do neustreznega ravnanja policista. Otrok je bil v stiski: "*Bil je vidno v stiski že pred začetkom pogovora, kar zanj ni bilo značilno" (C135)* in je razkril, da ga oče tepe: "*Ko sem ga neposredno vprašala, ali se doma kaj dogaja, mi je povedal, da ga je oče v avtu udaril in se drl nanj, ker so mu padle ocene" (A137).* Ko je na šolo prišel policist, da bi se z otrokom pogovoril, je bil njegov odziv neprimeren: "*Policist ga je začel spraševati: "Kaj mu pa ti rečeš?" in "Zakaj pa delaš to v šoli?" Tukaj sem komaj ostala tiho" (A139),* zato je razgovor prevzel socialni delavec: "*Na srečo je potem socialni delavec pogovor prevzel in poudaril, da to, kar se mu dogaja, ni prav" (C140).*

Intervjuvanka je predstavila tudi primer, kjer je otrok predhodno že lažno poročal o nasilju, a je bil kljub temu ob novi prijavi postopek sprožen: "*Dobro je, da so, kljub temu da si je deček v preteklosti že izmišljeval, vseeno sprožili postopek. Lahko bi naletel na nekoga, ki bi ga hitro odpravil, tudi če bi šlo tokrat za resnično situacijo" (C133).* Poudarjeno je bilo, da nikoli ne smemo trditi, da si otrok izmišljuje: "*Nikoli si ne bi upala trditi, da si otrok izmišljuje,*

tudi če se zgodba sliši nenavadna" (C131), saj je lahko v ozadju stiska: "*Očitno je bila v ozadju neka druga stiska, zaradi katere je imel potrebo po tem, da si izmišljuje takšne zgodbe" (C128).* V konkretnem primeru je otrok nazorno opisal dogajanje: "*Predvsem mi je v spominu ostal primer, kjer je otrok zelo nazorno opisal dogajanje z vsemi podrobnostmi, na koncu pa se je izkazalo, da si je vse izmislil" (A125),* kasneje pa tudi priznal, da je lagal: "*Kljub temu, da sem mu povedala, da bom morala informacije posredovati naprej, je tekom postopka priznal, da ni bilo res",* kar je najprej povzročilo razočaranje, vendar se je izkazalo za upravičen odziv: "*Vsaj tako informacije imamo mi. To je bilo kar razočaranje, saj smo mi svoj del opravili po predpisih" (C130).*

Ena izmed sogovornic ni imela konkretnega primera: "*Nimam specifičnega primera, ampak na splošno se mi zdi najbolj pomembno to, da nismo sami kot strokovni delavci" (D125),* je pa poudarila pomembnost timskega dela: "*ker so to zelo težke teme in je zelo dobro, da imamo podporo iz vseh strani" (D126)* in hitrejših postopkov: "*Bi si pa v vsakem primeru želeli, da se na določeno stvar odreagira takoj" (D127).*

Intervjuvanka E je opisala pozitiven primer, kjer prijava ni bila potrebna: "*Zdaj imamo v bistvu en pozitiven primer, kjer nismo oddali prijave, ampak so se stvari že prej nekako dobro razrešile" (E126).* Starša sta se doma veliko prepirala, kar je vplivalo na počutje deklice: "*Gre za primer, ko sta se starša doma zelo kregala, jaz pa sem pri deklici opazila, da je bila zelo odsotna, tudi pretirano pozorna, ne samo do mamice, ampak tudi tukaj v vrtcu" (E128). Tudi* mama pa je priznala, da ne more biti drugače: "*Mama je potem enkrat po pogovoru, ko sem ji povedala, da je deklica zdaj bolj živahna, dejala: »Ja, pa saj ne more biti drugače, saj smo se res kregali" (A134).* Po hitri reakciji: "*V bistvu smo že s pogovorom in s hitrim ukrepanjem morda preprečili nekatere stvari, ki bi se lahko zgodile v prihodnosti" (A133)* in pogovoru s starši: "*Tako da mogoče s pogovorom s starši in ob pravem času, ko so pripravljeni nekaj spremeniti, niti ni treba takoj oddajati prijave"(A127)* se je situacija izboljšala. Intervjuvanka je izpostavila, da je otrok žrtev nasilja, tudi če nasilje le opazuje: "*Tako da se mi zdi, da starši še vedno verjamejo, da če se starša kregata, to ne vpliva na otroka, ampak v resnici zelo vpliva" (E135), "Otrok posrka veliko stvari od staršev, se nauči vedenj in doživlja stiske" (E136).*

V zadnjem primeru pa je intervjuvanka opisala situacijo, kjer je hitra reakcija preprečila nadaljnje poslabšanje: "*Nisem imela tako hudega primera, ker smo že zelo hitro začeli ukrepati" (F104).* Ključnega pomena je bil takojšen pogovor s starši: "*Ko zaznaš nekaj spornega, pokličeš starše in jih obvestiš, saj lahko že to prepreči marsikaj" (F108),* saj so se ti začeli zavedati morebitne kazenske odgovornosti: "*Po mojem mnenju so se začeli zavedati, da bodo kazensko odgovorni, če se ne bodo spremenili" (F106),* njihovo vedenje pa se je hitro

izboljšalo: "*Zaradi tega se je tudi vedenje staršev precej hitro spremenilo" (F105)*. Intervjuvanka je poudarila, da je preventiva v takih primerih ključna: "*Zato se mi zdi preventiva zelo pomembna" (F107).*

5. Razprava

V tem poglavju pridobljene rezultate povežem s teoretičnimi izhodišči in odgovorim na raziskovalna vprašanja.

5. 1. Kako pogosto se zaposleni v vzgoji in izobraževanju srečujejo z nasiljem v družinah?

V raziskavi me je zanimalo, kako pogosto se zaposleni v vzgoji in izobraževanju srečujejo s primeri nasilja v družinah. Rezultati kažejo, da se z zaznanimi primeri nasilja ne srečujejo pogosto, vendar se intervjuvanke zavedajo, da dejanska razširjenost nasilja verjetno presega število zaznanih primerov. Poudarjajo, da nasilje pogosto ostaja prikrito, saj ga starši uspešno skrivajo pred zunanjim okoljem, otroci pa se pogosto težko izrazijo. Nekatere so izrazile mnenje, da je v zadnjem času več prijav nasilja, predvsem, ker se o nasilju več govori in je družba bolj ozaveščena, druge menijo, da je bilo v preteklosti več prijav, zlasti v času, ko je začel veljati zakon o preprečevanju nasilja v družini. Ena intervjuvanka pa je izpostavila, da je vsak primer nasilja preveč. Filipčič in Klemenčič (2011) potrjujeta, da se nasilje v družini pogosto dogaja prikrito in da ga strokovni delavci pogosto ne zaznajo, dokler ni že povzročena škoda. Leskošek, Miklič in Sitar Surić (2019) pa dodajajo, da strokovni delavci pogosto občutijo nemoč in negotovost pri odzivanju na nasilje, kar še dodatno prispeva k temu, da številni primeri ostanejo ne obravnavani.

5. 2. Kako zaposleni v vzgoji in izobraževanju prepoznajo, da otrok doživlja nasilje v družini?

Zaposlene v vzgoji in izobraževanju nasilje v družini najpogosteje prepoznajo na podlagi sprememb v vedenju otrok. V raziskavi so intervjuvanke poudarile, da so ključni znaki otrokove stiske, ki se kažejo kot nenadni čustveni izbruhi, povečana nemirnost, zapiranje vase, utrujenost, odsotnost v mislih ter učne težave, kot so pozabljivost, slaba koncentracija in slabši učni uspeh. Stiska otrok se pogosto izraža tudi preko simbolnih načinov, kot sta igra in risba, zato je pomembno, da so zaposleni občutljivi za takšne oblike izražanja. Dobro poznavanje posameznega otroka omogoča pravočasno zaznavo sprememb, vendar so intervjuvanke opozorile tudi na potrebo po previdnosti, da vsako vedenje otroka ni nujno neposredno povezano z nasiljem, saj so lahko vzroki tudi drugje. Med intervjuvankami je bila kot najbolj razširjena in prepoznavna oblika nasilja izpostavljeno fizično nasilje. To obliko najlažje prepoznajo in tudi najpogosteje prijavijo, saj so njeni znaki, kot so vidne poškodbe, bolj očitni.

Psihično nasilje pa je bilo označeno kot prikrito, težje prepoznavno in pogosto celo družbeno sprejemljivo. Zaposleni in otroci ga zato redkeje zaznajo, še redkeje pa o njem spregovorijo. Filipčič in Klemenčič (2011) poudarjata, da strokovni delavci nasilje najpogosteje prepoznajo preko vedenjskih, telesnih in čustvenih znakov, medtem ko Kustec (2011) opozarja na pomen uporabe umetnostnih izraznih sredstev, ki jih lahko uporabimo tudi pri delu z otrokom, ki doživlja nasilje, z namenom, da se otrok lažje spoprime s svojimi stiskami. Umetniška izrazna sredstva so nam lahko v pomoč tudi, ko ima posameznik težave z besednim in čustvenim izražanjem.

5. 3. Kako zaposleni v vzgoji in izobraževanju ukrepajo v primeru zaznave nasilja v družini?

Ob zaznavi nasilja v družini zaposlene v vzgojno-izobraževalnih ustanovah ukrepajo previdno in postopoma, pri čemer so pozorne na ustvarjanju varnega in zaupnega prostora za otroka. Intervjuvanke so poudarile pomen čustvene podpore otroku in poudarile, da otrok pogosteje spregovori o nasilju takrat, ko začuti, da mu odrasli resnično prisluhnejo. Zaposleni skušajo ustvariti okolje, kjer se otrok počuti viden, slišan in sprejet, pri čemer je prilagajanje odziva potrebam otroka ključno. Kot ugotavljata tudi Filipčič in Klemenčič (2011), je za vzpostavitev zaupnega odnosa pomembna konstantna prisotnost in dosledna čustvena opora. Vse sogovornice so potrdile, da se trudijo otroku verjeti in nikoli ne preusmerjati pogovora v smer, ki bi lahko nakazovala otrokovo odgovornost za nasilje. Ko pride do razkritja ali suma nasilja, se zaposleni povežejo s šolsko svetovalno službo, ki prevzame osrednjo vlogo pri nadaljnjih postopkih. V primeru potrditve suma je običajen naslednji korak prijava na center za socialno delo, s katerim šole pogosto sodelujejo tudi po prijavi. Poudarjena je bila tudi potreba po sodelovanju z vodstvom šole ter v določenih primerih z razredničarko, kar potrjuje multidisciplinarni pristop, ki ga omenjajo tudi Leskošek, Miklič in Sitar Surić (2019). Intervjuvanke so pri delu pozorne, da otroka med postopkom ne usmerjajo ali dodatno obremenjujejo, saj se zavedajo svojih strokovnih omejitev, zato prepustijo nadaljnjo obravnavo ustrezno usposobljenim institucijam. Po prijavi se z otrokom trudijo vzdrževati enak odnos kot prej in ne posegajo v otroka, razen če otrok sam izrazi potrebo po dodatni pomoči. Pomembno je tudi nenehno opazovanje otroka pred, med in po postopku ter po potrebi tudi pisno beleženje opažanj, kar sovpada s priporočili Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik (2017). Intervjuvanke so poudarile tudi pomen ohranjanja otrokove socialne mreže, torej vključevanja otroka v skupinske dejavnosti in spodbujanja njegove socializacije, da otrok kljub razkritju nasilja ne bi bil dodatno izoliran. Pristop, ki ga opisujejo intervjuvanke, temelji na spoštovanju otrokove integritete, sodelovanju z institucijami in strokovni zadržanosti, kar predstavlja

pomemben temelj za učinkovito zaščito otrok, ki so žrtve nasilja. Kljub temu so mnoge intervjuvanke poročale o občutku negotovosti, ko se znajdejo pred takšnimi situacijami, kar potrjuje tudi raziskava, kjer je več kot polovica intervjuvank izrazila potrebo po dodatnem izobraževanju in strokovni podpori pri soočanju s takšnimi primeri. Ugotovitve diplomskega dela se ujemajo z ugotovitvami Petelin (2021), ki izpostavlja, da so zaposleni pogosto premalo informirani o pravnih postopkih in se zato znajdejo v dvomu glede svojih pristojnosti.

5. 4. Kako šola in vrtec sodelujeta z drugimi organizacijami in strokovnimi službami pri preprečevanju nasilja v družinah?

Sodelovanje šol in vrtcev z zunanjimi institucijami in strokovnimi službami pri preprečevanju nasilja v družinah se v praksi pokaže kot izjemno pomembno, intervjuvanke pa sodelovanje opisujejo kot večinoma pozitivno. Intervjuvanke so poudarile, da ključno sodelovanje poteka znotraj ustanove, predvsem z vključeno šolsko svetovalno službo, s katero učiteljice najprej vzpostavijo stik ob zaznavi nasilja. Strokovne delavke pogosto zelo dobro poznajo učence in so vključene tudi v pouk, kar omogoča hitro zaznavo sprememb in pravočasno ukrepanje. Pomembno je tudi redno neuradno sodelovanje, ki zaposlenim omogoča izražanje občutkov in dvomov v varnem strokovnem okolju (Filipčič in Klemenčič, 2011). V povezavi z zunanjimi institucijami je največ pozornosti usmerjene v sodelovanje s centri za socialno delo, ki po oceni večine sogovornic večinoma delujejo odzivno in svetovalno, čeprav si zaposleni pogosto želijo hitrejših postopkov, saj se dolgotrajne obravnave odražajo tudi na počutju otroka. Kljub spremembam v zakonodaji, kjer odločanje pogosto poteka na ravni sodišč, ostaja CSD ključna institucija v zgodnjih fazah obravnave nasilja. Strokovni delavci pogosto sami sprožijo interdisciplinarne posvete s predstavniki CSD, policije in drugih služb, kjer skupaj načrtujejo nadaljnje ukrepe, kot navajajo tudi Leskošek, Miklič in Sitar Surić (2019), ki izpostavljajo pomen timskega pristopa pri obravnavi družinskega nasilja. V primerih, ko je potrebna intervencija, šole sodelujejo tudi s policijo in sodišči. Tu je bilo izpostavljeno, da kakovost sodelovanja pogosto ni sistemsko zagotovljena, temveč je odvisna od usposobljenosti in senzibilnosti posameznih policistov, kar lahko vpliva na potek postopkov. O dobrih izkušnjah so poročale tudi v primerih sodelovanj z zdravstvenimi domovi, predvsem z razvojno ambulanto, ki omogoča dodatno diagnostiko in spremljanje otrok. Čeprav sogovornice izražajo zadovoljstvo s sodelovanjem, pogosto opozarjajo na kadrovsko podhranjenost, preobremenjenost institucij in pomanjkanje povratnih informacij, ki zmanjšujejo pregled nad napredkom v postopku. Intervjuvanke poudarjajo, da mora vsaka strokovna delavka delovati skladno z zakonodajo, četudi se včasih znajde v dvomu, kako

ukrepati. Zavedajo se, da prijava nasilja pomeni velik vdor v zasebnost družine, vendar je dolžnost zaščite otroka pomembnejša. V tem kontekstu ima timsko delo izjemno vlogo, deljenje odgovornosti znotraj strokovne skupine povečuje občutek varnosti in spodbuja odločnejše ukrepanje, kar omogoča hitrejši in učinkovitejši odziv v korist otroka (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017).

5. 5. Ali in kakšne izobraževalne in preventivne dejavnosti izvajajo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah za preprečevanje nasilja v družinah?

Ugotovitve raziskave kažejo, da se v vzgojno-izobraževalnih ustanovah izvajajo različne oblike preventivnih in izobraževalnih dejavnosti, vendar obstajajo velike razlike med ustanovami tako po obsegu kot po usmerjenosti vsebin. Več intervjuvank je poročalo, da posebnih izobraževanj na temo nasilja v družini ne izvajajo, obstoječi programi pa se osredotočajo predvsem na tematiko medvrstniškega nasilja, ki je trenutno pogostejša težava v šolskem okolju. Kljub temu nekatere šole redno vključujejo delavnice o nasilju v družini v okviru razrednih ur ali predmetov, kot je socialno učenje, ter izvajajo igre vlog, prek katerih otroci spoznavajo nesprejemljivost nasilja in načine reševanja konfliktov. Preventivne vsebine se pogosto vključujejo tudi v vsakodnevni pouk, pri čemer učitelji poudarjajo pomen varnega okolja in medosebnih odnosov (Filipčič in Klemenčič, 2011). V nekaterih primerih se izvajajo tudi delavnice za starše, čeprav sogovornice poročajo o nizki udeležbi in šibkem odzivu staršev, kar zmanjšuje učinkovitost teh aktivnosti. Program Neon je bil izpostavljen kot dober primer prakse, saj celostno vključuje otroke, starše in učitelje ter omogoča kontinuirano obravnavo tematik nasilja, empatije in asertivnega vedenja. Poleg tega so sogovornice poudarile pomen odprtega pogovora z otroki o tem, kaj je sprejemljivo vedenje in kaj pomeni nasilje, saj že samo ozaveščanje bistveno prispeva k preventivi (Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat in Sušnik, 2017). Izpostavljena je bila tudi potreba po več izobraževanjih za strokovne delavce, saj so mnogi izpostavili pomanjkanje znanja in občutek negotovosti, kako ustrezno ukrepati ob razkritju nasilja. Zaposleni se večinoma zanašajo na samoizobraževanje, saj skupinskih izobraževanj pogosto ni ali pa so ta prostovoljna, kar pomeni, da do njih ne pridejo vsi, ki bi jih potrebovali. Ob tem se več sogovornic počuti prepuščenih samim sebi in bi si želele več podpore, jasnejših usmeritev ter usposabljanj, ki bi bila prilagojena realnim situacijam iz prakse. Sogovornice so bile enotne v mnenju, da imata šola in vrtec pomembno vlogo pri preprečevanju nasilja, ne le preko zgodnjega prepoznavanja, temveč tudi z aktivnim ozaveščanjem in ustvarjanjem okolja, kjer otrok začuti, da ima pravico do varnosti in zaščite (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019). Kljub temu pa opozarjajo, da so njihova pooblastila omejena, postopki dolgotrajni in sistem

pogosto neučinkovit, zato nasilja ni vedno mogoče preprečiti, lahko pa se z doslednim delovanjem ublažijo njegove posledice.

6. Sklepi

V tem poglavju povzemam ključne ugotovitve, do katerih sem prišla na podlagi analiz opravljenih intervjujev in celotne raziskave.

- Zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih se zavedajo svoje vloge pri prepoznavanju in preprečevanju nasilja v družini. Večina intervjuvank meni, da lahko s pravočasnim opazovanjem in ukrepanjem pomembno prispevajo k zaščiti otrok.
- Zaposlene pogosto zaznajo znake nasilja preko sprememb v otrokovi komunikaciji, vedenju in čustvovanju. Nekatere navajajo, da je njihov prispevek ključen predvsem zato, ker so lahko edina odrasla oseba, ki otroku nudi varnost in oporo.
- Intervjuvane osebe izpostavljajo, da je delo z otrokom, ki doživlja nasilje, zelo zahtevno, še posebej v primerih otrok s posebnimi potrebami. Zaznavajo tudi dvom o tem, koliko lahko realno spremenijo otrokovo situacijo.
- Vse sogovornice se strinjajo, da je ključna takojšnja reakcija in timsko delo.
- Zaposlene pogrešajo boljšo usposobljenost in izobraževanja za ravnanje v primerih nasilja, saj se pogosto srečujejo z negotovostjo in strahom, da bi s prijavo povzročile dodatno škodo ali storili napako.
- Pogosto čutijo pomanjkanje podpore vodstva in drugih institucij, še posebej ko nimajo jasnih povratnih informacij, kako se je postopek po prijavi nadaljeval.
- Pri delu z otroki z izkušnjo nasilja dajejo prednost vzpostavljanju varnega odnosa, opazovanju vedenja, pogovoru in ustvarjanju zaupanja.
- Raziskava je pokazala, da se največ informacij o nasilju pridobi bodisi preko otrokove neposredne izpovedi bodisi preko opažanj sprememb v njegovem vedenju.
- Zaposlene izražajo potrebo po večjem vključevanju celotnega kolektiva v izobraževanja o nasilju, saj se lahko otrok zaupa kateremu koli članu osebja, tudi hišniku ali kuharici, zato je nujno, da vsi poznajo osnovne protokole in pravilnik ravnanja.
- Vzgojno-izobraževalne ustanove sicer izvajajo nekatere preventivne dejavnosti, a pogosto ne dovolj sistematično ali celostno. Še posebej izstopa potreba po programih, ki vključujejo tudi starše.
- Intervjuvanke izpostavljajo potrebo po dodatnih izobraževanjih, saj čutijo pomanjkanje usposobljenosti za ravnanje z otroki, ki so žrtve nasilja v družini.
- Izvajanje programov, kot je NEON, se prepoznava kot primer dobre prakse, vendar bi bilo treba povečati njihovo dostopnost in vključevanje celotnega kolektiva.

- Medinstitucionalno sodelovanje je pogosto šibka točka, zaposlene opažajo pomanjkanje odziva in slabo koordinacijo med šolo, CSD, policijo in drugimi organi, kar zmanjšuje učinkovitost pomoči otroku.

7. Predlogi

Na podlagi ugotovitev v raziskavi oblikujem naslednje predloge za izboljšanje prepoznavanja in obravnave nasilja v družini znotraj vzgojno-izobraževalnih zavodov.

- Koristno bi bilo okrepiti sistematično izobraževanje vseh zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih zavodih na področju prepoznavanja in obravnave nasilja v družini. Intervjuvani zaposleni so izrazili potrebo po več znanja in usmeritev, saj se pogosto znajdejo v negotovosti, kako pravilno ukrepati v primeru nasilja.
- Smiselno bi bilo vzpostaviti jasne in dostopne protokole za ravnanje v primeru suma nasilja nad otroki, ki bi bili znani in razumljivi vsem zaposlenim, ne le svetovalnim delavcem. Ti protokoli naj vključujejo tudi postopke beleženja opažanj in sodelovanja z zunanjimi institucijami.
- Zelo pomembno bi bilo izboljšati medinstitucionalno sodelovanje med šolami, vrtci, centri za socialno delo, policijo in drugimi službami. Intervjuvani so pogosto izpostavljali pomanjkanje povratnih informacij in slabo komunikacijo z drugimi institucijami kot eno največjih ovir pri zaščiti otrok.
- Priporočljivo bi bilo zagotoviti več preventivnih programov, kot je NEON, in vključiti vse generacije otrok skozi celotno osnovnošolsko obdobje. Takšni programi naj vključujejo tudi delo s starši in usposabljanja za zaposlene.
- Vzgojno-izobraževalni zavodi bi morali bolj dosledno vključevati vse zaposlene, tudi tehnično osebje, v ozaveščanje o problematiki nasilja, saj se otrok lahko zaupa kateremu koli odraslemu, ki mu zaupa.
- Pomembno bi bilo okrepiti podporo zaposlenim, ki se soočajo s čustveno zahtevnimi primeri nasilja. Uvesti bi bilo treba možnost redne supervizije, psihološkega svetovanja ali skupinske podpore, da bi preprečili izgorelost in občutke nemoči.
- V šolah in vrtcih naj se razvija kultura ničelne tolerance do nasilja, ki naj se izraža tako v vsakodnevni praksi kot tudi v formalnih dokumentih, pravilnikih in izjavah vodstva. Pomembno je, da otroci čutijo, da so varni in slišani.
- Priporočljivo bi bilo izvajati evalvacijo že obstoječih preventivnih dejavnosti in izobraževanj v zavodih ter jih nadgraditi glede na potrebe zaposlenih in otrok. Posebna pozornost naj se nameni kakovosti izvajanja in vključevanju celotnega kolektiva.

- Smiselno bi bilo dodatno raziskati, katere oblike podpore otrokom po razkritju nasilja so zanje najbolj učinkovite in kako jih lahko vzgojno-izobraževalne ustanove dolgoročno vključujejo v svojo prakso.

8. Literatura

Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., & Sušnik, A. (2017). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje.* Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno 27. 2. 2025 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-VM0620E4/291cd4c8-9ec6-41d4-a534-c4e164cb3514/PDF

Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., Lapajne, G., Mešič, G., & Miklavčič, R. (2015). *Delo s povzročitelji nasilja: strokovne smernice in predstavitev dela.* Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Ančič, K. (2002). *Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol.* Ljubljana: i2.

Bouwkamp, R. (1993). Nasprotovanja med slovenskimi strokovnimi službami, ki se ukvarjajo z zlorabo in zanemarjanjem otroka. V F. Imperl (ur.), *Zbornik prispevkov delovne konference o delovanju in sodelovanju strokovnih služb na področju preprečevanja zlorab in zanemarjanja otrok* (str. 13-18). Ljubljana, Logatec: Firis.

Domiter Protner, K. (2011). Vloga šole pri prepoznavanju izpostavljenosti otrok nasilju v družini. *Socialno delo, (50)5*, 317-327. Pridobljeno 18. 4. 2025 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-CS6AF0NC

Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja. (2022). *Letno poročilo 2022.* Pridobljeno 8. 5. 2025 s https://drustvo-sos.si/wp-content/uploads/2024/02/Letno-porocilo-2022.pdf

Društvo za nenasilno komunikacijo. (b. d. a). *Nasilje nad otroki*. Pridobljeno 27. 2. 2025 s https://www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/nasilje-nad-otroki?format=html

Društvo za nenasilno komunikacijo. (b. d. b) *Kaj je nasilje?.* Pridobljeno 1. 3. 2025 s https://www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html

Društvo za nenasilno komunikacijo. (b. d. c). *Predavanja, seminarji, konzultacije.* Pridobljeno 26. 4. 2025 s https://drustvo-dnk.si/sl/izobrazevanje/predavanja,-seminarji,-konzultacije.html

Društvo za nenasilno komunikacijo. (b. d. d). Statistika in razsežnost nasilja. Pridobljeno 19. 5. 2025 s https://www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/statistika-o-nasilju?format=html

Družinski zakonik (DZ) (2017). Ur. l. RS 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C, 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – odl. US, 94/22 – odl. US in 5/23. Pridobljeno 27. 2. 2025 s https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7556

Filipčič, K. (2002). *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.

Filipčič, K. (2008). *Zakon o preprečevanju nasilja v družini.* Ljubljana: GV Založba.

Filipčič, K., & Klemenčič, I. (2011). *Obravnava nasilja v družini: priročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani.

Frangež, D., Drobnič Radobuljac, M., & Kodele, T. (2019). Razkritje nasilja nad otroki in zanemarjanja otrok. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 124-163). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Hrovat, T. (2015). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje.* Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Jenšterle, L. (2022). Vloga vzgojno-varstvene ustanove pri obravnavi družinskega nasilja. *Šolsko svetovalno delo*, 26(3), 29-39.

Kazenski zakonik (KZ -1) (2012). Ur. l. RS 50/12 –, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP in 16/23. Pridobljeno 24. 10. 2023 s http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050

Kuhar, M., Jeriček Klanšček, H., Zager Kocjan, G., Hočevar, A., Drglin, Z., & Mešl, N. (2020). *Obremenjujoče izkušnje v otroštvu in posledice v odraslosti.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani in Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pridobljeno 18. 4. 2025 s https://www.zadusevnozdravje.si/wp-content/uploads/2022/09/Obremenjujoce-izkusnje-v-otrostvu.pdf

Kuhar, R., Guzelj, P., Drolc, A., & Zabukovec, K. (1999). *O nasilju: priročnik za usposabljanje.* Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Kustec, K. (2011). Umetnostna izrazna sredstva v socialnem delu. *Socialno delo*, 50 (1), 27-33

Leskošek, V., Miklič, N., & Sitar Surić, S. (2019). Postopki in ravnanja po prijavi zanemarjanja ali nasilja nad otrokom. V V. Leskošek, T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 164-201). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Logar, T., Zabukovec Kerin K., & Svete M. (2023*). Spolno nasilje: Protokol za ravnanje ob zaznavi in obravnavi spolnega nasilja in spolnega nadlegovanja v vzgojno-izobraževalnih zavodih*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B., Rape Žiberna, T. (ur.), & Rihter, L. (ur.) (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave.* Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mezinec, N. (2020). Otroci in nasilje v družini – priče ali žrtve? *Socialna pedagogika*, 24(1/2), 89–110. Pridobljeno 18. 4. 2025 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-MKO3860D

Mikuš Kos, A. (1993). Psihološke determinante dogajanj, ki sopogojujejo trpinčenje otrok in vplivajo na odzivanje strokovnjakov. V F. Imperl (ur.), *Zbornik prispevkov delovne konference o delovanju in sodelovanju strokovnih služb na področju preprečevanja zlorab in zanemarjanja otrok* (str. 19-38). Ljubljana, Logated: Firis.

Ministrstvo za delo, družino, socialno zadeve in enake možnosti. (2025a). *Preprečevanje nasilja v družini*. Pridobljeno 18. 4. 2025 s https://www.gov.si/podrocja/druzina-otroci-in-zakonska-zveza/preprecevanje-nasilja-v-druzini/

Ministrstvo za delo, družino, socialno zadeve in enake možnosti. (2023b). *Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2023- 2028*. Pridobljeno 18. 4. 2025 s https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=PRAV13506

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. (2025). *Usposabljanja in izobraževanja zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih zavodih.* Pridobljeno 8. 5. 2025 s https://www.gov.si/teme/prepoznavanje-in-preprecevanje-medvrstniskega-nasilja-v-solah/

Možina, M. (2004). *Prevalenca nasilnega vedenja klientov in obremenitve zaposlenih na centrih za socialno delo*. Ljubljana: Medicinska fakulteta (magistrsko delo).

Muršič, M., Filipčič, K., Pušnik, M., Klemenčič, I., & Lešnik, D. (2012). *(O)krog nasilja v družini: soočanje šole/vrtca z nasiljem nad otroki*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani.

Najrajter, D. (2010). Možnost in okviri dopustnosti delovanja izobraževalnih institucij pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini. V A. Dvoršek & L. Selinšek (ur.), Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problemi (str. 131-146). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede: Pravna fakulteta.

National Children's Alliance. (b. d.). *National Statistics on Child Abuse*. Pridobljeno 19. 5. 2025 s https://www.nationalchildrensalliance.org/media-room/national-statistics-on-child-abuse/

Pavlovič, Z., Filipčič, K., & Rutar Leban, T. (2008). *Detekcija in reakcija na pojave slabega ravnanja z otrokom - novo obdobje?.* Ljubljana: JRZ Pedagoški inštitut.

Petelin, D. (2021). *Vodnik po pravicah učencev v osnovni šoli.* Ljubljana: Kurikulum, šolsko pravno svetovanje.

Pirc, T., & Štirn, M. (2020). *Poročilo o evalvaciji programa NEON – Varni brez nasilja za osnovnošolce.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 8. 5. 2025 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-L406XG0X/979402c2-b532-4b89-9be6-7067c00fbedc/PDF

Plaz, M. (2016). Nasilje nad ženskami v partnerskih in sorodstvenih odnosih. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 75). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Policija Republike Slovenije. (2025). *Letno poročilo o delu policije 2024.* Ljubljana: Generalna policijska uprava.

Policija. (b. d.). *Nasilje v družini- informacije o postopku na policiji.* Pridobljeno 19. 5. 2025 s https://www.policija.si/svetujemo-ozavescamo/oosebna-varnost/nasilje-v-druzini

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (2009). Ljubljana: Ur. l. RS 104/2009.

Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini. (2009). Ur. l. RS 31/09 in 42/17.

Programske smernice. (2024). *Programske smernice svetovalnega dela v programih s področja vzgoje in izobraževanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Sedmak, M., & Kralj, A. (2006). *Nevarna zasebnost – nasilje v družinah v Sloveniji.* Družboslovne razprave, 22(53), 103–104.

Štirn, M. (2014). Poti do otroka z izkušnjo nasilja – kako otroku nuditi ustrezno podporo in pomoč pri soočanju s posledicami nasilja. V Š. Veselič, D. Horvat, & M. Plaz (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 139-157). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Tom telefon za otroke in mladostnike. (b. d). *Kaj je Tom?* Pridobljeno 8. 5. 2025 s https://e-tom.si/kaj-je-tom

Ustava Republike Slovenije (1991). Ur. l. RS 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16 in 92/2. Pridobljeno 28. 2. 2025 s https://www.us-rs.si/pravna-podlaga/ustava/

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008). *Ur. l. RS 16/2008, 68/2016*

Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) (2013). Ur. l. RS 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US, 47/19 in 153/21 – odl. US. Pridobljeno 28. 2. 2025 s http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6314

World Health Organization. (b. d.). *Preveting child maltreatment.* Pridobljeno 19. 5. 2025 s https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_eng.pdf

9. Priloge

9. 1. Vodilo za intervju

DEMOGRAFSKI PODATKI
Področje dela:
Leta delovnih izkušenj:

UČITELJICE/VZGOJITELJICE
DELO Z OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI
Kako bi opisali svojo vlogo in odgovornosti kot učiteljica/vzgojiteljica v vzgojno-izobraževalnem zavodu pri delu z otrokom, ki ima izkušnjo nasilja v družini?
Kako pogosto se srečujete s primeri nasilja v družini pri učencih/otrocih v razredu/v skupini?
Za kakšne primere običajno gre (zanemarjanje otroka, fizično, psihično, spolno nasilje)? Katera vrsta nasilja je najpogostejša?
Kako prepoznate, da je otrok žrtev nasilja v družini? (npr. sami posumijo – kaj so znaki, na katere so pozorni? / otrok sam poišče pomoč/pove?, starš pove/poišče pomoč? učiteljica posumi/prepozna in obvesti strokovno delavko?)
Na kaj ste pozorni pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
Kako odreagirate, ko vam otrok pove, da je žrtev nasilja v družini? Kako vzpostavite zaupanje z otrokom, kako gradite odnos, vzpostavljate varen prostor za otroka?
Kako opolnomočene se počutite pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja v družini? Ali ste tekom študija pridobili dovolj znanja za delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
S kakšnimi izzivi se soočate pri delu z otroki, ki so žrtev nasilja v družini?
Kje vidite pomanjkljivosti dela z otrokom z izkušnjo nasilja v družini? Kaj mislite, da bi pripomoglo k zmanjšanju problematike nasilja v družini?
POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI
Kakšne posledice opažate v razredu/v skupini, pri otroku, ki ima izkušnjo nasilja v družini?
Na kakšen način sodelujete z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini, po tem, ko je oddana prijava?
Kako otroku zagotovite varno okolje po prijavi nasilja v družini?
PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI
Ali in kakšne preventivne dejavnosti izvajate (+ kdo so ciljne skupine – otroci (v primeru OŠ), starši, učitelji_ce, strokovno osebje?) + kdo organizira (pobuda s strani šole ali zaposlenih?), kdo izvaja – so to same strokovne delavke, učiteljice, zunanji izvajalci (preko zavoda za šolstvo, kako društvo, nevladna organizacija…?) Kakšen je odziv – ali se udeležujejo/te, v kakšnem številu?
Kakšne preventivne dejavnosti ali programi so po vašem mnenju učinkoviti?
Kaj menite, da lahko vzgojno-izobraževalni zavodi storijo, da preprečijo nasilje v družini?
Kako se zaposleni izobražujete o tem, kako ravnati v primeru nasilja v družini (kdo je pobudnik/organizira izobraževanja – je to vodstvo šole/vrtca, ali je to prepuščeno iniciativi zaposlenih)? Gre predvsem za samoizobraževanje (branje člankov, pravilnikov, protokolov, priročnikov?) ali za organizirana izobraževanja (npr. delavnice, predavanja, kaj drugega?) Katera specifična znanja/izobraževanja bi potrebovali? (npr. izobraževanja za delo s starši, izobraževanja o travmi, primeri dobrih in slabih praks, kaj drugega?)
Kakšno je vaše mnenje o zakonodaji in kaj bi morebiti bilo potrebno spremeniti?
SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUCIJAMI
Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem s strokovnimi službami na vaši šoli/v vrtcu? Kako poteka komunikacija/sodelovanje s strokovno službo? Ste z njo zadovoljni, kaj pogrešate?
Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem drugih pristojnih institucij (CSD, policija, sodišče)?
Kako vam institucije stojijo ob strani, vam nudijo pomoč, koliko so odzivni?

PRIMERI V PRAKSI

Ali imate izkušnje z obravnavo primera nasilja v družini? Kako ste pristopili k temu primeru?
Kako ste bili zadovoljni s svojim delom v tem primeru?
Kako ste bili zadovoljni z doprinosom strokovne službe na vaši šoli, v vrtcu?
Kako ste bili zadovoljni z doprinosom drugih pristojnih institucij v tem primeru?
Kaj bi po vašem mnenju lahko naredili bolje, da bi izboljšali pomoč otrokom in družinam v podobnih primerih?

STROKOVNE DELAVKE

DELO Z OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kako bi opisali svojo vlogo in odgovornosti kot strokovni delavec v vzgojno-izobraževalnem zavodu?
Kako pogosto se srečujete s primerom nasilja v družini?
Za kakšne primere običajno gre (zanemarjanje otroka, fizično, psihično, spolno nasilje)? Katera vrsta nasilja je najpogostejša?
Kako prepoznate, da je otrok žrtev nasilja v družini? (npr. sami posumijo – kaj so znaki, na katere so pozorni? / otrok sam poišče pomoč/pove?, starš pove/poišče pomoč? učiteljica posumi/prepozna in obvesti strokovno delavko?)
Na kaj ste pozorni pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
Kako odreagirate, ko vam otrok pove, da je žrtev nasilja v družini? Kako vzpostavite zaupanje z otrokom, kako gradite odnos, vzpostavljate varen prostor za otroka?
Kako opolnomočene se počutite pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja v družini?
S kakšnimi izzivi se soočate pri delu z otroki, ki so žrtev nasilja v družini?
Kje vidite pomanjkljivosti dela z otrokom z izkušnjo nasilja v družini? Kaj mislite, da bi pripomoglo k zmanjšanju problematike nasilja v družini

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Kakšne posledice opažate pri otroku, ki ima izkušnjo nasilja v družini?
Na kakšen način sodelujete z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini, po tem, ko je oddana prijava?
Kako otroku zagotovite varno okolje v razredu/v skupini, po prijavi nasilja v družini?

PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI

Ali in kakšne preventivne dejavnosti izvajate (+ kdo so ciljne skupine – otroci (v primeru OŠ), starši, učitelji_ce, strokovno osebje?) + kdo organizira (pobuda s strani šole ali zaposlenih?), kdo izvaja – so to same strokovne delavke, učiteljice, zunanji izvajalci (preko zavoda za šolstvo, kako društvo, nevladna organizacija…?) Kakšen je odziv – ali se udeležujejo/te, v kakšnem številu?
Kakšne preventivne dejavnosti ali programi so po vašem mnenju učinkoviti?
Kaj menite, da lahko vzgojno-izobraževalni zavodi storijo, da preprečijo nasilje v družini?
Kako se zaposleni izobražujete o tem, kako ravnati v primeru nasilja v družini (kdo je pobudnik/organizira izobraževanja – je to vodstvo šole/vrtca, ali je to prepuščeno iniciativi zaposlenih)? Gre predvsem za samoizobraževanje (branje člankov, pravilnikov, protokolov, priročnikov?) ali za organizirana izobraževanja (npr. delavnice, predavanja, kaj drugega?) Katera specifična znanja/izobraževanja bi potrebovali? (npr. izobraževanja za delo s starši, izobraževanja o travmi, primeri dobrih in slabih praks, kaj drugega?)
Kakšno je vaše mnenje o zakonodaji in kaj bi morebiti bilo potrebno spremeniti?

SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUACIJAMI

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem s Centri za socialno delo pri preprečevanju nasilja v družini?
Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem ostalih pristojnih institucij (Policija, sodišče...)?

Kako zadovoljni ste s komunikacijo med vzgojno-izobraževalnimi zavodi, socialnimi službami in drugimi institucijami pri obravnavi nasilja v družini? Ali dobite povratne informacije o posameznih primerih? Kje komunikacija najbolj »šepa«, kje se ustavi? (npr. ali CSD-ji šoli posredujejo informacije o poteku primera?)
Kako vam institucije stojijo ob strani, vam nudijo pomoč, koliko so odzivni?

PRIMERI V PRAKSI

Ali imate izkušnje z obravnavo primera nasilja v družini? Kako ste pristopili k temu primeru?
Kako ste bili zadovoljni s svojim delom v tem primeru?
Kako ste bili zadovoljni z doprinosom in sodelovanjem z učiteljicami in vzgojiteljicami v tem primeru?
Kako ste bili zadovoljni z doprinosom drugih pristojnih institucij v tem primeru?
Kaj bi po vašem mnenju lahko naredili bolje, da bi izboljšali pomoč otrokom in družinam v podobnih primerih?

9. 2. Transkripcije intervjujev

TRANSKRIPT INTERVJUJA A

Področje dela: Razredničarka 3. razreda prilagojenega programa z nižjim izobrazbenim standardom

Leta delovnih izkušenj: 32

DELO Z OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kako bi opisali svojo vlogo in odgovornosti kot učiteljica/vzgojiteljica v vzgojno-izobraževalnem zavodu pri delu z otrokom, ki ima izkušnjo nasilja v družini?

Vsi učitelji in strokovni delavci imamo dolžnost, da ukrepamo, kadar opazimo, da se z otrokom dogaja kaj, kar ni v njegovo korist (A1). Tudi na naši šoli sledimo tej doktrini, a je delo zelo zahtevno, saj delamo z otroki s posebnimi potrebami (A2).Ti imajo pogosto težave z izražanjem, zato včasih težko ugotovimo, kaj se dogaja (A3). Naša vloga ni raziskovalna (A4), ko posumimo na kaj škodljivega, moramo to ustrezno prijaviti (A5). Neposredno prijavljanje je težavno (A6), saj lahko vznemirimo otroka (A7), starše in s tem tvegamo odnos, ki ga moramo ohranjati skozi vse šolsko leto (A8).

Kako pogosto se srečujete s primeri nasilja v družini pri učencih/otrocih v razredu/v skupini?

Na srečo ne pogosto (A9). Po dolgih letih dela lahko rečem, da sem imela le nekaj primerov (A10). Zdi se mi tudi, da otroci danes o tem redkeje spregovorijo in težje pokažejo znake (A11).

Za kakšne primere običajno gre (zanemarjanje otroka, fizično, psihično, spolno nasilje)? Katera vrsta nasilja je najpogostejša?

Najpogostejše je fizično nasilje, ker je najbolj očitno (A12). Naši otroci, zaradi svojih primanjkljajev, pogosto ne vedo, da ni prav, če jih starš udari, mislijo, da si zaslužijo kazen. Imeli smo tudi primer spolnega nasilja (A13), ter precej zanemarjanja, ki ga včasih uspemo nasloviti s pogovorom s starši, brez prijave, če se stanje izboljša (A14).

Kako prepoznate, da je otrok žrtev nasilja v družini? (npr. sami posumijo – kaj so znaki, na katere so pozorni? / otrok sam poišče pomoč/pove?, starš pove/poišče pomoč? učiteljica posumi/prepozna in obvesti strokovno delavko?)

Zelo težko je prepoznati nasilje pri naših otrocih, saj delamo z otroki s posebnimi potrebami, čustvenimi težavami in različnimi pridruženimi boleznimi (A16). Naši otroci so posebni že po naravi, zato ne moremo vsakega njihovega vedenja takoj povezovati z nasiljem (A17). Običajno otrok o takih stvareh spregovori postopoma, v delčkih (A18). Na primer, enkrat omeni, da ga je mama udarila, a ne pove, kdaj, zakaj ali kako (A19). Tudi pri sumu na spolno nasilje ni nikoli jasno, kaj se je zares zgodilo, saj izjave niso konkretne in jasne (A19).

Te informacije prihajajo počasi, postopoma, pogosto skozi daljši časovni okvir (A22). Otroci morajo biti dovolj zreli, da sploh lahko spregovorijo o takih stvareh (A23). Nekateri nikoli ničesar ne povedo, drugi pa nekaj povedo, nato nikoli več. Velika težava je tudi, da pri naših otrocih pogosto ni doslednosti, danes rečejo eno, naslednji dan pa to zanikajo ali rečejo, da so se zmotili. Pogosto stvari tudi ne razumejo v celoti, pa sej vemo, da če ti sam ne razumeš, kaj se ti dogaja, tega ne znaš posredovati naprej drugim (A24). Lahko čutijo, da nekaj ni v redu, da so v stiski, ampak tega ne znajo jasno ubesediti (A25). Izražajo to skozi delčke informacij, čustva, vedenje (A26). Imela sem primer deklice, kjer je obstajal sum spolnega nasilja. Imela je tudi mlajšo sestrico, ki je bila še v vrtcu. Ko je bil sprožen postopek in so bili povabljeni na center za socialno delo, sta deklici dali izjave, a nista bili dovolj suvereni. Saj vemo, otrok, star 5 let, ki se znajde pred neznano osebo, pogosto ne pove vsega ali ne zna tega izrazit (A27). Tudi starejša sestra ni bila bistveno bolj zanesljiva, ker je bila še vedno zelo mlada. V takih primerih se zadeva pogosto ustavi, ker otroci niso dovolj močne priče (A28). Naši otroci tudi sicer niso v položaju, da bi bili verodostojni pričevalci (A29). In tukaj pridemo do drugega problema, vsi pravimo, da moramo otroku verjeti, a hkrati vemo, kako se lahko otroka vodi z vprašanji in ga nehote usmeriš v odgovor (A30).

Na kaj ste pozorni pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
Otroka nikoli ne napeljujem na odgovore (A31) in nikoli ga preveč ne zaslišujem, pustim mu, da pove toliko, kot sam želi (A32).
Kako odreagirate, ko vam otrok pove, da je žrtev nasilja v družini? Kako vzpostavite zaupanje z otrokom, kako gradite odnos, vzpostavljate varen prostor za otroka?
Ko otrok kaj pove, vedno sodelujem s šolsko svetovalno službo (A33). Sama ne ukrepam (A34). Pogovarjam se z otrokom (A35), opazujem njegovo vedenje (A36), pri morebitnih novih razkritjih pa postopek usmerjamo naprej (A37). Če se potrdi sum, podamo prijavo na center za socialno delo (A38), vendar je takrat za nas stvar večinoma zaključena (A39).
Kako opolnomočene se počutite pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja v družini? Ali ste tekom študija pridobili dovolj znanja za delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
Mislim, da imam zdaj, po toliko letih izkušenj, dovolj znanja (A40). Po navadi so prav tisti otroci, ki imajo težave, tisti, ki kaj povedo, medtem ko tisti, ki teh težav nimajo, o tem ne bodo govorili (A41). Če otrok kaj omeni, še posebej, če to reče pred sošolci, ga diskretno ustavim in mu povem, da se bova pogovorila kasneje na samem (A42). Moram priznati, da imam "smolo", ker mi otroci pogosto kaj povedo, ne zato, ker bi jih spraševala, ampak verjetno zato, ker začutijo, da jih nekdo posluša. Zelo veliko pomeni že, da jim pokažeš: "Vidim te, tukaj sem zate" (A43). Menim, da imamo dovolj znanja in da imamo tudi dostop do izobraževanj in delavnic (A44). Težava nastopi kasneje, ko je treba ukrepati (A45). Pot je jasno določena, imamo razjasnjene postopke (A46), vendar me potem pogosto bolj skrbi, kaj se bo z zadevo dogajalo naprej (A47). Včasih ne verjamem povsem, da se vse izpelje tako, kot bi se moralo (A48). Mislim, da bi se določene stvari dalo rešiti drugače oziroma bolje, bolj učinkovito (A49).
S kakšnimi izzivi se soočate pri delu z otroki, ki so žrtev nasilja v družini?
Največja težava pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja, je zame ta, da se stvari pogosto ne zaključijo tako, kot bi si želela (A50). Naj navedem primer iz lanskega leta: bil je sum spolnega nasilja. Skupaj s šolsko svetovalno delavko sva naredili vse, kar je bilo treba, zbrali podatke, oddali prijavo, vključile so se pristojne institucije, center za socialno delo, policija. A končni izid je bil, da deklici nista bili dovolj suvereni priče. Na podlagi njunih izjav, ki niso bile dovolj jasne in gotove, policija ni imela možnosti nadaljevati postopka ali podati obtožnice. To pomeni, da je bila zadeva zaključena brez posledic (A51), deklici pa sta ostali v isti družini, kjer naj bi se domnevno dogajalo nasilje. Stanje se ni spremenilo, deklici živita naprej v enakem okolju (A52). In tukaj se vedno znova pojavi občutek praznine, občutek, da nekaj manjka (A53). Sprašujem se, zakaj se moram kot učiteljica izpostavljati, vlagati prijavo, če potem ne pride do nobene spremembe (A54)? Poleg tega so starši v takih primerih pogosto jezni, ker sem ravno jaz tista prva, razredničarka, ki jih je "prijavila" (A55). To lahko močno vpliva na odnos z družino (A56). Na koncu mi pa še lahko rečejo, da sem povsem brez potrebe sprožila postopek, saj "ni bilo nič res" (A57). In to je najtežji del, ker se ti zdi, da si naredil, kar je bilo prav (A58), a rezultat je, da se nič ne spremeni (A59). Žal se je v večini primerov, ki sem jih do zdaj prijavila, zgodilo prav to.
Kje vidite pomanjkljivosti dela z otrokom z izkušnjo nasilja v družini? Kaj mislite, da bi pripomoglo k zmanjšanju problematike nasilja v družini?
Da se vedenjski in vzgojni vzorci prenašajo iz generacije v generacijo, iz družine v družino (A60). In ravno tukaj vidim velik problem. Morda bi potrebovali strožjo zakonodajo (A61), kakršno, ne vem točno, ali pa bi bilo treba razmisliti o tem, da se določenim institucijam podeli več pooblastil (A62). Ne vem natančno, kakšna pooblastila ima na primer center za socialno delo, a zdi se mi, da jih mi, učitelji, imamo zelo malo (A63). Naša edina možnost je, da sum nasilja prijavimo naprej. In to je praktično vse, kar lahko naredimo (A64). Ne smemo ukrepati sami, kar nas postavlja v zelo omejen položaj (A65). Po mojih izkušnjah imamo res malo možnosti, da vplivamo na končni izid (A66) . In to je frustrirajoče, ker nam je mar. Zelo nam je mar. A naše roke so pogosto zvezane (A67).

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Kakšne posledice opažate v razredu/v skupini, pri otroku, ki ima izkušnjo nasilja v družini?

Vemo, da otrok, ki je žrtev nasilja, prej ali slej začne kazati čustvene in vedenjske težave, take in drugačne (A68). Te se največkrat začnejo izraziteje kazati v obdobju pubertete (A69). Takrat se lahko pokažejo tudi druge motnje, na primer agresivnost (A70), čustvena nestabilnost (A71) ali vedenjski izpadi (A72). Velikokrat prav ti otroci, ki so doma doživljali nasilje, kasneje sami postanejo nasilni do mlajših ali do vrstnikov. Ker je to edini način, ki ga poznajo (A71). Vzorec, ki so ga videli doma, prenesejo v svoj odnos do drugih (A73). Zdi se mi, da se nasilje pogosto prenaša iz roda v rod, iz družine v družino. Zelo težko je presekati ta način razmišljanja in delovanja (A74). Da bi nekdo to prekinil, mora biti izjemno močan, a če je celo življenje odraščal v takem okolju, je to skoraj nemogoče (A75). Takšni posamezniki imajo pogosto tudi v odrasli dobi številne težave, čustvene, psihološke in v medosebnih odnosih (A76). Težko si ustvarijo zdravo družino, težko zaupajo drugim, pogosto prenesejo enake vzorce na svoje otroke (A78). To vidim kot eno največjih težav. Ti ljudje nosijo v sebi veliko čustvene bolečine in neznanja, kako vzpostaviti pozitiven, zdrav odnos z drugimi (A79). Sprašujem se, ali sploh znajo razviti pristen, topel odnos z nekom. Po mojem mnenju je to ena izmed najbolj resnih posledic nasilja v otroštvu (A80).

Na kakšen način sodelujete z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini, po tem, ko je oddana prijava?

Ko je bila stvar zaključena, ko smo bili obveščeni s strani policije, da je stvar zaključena, da ni nobene možnosti za ukrepanje? Kaj lahko jaz naredim? Nič. (A81). Poslušaš (A82), naprej gledaš otroka, ga opazuješ (A83), ampak da bi ga pa direktno vprašal ali vzpostavil stik, pa tega niti ne smeš niti ne moreš (A84).

Kako otroku zagotovite varno okolje po prijavi nasilja v družini?

V tem primeru se je to zgodilo. Deklica o tem nikoli več ni nič povedala in nič govorila, ker je bila verjetno tudi s strani staršev doma šokirana. Če boš govorila, bo to pa to, in seveda otroci imajo svoje starše radi, kakršni koli že so. In če ti nekdo doma reče, da če boš govorila, te bodo vzeli, odpeljali – normalno, da tega otrok nikoli več ne bo povedal. Vsak otrok si želi živeti v svoji družini, s svojimi starši, pa kakršnikoli že so – še vedno so njegovi starši. In zato je o tem prenehala govoriti in tudi ne bo govorila. Morda, ko bo postala bolj samozavestna, ko bo pubertetnica, da bo, ampak ne vem. To so vse samo predvidevanja. Imamo zvezane roke. Lahko poslušaš, opazuješ, in ne vem, povej še enkrat, bomo šli še enkrat čez 100 ljudi. Kaj lahko še enkrat? Daš na center za socialno delo prijavo? Že eno leto prej je bila stvar zaključena. Ne vem, kaj lahko sploh naredimo tukaj (A85).

PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI

Ali in kakšne preventivne dejavnosti izvajate (+ kdo so ciljne skupine – otroci (v primeru OŠ), starši, učitelji_ce, strokovno osebje?) + kdo organizira (pobuda s strani šole ali zaposlenih?), kdo izvaja – so to same strokovne delavke, učiteljice, zunanji izvajalci (preko zavoda za šolstvo, kako društvo, nevladna organizacija…?) Kakšen je odziv – ali se udeležujejo/te, v kakšnem številu?

V razredu izvajamo različne igre vlog pri razrednih urah in socialne igre, skozi katere se otroci učijo primernega vedenja in reševanja konfliktov (A86). Moji učenci imajo tudi predmet socialno učenje, ki ga vodi šolska svetovalna delavka. V njem obravnavajo številne teme, povezane z nasiljem, odraščanjem in medosebnimi odnosi (A87). Vključene so vaje, igre vlog in različne situacijske igre, ki otrokom pomagajo razvijati razumevanje in empatijo (A88). Program poteka že vrsto let in vsaj enkrat letno ima vsak razred delavnico na to temo. Menim, da je to zelo pomembno in poučno za otroke (A89).

Kakšne preventivne dejavnosti ali programi so po vašem mnenju učinkoviti?

Zelo dragocene so tudi delavnice za starše (A90). Lani sem imela razred, v katerem je bila družinska problematika precej izrazita, šlo je predvsem za vzgojno nemoč staršev. Sami so

povedali, da imajo težave pri vzgoji, da jih otroci ne ubogajo in da ne vedo več, kako ukrepati. Skupaj smo se odločili, da izvedemo celoletni program Šola za starše,, kjer smo se posvetili vzgoji, pozitivnim vzorcem in ustreznim načinom ravnanja z otrokom (A91). Udeležba je bila visoka in starši so bili zelo zadovoljni. Menim, da so take vsebine zelo učinkovite in da pomembno prispevajo k večji opolnomočenosti staršev in boljši klimi v družini. To je eno izmed področij, kjer zares vidim napredek.

Kaj menite, da lahko vzgojno-izobraževalni zavodi storijo, da preprečijo nasilje v družini?

Po mojem mnenju ima šola zelo pomembno vlogo pri prepoznavanju in preprečevanju nasilja (A92). Najpomembnejša stvar je, da vsak strokovni delavec – učitelj, vzgojitelj, spremljevalec ali kdor koli, ki dela z otrokom – deluje v skladu z doktrino (A93), če obstaja kakršen koli sum, da se z otrokom dogaja nekaj, kar ni v njegovo dobro, je treba to obvezno prijaviti naprej (A94). Najprej se obvesti šolska svetovalna služba, ta pa nadaljuje postopek v okviru svojih pristojnosti. To je tudi vse, kar lahko kot šola storimo, naše pooblastilo se tu konča (A95). Ne vem, kaj bi še lahko naredili drugače, saj menim, da na naši šoli to že zelo dobro izvajamo. Otroke redno spremljamo, z njimi smo v stalnem stiku, veliko se pogovarjamo (A96). Smo povezani s starši, dobro poznamo družine in vemo, kako funkcionirajo (A97). To se mi zdi ključnega pomena. Kljub temu pa mislim, da glede na obstoječo sistemsko ureditev v državi ne moremo narediti bistveno več (A98). Če želimo resnične spremembe, bi bila potrebna temeljita prenova sistema, tako v šolstvu, kot tudi na področju socialnega varstva, pa tudi v delovanju policije. Morda bi bila potrebna tudi nova zakonodaja ali vsaj neka prilagoditev obstoječih pravnih podlag.

Kako se zaposleni izobražujete o tem, kako ravnati v primeru nasilja v družini (kdo je pobudnik/organizira izobraževanja – je to vodstvo šole/vrtca, ali je to prepuščeno iniciativi zaposlenih)? Gre predvsem za samoizobraževanje (branje člankov, pravilnikov, protokolov, priročnikov?) ali za organizirana izobraževanja (npr. delavnice, predavanja, kaj drugega?) Katera specifična znanja/izobraževanja bi potrebovali? (npr. izobraževanja za delo s izobraževanja o travmi, primeri dobrih starši, in slabih praks, kaj drugega?)

Mi imamo zelo dobra izobraževanja, ki si jih po večini, izberemo sami in so prostovoljna (A99). Jaz sem v svoji karieri veliko brala na to temo (A100).

Kakšno je vaše mnenje o zakonodaji in kaj bi morebiti bilo potrebno spremeniti?

Nasilje je prisotno povsod, ne samo v družinah, ampak tudi širše. Včasih se dogajajo primeri, ki niso čisto »klasični«, a jih vsi okrog vseeno opazijo ali slišijo. Recimo, ko sosedje iz hiše slišijo kričanje ali pretepe, pa kljub temu nihče ničesar ne stori. Nihče noče imeti težav ali si nakopati zamere. Tudi moj prijatelj, ki je policist in se ukvarja s temi primeri, pravi, da tudi ko primer pride tako daleč, da bi se lahko ukrepalo, sosedje ne želijo pričati. Nihče noče na sodišče, nihče noče potrditi, da je slišal nasilje. In potem se primer preprosto ustavi – ker brez prič in dokazov ni podlage za postopke (101). Vse se zaključi, ker je sistem tak, da brez trdnih dokazov ne moreš ničesar doseči (102). In tako nasilje ostane vsakdanji del življenja (A103). Iskreno povedano, čeprav tega še nisem doživela osebno, se sprašujem, ali bi tudi sama imela pogum, da posredujem v takšni situaciji. Mogoče bi si celo mislila: "Saj si je sama kriva" ali "Ne bom se vmešavala." In to je tisto, kar me najbolj skrbi, da je nasilje v naši družbi še vedno preveč sprejemljivo (A104). Čeprav vemo, da je kaznivo, ga veliko ljudi še vedno tolerira ali celo ignorira (A105). Ne vem, ali to, kar se o tem pogovarjamo v šoli, na mlade sploh vpliva (A106). Včasih imam občutek, da se stvari kljub vsemu trudu ne premaknejo (A107).

SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUCIJAMI

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem s strokovnimi službami na vaši šoli/v vrtcu? Kako poteka komunikacija/sodelovanje s strokovno službo? Ste z njo zadovoljni, kaj pogrešate? Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem drugih pristojnih institucij (CSD, policija, sodišče)?

Na šoli sodelujemo s šolsko svetovalno službo, ki potem prevzame nadaljnje korake v takšnih primerih (A108).. Morda bi bilo bolje, da bi se o tem vprašanju pogovorili prav z njo, saj ima

bolj neposreden vpogled v celoten postopek. Pogosto smo kot učitelji nezadovoljni s tem, kako se stvari nadaljujejo, predvsem zaradi pomanjkanja povratnih informacij, kaj se je zgodilo, kaj so ugotovili, kako so ukrepali (A109).Tukaj se naša mnenja včasih razhajajo. Včasih se nam zdi, da bi bilo treba drugače ravnati, ali da morda stvari niso bile najbolje rešene (A110). Seveda pa imamo tudi pozitivne izkušnje. Pri nekaterih družinah se stvari uredijo, spremembe se zgodijo, čeprav redko, a se. In takrat si rečeš: »Dobro je, da sem nekaj naredil, da sem ukrepal.« Takrat veš, da si naredil nekaj v dobro otrok, ne v svojo korist. Včasih tudi gremo v svojo škodo, ker starši našega ravnanja ne razumejo. Tudi moj mož, ki že 30 let ve, kaj delam, mi je rekel, ko sem mu opisala en primer, da ne more verjeti, da ni bilo mogoče narediti ničesar. Ni mogel razumeti, zakaj institucije niso ukrepale drugače. Ampak tako je, to je realnost našega sistema. Zdi se, da znotraj tega sistema včasih preprosto ni mogoče narediti več (A111). Zakaj je tako, ne vem. A res je težko to razložiti drugim, ki niso vsak dan v stiku s tem. Morda zato najraje o teh stvareh poklepetam s šolsko svetovalno delavko, ker ve, o čem govorim in razume občutke, ki jih ob tem doživljamo (A112).

Kako vam institucije stojijo ob strani, vam nudijo pomoč, koliko so odzivni?

Mi imamo tukaj res srečo, saj vsi zelo dobro sodelujemo (A113). Meni je najbolj v pomoč socialna delavka, s katero se vsak dan pogovarjava in mi zelo pomaga (A114).

PRIMERI V PRAKSI

Ali ste se pri svojem delu srečali s kakšnim posebnim primerom, ki vam je ostal v spominu in bi ga rade malce bolj podrobno predstavile ("primer dobre prakse", primer, kjer ste bili razočarani/nezadovoljni/nemočni/otrok ni dobil ustrezne pomoč)?

Nisem bila neposredno vključena, a želim izpostaviti primer, ki se nanaša na otroke z resnejšimi motnjami v duševnem razvoju. Takrat se pogosto zgodi, da starši ne zmorejo več skrbeti za otroka, pa tega niti sami ne prepoznajo ali pa si tega ne upajo priznati (A115). V takih primerih šola pogosto odigra pomembno vlogo, ko opazimo, da starši potrebujejo pomoč, jih poskušamo usmeriti k razmisleku o možnostih, ki jih sami morda še ne vidijo (A116). V nekaterih primerih so se starši po pogovoru z nami odločili, da otroka vključijo v zavodsko oskrbo (A117). To ni bila lahka odločitev, a se je kasneje izkazala za pravo. Starši so začeli lažje dihati, lažje funkcionirati, in tudi otrok je v zavodu dobil oskrbo in pogoje, ki jih doma niso mogli zagotoviti, ne iz malomarnosti, ampak zaradi izčrpanosti in omejenih možnosti (A118). Ne moremo jih obsojati (A119). V takih primerih se mi zdi, da je bila rešitev dobra za vse, otrok je dobil, kar potrebuje, starši pa so lahko poskrbeli tudi za preostale otroke v družini (A120). V teh redkih, a pomembnih primerih se je stvar res uredila in razrešila tako, kot bi si želeli (A121).

TRANSKRIPT INTERVJUJA B

Področje dela: Socialna delavka na osnovni šoli, podružnični osnovni šoli s prilagojenim programom

Leta delovnih izkušenj: 22

DELO Z OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kako bi opisali svojo vlogo in odgovornosti kot strokovni delavec v vzgojno-izobraževalnem zavodu?

Jaz mislim, da je moja vloga kar pomembna (B1), ker se mi zdi, da je svetovalna delavka tista, ki mora ozaveščati druge zaposlene in biti pozorna na vse znake, ki kažejo na težave (B2). Je nekakšen vmesni člen, ki prevzame pobudo in odgovornost, da gre na primer kakšna prijava naprej, če govorimo o teh zadevah (B3). Po drugi strani pa pripravljamo tudi različne preventivne dejavnosti in programe, ki se dotikajo učencev, staršev, učiteljev in ostalih zaposlenih (B4). Torej, da smo vsi pozorni na to problematiko in da je naša toleranca do nasilja načelna in dejavna (B5). Naša vloga je pomembna tudi v smislu opolnomočenja učiteljev (B6). Pogosto se na primer zgodi, da učiteljica nima moči ali poguma, da bi podala prijavo ali ukrepala (B7). Ko pa delujemo timsko in se zavedamo svoje odgovornosti, tudi zakonsko smo

dolžni ukrepati, saj nas zakon k temu zavezuje, takrat lahko učinkoviteje pomagamo (B8). No, vse to se mi zdi pomembno.

Kako pogosto se srečujete s primerom nasilja v družini?

Če povem zelo splošno, lahko rečem, da imamo pri nas na podružnici v povprečju eno prijavo na leto (B9). Morda takrat, ko smo bili še bolj pozorni in ko je začel veljati zakon o preprečevanju nasilja v družini, smo res večkrat podali prijave (B10). Je pa res, da smo takrat pogosto dobili negativen odziv (B11). Na primer, da je otrok povedal, da ga doma tepejo, vendar če ni šlo za hujše oblike nasilja, se je postopek ustavil (B12). Posledično se je poslabšalo sodelovanje s starši in z otrokom in izgubilo se je zaupanje (B13). Spomnim se primera, ko se je en otrok v drugem razredu prešolal k nam. Tisto leto je spregovoril o nasilju doma, zame je imel popolno zaupanje, a po prijavi ni več želel prihajati k meni. Kasneje, ko so se pojavile druge težave, težave z vedenjem, žrtvovanjem v razredu, ga je učiteljica večkrat omenjala. Takrat sem rabila kar nekaj časa, da sem si ponovno pridobila njegovo zaupanje, da sva lahko znova vzpostavila svetovalni odnos.

Za kakšne primere običajno gre (zanemarjanje otroka, fizično, psihično, spolno nasilje)? Katera vrsta nasilja je najpogostejša?

Najpogostejša oblika je fizično nasilje, predvsem zato, ker je najbolj očitna – sploh kadar so prisotni fizični dokazi (B14). Pogosto je to tudi edina oblika, ki se uradno prijavi (B15). Mi sicer prijavimo vsak sum, vendar postopki redko stečejo naprej, če gre na primer za zanemarjanje ali psihično nasilje (B16). Imeli smo tudi že nekaj primerov spolnega nasilja (B17), vendar je bila le ena prijava uspešna – spet je glavni problem v dokazih in v tem, da otroci težko pričajo (B18). Sploh če se zadeva ustavi, če ne zberejo dovolj dokazov (B19). Kar je pa zelo težko ne. Že gre za kritično nasilje. Če ne gre za kakšne podplutbe, se potem stvari kar ustavljajo

Kako prepoznate, da je otrok žrtev nasilja v družini? (npr. sami posumijo – kaj so znaki, na katere so pozorni? / otrok sam poišče pomoč/pove?, starš pove/poišče pomoč? učiteljica posumi/prepozna in obvesti strokovno delavko?)

Na kaj ste pozorni pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?

Pozorni smo na različne stvari – na primer pri športu spremljamo, ali se otrok preobleče, ali se mu zdi nerodno sleči v kratke rokave (B20). Vedno opozorim učitelja športne vzgoje, naj bo pozoren na take znake, ali ima otrok težave s preoblačenjem, ali se noče preobleči (B21). Vsi nekako vemo, da so to lahko opozorilni znaki. Najpomembnejše pa je, da opazimo morebitne spremembe v vedenju – če bi otrok pokazal kakršne koli spremembe, bi nas na to večina takoj opozorila (B22). Smo precej pozorni. Če ne gre za izrazito fizično nasilje in ni vidnih znakov, kot so podplutbe, se postopki pogosto kar ustavijo (B23). Imela sem tudi primer, ko smo pri uri socialnega učenja večkrat opazili, da otroci začnejo pripovedovati o tem, kaj se dogaja doma (B24). Pogosto rečejo, da jih doma udarijo po zadnjici, a je zelo težko presoditi, ali gre za nekaj, kar bi morali prijaviti (B25). Včasih najprej povabimo starše v šolo in jim poskušamo pojasniti situacijo (B26). Spomnim se primera fanta, ki je pri socialnem učenju povedal nekaj takega. Kasneje sem ga povabila na pogovor, kjer je povedal isto. Nič nismo ukrepali takoj, a ko smo povabili mamo v šolo in ji to povedali, je rekla, da to uporablja kot vzgojno sredstvo. Trdila je, da gre za nekaj, kar je značilno za starejše generacije. Jaz o tem seveda ne bom sodila, ampak takrat sem bila primorana zadevo prijaviti, kar se mi zdi tudi prav. Postopek se je nato ustavil, ker niso zbrali dovolj dokazov. Kasneje je mama otroka prestavila drugam, sama pa je nato prišla še enkrat do mene, mi kazala neke dokumente, poskušala me je ustrahovati. Pogosto na tovrstne zadeve opozori razredničarka (B27). Imela sem še več primerov prav pri predmetu socialno učenje (B28). Ko govorimo o družini ali podobnih temah, otroci začnejo pripovedovati, in pogosto se pojavi vprašanje, ali gre za nekaj, kar je treba prijaviti, in kaj bomo s tem pravzaprav dosegli (B29)

Kako odreagirate, ko vam otrok pove, da je žrtev nasilja v družini? Kako vzpostavite zaupanje z otrokom, kako gradite odnos, vzpostavljate varen prostor za otroka?
Razredničarko vedno povabim tudi jaz, da skupaj pregledava situacijo (B30). Ko se zgodbe otrok poklopijo in so enake, potem skupaj sprejmemo odločitev, gre torej za skupno odločitev tima glede prijave (B31). Če presodimo, da je otrok resnično izpostavljen nasilju, prijavo običajno pošljem kar po elektronski pošti ali pa pokličem center za socialno delo (B32). Tako tudi najhitreje ukrepamo. Imela sem tudi primer, ko sem morala ukrepati takoj, brez odlašanja (B33).
Kako opolnomočene se počutite pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja v družini?
Mislim, da imamo mi zelo jasno določeno, kako moramo ukrepati, imamo dovolj informacij in tudi dovolj moči za odziv (B34). Večji izziv pa vidim v sodelovanju z drugimi institucijami (B35). Pogosto se zgodi, da postopkov ne izpeljejo do konca oziroma jih ne speljejo dovolj resno. Tako se zgodbe pogosto ustavijo (B36). Mi opravimo svoj del, nato pa čakamo nanje (B37). Seveda verjamem, da je težko zbrati dokaze, še posebej v določenih primerih. A včasih se zdi, da bi lahko bili postopki hitrejši ali bolje izpeljani (B38).
S kakšnimi izzivi se soočate pri delu z otroki, ki so žrtev nasilja v družini?
Predvsem to, kar sem že rekla, da se postopki ne izpeljejo do konca in, da stvari ostale institucije ne obravnavajo dovolj resno (B39). Težko je, ko ti narediš vse, ostali pa ne (B40)
Kje vidite pomanjkljivosti dela z otrokom z izkušnjo nasilja v družini? Kaj mislite, da bi pripomoglo k zmanjšanju problematike nasilja v družini?
Potrebno bi bilo spremeniti oziroma preobrniti celotno družbo (B41) in pa tudi sistem (B42). Nasilje se začne doma, tako, da že kakšna izobraževanja staršev, že od malega, kaj je vzgojno in kaj je prepovedano (B43).

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Kakšne posledice opažate pri otroku, ki ima izkušnjo nasilja v družini?
Ko je podana prijava, se stvari res spremenijo (B44). Otroci postanejo bolj previdni (B45), pazijo, kaj bodo povedali, ker začnejo skrivati družinske skrivnosti (B46). Spomnim se enega zadnjih primerov. Sprva je deklica veliko povedala o nasilnem očetu, a ko je bila podana prijava in je bila vključena tudi policija, se je zgodba povsem spremenila (B47). Deklica je nato govorila, da je sama prijavila očeta, in se začela vesti, kot da je zdaj ona tista, ki vodi potek dogodkov, torej v popolnem nasprotju s tem, kar je sprva povedala (B48). Delo s takšnim otrokom je res zahtevno, saj ne gre le za pogovor, ampak za postopno gradnjo odnosa in zaupanja, ki se lahko zelo hitro poruši (B49).
Na kakšen način sodelujete z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini, po tem, ko je oddana prijava?
Zdi se mi najbolj pomembno, da otroku vedno povem, da ni ničesar kriv (B50). Če se mu kaj takega dogaja, mu jasno povem, da to ni v redu in da ni prav, če mu nekdo nagaja ali mu dela kaj hudega (B51). Ko pa praznujemo njegove uspehe ali vedenje, mu dam jasno vedeti, da praznujemo zato, ker je ravnal prav, in ne kljub temu, da se je zgodilo nekaj slabega (B52). Vedno mu povem tudi, da je nasilje, ne glede na to, kdo ga povzroča, tudi če so to starši, nekaj, kar ni sprejemljivo (B53).

PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI

Ali in kakšne preventivne dejavnosti izvajate (+ kdo so ciljne skupine – otroci (v primeru OŠ), starši, učitelji_ce, strokovno osebje?) + kdo organizira (pobuda s strani šole ali zaposlenih?), kdo izvaja – so to same strokovne delavke, učiteljice, zunanji izvajalci (preko zavoda za šolstvo, kako društvo, nevladna organizacija…?) Kakšen je odziv – ali se udeležujejo/te, v kakšnem številu?
Program Neon izvajamo že več kot 10 let in zdi se mi res izjemen, prepričana sem, da bi ga morala izvajati prav vsaka šola in vrtec (B54). Gre za preventivni program, ki je celostno zasnovan in usmerjen v izobraževanje zaposlenih, ti pa nato pridobljeno znanje prenašajo na

otroke in starše (B55). Izvajalke delavnic smo se udeležile tako osnovnih kot nadaljevalnih izobraževanj, zato smo se lahko res poglobile v to tematiko. Strokovni materiali so pripravljeni tako, da iz njih lahko res kakovostno črpamo vsebine za delo. Program izvajamo celostno, tako kot je zastavljen, obvezno vključimo roditeljski sestanek za starše, kjer jih seznanimo s tematiko in jim predstavimo pomembne informacije, ne zgolj samih delavnic (B56). Enako predstavitev pripravimo tudi za učiteljski zbor, saj želimo, da so vsi strokovni delavci ozaveščeni in vključeni (B57). Naš cilj pa je, da bi v prihodnje vključili tudi vse ostale zaposlene, snažilke, hišnike, kuharice, saj se otroci pogosto zaupajo prav njim (B58). Na delavnicah se večkrat zgodi, da otrok reče, da bi nekaj povedal kuharici, zato je ključno, da tudi oni vedo, kako pravilno odreagirati in kam naprej usmeriti informacijo (B59). Na podružnici tej tematiki v okviru predmeta socialno učenje vedno namenim 2 do 3 šolske ure (B60). Z otroki se pogovarjamo o tem, kako reči »ne«, o občutkih, zaupanju in o tem, kako poiskati pomoč (B61). Program Neon nam omogoča, da otrokom, staršem in strokovnim delavcem približamo pomembne vsebine na varen, premišljen in otroku prijazen način (B62). V okviru obravnave vrst nasilja z učenci izvajamo tudi igre vlog, kar otrokom pomaga, da se lažje vživijo v različne situacije in razumejo posledice nasilja (B63). Poskušam te vsebine čim bolj vključevati tudi v vsakodnevni pouk, saj se mi zdi pomembno, da se otroci zavedajo pomena medosebnih odnosov in varnega okolja (B64). Želimo si, da bi bil program Neon prisoten v prav vseh razredih (B65). Trenutno program izvajamo v tretjem, petem, šestem in sedmem razredu, po občutku pa tudi v osmem (B66). Vanj so vključene tudi vse podružnične šole, kar se mi zdi zelo pomembno, saj želimo, da vse otroke dosežemo z enako kakovostnimi vsebinami (B67). Razmišljamo tudi o možnosti uvedbe šolske mediacije, ki bi bila lahko izjemno dragocena nadgradnja že obstoječih dejavnosti (B68). Mediacija se mi zdi ena zelo pomembnih poti za mirno reševanje konfliktov med učenci (B69). Želimo si, da bi v prihodnosti usposobili učence za šolske mediatorje in oblikovali mediatorski klub (B70). Tako bi imeli učenci med vrstniki možnost poiskati pomoč pri konfliktih na spoštljiv in varen način. Usposabljanje za mediatorje sicer predstavlja določen strošek, zato se zaenkrat tega projekta še nismo lotili, a upamo, da nam bo v prihodnje uspelo pridobiti potrebna sredstva (B71).

Kakšne preventivne dejavnosti ali programi so po vašem mnenju učinkoviti?

Zelo pomembno bi bilo, da bi bilo več razrednih ur posvečenih tematiki medosebnih odnosov, nasilja in reševanja konfliktov (B72). Ni dovolj, da se na to temo izvaja zgolj ena delavnica na leto, temveč bi morali razredniki redno opozarjati na te vsebine in opolnomočiti učence, da se znajo ustrezno odzvati (B73). Ključno se mi zdi spodbujati asertivno vedenje in učiti otroke, kako konflikte reševati na spoštljiv in nenasilen način (B74). Prav to namreč opažam kot eno največjih vrzeli v vsakodnevnem šolskem življenju (B75). Pomembno je, da kot šola vedno ustrezno ukrepamo, kadar slišimo, da se nekaj dogaja (B76). Bistveno je, da smo odzivni in da ne spregledamo informacij z mislijo, da se bodo učenci že sami dogovorili. Ne smemo jih utišati z besedami, da "tožarijo" ali da "naj se dogovorijo sami", ampak jim moramo pomagati, da najdejo rešitve (B77). Še posebej, kadar gre za resnejše primere, je naša dolžnost, da ukrepamo (B78). Šola ima pri preprečevanju nasilja velik vpliv, ne le pri vrstniškem nasilju, temveč tudi pri ozaveščanju, da nihče, ne otrok, ne odrasel, nima pravice biti nasilen do drugega (B79). Tudi to področje pogosto še ni dovolj obdelano ali pa se mu posveča premalo pozornosti. Sama se trudim biti učencem blizu. Pomembno mi je, da vedo, da lahko pridejo k meni, da so moja vrata odprta, in da imam z njimi vsakodnevni stik (B80). Prav zato je pomembno, da pridejo tudi takrat, ko ni nobene težave, morda le na kratek pogovor (B81). Ko se enkrat vzpostavi odnos, je učencem veliko lažje povedati tudi kaj težkega (B82). To je po mojem mnenju ena izmed ključnih oblik preventive.

Kaj menite, da lahko vzgojno-izobraževalni zavodi storijo, da preprečijo nasilje v družini?

Menim, da lahko kot šola naredimo veliko, saj ima preventiva pri preprečevanju nasilja izjemno pomembno vlogo (B83). Prav tukaj imamo zaposleni največji vpliv. Prepričana sem,

da smo na pravi poti, saj naša šola na tem področju dela zelo dobro (B84). Res je, da smo se že srečali z nekaterimi primeri nasilja, kar nas je dodatno spodbudilo k temu, da se s to tematiko še bolj poglobljeno ukvarjamo. Program Neon bi ob tej priložnosti res želela posebej pohvaliti, saj ga vidim kot prvi in zelo pomemben korak k učinkoviti preventivi (B85). Koristen je tako za zaposlene, strokovne delavce, učitelje kot tudi za starše in nenazadnje za otroke. Skupaj lahko ustvarimo šolsko okolje, kjer se vsak počuti varnega, slišanega in spoštovanega (B86).

Kako se zaposleni izobražujete o tem, kako ravnati v primeru nasilja v družini (kdo je pobudnik/organizira izobraževanja – je to vodstvo šole/vrtca, ali je to prepuščeno iniciativi zaposlenih)? Gre predvsem za samoizobraževanje (branje člankov, pravilnikov, protokolov, priročnikov?) ali za organizirana izobraževanja (npr. delavnice, predavanja, kaj drugega?) Katera specifična znanja/izobraževanja bi potrebovali? (npr. izobraževanja za delo s starši, izobraževanja o travmi, primeri dobrih in slabih praks, kaj drugega?)

Kot sem že omenila, poteka izvajanje programa Neon s strani svetovalnih delavk in učiteljic, ki se za sodelovanje prostovoljno odločijo (B87). Vključevanje v program temelji na osebni motivaciji zaposlenih, kar pomeni, da se lahko pridruži vsaka, ki to želi (B88). Veseli nas, da se vsako leto pridruži še kakšna nova razredničarka, kar pomeni, da počasi celoten kolektiv pridobiva pomembne informacije in znanja s tega področja (B89). S tem se krepi tudi skupna strokovna podpora učencem. Menim, da bi bilo zelo koristno, če bi se v prihodnje v te dejavnosti bolj aktivno vključevali tudi starši (B90). Dobro bi bilo, da bi jim lahko ponudili več izobraževanj ali srečanj, kjer bi se pogovarjali tudi o tem, kako pomagati otroku takrat, ko je nekaj že prestal, ko je nasilje že bilo prisotno (B91). Podpora staršev v takih trenutkih je ključna, zato bi bilo pomembno, da se tudi njim omogoči dostop do znanj in informacij, ki jim lahko pri tem pomagajo (B92).

Kakšno je vaše mnenje o zakonodaji in kaj bi morebiti bilo potrebno spremeniti?

Menim, da je zakonodaja na področju zaščite otrok v osnovi kar dobro zastavljena, vendar jo pogosto oblikujejo ljudje, ki sami ne delujejo neposredno v praksi (B93). Zato bi bile nekatere izboljšave vsekakor potrebne (B94). Ena večjih težav so dolgi in zapleteni postopki, ki lahko za otroke, zlasti za žrtve, pomenijo dodatno stisko (B95). Poleg tega je zelo pomembno, kako sploh pristopimo k otroku in kako ga sprašujemo o teh občutljivih temah (B96). Način, kako se z otrokom komunicira, močno vpliva na njegovo počutje in pripravljenost, da sploh spregovori (B97). Še posebej to velja za otroke s posebnimi potrebami, ki so lahko v takih postopkih še bolj ranljivi (B98). Zdi se mi, da bi bilo nujno razmisliti o tem, kako jim celoten postopek poenostaviti ali prilagoditi, da bi jim bilo čim manj naporno (B99). Ne vem, kaj bi bila najboljša rešitev, a gotovo bi morali poiskati način, ki bi bil bolj varen, prijazen in otroku prilagojen (B100).

SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUCIJAMI

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem s Centri za socialno delo pri preprečevanju nasilja v družini?

Takrat je res pomembno, da delamo timsko, ne eden proti drugemu (B101). Pomembno je, da si stojimo ob strani, da so odločitve skupne in usklajene (B102). Ko se zgodi kaj tako resnega, je nujno, da gremo skupaj tudi na sodišče, da skupaj podpišemo dokumente in da vsak prispeva svoj del, tako strokovno kot človeško (B103). Pomembno je, da se pišejo konkretne stvari, da se nič ne pusti odprtega ali dvoumnega (B104)

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem ostalih pristojnih institucij (Policija, sodišče..)?

Na splošno bi rekla, da imamo korektno sodelovanje (B105). Ko je treba ukrepati, se policija pogosto zelo hitro odzove (B106). Opažamo pa, da svetovalne delavke pogosto ne dobimo povratnih informacij (B107). Zdi se, da institucije niso dolžne poročati nazaj in prav to bi se lahko spremenilo, zelo bi nam koristilo, če bi prejeli vsaj osnovne informacije o nadaljevanju primera, tudi brez naše ponovne pobude (B108)

Kako zadovoljni ste s komunikacijo med vzgojno-izobraževalnimi zavodi, socialnimi službami in drugimi institucijami pri obravnavi nasilja v družini? Ali dobite povratne informacije o posameznih primerih? Kje komunikacija najbolj »šepa«, kje se ustavi? (npr. ali CSD-ji šoli posredujejo informacije o poteku primera?)
Mi smo pogosto tisti, ki moramo oddati prijavo, in sodelovanje se nato običajno nadaljuje tudi dolgo, včasih tudi več let (B109). Pri nas otroci pogosto ostajajo dolgo v sistemu. Druge institucije pa niso vedno tako učinkovite (B110). Morda sem do njih nekoliko kritična, vendar imam občutek, da bi lahko ukrepale hitreje ali se bolj poglobile v določene primere (B111). Pogosto nas najbolj skrbi to, da moramo prijaviti vsak sum, in smo v dilemi, ali smo ravnali prav, če nismo prijavili takoj, ali bi bilo bolje, da bi se najprej pogovorile med seboj (B112). A kot svetovalne delavke smo dolžne ravnati po zakonu (B113)
Kako vam institucije stojijo ob strani, vam nudijo pomoč, koliko so odzivni?
Na splošno imamo dobre izkušnje (B114). Kot sem že omenila, zelo dobro sodelujemo s centri za socialno delo (B115). Zdi se mi, da je ravno pri primerih nasilja v družini timsko delo izjemnega pomena, samo skupaj lahko ustrezno pomagamo otroku in njegovi družini (B116). Takšno sodelovanje je ključno in pogosto pripelje do pozitivnih rezultatov (B117). Seveda pa bi si vsi želeli, da bi nekateri postopki stekli hitreje (B118), saj čakanje pogosto poveča stisko otrok in tudi zaposlenih (B119).

PRIMERI V PRAKSI

Pred približno desetimi leti sem se srečala s primerom, ki mi je ostal v zelo močnem spominu. Šlo je za primer spolne zlorabe (B120), kjer je bil storilec na koncu obsojen in je kazen tudi prestal (B121). Dokazi so bili zbrani, postopek je potekal strokovno in učinkovito (B122), kar pa ne spremeni dejstva, da je bilo vse skupaj izjemno naporno in psihično zelo obremenjujoče (B123). Te stvari so izjemno težke, še posebej, ko gre za spolne zlorabe in kadar gre za majhne skupnosti, kjer se vsi poznamo (B124). Zelo pomembno je, da v takšnih primerih delujemo povezano, timsko. Da si stojimo ob strani in sprejemamo skupne odločitve (B125). V tem primeru smo se tudi skupaj udeležili sodnih obravnav, skupaj urejali dokumentacijo in dejansko delovali kot usklajen strokovni tim (B126). Deklice, sestre, so bile umaknjene v krizni center Palčica. Ena izmed strokovnih delavk centra je takrat reagirala hitro, odločno in zelo strokovno, to je bil ključen dejavnik, da se je primer rešil tako učinkovito (B127). Razlog, da je v tem primeru prišlo do obsodbe, je bil v tem, da so obstajali konkretni zdravniški dokazi (B128). Mati je deklico peljala h ginekologu, kjer je bilo možno potrditi sume (B129). Tisto obdobje je bilo za vse nas izjemno zahtevno (B130). Kot strokovni delavec, še posebej v manjšem okolju, kjer te storilec osebno pozna, si izpostavljen (B131). Spominjam se trenutka, ko sem pričala na sodišču, on pa je sedel za menoj, zelo napet in neprijeten občutek (B132). A kljub vsemu sem vedela, da je to moja naloga in da to počnem v dobro otrok (B133). Mati je pred tem grozila s samomorom, zato so me iz centra za socialno delo poklicali in prosili za spremstvo pri izvajanju postopka. Druga strokovna delavka je prišla s kombijem, jaz pa sem šla skupaj z deklicama. To je bil čustveno zelo zahteven trenutek, prava "akcija" (B134). Spomnim se, kako sta se deklici med vožnjo vidno oddahnili (B135). V tistem trenutku sem čutila, da je bil postopek pravilen, da je bil narejen pomemben korak v smeri njihove varnosti (B136). Stiki z očetom niso več dovoljeni, mati jih je prav tako prekinila. A ko je storilec prišel iz zapora, je ponovno začel groziti, tudi meni osebno (B137). Z drugimi strokovnimi delavci in policijo smo takrat organizirali sestanek, kjer smo se pogovarjali o naši varnosti. Policisti so zagotovili, da bodo patruljirali v okolici šole in tudi pri naših domovih, kar nam je dalo občutek zaščite in podpore (B138). Znotraj kolektiva smo se organizirali tako, da po koncu pouka v šoli nikoli ni bil nihče sam (B139). Vedno smo ostali vsaj dve osebi, s pripravljenostjo na morebiten odziv (B140). Storilca smo sicer večkrat opazili okoli šole, a ni nikoli vstopil. Žrtev, deklica, je bila še dolgo zelo prestrašena, kadar ga je kje zagledala. Tudi učiteljice so bile prestrašene.

Takšni primeri te res zaznamujejo. To si ne želiš. Vendar ko pride, moraš ukrepati, vedno v dobro otroka.

TRANSKRIPT INTERVJUJA C

Področje dela: Psihologinja na osnovni šoli

Leta delovnih izkušenj: 7

DELO Z OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kako bi opisali svojo vlogo in odgovornosti kot strokovni delavec v vzgojno-izobraževalnem zavodu?

Meni se zdi, da veliko, saj lahko ne bi nič delali, dela bi bilo veliko manj (C1). Mi smo tukaj ravno zaradi tega, da ne gledamo stran (C2).

Kako pogosto se srečujete s primerom nasilja v družini?

Nekaj izkušenj imamo, otroci so nam zaupali, da se nasilje dogaja, vedno nad njimi, ne le kot priče (C3). Odkar sem tukaj na šoli, smo imeli štiri ali pet primerov (C4).

Za kakšne primere običajno gre (zanemarjanje otroka, fizično, psihično, spolno nasilje)? Katera vrsta nasilja je najpogostejša?

Najpogosteje gre za fizično nasilje (C5), ob katerem otroci povedo tudi o verbalnem nasilju (C6). Spolnega nasilja na srečo še nismo imeli (C7). Zanemarjanje običajno zaznamo mi, na primer, da otrok ne prihaja v šolo ali prihaja neurejen (C8)

Kako prepoznate, da je otrok žrtev nasilja v družini? (npr. sami posumijo – kaj so znaki, na katere so pozorni? / otrok sam poišče pomoč/pove?, starš pove/poišče pomoč? učiteljica posumi/prepozna in obvesti strokovno delavko?)

Je vedno otrok tisti, ki pove (C9), ali pa mi opazimo spremembe v vedenju (C10). Da bi se do zdaj starš sam izpovedal, se še ni zgodilo (C11). Vedno smo pozorni na kakršne koli znake, da je otrokovo vedenje drugačno (C12). Predvsem spremembe v vedenju (C13) so tiste, ki jih učiteljice opazijo in nato poročajo meni (C14). Tudi učitelji športne vzgoje prepoznajo, če gre za kakšne fizične znake, kot so modrice, ali pa če se otroci ne želijo preoblačit (C15). Prav tako smo pozorni na nenadne čustvene izbruhe (C16) in izražene strahove (C17). Otroke zelo dobro poznamo in če si vsaj malo pozoren, hitro opaziš, da z otrokom nekaj ni v redu (C18).

Na kaj ste pozorni pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?

Resnično si prizadevamo vzpostaviti odnos s starši (C19), da bi skupaj prišli do bistva težave. Ne zato, ker bi bili radovedni, temveč zato, ker želimo pomagati po svojih najboljših močeh in opraviti svoje delo. Zavedamo se, da gre za zelo občutljivo temo in da vsak poseg pomeni velik vdor v družinsko življenje in zasebnost (C20). Hkrati pa si vedno prizadevamo, da otroku zagotovimo varen prostor, da mu vedno verjamemo in nikoli ne peljemo pogovora v smer, da je on sam odgovoren za nasilje (C21). Prav tako otroku nikoli ne obljubim nečesa, česar ne morem izpolniti ali kar ni v moji pristojnosti (C22). Tudi kadar me otrok vpraša, kaj se bo zdaj zgodilo, mu odkrito povem, da moramo informacije posredovati naprej, ker je naša naloga, da ga zaščitimo (C23)

Kako odreagirate, ko vam otrok pove, da je žrtev nasilja v družini? Kako vzpostavite zaupanje z otrokom, kako gradite odnos, vzpostavljate varen prostor za otroka?

Imamo ustaljene prakse, da učitelji pridejo do mene (C24). Jaz sem tista, ki vodim te zadeve. Skrbimo tudi za to, da otrok svoje stiske ne pove večkrat, kot je nujno (C25). Vedno izhajamo iz tega, da otroku verjamemo (C26). Zavedamo se, da nismo pristojni za zbiranje dokazov, zato se nam zdi najboljše, da informacijo čim prej posredujemo naprej in da nadaljnje ukrepe prevzame center za socialno delo (C27). O tem se veliko pogovarjamo s sodelavci in si sproti izmenjujemo informacije, da smo vsi na tekočem (C28). Odnose zaupanja poskušamo graditi ves čas, ne le takrat, ko pride do težav (C29). Pri tem imamo prednost, ker je naša svetovalna služba močno vključena v razredno okolje (C30). Prisotni smo na športnih dnevih, izvajamo delavnice, otroci nas dobro poznajo (C31). Zaradi tega se otroci lažje odprejo, saj nismo le

osebe, ki sedijo v pisarnah (C32). Vrata imamo vedno odprta, zato lahko otroci pridejo tudi takrat, ko želijo povedati kaj lepega ali deliti kak uspeh, ne samo takrat, ko doživljajo stisko (C33).

Kako opolnomočene se počutite pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja v družini?

Pripravništvo sem opravljala na centru za socialno delo in moram reči, da mi ta znanja res zelo koristijo (C34). Na študiju psihologije o nasilju v družini nismo veliko govorili (C35). Imaš sicer osnove svetovanja in veščine vodenja pogovora, vendar se mi zdi, da se je treba ves čas znova izobraževati (C36). Ne moremo si privoščiti, da bi zaspali in mislili, da že vse vemo (C37). Včasih se zgodi, da tudi kaj zgrešim, a vedno si prizadevam delati v največjo korist otroka (C38).

S kakšnimi izzivi se soočate pri delu z otroki, ki so žrtev nasilja v družini?

Opazim predvsem, da so učitelji glede tega precej nemočni, zato se vedno obrnejo name, da skupaj nadaljujemo s postopkom (C39). Njim se zdi: »Kaj bomo pa zdaj naredili, ko bomo to povedali? (C40)« Sodelovanje s starši po oddani prijavi pa je zame osebno zelo težko (C41). Mi smo dolžni prijaviti vsak sum zlorabe, a potem moramo še naprej sodelovati s starši skozi celotno otrokovo šolanje (C42). S tem se pogosto poruši odnos in zaupanje, vendar to ne sme biti razlog, da ne ukrepamo (C43). Dela bi bilo sicer precej manj, če bi pogledali stran, a tega si ne smemo dovoliti (C44). Čutim tudi nemoč, ko na primer pridejo iz policije ljudje, ki niso usposobljeni za vodenje pogovora z otrokom (C45). Takrat vidiš, kako nestrokovno lahko poteka pristop, in si želiš nekaj povedati, a ne smeš. Hvaležna sem, da je takrat vedno prisoten tudi predstavnik centra za socialno delo, ki lahko stvari nekoliko usmeri (C46). Otroci že tako težko spregovorijo o teh zadevah, potem pa policist otroku reče: »Kaj pa si ti naredil?« in s tem namiguje, da je otrok sam kriv (C47). Ko je prisotna uradna oseba v uniformi, otrok izgubi zaupanje. In potem ne bo nikoli več ničesar povedal (C48).

Kje vidite pomanjkljivosti dela z otrokom z izkušnjo nasilja v družini? Kaj mislite, da bi pripomoglo k zmanjšanju problematike nasilja v družini?

Kulturno bi morali narediti še kakšen korak naprej (C49). Še vedno je močno zakoreninjeno prepričanje, da če otroka malo udariš, pa to ni nič hudega (C50). Nasilje je v naši družbi še vedno precej sprejeto (C51). Mislim, da sploh ne bi smeli razpravljati o tem, koliko nasilja je dopustnega, temveč bi morali jasno potegniti črto, da nasilje ni dopustno v nobeni obliki (C52). Obstajajo drugi načini. A se bojim, da mi tega premika še ne bomo dočakali (C53).

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Kakšne posledice opažate pri otroku, ki ima izkušnjo nasilja v družini?

Posledice, ki jih opažamo, so lahko včasih vidne, na primer udarci ali podplutbe (C54), vendar veliko pogosteje opazimo druge, bolj vedenjske oziroma čustvene znake (C55). Med njimi so težave s koncentracijo (C56), pretirana nemirnost (C57) in učne težave (C58). Imeli smo primer učenke, ki je bila prej zelo vestna, redno opravljala vse obveznosti, imela lepe ocene, nato pa so se v času, ko je doživljala nasilje, njene ocene izrazito poslabšale (C59). Ni se več mogla zbrati za šolsko delo. Otroci lahko prihajajo v šolo tudi zelo utrujeni, nenaspani (C60), včasih se pojavijo konflikti z vrstniki, tudi pri otrocih, ki sicer nikoli niso bili konfliktni (C61).

Na kakšen način sodelujete z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini, po tem, ko je oddana prijava?

Po končani prijavi se običajno dogovorimo s centrom za socialno delo (C62), da tudi mi tukaj še naprej izvajamo svetovanje, še posebej, če se težave kažejo tudi v šolskem okolju, na primer pri učnih težavah (C63). Pri tem pa smo zelo previdni, da ne posegamo preveč v otroka (C64). Tudi med dolgimi postopki se zgodi, da otroci pridejo k nam in kaj povedo, pogosto kot neko razbremenitev (C65). Nekateri otroci pa po zaključku postopka delujejo, kot da se ni zgodilo nič in ne želijo o tem govoriti. Takrat jih ne silimo (C66).

Kako otroku zagotovite varno okolje v razredu/v skupini, po prijavi nasilja v družini?

Pomembno je, da jim damo občutek, da lahko pridejo, kadar potrebujejo pogovor, ne pa da je to nekaj obveznega (C76). Otroci imajo zelo različne potrebe glede tega, koliko želijo o svojih izkušnjah deliti in s kom se o tem pogovarjati (C68)

PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI

Ali in kakšne preventivne dejavnosti izvajate (+ kdo so ciljne skupine – otroci (v primeru OŠ), starši, učitelji_ce, strokovno osebje?) + kdo organizira (pobuda s strani šole ali zaposlenih?), kdo izvaja – so to same strokovne delavke, učiteljice, zunanji izvajalci (preko zavoda za šolstvo, kako društvo, nevladna organizacija…?) Kakšen je odziv – ali se udeležujejo/te, v kakšnem številu?

Mi smo nekoliko bolj osredotočeni na medvrstniško nasilje (C69). Tudi to je na nek način povezano in otroci imajo v učnem načrtu, na primer pri etiki, vsebine, ki se navezujejo na to, tako da se o teh stvareh do neke mere že pogovarjajo (C70). Posebnih izobraževanj o nasilju v družini pa za zdaj nimamo (C71). Tudi za starše smo sicer razmišljali o predavanjih, vendar ni bilo odziva (C72). Kar se tiče izobraževanja za nas zaposlene, gre za precej redke primere, zato to za zdaj ni tema, na katero najprej pomislimo v povezavi s šolo (C73).

Kakšne preventivne dejavnosti ali programi so po vašem mnenju učinkoviti?

Za otroke bi bilo predvsem pomembno, da prepoznajo, kaj nasilje sploh je (C74). Danes je pogosto že tako normalizirano, da sploh ne razmišljajo o tem, da gre za nasilje (C75). Pomembno je, da so s tem seznanjeni in da se o tem odkrito govori (C76). Na primer pri razrednih urah, seveda primerno starosti otrok (C77).

Kaj menite, da lahko vzgojno-izobraževalni zavodi storijo, da preprečijo nasilje v družini?

Preventivne dejavnosti seveda izvajamo, vendar je naša osrednja ciljna skupina predvsem otroci, ki so največkrat žrtve (C78). Za starše nismo najbolj primeren naslov, saj pogosto nimamo položaja, da bi jih dosegli na pravi način (C79). Preprečiti nasilje v družini je po mojem mnenju težko, lahko pa preprečimo njegovo stopnjevanje, če hitro reagiramo, ko opazimo znake (C80).

Kako se zaposleni izobražujete o tem, kako ravnati v primeru nasilja v družini (kdo je pobudnik/organizira izobraževanja – je to vodstvo šole/vrtca, ali je to prepuščeno iniciativi zaposlenih)? Gre predvsem za samoizobraževanje (branje člankov, pravilnikov, protokolov, priročnikov?) ali za organizirana izobraževanja (npr. delavnice, predavanja, kaj drugega?) Katera specifična znanja/izobraževanja bi potrebovali? (npr. izobraževanja za delo s starši, izobraževanja o travmi, primeri dobrih in slabih praks, kaj drugega?)

Skupinskih izobraževanj sicer nimamo (C81), imamo pa možnost in tudi spodbudo, da se individualno izobražujemo (C82). Na voljo so tudi različni programi usposabljanj (C83). Vendar se mi zdi, da obstaja nekakšen predsodek, da je to področje predvsem stvar svetovalne službe (C84). Tudi učitelji so mi povedali, da jih je strah izpolnjevati obrazce za prijavo nasilja. Zato bi bilo smiselno pripraviti kaj tudi v tej smeri (C85). Trenutno se veliko bolj ukvarjamo z medvrstniškim nasiljem, saj se s tem pogosteje srečujemo, zato je tudi tam naš glavni fokus (C86). Z delom s starši se večinoma ukvarja center za socialno delo, ker gre za kaznivo dejanje, mi pa se umaknemo (C87). Kljub temu pa se mi zdi pomembno, da imamo osnovna znanja o postopkih, da znamo starša pravilno usmeriti, mu predstaviti, kaj lahko pričakuje, in ga morda tudi pripraviti na celoten proces (C88).

Kakšno je vaše mnenje o zakonodaji in kaj bi morebiti bilo potrebno spremeniti?

Zasnova je kar v redu, vendar se v praksi pokaže, da je še vedno veliko prepuščeno interpretaciji (C89). Če bi že zdaj začeli izvajati tisto, kar imamo zapisano, tako kot je treba, bi bil to že zelo velik korak naprej (C90). Seveda pa so izboljšave vedno potrebne, saj se tudi družba nenehno spreminja (C91). Pomembno je predvsem to, da se zakonodaja sploh pozna in razume (C92).

SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUCIJAMI

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem s Centri za socialno delo pri preprečevanju nasilja v družini?

Bom rekla, da je sodelovanje kar dobro (C93). Imam nekaj prednosti, ker sodelavke na področju družine poznam že od prej, zato se lahko večkrat obrnem nanje (C94). Sicer so odzivne in znajo dobro svetovati (C95). Dobro se mi zdi tudi to, da zadnji dve leti dvakrat letno pripravijo posvet na določeno temo, na katerem se zberejo vsi svetovalni delavci iz šol naše občine (C96). Seveda si vsi želimo, da bi postopki hitreje stekli, a glede na to, kako se je zakonodaja spremenila, je treba razumeti, da centri za socialno delo zdaj večinoma pripravljajo mnenja, glavni nosilci odločanja pa so sodišča (C97). Zato moramo biti do njih razumevajoči, saj več kot to pogosto ne zmorejo (C98). Tudi področje zaščite družine je za tiste tri delavke, ki tam delajo, izredno široko. Mi sicer zelo dobro sodelujemo s centri, imamo že ustaljeno prakso (C99). Pogosto tudi sami skličemo kakšen posvet, da nas usmerijo, kako naprej (C100). Sicer smo ves čas v stiku (C101). Trenutno imamo tak primer, da so tedensko pri nas (C102). Pridejo tudi na šolo opravit razgovore z otroki, saj je to okolje, kjer se otroci počutijo bolj varne (C103).

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem ostalih pristojnih institucij (Policija, sodišče..)?

Najbolj se mi zdi pomembna hitra reakcija. V šoli se res trudimo, da ukrepamo čim hitreje. Pogosto pa se stvar ustavi pri pristojnih institucijah (C104). Imeli smo primer deklice, kjer je bil podan sum na nasilje, vendar so prišli opraviti razgovor z njo šele nekaj mesecev po dogodku (C105). To se je zgodilo šele na začetku naslednjega šolskega leta. Vmes so bile počitnice in situacija doma se je nekoliko umirila. A deklica je morala vse pripovedovati za nazaj (C106). Pri policiji je precej odvisno od tega, kdo pride in koliko je policist usposobljen (C107). Splošno znanje sicer imajo, a otroci so posebna populacija, otroci, ki so žrtve nasilja, pa so še posebej ranljivi (C108). Po mojem mnenju policisti za takšne primere nimajo dovolj znanja (C109). To se vidi že iz njihovega klasičnega pristopa, kako komunicirajo z otrokom (C110). Včasih vplivajo tudi njihova osebna prepričanja, da je na primer udarec nekaj normalnega (C111). Zato moje izkušnje s tem niso najboljše (C112). S sodišči pa nimam veliko stikov na področju družinskega nasilja, bila sem vključena le v primer medvrstniškega nasilja (C113). Tudi tam so izkušnje različne. Narediš svoj del po svojih najboljših močeh, potem pa upaš, da bodo tudi drugi naredili svojega, da se otroku resnično pomaga (C114).

Kako zadovoljni ste s komunikacijo med vzgojno-izobraževalnimi zavodi, socialnimi službami in drugimi institucijami pri obravnavi nasilja v družini? Ali dobite povratne informacije o posameznih primerih? Kje komunikacija najbolj »šepa«, kje se ustavi? (npr. ali CSD-ji šoli posredujejo informacije o poteku primera?)

Da bi nam sistematično sporočali informacije, se ne dogaja, razen če nas še kaj potrebujejo ali če se sami vključimo v postopek (C115). Včasih se zgodi, da se neformalno srečamo ob drugih priložnostih, pa ti takrat povedo, kako se je razpletel kakšen primer (C116). Če bi jih neposredno vprašali, bi verjetno povedali, vendar moramo biti potrpežljivi in upoštevati, da morda katera stvar tudi ni namenjena nam (C117).

Kako vam institucije stojijo ob strani, vam nudijo pomoč, koliko so odzivni?

Splošno gledano sem kar zadovoljna (C118). Zdi se mi, da vem, na katere osebe se lahko obrnem, ko potrebujem pomoč ali ko ne vem, kako naprej (C119). Takšno sodelovanje se mi zdi res zelo pomembno, saj pri odločitvah nisi sam in imaš neko podporo (C120). Kot svetovalna delavka sem bolj v podporo učiteljem in razrednikom (C121). Ko jaz naredim svoj del, dobim potem tudi podporo iz centra za socialno delo (C122). To se mi zdi res nekaj dobrega, da si med seboj nudimo spodbudo in si stojimo ob strani (C123). Verjetno, če bi bil vsak sam v tem, včasih tudi ne bi ukrepal. Tako pa imaš neko potrditev tudi s strani sodelavcev in lažje stopiš v določene situacije, tudi če nisi popolnoma prepričan (C124).

PRIMERI V PRAKSI

Ali ste se pri svojem delu srečali s kakšnim posebnim primerom, ki vam je ostal v spominu in bi ga rade malce bolj podrobno predstavile ("primer dobre prakse", primer, kjer ste bili razočarani/nezadovoljni/nemočni/otrok ni dobil ustrezne pomoč)?

Predvsem mi je v spominu ostal primer, kjer je otrok zelo nazorno opisal dogajanje z vsemi podrobnostmi, na koncu pa se je izkazalo, da si je vse izmislil (C125). Šlo je za otroka, ki je bil opredeljen kot otrok s posebnimi potrebami (C126). Kasneje smo izvedeli, da je tudi v preteklosti že prišlo do podobnega primera, ko si je nekaj izmislil (C127). Očitno je bila v ozadju neka druga stiska, zaradi katere je imel potrebo po tem, da si izmišljuje takšne zgodbe (C128). Kljub temu, da sem mu povedala, da bom morala informacije posredovati naprej, je tekom postopka priznal, da ni bilo res (C129). Vsaj tako informacije imamo mi. To je bilo kar razočaranje, saj smo mi svoj del opravili po predpisih (C130). Nikoli si ne bi upala trditi, da si otrok izmišljuje, tudi če se zgodba sliši nenavadna (C131). Raje naredimo korak več, pa starši razumejo, da je naša naloga zaščititi otroka, kot pa da bi morda zamolčali nekaj resnega (C132). Dobro je, da so kljub temu, da si je deček v preteklosti že izmišljeval, vseeno sprožili postopek. Lahko bi naletel na nekoga, ki bi ga hitro odpravil, tudi če bi šlo tokrat za resnično situacijo (C133).

Zelo slabo izkušnjo imam iz letošnjega leta. V enem razredu je bilo precej težav in opravila sem razgovor z več fanti. Ko sem šla po zadnjega, se mi je že na prvi pogled zdelo nekaj nenavadno, saj se ni obnašal sproščeno kot drugi (C134). Bil je vidno v stiski že pred začetkom pogovora, kar zanj ni bilo značilno (C135). Med razgovorom je jokal in ga je ves čas skrbelo, ali bomo klicali domov (C136). Ko sem ga neposredno vprašala, ali se doma kaj dogaja, mi je povedal, da ga je oče v avtu udaril in se drl nanj, ker so mu padle ocene (C137). Povedal je tudi, da oče pogosto uporabi izraz "informativna roka" (C138). O tem sem obvestila center za socialno delo, kasneje pa je prišel tudi policist na razgovor. Policist ga je začel spraševati: "Kaj mu pa ti rečeš?" in "Zakaj pa delaš to v šoli?" Tukaj sem komaj ostala tiho (C139). Na srečo je potem socialni delavec pogovor prevzel in poudaril, da to, kar se mu dogaja, ni prav (C140). O tem sem že govorila z ravnateljico, saj se podobne izkušnje s policisti ponavljajo in bo treba na to opozoriti (C141). Policisti pogosto pridejo v uniformah, kar je za otroka precej obremenjujoče (C142). Gre za res pomembne stvari.

TRANSKRIPCIJA INTERVJUJA D

Področje dela: Socialna delavka v vrtcu

Leta delovnih izkušenj: 6

DELO Z OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kako bi opisali svojo vlogo in odgovornosti kot strokovni delavec v vzgojno-izobraževalnem zavodu?

Vedno izhajam iz prepričanja, da je treba biti izredno previden in pozoren ter najti neko ravnovesje med tem, koliko otroka sploh spraševati (D1). Zdi se mi veliko bolj pomembno opazovanje in poslušanje (D2), ne pa usmerjanje ali podajanje vprašanj, ki bi otroka vodila (D3). Otroci imajo zelo bujno domišljijo in vsako napačno, nestrokovno postavljeno vprašanje lahko povzroči popolnoma napačne odgovore (D4). Nismo vsi usposobljeni za to, da otroka sprašujemo o določenih podrobnostih (D5), in tako lahko nehote izzovemo popolnoma druge zgodbe (D6). Lahko se pojavijo stiske, ki niso neposredno povezane z vprašanjem (D7), ali pa otrok začne pripovedovati stvari, ki jih je videl v risankah ali filmih (D8). Zato je res pomembno, da smo pri teh zadevah zelo pozorni (D9). Otroka je treba opazovati med igro (D10), ga res slišati (D11) in izkoristiti vsak trenutek, ko izrazi željo po pogovoru ali ko želi kaj povedati (D12). Pomembno je tudi, da si te informacije sproti zapisujemo (D13). Kar se tiče spraševanja in razkrivanja, je treba biti zelo previden (D14). Če smo v dvomih, se vedno izvede interni posvet (D15). Če smo v oddelku skupaj, na primer vzgojiteljica in pomočnica, potem se vključi tudi svetovalna služba (D16), nato pa po potrebi še druge pristojne službe (D17) .

Kako pogosto se srečujete s primerom nasilja v družini?
Bom rekla, da na srečo redko (D18). Smo pa vedno pozorni na vse znake, ki jih otroci izražajo (D19). Na vsako stvar se je treba odzvati in nato tudi ustrezno ukrepati (D20). Ne vem, če je nasilja več kot v preteklosti (D21). Zdi se, da ga je več, ker se o tem več govori (D22). A kljub temu veliko nasilja ostane prikritega znotraj domačega okolja (D23). Verjamem, da ogromno otrok doživlja nasilje celo več let, pa o tem nikoli ne spregovorijo (D24).
Za kakšne primere običajno gre (zanemarjanje otroka, fizično, psihično, spolno nasilje)? Katera vrsta nasilja je najpogostejša?
Največ imamo primerov zanemarjanja (D25), pa seveda tudi fizičnega nasilja (D26). Psihično nasilje je zelo težko prepoznati (D27), sploh ker so naši otroci še zelo majhni (D28), težje se izrazijo in pogosto ne vedo, kaj je prav in kaj narobe (D29). Spolnega nasilja pa, na srečo, odkar sem tukaj, še nismo zaznali (D30).
Kako prepoznate, da je otrok žrtev nasilja v družini? (npr. sami posumijo – kaj so znaki, na katere so pozorni? / otrok sam poišče pomoč/pove?, starš pove/poišče pomoč? učiteljica posumi/prepozna in obvesti strokovno delavko?)
Po navadi se nasilje sliši (D31) ali opazi (D32). Otroci ga včasih izrazijo sami (D33), pogosto pa ga zaznamo prek igre (D34). Lahko se zdi, da je neka igra sumljiva, na primer pri igri vlog, kjer se lutke med seboj nasilno obnašajo (D35). Imeli smo tudi primer, kjer je otrok svoje doživljanje izrazil preko risbe (D36). Včasih so prisotni tudi telesni znaki, kot so modrice (D37). Seveda obstaja možnost, da je otrok padel in se poškodoval. A če se take stvari začnejo ponavljati ali so drugače sumljive, pri nas v vrtcu delujemo tako, da si vse, kar se nam zdi sporno, beležimo (D38). Če je modrica enkratna, predvidevamo, da je šlo za padec. Če pa se znaki ponavljajo, takrat ukrepamo (D39).
Na kaj ste pozorni pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
Pozorna sem na to, da otroku ne postavljam vprašanj, ki bi ga lahko kakor koli usmerjala (C40). Te zadeve so zelo občutljive in zapletene. Pomembno je, da otroka poslušamo (C41), ga pozorno opazujemo med igro (C42) in mu damo prostor, da se izrazi (C43). Tudi dejavnosti v skupini pripravljamo na način, da ima vsak otrok možnost, da se izrazi (C44). Pogosto uporabljamo tudi pravljice in zgodbe kot orodje za spodbujanje izražanja (C45).
Kako odreagirate, ko vam otrok pove, da je žrtev nasilja v družini? Kako vzpostavite zaupanje z otrokom, kako gradite odnos, vzpostavljate varen prostor za otroka?
Tukaj je preventiva že zelo pomembna (C46). Zato je res ključno, da si za vsakega otroka vzamemo čas (C47). Z vsakim otrokom skušaš vzpostaviti neko vez, da ga vsak dan opaziš, da mu daš vedeti, da je vreden, da je pomemben, da ni nič narobe, če je žalosten, da si do njega empatičen in da to tudi začuti (C48). Ko otroka dobro poznaš in si pozoren na vse njegove signale, lažje sodeluješ tudi takrat, ko je kaj narobe (C49). Pomembna je tudi skupinska dinamika. Vsaka vzgojiteljica mora ustvariti skupino, v kateri se otroci dobro počutijo in si upajo biti to, kar so (C50). Da čutijo povezanost, varnost, ljubezen in zaupanje (C51). Preventiva, bolj kot kar koli drugega (C52).
Kako opolnomočene se počutite pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja v družini?
Znanja ni nikoli dovolj, predvsem zato, ker je vsaka situacija drugačna in vsak starš drugačen (C53). Tega res nikoli ni preveč.
S kakšnimi izzivi se soočate pri delu z otroki, ki so žrtev nasilja v družini?
Jaz bom rekla, da so največji izzivi za vse oziroma za večino strokovnih delavcev, starši (D54). Predvsem zaradi različnega pogleda na vzgojo in na to, kaj je sprejemljivo (D55). Poleg tega se vpisuje čedalje več tujcev, prihajajo druge kulture (D56). Pri njih so določeni pogledi na vlogo otroka popolnoma drugačni kot v Sloveniji (D57) ali v primerjavi z razmerami pred 10 ali 20 leti (D58). To so res izzivi. Današnja družba je zelo drugačna in ves čas se je treba prilagajati ter se na novo učiti (D59).

Kje vidite pomanjkljivosti dela z otrokom z izkušnjo nasilja v družini? Kaj mislite, da bi pripomoglo k zmanjšanju problematike nasilja v družini?
Jaz mislim, da bi bilo treba cel svet postaviti na glavo (D60). Da bi se morali znova navaditi na zvezke in svinčnike, na telefone z okroglo številčnico in ukiniti internet (D61). Družba je res zelo drugačna, zato mi veliko delamo na pogovarjanju, ozaveščanju, spodbujamo, da se žrtev izrazi (D62). Tudi mladi so danes že zelo nasilni (D63). Tako da, res ne vem, kaj narediti (D64). Morda bi res morali svet obrniti na glavo (D65). Zelo težko je. Saj se pogovarjamo že več let, a se zdi, da gremo vse bolj v napačno smer (D66).

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Kakšne posledice opažate pri otroku, ki ima izkušnjo nasilja v družini?
To je zelo odvisno od otroka (D67). Eden izmed načinov je skozi igro, torej kaj otrok pokaže (D68). Kot svetovalna delavka bolj zbiram otrokove besede in iz tega sklepam, ne pa na podlagi lastnih izkušenj (D69). Res je odvisno od otroka. Nekateri se zaprejo (D70), drugi pa se izrazijo (D71), zato je pomembno, da sprašujemo in raziskujemo (D72). Sploh pri naših otrocih, ki so še zelo majhni, je pomembno, da smo mi tisti, ki prepoznamo znake (D73). Še vedno pa mislim, da se posledice nekje poznajo in da otrok tega ne more popolnoma skriti (D74).
Na kakšen način sodelujete z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini, po tem, ko je oddana prijava?
Predvsem smo na tega otroka potem zelo pozorni, torej ga ves čas opazujemo (D75). Tudi si kaj zapišemo, če je potrebno (D76). Opravimo individualen razgovor z njim (D77) ali s starši (D78), sodelujemo s centrom za socialno delo (D78) in tudi z vodstvom, ravnateljico (D79). Skratka, smo še bolj pozorni kot prej (D80). Hkrati pa se trudimo, da otroka ne izključimo iz skupinskih dejavnosti, temveč še naprej spodbujamo socializacijo, stik z vrstniki (D81) in na splošno poskrbimo, da se počuti dobro in varno (D82).
Kako otroku zagotovite varno okolje v razredu/v skupini, po prijavi nasilja v družini?
S tem, da mu damo vedeti, da smo tukaj zanj, če želi spregovoriti (D83), vendar ga ne silimo (D84). Otroka ne sprašujemo o določenih stvareh, ker vemo, da je tekom postopka že moral zelo veliko povedati (D85). Pomembno je, da ima občutek, da smo tukaj zanj, če karkoli potrebuje (D86).

PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI

Ali in kakšne preventivne dejavnosti izvajate (+ kdo so ciljne skupine – otroci (v primeru OŠ), starši, učitelji_ce, strokovno osebje?) + kdo organizira (pobuda s strani šole ali zaposlenih?), kdo izvaja – so to same strokovne delavke, učiteljice, zunanji izvajalci (preko zavoda za šolstvo, kako društvo, nevladna organizacija…?) Kakšen je odziv – ali se udeležujejo/te, v kakšnem številu?
Zdaj, da bi bile prav preventivne dejavnosti za otroke, tega ne izvajamo (D88), vendar pa vsebine prilagodimo starosti otrok, tako da predvsem v oddelku preko različnih zgodbic spodbujamo medsebojne odnose (D89). Glede izobraževanja za starše so po navadi bolj druge teme, kot je vzgoja ali omejevanje zaslonov (D90). Imeli smo sicer predavanje na temo permisivne in represivne vzgoje, ampak tudi to ne moremo ravno uvrstiti pod nasilje. Je pa na splošno zelo malo odziva na to temo, zato tega verjetno niti ne poskušamo izvajati (D91). Na splošno se zelo malo staršev odzove na izobraževanja, ki jih vrtec ponuja (D92). Kot sem pa že omenila, pa vedno spodbujamo, da otroci izražajo svoje občutke in čustva (D93). To se konstantno spodbuja v oddelkih, kjer se tudi načrtujejo dejavnosti v tej smeri (D94). Imeli smo tudi v okviru vrtca aktiv prvega in drugega starostnega obdobja, kjer je vsaka od nas pripravila določene primere zgodbic (D95). Potem smo se pogovarjali, kako bi katera od nas odreagirala v določenem primeru. Tako smo se med seboj podprle in to je bilo res koristno (D96). Tega bi lahko bilo res več, saj ni nekih pravil in ni nekega obrazca, na katerega bi se lahko vzgojiteljica v posameznem primeru oprla (D97).
Kakšne preventivne dejavnosti ali programi so po vašem mnenju učinkoviti?

Jaz mislim, da je bilo to, kar smo imeli zdaj v obliki aktiva, zelo koristno in tega bi si želela več (D98). Kar se tiče otrok, pa mislim, da so še tako majhni in ranljive duše, da jih ni dobro preveč usmerjati oziroma ni dobro, da jih preveč usmerimo v to, da razmišljajo o tej temi (D99).

Kaj menite, da lahko vzgojno-izobraževalni zavodi storijo, da preprečijo nasilje v družini?
Ko zelo veliko naredimo na preventivi (D100). Zdaj pri samem procesu ukrepanja so to potem druge institucije (D101). Lahko mi zaznamo, podamo prijavo naprej, potem pa so druge institucije, ki o tem naprej odločajo (D102). Ampak ja, preventiva in pa to, da smo pozorni na otroka, tukaj pa lahko veliko naredimo (D103).
Kako se zaposleni izobražujete o tem, kako ravnati v primeru nasilja v družini (kdo je pobudnik/organizira izobraževanja – je to vodstvo šole/vrtca, ali je to prepuščeno iniciativi zaposlenih)? Gre predvsem za samoizobraževanje (branje člankov, pravilnikov, protokolov, priročnikov?) ali za organizirana izobraževanja (npr. delavnice, predavanja, kaj drugega?) Katera specifična znanja/izobraževanja bi potrebovali? (npr. izobraževanja za delo s starši, izobraževanja o travmi, primeri dobrih in slabih praks, kaj drugega?)
Zdaj mi kot skupinskega izobraževanja nimamo (D104), torej je vse prepuščeno v bistvu vsakemu posamezniku (D105). Bi si pa želela še več teh znanj na vseh področjih (D106).
Kakšno je vaše mnenje o zakonodaji in kaj bi morebiti bilo potrebno spremeniti?
Zdi se mi, da mora vsak, ki dela na področju z otroki, poznati ozadje zakonodaje (D107) in tudi ukrepati v skladu z njo (D108). Se mi pa zdi, da se večkrat opiramo na zakonodajo in trdimo, da imamo premalo pooblastil, kot jih v resnici imamo (D109).

SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUCIJAMI

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem s Centri za socialno delo pri preprečevanju nasilja v družini?
Jaz moram reči, da imam zelo dobro povezavo tako s centrom za socialno delo (D110) kot recimo tudi z zdravstvenim domom za razvojno ambulanto (D111), tako da tukaj, če je treba, postopek hitro steče in tudi policija se vključi, kadar je to potrebno (D112). Odreagira se res takoj, tukaj ni dileme (D113). Nekdo, ki to gleda od zunaj, se velikokrat sprašuje, zakaj je to tako in zakaj so to naredili tako, ampak v ozadju so pristojnosti posameznih institucij in sistem, ki nas zavezuje (D114). Še vseeno pa mislim, da se vsi trudimo narediti maksimalno, postopki pa so, ja, predolgi (D115).
Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem ostalih pristojnih institucij (Policija, sodišče..)?
Sodelujemo dobro, tako v dobrem kot v slabem, zelo veliko sodelujemo (D116). Je pa včasih problem, ker so tudi njihove pristojnosti omejene z določenimi zakoni ali čem drugim (D117). Moramo se zavedati, da vsak opravlja svoje delo, da je kadra premalo in da so vsi poklici preobremenjeni (D118).
Kako zadovoljni ste s komunikacijo med vzgojno-izobraževalnimi zavodi, socialnimi službami in drugimi institucijami pri obravnavi nasilja v družini? Ali dobite povratne informacije o posameznih primerih? Kje komunikacija najbolj »šepa«, kje se ustavi? (npr. ali CSD-ji šoli posredujejo informacije o poteku primera?)
Sigurno bi si želeli drugačen pristop, ker mi gledamo iz svojega vidika (D119). Mi smo osredotočeni na enega otroka in želimo zanj narediti najboljše, kar lahko (D120). Oni pa imajo velik odstotek otrok (D121). Mi bi si vse želeli že jutri, oni pa vedo, zakaj ne more biti jutri. Imajo svoj razlog, zakaj ena stvar ni takoj narejena (D122).
Kako vam institucije stojijo ob strani, vam nudijo pomoč, koliko so odzivni?
Kot svetovalni delavki mi ostale institucije res zelo pomagajo, ker sem sama velikokrat v dilemi, kaj narediti (D123). Le-te ti dajo nekaj izkušenj in postopoma se naučiš, kako odreagirati v določeni situaciji (D124).

PRIMERI V PRAKSI

Ali ste se pri svojem delu srečali s kakšnim posebnim primerom, ki vam je ostal v spominu in bi ga rade malce bolj podrobno predstavile ("primer dobre prakse", primer, kjer ste bili razočarani/nezadovoljni/nemočni/otrok ni dobil ustrezne pomoč)?
Nimam specifičnega primera, ampak na splošno se mi zdi najbolj pomembno to, da nismo sami kot strokovni delavci (D125), ker so to zelo težke teme in je zelo dobro, da imamo podporo iz vseh strani (D126). Bi si pa v vsakem primeru želeli, da se na določeno stvar odreagira takoj (D127). Včasih tudi ne razumem, zakaj se lahko stvari ustavijo že pri enem koraku (D128).

TRANKSRIPT INTERVJUJA E

Področje dela: Vzgojiteljica v vrtcu
Leta delovnih izkušenj: 14

DELO Z OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kako bi opisali svojo vlogo in odgovornosti kot učiteljica/vzgojiteljica v vzgojno-izobraževalnem zavodu pri delu z otrokom, ki ima izkušnjo nasilja v družini?
Najpomembnejša stvar se mi zdi, da opaziš, da se z otrokom nekaj dogaja (E1). Sploh, če doma stvari niso v redu, si ti kot vzgojitelj v vrtcu lahko edina oseba, ki otroku nudi podporo in pomoč (E2). Zato se mi zdi, da imamo zelo veliko vlogo (E3). Ne vem pa, če lahko veliko spremenimo (E4). Tako da predvsem opazovanje, če se mi zdi karkoli sumljivega (E5), in da potem informacije posredujem naprej svetovalni službi in vodstvu (E6).
Kako pogosto se srečujete s primeri nasilja v družini pri učencih/otrocih v razredu/v skupini?
Ti primeri so redki (E7). Jaz osebno nisem imela primera, kjer bi podali prijavo za nasilje v družini, v svojih letih dela (E8). Vem pa, da imajo sodelavke vsako leto kakšen primer (E9). Tako da ja, vsak primer je preveč, tudi če so to redki (E10).
Za kakšne primere običajno gre (zanemarjanje otroka, fizično, psihično, spolno nasilje)? Katera vrsta nasilja je najpogostejša?
Zdi se mi, da starši lahko v veliki meri zelo dobro prikrijejo, da izvajajo nasilje (E11). Zagotovo je najbolj pogosto neko zanemarjanje otroka (E12), za katerega starši v veliki meri mislijo, da to ni nasilje (E13). Fizično nasilje je prisotno in ga tudi najhitreje opazimo (E14), medtem ko je psihično nasilje zelo prikrito (E15). Naši mlajši otroci tega sploh ne prepoznajo kot nasilje (E16) in se tudi težko izrazijo (E17). Velikokrat mislijo, da je prav, da se starši derejo nanje, če so bili poredni (E18).
Kako prepoznate, da je otrok žrtev nasilja v družini? (npr. sami posumijo – kaj so znaki, na katere so pozorni? / otrok sam poišče pomoč/pove?, starš pove/poišče pomoč? Učiteljica posumi/prepozna in obvesti strokovno delavko?)
Jaz prepoznam predvsem po otroku, sploh ker že dolgo delam z otroki in vem, na katere znake moram biti pozorna (E19). Zdi se mi, da če otroka dobro poznaš, takoj veš, ko je pri njem nekaj narobe, tudi če se morda sam ne zna najbolje izraziti (E20). Tako da sem pozorna predvsem na neko odsotnost otroka (E21). Ena skupina otrok se zapre vase in so zelo mirni (E22), druga pa lahko svoje stiske kaže s tem, da so nasilni do drugih otrok (E23), da so pretirano agresivni (E24), zelo živahni (E25) in potrebujejo več pozornosti (E25). Kažejo se tudi težave s spanjem (E26), predvsem neka nemirnost (E27). Pri enem primeru je na primer bilo tako, da je deklica bila ves čas zelo utrujena (E28), kar je bilo povezano s tem, da sta se starša veliko kregala in deklica doma ni mogla normalno spati, zato je bila ves čas zaspana in utrujena (E29).
Na kaj ste pozorni pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
Torej, jaz sem predvsem pozorna na to, da otroka ne sprašujem preveč in ga ne obremenjujem, ker za to nisem usposobljena (E30). Poskušam biti pozorna, opaziti znake, ki kažejo na stisko otroka in morebitno zlorabo (E31). Nato se vedno posvetujem s sodelavkami, s strokovno službo v vrtcu (E32) in tudi z vodstvom (E33). Oni potem ukrepajo naprej in sodelujejo s centrom za socialno delo ter ostalimi pristojnimi institucijami (E34). Pozorna sem tudi na to, da ničesar ne delam sama, ampak vedno v timu z ostalimi (E35).

Kako odreagirate, ko vam otrok pove, da je žrtev nasilja v družini? Kako vzpostavite zaupanje z otrokom, kako gradite odnos, vzpostavljate varen prostor za otroka?
Jaz poskušam odreagirati mirno, če otrok na primer preko igre, risbe ali igranja na igrišču pokaže nekaj, kar bi lahko kazalo na morebitno zlorabo (E36). Nikoli tega ne izpostavljam pred ostalimi otroki, ampak se vedno izvede individualen pogovor z njim (E37)in nato tudi s starši (E38).
Kako opolnomočene se počutite pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja v družini? Ali ste tekom študija pridobili dovolj znanja za delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?
Na fakulteti dobiš neko osnovno znanje, zdaj prav s področja nasilja v družini ne (E39). Se mi pa zdi, da ti potem največ prinesejo izkušnje (E40) in neko individualno izobraževanje, ki ga opravljaš tekom dela (E41). Zelo veliko lahko doprinesejo tudi izkušnje sodelavcev, zato se ves čas pogovarjamo in si izmenjujemo izkušnje (E42). S tem, ko ti sodelavec pove, kako je on odreagiral v neki situaciji, tudi ti pridobiš znanje za prihodnje (E43).
S kakšnimi izzivi se sočate pri delu z otroki, ki so žrtev nasilja v družini?
Meni se zdi največji izziv to, kako daleč iti (E44). Zavedam se, da je potrebno ukrepati in da je moja vloga, da informacije o kakršnikoli zlorabi posredujem naprej (E45), ampak ne želim preveč poseči v družinsko okolje (E46), ker se zavedam, da imajo starši različne poglede na vzgojo in tudi različne predstave o tem, kaj je sprejemljivo in kaj ne (E47). Tudi glede zanemarjanja smo si ljudje zelo različni, enemu staršu je v redu, kako je otrok obut in oblečen, tudi če je kaj raztrgano ali premalo (E48). Tako da je izziv tudi to, kako pristopiti do človeka, do starša, da ga ne užališ, in da te bo kljub vsemu še vedno spoštoval, saj je on otrokovi starš, mi pa smo le vzgojitelji (E49). Velik izziv, ki ga imam jaz, je tudi ta, da se v skupini trudiš ustvariti neko pozitivno in vključujoče okolje, kjer se učimo družbenih norm in vrednot, potem pa nekateri starši doma delujejo popolnoma drugače (E50). In je včasih kar malo brezupno, ker se trudiš, doma pa se situacija dejansko poslabšuje (E51). Ampak vseeno, mi smo tukaj zato, da se trudimo po svojih najboljših močeh in se zavedamo, da smo včasih res edina otrokova podporna odrasla oseba (E52).
Kje vidite pomanjkljivosti dela z otrokom z izkušnjo nasilja v družini? Kaj mislite, da bi pripomoglo k zmanjšanju problematike nasilja v družini?
Zdi se mi, da je pomanjkljivost to, da je še vedno preveč tega, da vsak misli, da nima toliko pristojnosti, kot jih v resnici ima (E53). Zdi se mi, da se kar bojimo ukrepati, bojimo se izpostavljati, čeprav se zavedam, da smo mi tisti, ki moramo biti opora otrokom, ker oni zase še ne znajo poskrbeti (E54). Je pa včasih res težko, ker bi najraje ostal tiho, saj bi imel tako manj dela in manj izpostavljenosti (E55), ampak vem, zakaj sem se odločila za ta poklic in vem, da je potrebno otroku pomagati (E56). Tako da več izobraževanj (E57), morda tudi kakšna sprememba zakonodaje, da bi institucije imele več pristojnosti (E58). Čeprav se mi vseeno ne zdi prav, da ves čas posegamo v družinsko okolje (E59).

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Kakšne posledice opažate v razredu/v skupini, pri otroku, ki ima izkušnjo nasilja v družini?
Torej, posledice so lahko zelo različne, saj je vsak otrok specifičen, tako tudi njegove posledice (E60). Kot sem že omenila, je to lahko pretirano iskanje pozornosti (E61) ali pa odmaknjenost (E62). Včasih so takšni otroci, ki doživljajo nasilje v družini, precej tihi, si ne upajo pristopiti k sovrstnikom (E63), včasih pa so celo sami izvajalci nasilja (E64).
Na kakšen način sodelujete z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini, po tem, ko je oddana prijava?
Predvsem v vsakem delu postopka, pred prijavo, med prijavo in tudi po prijavi, otroka ves čas opazujemo in mu nudimo pomoč, če jo sam potrebuje (E65). Če izpostavi stisko, smo pozorni, (E66) vendar se trudimo, da otroka ne silimo preveč, saj se zavedamo, da je celoten postopek že sam po sebi zelo obremenjujoča izkušnja in da je težko govoriti o tako težkih stvareh desetim različnim strokovnjakom (E67). V bistvu delamo enako kot prej (E68), predvsem krepimo

otrokovo socialno mrežo (E69), skrbimo, da zaradi tega ni izključen (E70), da se zaveda, da smo tukaj zanj (E71), da ima prijatelje in da je vrtec varen prostor, kamor lahko vedno pride (E72). Mi smo tisti, ki mu bomo stali ob strani (E73).

Kako otroku zagotovite varno okolje po prijavi nasilja v družini?

Predvsem delujemo po principih in protokolih, ki jih prejmemo od pristojnih institucij (E74). V primeru, da gre za prepoved približevanja, smo pozorni tudi na to (E75). Ves čas sodelujemo s centrom za socialno delo tudi po končani prijavi (E76), otroka spremljamo (E77) in zanj pišemo poročila (E78). Pozorni smo, ali se otrokovo stanje izboljšuje in kakšno pomoč bi mu še lahko nudili (E79). Ves čas delujemo v timu, saj se zavedamo, da nismo usposobljeni za vse, in je pomembno, da vsak strokovnjak prispeva svoj del (E80).

PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI

Ali in kakšne preventivne dejavnosti izvajate (+ kdo so ciljne skupine – otroci (v primeru OŠ), starši, učitelji_ce, strokovno osebje?) + kdo organizira (pobuda s strani šole ali zaposlenih?), kdo izvaja – so to same strokovne delavke, učiteljice, zunanji izvajalci (preko zavoda za šolstvo, kako društvo, nevladna organizacija…?) Kakšen je odziv – ali se udeležujejo/te, v kakšnem številu?

Naše preventivne dejavnosti so predvsem izmenjevanje izkušenj (E81). Letos smo imeli tudi zelo dobro izobraževanje v okviru aktiva, kjer smo obravnavali različne primere in skupaj razpravljali, kako bi katera odreagirala v določenem primeru ter katera reakcija bi bila najbolj ustrezna (E82). Kar zadeva delo v oddelku, se mi zdi najbolj pomembno, da se pogovarjamo o tem, katero vedenje je sprejemljivo in katero ne (E83). Uporabljamo različne slikovne pripomočke, na primer semafor, zelena in rdeča luč, za ponazoritev, da ni v redu, če se tepeš ali zmerjaš (E84). Na ta način otroci pridobijo znanje o tem, kaj je prav in kaj ne. Seveda pa morajo biti te dejavnosti prilagojene starostni stopnji otrok (E85). Sama imam mlajšo skupino, otroci so stari komaj tri leta, poleg tega pa so razlike tudi v vzgoji doma, eni starši dovolijo več kot drugi. Trudim se, da smo v skupini vsi enak (E86).

Kakšne preventivne dejavnosti ali programi so po vašem mnenju učinkoviti?

Jaz mislim, da je že zelo dobra preventiva to, da se o nasilju govori, da se razpravlja o tem, kaj je sprejemljivo in kaj ne (E87). Dobro bi bilo tudi izobraževanje za starše (E88), ampak po mojih izkušnjah niso ravno odzivni in ne vem, če bi se takih izobraževanj sploh udeležili (E89). Tako da ja, treba bi bilo izumiti nek način, kako pristopiti do staršev (E90). Čeprav se mi zdi, da se z leti in s temi novimi generacijami stvari nekoliko spreminjajo (E91). Včasih je bilo bolj sprejemljivo, da se otroka udari, danes pa nove generacije že imajo drugačne poglede, tako da upam, da bo tega vse manj (E92). Za nas, svetovalne delavke, pa bi bila koristna dodatna izobraževanja, predvsem na dejanskih primerih, kako odreagirati, kaj reči in česa ne, kaj je za otroka lahko škodljivo in kaj koristno (E93). To bi zelo pripomoglo k boljši preventivi.

Kaj menite, da lahko vzgojno-izobraževalni zavodi storijo, da preprečijo nasilje v družini?

Zdaj, jaz mislim, da nasilja ravno preprečiti ne moremo (E94), menim pa, da lahko omilimo nekatere posledice, če pravočasno ukrepamo in jih prepoznamo (E95). Vseeno smo vrtec, zato je pomembno, da za otroke skrbimo in da opazimo stvari, ki se pri otroku dogajajo (E96).

Kako se zaposleni izobražujete o tem, kako ravnati v primeru nasilja v družini (kdo je pobudnik/organizira izobraževanja – je to vodstvo šole/vrtca, ali je to prepuščeno iniciativi zaposlenih)? Gre predvsem za samoizobraževanje (branje člankov, pravilnikov, protokolov, priročnikov?) ali za organizirana izobraževanja (npr. delavnice, predavanja, kaj drugega?) Katera specifična znanja/izobraževanja bi potrebovali? (npr. izobraževanja za delo s izobraževanja o travmi, primeri dobrih starši, in slabih praks, kaj drugega?)

Zdaj, to je predvsem prepuščeno naši iniciativi (E97). Imamo izobraževanja, ne kot skupinska, ampak bolj individualna (E98), kjer se lahko vsaka zaposlena sama odloči, v kaj se bo poglobila (E99). Gre torej za neko samoizobraževanje, bodisi z branjem člankov ali priročnikov (E100). Organiziranih izobraževanj v obliki predavanj ali delavnic nimamo, si pa

vedno to želimo in je vedno zelo dobrodošlo (E101). Se mi pa zdi, da imamo vsi toliko dela, da kar malo pozabimo na te stvari, ki pa so seveda zelo pomembne (E102). Družba se spreminja, časi se spreminjajo (E103), in prav je, da ne zaspimo, ampak se ves čas na novo izobražujemo, ker so tudi otroci drugačni (E104). Ko sem jaz začela delati, je bila populacija popolnoma drugačna kot zdaj, in smo se ukvarjali z drugimi stvarmi kot danes (E105). Zdaj je mogoče zelo v ospredju medvrstniško nasilje, pa tudi družbena omrežja in uporaba zaslonov (E106).

Kakšno je vaše mnenje o zakonodaji in kaj bi morebiti bilo potrebno spremeniti?

Ne vem, kaj bi rekla. Mislim, da je vseeno kar dobro zastavljeno, ampak se mogoče v praksi potem izkaže, da ni tako lahko udejanjiti, kot je vse zapisano (E107). Morda bi bilo potrebno več pristojnosti za institucije (E108), več podpore, da nisi sam (E109), in tudi več izobraževanj, morda že v sklopu fakultet in študija (E110). Da res vsi, ki delamo ali bomo delali z otroki, imamo neka osnovna znanja kako peljati pogovor, na kaj biti osredotočen in kako pomagati otroku (E111). Tudi policisti, navsezadnje, tudi oni morajo imeti neko znanje, kako peljati pogovor z otrokom, saj to ni enako kot pogovor z odraslo osebo, ki je storila kaznivo dejanje (E112).

SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUCIJAMI

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem s strokovnimi službami na vaši šoli/v vrtcu? Kako poteka komunikacija/sodelovanje s strokovno službo? Ste z njo zadovoljni, kaj pogrešate*?*

Naša strokovna služba je super (E113). Meni se zdi najpomembnejši ta občutek, da vem, da nisem sama, da se lahko vedno obrnem nanje in da bomo skupaj šli čez to (E114). To mi zelo pomaga, tudi v teh težkih situacijah, ki pridejo. Vedno se takoj odzovejo, kar je včasih res zelo koristno, ker potrebuješ nekoga, ki se bo takoj odzval (E115).

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem drugih pristojnih institucij (CSD, policija, sodišče)?

Zdaj, jaz kot vzgojiteljica ne sodelujem z njimi neposredno, temveč posredno preko svetovalne službe (E116). Če pa karkoli potrebujem, se vedno lahko obrnem nanje, saj so vedno zelo odzivni (E117). Seveda pa je tudi odvisno, kateri policist pride (E118). To je kar precej odvisno tudi od pogovora, ki ga vodi z otrokom. Nekateri so v tem zelo vešči, drugi nekoliko manj (E119). Tukaj bi si želela več poenotenosti oziroma, da bi bil za to delo usposobljen en policist ali manjša skupina, ki bi se s tem redno ukvarjala (E120). Razumem, da imajo policisti zelo široko področje dela in da je vsaka situacija specifična, ampak ni prav, da zaradi tega trpijo otroci (E121).

Kako vam institucije stojijo ob strani, vam nudijo pomoč, koliko so odzivni?

Osebno se v takih težkih situacijah, kot je nasilje v družini in pri teh prijavah, vedno obrnem na druge institucije, nič ne delam sama (E122). Zelo mi pomagajo vse institucije (E123). Primarno sodelujem s šolsko svetovalno službo (E124). Zdi se mi, da je pomembno, da delujemo v multidisciplinarnem pristopu, saj nismo vsi usposobljeni za vse (E125).

PRIMERI V PRAKSI

Ali ste se pri svojem delu srečali s kakšnim posebnim primerom, ki vam je ostal v spominu in bi ga rade malce bolj podrobno predstavile ("primer dobre prakse", primer, kjer ste bili razočarani/nezadovoljni/nemočni/otrok ni dobil ustrezne pomoč)?

Zdaj imamo v bistvu en pozitiven primer, kjer nismo oddali prijave, ampak so se stvari že prej nekako dobro razrešile (E126). Tako da mogoče s pogovorom s starši in ob pravem času, ko so pripravljeni nekaj spremeniti, niti ni treba takoj oddajati prijave (E127). Gre za primer, ko sta se starša doma zelo kregala, jaz pa sem pri deklici opazila, da je bila zelo odsotna, tudi pretirano pozorna, ne samo do mamice, ampak tudi tukaj v vrtcu (E128). Bile so govorice, da se nekaj v družini dogaja, in nato sta se starša ločila (E129). Mama mi je enkrat mimogrede omenila, da sta šla narazen, in takrat so se stvari res začele spreminjati (E130). Deklica je bila bolj spočita, bolj vesela, bolj zadovoljna (E131). Prej tudi težko spala, ker sta se starša ves čas kregala. Tako da sem začela povezovati stvari, mamo sem povabila na govorilno uro, stopila sem v stik s starši (E132). V bistvu smo že s pogovorom in s hitrim ukrepanjem morda preprečili

nekatere stvari, ki bi se lahko zgodile v prihodnosti (E133). Mama je potem enkrat po pogovoru, ko sem ji povedala, da je deklica zdaj bolj živahna, dejala: »Ja, pa saj ne more biti drugače, saj smo se res kregali.« (E134) Tako da se mi zdi, da starši še vedno verjamejo, da če se starša kregata, to ne vpliva na otroka, ampak v resnici zelo vpliva (E135). Otrok posrka veliko stvari od staršev, se nauči vedenj in doživlja stiske (E136). Tako da ja.

TRANKSRIPT INTERVJUJA F

Področje dela: Učiteljica razrednega pouka

Leta delovnih izkušenj: 26

DELO Z OTROKOM Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI

Kako bi opisali svojo vlogo in odgovornosti kot učiteljica/vzgojiteljica v vzgojno-izobraževalnem zavodu pri delu z otrokom, ki ima izkušnjo nasilja v družini?

Ja, zdi se mi, da je vloga kar pomembna, predvsem z vidika preprečevanja (F1). Zavedam se, da nekaterih stvari z vidika preventive pač ne moremo preprečiti (F2), lahko pa vplivamo na to, kako bomo na situacijo odreagirali in kako hitro bomo to storili (F3). Zato se mi zdi pomembno, da vsi, ki delamo z otroki, smo na te stvari pozorni in pravočasno ukrepamo, če je to potrebno (F4).

Kako pogosto se srečujete s primeri nasilja v družini pri učencih/otrocih v razredu/v skupini?

Ti primeri so kar redki (F5). Zdaj, ko je otrok žrtev, sem imela v svoji karieri v bistvu dva primera (F6).

Za kakšne primere običajno gre (zanemarjanje otroka, fizično, psihično, spolno nasilje)? Katera vrsta nasilja je najpogostejša?

Oba primera sta bila v bistvu fizično nasilje (F7), spolnega še nismo imeli (F8). Zdaj, verjamem, da je psihičnega nasilja veliko, ampak je to v bistvu najbolj prikrita oblika (F9), mogoče tudi najbolj sprejemljiva oblika v družbi (F10). Otroci pa tudi težko prepoznajo, da gre za psihično nasilje, ne razumejo tega (F11).

Kako prepoznate, da je otrok žrtev nasilja v družini? (npr. sami posumijo – kaj so znaki, na katere so pozorni? / otrok sam poišče pomoč/pove?, starš pove/poišče pomoč? učiteljica posumi/prepozna in obvesti strokovno delavko?)

Zdaj, predvsem po obnašanju (F12). Ko delaš z otroki, se ti otroci kar zelo odprejo in jih lahko dodobra spoznaš (F13). V šoli to opazimo predvsem preko šolskega dela (F14) če je otrok zamišljen (F15), pozablja naloge, se težko uči (F16). Seveda so to lahko tudi posledice kakšnih drugih zdravstvenih stanj, zato ne moremo prehitro sklepati (F17). Ampak načeloma lahko spremembe v obnašanju in šolskem delu kažejo na neko zlorabo (F18).

Na kaj ste pozorni pri delu z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?

Zdaj, jaz sem predvsem pozorna na to, da teh osebnih stvari ne izpostavljam pred celotnim razredom (F19). Če mi otrok kaj pove, ga povabim na individualen pogovor, jaz in tudi kakšen svetovalni delavec (F20). Če pa gre za medvrstniško nasilje, kar se zdaj precej pogosto pojavlja, pa to obravnavamo v okviru razrednih ur in različnih izobraževanj (F21). Te res osebne izkušnje iz družine pa ne obešamo na velik zvon, tukaj smo kar previdni, saj se zavedamo, da je to tudi za starše težko (F22).

Kako odreagirate, ko vam otrok pove, da je žrtev nasilja v družini? Kako vzpostavite zaupanje z otrokom, kako gradite odnos, vzpostavljate varen prostor za otroka?

Predvsem se mi zdi pomembno, da otroku daš občutek, da ti lahko zaupa (F23). Pred nekaj leti sem imela primer, ko je do mene prišel učenec. Ko sem ga vprašala, kaj se doma dogaja, je začel pripovedovati. Rekla sem mu, da mi lahko pove, če se bo zaradi tega bolje počutil, da mu daš občutek varnosti in sprejetosti (F26). Mi odrasli veliko prepoznamo, zato je ključno, da imamo znanje o vodenju pogovora, da nam otrok lahko zaupa (F27). Kar se tiče staršev, vedno jih pokličem na govorilno uro (F28). Veliko je primerov, kjer ne gre za neposredno nasilje nad otrokom, ampak se starša doma kregata in izvajata nasilje drug nad drugim (F29). Otrok je

temu priča, kar nanj močno vpliva (F30). Vedno jim povem, da ni pomembno, kako onadva sodelujeta med sabo, pomembno je, da delujeta v dobrobit otroka (F31). Nekaterih stvari se pred otrokom ne rešuje. Treba se je zavedati, da to pusti posledice (F32).

Kako opolnomočene se počutite pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja v družini? Ali ste tekom študija pridobili dovolj znanja za delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini?

Tekom študija smo pridobili zelo malo informacij in izobraževanj na temo nasilja (F33). Zavedam se, da se družba hitro spreminja (F34). Ko sem bila jaz na faksu, te stvari še niso bile tako izpostavljene oziroma se o njih ni toliko govorilo, danes pa sta medvrstniško nasilje in nasilje v šolah zelo v ospredju (F35). Trenutno je precej odvisno od vsakega posameznika, koliko se bo sam udeležil izobraževanj, ki so na voljo (F36). V sklopu šole teh izobraževanj nimamo (F37). Gre za zelo težke teme in priznam, da bi si včasih želela, da tega ne bi bilo (F38). Zelo težko mi je delati s tem (F39). Kot učitelj ali vzgojitelj nisi odgovoren le za poučevanje, temveč tudi za vzgojo in vse, kar pride zraven, tudi nasilje v družini (F40). Nismo osredotočeni zgolj na prenos znanja, temveč tudi na čustveno in socialno podporo (F41). Vse to izhaja predvsem iz prakse. Kot dolgoletni učitelj si pridobiš izkušnje, ampak mislim, da moraš ta poklic nositi v sebi (F42). Ni vsak za učitelja, tudi če si še tako pameten, moraš znati informacije ustrezno podajati, pa še to ni vse (F43).

S kakšnimi izzivi se soočate pri delu z otroki, ki so žrtev nasilja v družini?

Zdaj, izziv je predvsem to, da ko otrok pride k tebi, se ti zaupa, se ti izpove in ti reče: 'Joj, upam, da ne boste povedali staršem, da ne boste nobenemu povedali.' *Se mi zdi zelo težko mu potem reči, da bo, če bo povedal kaj takega, treba to sporočiti naprej (F44). To nas namreč zavezuje zakon in je naša pristojnost (F45). To mi je vedno zelo težko, kako to povedati otroku (F46). Če so starejši, to že razumejo, ampak pri mlajših je včasih zelo težko to ubesediti (F47).*

Kje vidite pomanjkljivosti dela z otrokom z izkušnjo nasilja v družini? Kaj mislite, da bi pripomoglo k zmanjšanju problematike nasilja v družini?

Potem pa tudi v bistvu delo ostalih pristojnih institucij, včasih so zelo dolgi postopki (F48). Zelo dolgo traja, preden centri ukrepajo (F49). To pomeni, da je v bistvu žrtev lahko zelo dolgo izpostavljena nasilju (F50).

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Kakšne posledice opažate v razredu/v skupini, pri otroku, ki ima izkušnjo nasilja v družini?

Zdaj zelo različno (F51). Zdaj, če se spomnim iz nekih specifičnih primerov, lahko je otrok zelo zamišljen (F52), težave s koncentracijo (F53), potem so otroci, ki tudi sami izvajajo nasilje, besedno ali tudi kaj fizično, da komu nagaja v razredu (F54). Tako da ja, vsak otrok je drugačen, tudi drugače kažete posledice (F55). Sem imela tudi že primer, ker je v bistvu otrok imel težave s spanjem zaradi tega, pa je hodil v šolo potem zelo utrujen, nenaspan (F56).

Na kakšen način sodelujete z otrokom, ki je žrtev nasilja v družini, po tem, ko je oddana prijava?

Zdaj z njim sodelujejo že tako veliko ostale institucije pa tudi naša svetovalna služba, tako da v bistvu jaz probam delat enako kot sem (F57), sem pozorna nanj, mogoče malo bolj kot na ostale (F58). Tisti čas mu ponudim kakšen dodaten pogovor, če je za to zainteresiran, predvsem pa v bistvu ne probam pozabiti na te stvari (F59), ampak se zavedam, da je otrok že iz drugih institucij zelo obremenjen s tem in vanj se silim (F60) in pa da ga poskušam jaz pač vključiti v šolsko delo normalno, kot da v bistvu nič ni bilo (F61).

Kako otroku zagotovite varno okolje po prijavi nasilja v družini?

Zdaj, odvisno od tega, kaj otrok potrebuje (F62). Ena zelo radi govorijo in se zaradi tega še dolgo o tem pogovarjajo (F63), eni potem utihnejo in hitro pozabijo (F64). Tako da čisto odvisno. Sledim v bistvu potrebam otrokom in to, kar otrok izpostavi, da potrebuje (F65).

PREPREČEVANJE NASILJA V DRUŽINI

Ali in kakšne preventivne dejavnosti izvajate (+ kdo so ciljne skupine – otroci (v primeru OŠ), starši, učitelji_ce, strokovno osebje?) + kdo organizira (pobuda s strani šole ali zaposlenih?),

kdo izvaja – so to same strokovne delavke, učiteljice, zunanji izvajalci (preko zavoda za šolstvo, kako društvo, nevladna organizacija…?) Kakšen je odziv – ali se udeležujejo/te, v kakšnem številu?
Zdaj prav na to temo ne (F66). Zdaj za otroke izvajajo predvsem psihologi oziroma strokovni delavci kake delavnice (F67). V primeru, zdaj v bistvu mi delujemo na tak način, da potem poveš, kakšne so težave v razredu in potem pridejo in izvedejo delavnico na to temo. Zdaj predvsem je pri nas v porastu medvrstniško nasilje, tako da smo bolj osredotočeni na to (F68). To je mogoče nekaj, kar mi lahko bolj zaznamo, ker smo temu pogosto zelo priča (F69). Zdaj kot skupinskih delavnic za starše sploh ne izvajamo (F70). Jaz menim, da tudi zato, ker ni bilo zdaj nekaj ful odziva (F71). Ampak ja, bi bilo dobro v sklopu kakih roditeljskih sestankov mogoče kaj naredit v to smer (F72).
Kakšne preventivne dejavnosti ali programi so po vašem mnenju učinkoviti?
Zdaj je predvsem pogovor, da se pogovarjamo zdaj z otroki, da vejo kaj je prav, kaj je narobe (F73). Potem tudi starši, starši so v bistvu zelo neizobraženi o teh stvareh oziroma zelo sprejemljivi do nasilja (F74). Je pa pomembno tudi za nas zaposlene, za vse, ki delamo v bistvu z otroki, da se ves čas izobražujemo, ker so vedno kakšne nove stvari (F75).
Kaj menite, da lahko vzgojno-izobraževalni zavodi storijo, da preprečijo nasilje v družini?
Jaz mislim, da mogoče preprečimo ga težko (F76), lahko omilimo neke posledice (F77). Definitivno pa izobraževanja, delavnice (F78), pogovori, svetovanje, pogovor, res, vse to pač pomaga k temu, da se ta problematika čim bolj prepreči (F79). Ampak se mi zdi, v naši moči je to, da res v bistvu poskrbimo za to, da hitro odreagiramo in otrok v bistvu ni dolgo izpostavljen, če že je, nasilju (F80).
Kako se zaposleni izobražujete o tem, kako ravnati v primeru nasilja v družini (kdo je pobudnik/organizira izobraževanja – je to vodstvo šole/vrtca, ali je to prepuščeno iniciativi zaposlenih)? Gre predvsem za samoizobraževanje (branje člankov, pravilnikov, protokolov, priročnikov?) ali za organizirana izobraževanja (npr. delavnice, predavanja, kaj drugega?) Katera specifična znanja/izobraževanja bi potrebovali? (npr. izobraževanja za delo s izobraževanja o travmi, primeri dobrih starši, in slabih praks, kaj drugega?)
Zdaj mi nekega skupnega izobraževanja nimamo (F81), še ni bilo iz nekega zanimanja (F82), to je v bistvu čisto na vsakem posamezniku, ko bo naredil za to (F83). Zdaj jaz moram reči, da temu nisem tako izobražena, nisem veliko brala, ker tudi nisem imela veliko primerov (F84). Zdaj verjamem, če bi se s tem zelo pogosto srečevala, bi se (F85). To je bolj svetovalna služba potem, zato je vse kar nanjo potem po navadi obrnem, ko je kaj takega (F86). Mi ona potem da tudi informacije. Tako da se mi zdi fajn, da sodelujemo z drugimi tudi na tak način, ne rabimo mi vse vedet, ampak se potem to malo porazdeli (F87).
Kakšno je vaše mnenje o zakonodaji in kaj bi morebiti bilo potrebno spremeniti?
Ja, zakonodaja je. Zdaj, kako je to v praksi, je spet drugače (F88). Zdaj, jaz načeloma vem, kaj so moje dolžnosti, kaj so moje pravice in to tudi nekak probam dosledno izvajat (F89). Se pa ustavi, želeli bi si vsi več pristojnosti (F90), ker ne upamo narediti kaj, pa čeprav mogoče vemo, da bi bilo dobro za otroka, ampak si ne upamo (F91).

SODELOVANJE Z DRUGIMI INSTITUCIJAMI

Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem s strokovnimi službami na vaši šoli/v vrtcu? Kako poteka komunikacija/sodelovanje s strokovno službo? Ste z njo zadovoljni, kaj pogrešate?
Zdaj, jaz vsakodnevno sodelujem tako s psihologinjo kot s strokovnimi službami (F92). Ves čas smo si v oporo (F93). Naša strokovna služba je zelo vključena v sam proces pouka, dobro poznajo učence, tako da je vse skupaj precej lažje (F94). Zelo dobro sodelujemo, vedno so prisotni in v veliko pomoč, kar je res pomembno (F95).
Kakšne izkušnje imate s sodelovanjem drugih pristojnih institucij (CSD, policija, sodišče)?
Zdaj, policijo in CSD ne vključujem toliko. To je morda bolj v pristojnosti psihologinje (F96), vendar do sedaj, kar smo imeli, ni bilo nič spornega (F97).

Kako vam institucije stojijo ob strani, vam nudijo pomoč, koliko so odzivni?
Zdaj, pri vseh zadevah, a še posebej pri nasilju v družini, se mi zdi ključna multidisciplinarnost (F98). To pomeni, da se povežemo z drugimi institucijami, sodelujemo, si pomagamo in stojimo drug ob drugem, da ne delamo vsega sami (F99). Na naši šoli imamo srečo, saj smo v majhnem kraju, kjer imamo svoj center, javno delo pa pokriva naše šole (F100). To je dobra novica, ker se lahko kadarkoli obrneš na njih (F101). Vendar pa so postopki včasih zelo dolgi in trajajo precej časa (F102). Na to nimamo vpliva, mi pač naredimo vse, kar je v naši moči, in nato prepustimo postopke drugim (F103).

PRIMERI V PRAKSI

Ali ste se pri svojem delu srečali s kakšnim posebnim primerom, ki vam je ostal v spominu in bi ga rade malce bolj podrobno predstavile ("primer dobre prakse", primer, kjer ste bili razočarani/nezadovoljni/nemočni/otrok ni dobil ustrezne pomoč)?
Nisem imela tako hudega primera, ker smo že zelo hitro začeli ukrepati (F104). Zaradi tega se je tudi vedenje staršev precej hitro spremenilo (F105). Po mojem mnenju so se začeli zavedati, da bodo kazensko odgovorni, če se ne bodo spremenili (F106). Zato se mi zdi preventiva zelo pomembna (F107). Ko zaznaš nekaj spornega, pokličeš starše in jih obvestiš, saj lahko že to prepreči marsikaj (F108).

9. 3. Tabela odprtega kodiranja

Tabela 1: Odprto kodiranje

Koda	***Izjava***	**Pojem**	**Kategorija**	**Tema**
A1	*Vsi učitelji in strokovni delavci imamo dolžnost, da ukrepamo, kadar opazimo, da se z otrokom dogaja kaj, kar ni v njegovo korist.*	Dolžnost, da ukrepamo	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A2	*Tudi na naši šoli sledimo tej doktrini, a je delo zelo zahtevno, saj delamo z otroki s posebnimi potrebami.*	Delo je zahtevno	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A3	*Ti imajo pogosto težave z izražanjem, zato včasih težko ugotovimo, kaj se dogaja.*	Delo je zahtevno	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A4	*Naša vloga ni raziskovalna,*	Naša vloga ni raziskovalna	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A5	*ko posumimo na kaj škodljivega, moramo to ustrezno prijaviti*	Ustrezna prijava	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A6	*Neposredno prijavljanje je težavno,*	Delo je zahtevno	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A7	*saj lahko vznemirimo otroka,*	Vznemirjanje otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A8	*starše in s tem tvegamo odnos, ki ga moramo ohranjati skozi vse šolsko leto.*	Tvegamo odnos s starši	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

A9	*Na srečo ne pogosto.*	Ne pogosto	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A10	*Po dolgih letih dela lahko rečem, da sem imela le nekaj primerov.*	Ne pogosto	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A11	*Zdi se mi tudi, da otroci danes o tem redkeje spregovorijo in težje pokažejo znake.*	Težko je prepoznati nasilje	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A12	*Najpogostejše je fizično nasilje, ker je najbolj očitno.*	Fizično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A13	*Imeli smo tudi primer spolnega nasilja,*	Spolno nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A14	*, ter precej zanemarjanja, ki ga včasih uspemo nasloviti s pogovorom s starši, brez prijave, če se stanje izboljša.*	Zanemarjanje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A15	*Zelo težko je prepoznati nasilje pri naših otrocih, saj delamo z otroki s posebnimi potrebami, čustvenimi težavami in različnimi pridruženimi boleznimi*	Težko prepoznati	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A16	*Naši otroci so posebni že po naravi, zato ne moremo vsakega njihovega vedenja takoj povezovati z nasiljem*	Vsakega vedenja ne moremo povezovati nasiljem	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A17	*Običajno otrok o takih stvareh spregovori postopoma, v delčkih*	Otrok spregovori postopoma	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A18	*Na primer, enkrat omeni, da ga je mama udarila, a ne pove, kdaj, zakaj ali kako*	Otrok spregovori postopoma	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

A19	*Tudi pri sumu na spolno nasilje ni nikoli jasno, kaj se je zares zgodilo,*	Otrok ne zna ubesediti, kaj se mu dogaja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A20	*saj izjave niso konkretne in jasne*	Otrok ne zna ubesediti, kaj se mu dogaja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A21	*Te informacije prihajajo počasi, postopoma, pogosto skozi daljši časovni*	Otrok spregovori postopoma	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A22	*Otroci morajo biti dovolj zreli, da sploh lahko spregovorijo o takih stvareh*	Otrok mora biti dovolj zrel, da spregovori	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A23	*Nekateri nikoli ničesar ne povedo, drugi pa nekaj povedo, nato nikoli več. Velika težava je tudi, da pri naših otrocih pogosto ni doslednosti, danes rečejo eno, naslednji dan pa to zanikajo ali rečejo, da so se zmotili. Pogosto stvari tudi ne razumejo v celoti, pa sej vemo, da če ti sam ne razumeš, kaj se ti dogaja, tega ne znaš posredovati naprej drugim*	Otrok ne zna ubesediti, kaj se mu dogaja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A24	*Lahko čutijo, da nekaj ni v redu, da so v stiski, ampak tega ne znajo jasno ubesediti.*	Otrok ne zna ubesediti, kaj se mu dogaja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A25	*Izražajo to skozi delčke informacij, čustva, vedenje.*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A26	*Saj vemo, otrok, star 5 let, ki se znajde pred neznano osebo, pogosto ne pove vsega ali ne zna tega izrazit*	Otrok ne zna ubesediti, kaj se mu dogaja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A27	*V takih primerih se zadeva pogosto ustavi, ker otroci niso dovolj močne priče*	Otroci niso močne priče	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo

				nasilja v družini
A28	*Naši otroci tudi sicer niso v položaju, da bi bili verodostojni pričevalci*	Otroci niso močne priče	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A29	*In tukaj pridemo do drugega problema, vsi pravimo, da moramo otroku verjeti, a hkrati vemo, kako se lahko otroka vodi z vprašanji in ga nehote usmeriš v odgovor*	Otroci niso močne priče	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A30	*Otroka nikoli ne napeljujem na odgovore*	Otroka ne napeljujemo na odgovor	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A31	*in nikoli ga preveč ne zaslišujem, pustim mu, da pove toliko, kot sam želi.*	Otrok pove toliko, kot želi	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A32	*Ko otrok kaj pove, vedno sodelujem s šolsko svetovalno službo*	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A33	*Sama ne ukrepam*	Ukrepa se v timu	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A34	*Pogovarjam se z otrokom*	Pogovor z otrokom	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A35	*opazujem njegovo vedenje*	Opazovanje otrokovega vedenja	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A36	*pri morebitnih novih razkritjih pa postopek usmerjamo naprej*	Postopek se umeri naprej	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

A37	*Če se potrdi sum, podamo prijavo na center za socialno delo*	Poda se prijava na CSD	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A38	*vendar je takrat za nas stvar večinoma zaključena*	Postopek za šolo zaključen	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A39	*Mislim, da imam zdaj, po toliko letih izkušenj, dovolj znanja*	Dovolj znanja	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A40	*Po navadi so prav tisti otroci, ki imajo težave, tisti, ki kaj povedo, medtem ko tisti, ki teh težav nimajo, o tem ne bodo govorili*	Spregovorijo otroci, ki imajo težave	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A41	*Če otrok kaj omeni, še posebej, če to reče pred sošolci, ga diskretno ustavim in mu povem, da se bova pogovorila kasneje na samem*	Pogovor z otrokom se izvede na samem	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A42	*Moram priznati, da imam "smolo", ker mi otroci pogosto kaj povedo, ne zato, ker bi jih spraševala, ampak verjetno zato, ker začutijo, da jih nekdo posluša. Zelo veliko pomeni že, da jim pokažeš: "Vidim te, tukaj sem zate*	Dati otroku občutek, da smo tu zanj	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A43	*Menim, da imamo dovolj znanja in da imamo tudi dostop do izobraževanj in delavnic*	Dostop do izobraževanj	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A44	*Težava nastopi kasneje, ko je treba ukrepati*	Težava nastane, ko je treba ukrepati	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A45	*Pot je jasno določena, imamo razjasnjene postopke*	Jasni postopki	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

A46	*vendar me potem pogosto bolj skrbi, kaj se bo z zadevo dogajalo naprej*	Skrb kaj bo naprej	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A47	*Včasih ne verjamem povsem, da se vse izpelje tako, kot bi se moralo*	Skrb kaj bo naprej	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A48	*Mislim, da bi se določene stvari dalo rešiti drugače oziroma bolje, bolj učinkovito*	Skrb kaj bo naprej	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A49	*Največja težava pri delu z otroki, ki so žrtve nasilja, je zame ta, da se stvari pogosto ne zaključijo tako, kot bi si želela*	Postopek se ne zaključi v skladu z željo	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A50	*To pomeni, da je bila zadeva zaključena brez posledic*	Postopek zaključen brez posledic	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A51	*Stanje se ni spremenilo, deklici živita naprej v enakem okolju*	Postopek zaključen brez posledic	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A52	*In tukaj se vedno znova pojavi občutek praznine, občutek, da nekaj manjka*	Postopek se ne zaključi v skladu z željo	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A53	*Sprašujem se, zakaj se moram kot učiteljica izpostavljati, vlagati prijavo, če potem ne pride do nobene spremembe?*	Zakaj je potrebno izpostavljanje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A54	*Poleg tega so starši v takih primerih pogosto jezni, ker sem ravno jaz tista prva, razredničarka, ki jih je "prijavila".*	Porušen odnos s starši	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A55	*To lahko močno vpliva na odnos z družino*	Porušen odnos s starši	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

A56	*Na koncu mi pa še lahko rečejo, da sem povsem brez potrebe sprožila postopek, saj "ni bilo nič res".*	Porušen odnos s starši	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A57	*In to je najtežji del, ker se ti zdi, da si naredil, kar je bilo prav*	Narediš vse prav	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A58	*a rezultat je, da se nič ne spremeni*	Postopek zaključen brez posledic	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A59	*Da se vedenjski in vzgojni vzorci prenašajo iz generacije v generacijo, iz družine v družino*	Vzorci se prenašajo iz generacij	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A60	*Morda bi potrebovali strožjo zakonodajo*	Potrebna strožja zakonodaja	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A61	*ali pa bi bilo treba razmisliti o tem, da se določenim institucijam podeli več pooblastil*	Institucije bi morale imeti več pooblastil	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A62	*Ne vem natančno, kakšna pooblastila ima na primer center za socialno delo, a zdi se mi, da jih mi, učitelji, imamo zelo malo*	Omejena pooblastila učiteljev	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A63	*Naša edina možnost je, da sum nasilja prijavimo naprej. In to je praktično vse, kar lahko naredimo*	Omejena pooblastila učiteljev	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A64	*Ne smemo ukrepati sami, kar nas postavlja v zelo omejen položaj*	Omejena pooblastila učiteljev	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A65	*Po mojih izkušnjah imamo res malo možnosti, da vplivamo na končni izid*	Omejena pooblastila učiteljev	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

A66	*In to je frustrirajoče, ker nam je mar. Zelo nam je mar. A naše roke so pogosto zvezane*	Omejena pooblastila učiteljev	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A67	*Vemo, da otrok, ki je žrtev nasilja, prej ali slej začne kazati čustvene in vedenjske težave, take in drugačne*	Čustvene in vedenjske težave	Posledice	Posledice nasilja v družini
A68	*Te se največkrat začnejo izraziteje kazati v obdobju pubertete*	Težave se pokažejo v puberteti	Posledice	Posledice nasilja v družini
A69	*Takrat se lahko pokažejo tudi druge motnje, na primer agresivnost*	Agresivnost	Posledice	Posledice nasilja v družini
A70	*čustvena nestabilnost*	Čustvena nestabilnost	Posledice	Posledice nasilja v družini
A71	*vedenjski izpadi*	Vedenjski izpadi	Posledice	Posledice nasilja v družini
A72	*Velikokrat prav ti otroci, ki so doma doživljali nasilje, kasneje sami postanejo nasilni do mlajših ali do vrstnikov. Ker je to edini način, ki ga poznajo*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Posledice	Posledice nasilja v družini
A73	*Vzorec, ki so ga videli doma, prenesejo v svoj odnos do drugih*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Posledice	Posledice nasilja v družini
A74	*Zdi se mi, da se nasilje pogosto prenaša iz roda v rod, iz družine v družino. Zelo težko je presekati ta način razmišljanja in delovanja*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Posledice	Posledice nasilja v družini
A75	*Da bi nekdo to prekinil, mora biti izjemno močan, a če je celo življenje odraščal v takem okolju, je to skoraj nemogoče*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Posledice	Posledice nasilja v družini
A76	*Takšni posamezniki imajo pogosto tudi v odrasli dobi številne težave, čustvene, psihološke in v medosebnih odnosih*	Težave v odrasli dobi	Posledice	Posledice nasilja v družini
A77	*Težko si ustvarijo zdravo družino, težko zaupajo drugim, pogosto prenesejo enake vzorce na svoje otroke.*	Težave v odrasli dobi	Posledice	Posledice nasilja v družini

A78	*Ti ljudje nosijo v sebi veliko čustvene bolečine in neznanja, kako vzpostaviti pozitiven, zdrav odnos z drugimi .*	Težave v odrasli dobi	Posledice	Posledice nasilja v družini
A79	*Sprašujem se, ali sploh znajo razviti pristen, topel odnos z nekom. Po mojem mnenju je to ena izmed najbolj resnih posledic nasilja v otroštvu.*	Težave v odrasli dobi	Posledice	Posledice nasilja v družini
A80	*Ko je bila stvar zaključena, ko smo bili obveščeni s strani policije, da je stvar zaključena, da ni nobene možnosti za ukrepanje? Kaj lahko jaz naredim*	Občutek nemoči	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A81	*Poslušaš,*	Poslušaš otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A82	*naprej gledaš otroka, ga opazuješ*	Opazuješ otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A83	*ampak da bi ga pa direktno vprašal ali vzpostavil stik, pa tega niti ne smeš niti ne moreš*	Nezmožnost vzpostavitve stika z otrokom	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A84	*Ne vem, kaj lahko sploh naredimo tukaj.*	Nezmožnost vzpostavitve stika z otrokom	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
A85	*V razredu izvajamo različne igre vlog pri razrednih urah in socialne igre, skozi katere se otroci učijo primernega vedenja in reševanja konfliktov*	Igre vlog	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
A86	*Moji učenci imajo tudi predmet socialno učenje, ki ga vodi šolska svetovalna delavka. V njem obravnavajo številne teme, povezane z nasiljem, odraščanjem in medosebnimi odnos*	Predmet socialno učenje	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
A87	*Vključene so vaje, igre vlog in različne situacijske igre, ki otrokom pomagajo razvijati razumevanje in empatijo*	Igre vlog	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini

A88	*Program poteka že vrsto let in vsaj enkrat letno ima vsak razred delavnico na to temo. Menim, da je to zelo pomembno in poučno za otroke*	Enkrat letno delavnica na temo nasilja	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
A89	*Zelo dragocene so tudi delavnice za starše*	Delavnice za starše	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
A90	*Skupaj smo se odločili, da izvedemo celoletni program Šola za starše,, kjer smo se posvetili vzgoji, pozitivnim vzorcem in ustreznim načinom ravnanja z otrokom*	Delavnice za starše	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
A91	*Po mojem mnenju ima šola zelo pomembno vlogo pri prepoznavanju in preprečevanju nasilja*	Šola ima pomembno vlogo	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
A92	*Najpomembnejša stvar je, da vsak strokovni delavec – učitelj, vzgojitelj, spremljevalec ali kdorkoli, ki dela z otrokom – deluje v skladu z doktrino*	Vsak strokovni delavec deluje v skladu z doktrino	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
A93	*če obstaja kakršen koli sum, da se z otrokom dogaja nekaj, kar ni v njegovo dobro, je treba to obvezno prijaviti naprej*	Dolžnost prijave	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
A94	*To je tudi vse, kar lahko kot šola storimo, naše pooblastilo se tu*	Omejena pooblastila šole	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
A95	*Otroke redno spremljamo, z njimi smo v stalnem stiku, veliko se pogovarjamo*	Stik z otroki	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
A96	*Smo povezani s starši, dobro poznamo družine in vemo, kako funkcionirajo*	Stik z starši	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
A97	*Kljub temu pa mislim, da glede na obstoječo sistemsko ureditev v državi ne moremo narediti bistveno več.*	Omejena pooblastila šole	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
A98	*Mi imamo zelo dobra izobraževanja, ki si jih po večini, izberemo sami in so prostovoljna*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
A99	*Jaz sem v svoji karieri veliko brala na to temo.*	Branje knjig	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini

A100	*In potem se primer preprosto ustavi – ker brez prič in dokazov ni podlage za postopke*	Postopek se zaključi	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
A101	*Vse se zaključi, ker je sistem tak, da brez trdnih dokazov ne moreš ničesar doseči*	Ni dokazov	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
A102	*In tako nasilje ostane vsakdanji del življenja.*	Nasilje ostane vsakdanji del življenja	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
A103	*In to je tisto, kar me najbolj skrbi, da je nasilje v naši družbi še vedno preveč sprejemljivo*	Nasilje ostane vsakdanji del življenja	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
A104	*Čeprav vemo, da je kaznivo, ga veliko ljudi še vedno tolerira ali celo ignorira*	Prisotna visoka toleranca na nasilje	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
A105	*Ne vem, ali to, kar se o tem pogovarjamo v šoli, na mlade sploh vpliva*	Občutek nemoči	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
A106	*Včasih imam občutek, da se stvari kljub vsemu trudu ne premaknejo*	Občutek nemoči	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
A107	*Na šoli sodelujemo s šolsko svetovalno službo, ki potem prevzame nadaljnje korake v takšnih primerih*	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami
A108	*Pogosto smo kot učitelji nezadovoljni s tem, kako se stvari nadaljujejo, predvsem zaradi pomanjkanja povratnih informacij, kaj se je zgodilo, kaj so ugotovili, kako so ukrepali*	Pomanjkanje povratnih informacij	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami
A109	*Včasih se nam zdi, da bi bilo treba drugače ravnati, ali da morda stvari niso bile najbolje rešene*	Omejitve sistema	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
A110	*Ampak tako je, to je realnost našega sistema. Zdi se, da znotraj tega sistema včasih preprosto ni mogoče narediti več*	Omejitve sistema	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
A111	*Morda zato najraje o teh stvareh poklepetam s šolsko svetovalno delavko, ker ve, o čem govorim in razume občutke, ki jih ob tem doživljamo*	Socialna delavka razume moje občutke	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami

A112	*Mi imamo tukaj res srečo, saj vsi zelo dobro sodelujemo*	Dobro sodelovanje	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
A113	*Meni je najbolj v pomoč socialna delavka, s katero se vsak dan pogovarjava in mi zelo pomaga*	Najbolj v pomoč socialna služba	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
A114	*Takrat se pogosto zgodi, da starši ne zmorejo več skrbeti za otroka, pa tega niti sami ne prepoznajo ali pa si tega ne upajo priznati*	Starši ne zmorejo skrbeti za otroka	Otroci z motnjami v duševnem razvoju	Primer v praksi
A115	*V takih primerih šola pogosto odigra pomembno vlogo, ko opazimo, da starši potrebujejo pomoč, jih poskušamo usmeriti k razmisleku o možnostih, ki jih sami morda še ne vidijo*	Predstavitev možnosti staršem	Otroci z motnjami v duševnem razvoju	Primer v praksi
A116	*V nekaterih primerih so se starši po pogovoru z nami odločili, da otroka vključijo v zavodsko oskrbo*	Zavodska oskrba	Otroci z motnjami v duševnem razvoju	Primer v praksi
A117	*To ni bila lahka odločitev, a se je kasneje izkazala za pravo. Starši so začeli lažje dihati, lažje funkcionirati, in tudi otrok je v zavodu dobil oskrbo in pogoje, ki jih doma niso mogli zagotoviti, ne iz malomarnosti, ampak zaradi izčrpanosti in omejenih možnosti*	Razbremenitev staršev	Otroci z motnjami v duševnem razvoju	Primer v praksi
A118	*Ne moremo jih obsojati*	Ne moremo obsojati staršev	Otroci z motnjami v duševnem razvoju	Primer v praksi
A119	*V takih primerih se mi zdi, da je bila rešitev dobra za vse, otrok je dobil, kar potrebuje, starši pa so lahko poskrbeli tudi za preostale otroke v družini*	Dobra rešitev	Otroci z motnjami v duševnem razvoju	Primer v praksi
A120	*V teh redkih, a pomembnih primerih se je stvar res uredila in razrešila tako, kot bi si želeli*	Uspešno rešena situacija	Otroci z motnjami v duševnem razvoju	Primer v praksi
B1	*Jaz mislim, da je moja vloga kar pomembna*	Pomembna vloga	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

B2	*), ker se mi zdi, da je svetovalna delavka tista, ki mora ozaveščati druge zaposlene in biti pozorna na vse znake, ki kažejo na težave*	Socialna delavka ukrepa	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B3	*Je nekakšen vmesni člen, ki prevzame pobudo in odgovornost, da gre na primer kakšna prijava naprej, če govorimo o teh zadevah.*	Socialna delavka ukrepa	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B4	*Po drugi strani pa pripravljamo tudi različne preventivne dejavnosti in programe, ki se dotikajo učencev, staršev, učiteljev in ostalih zaposlenih*	Izvedba delavnic	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B5	*Torej, da smo vsi pozorni na to problematiko in da je naša toleranca do nasilja načelna in dejavna*	Ničelna toleranca do nasilja	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B6	*Naša vloga je pomembna tudi v smislu opolnomočenja učiteljev*	Opolnomočenje učiteljev	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B7	*Pogosto se na primer zgodi, da učiteljica nima moči ali poguma, da bi podala prijavo ali ukrepala*	Opolnomočenje učiteljev	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B8	*Ko pa delujemo timsko in se zavedamo svoje odgovornosti, tudi zakonsko smo dolžni ukrepati, saj nas zakon k temu zavezuje, takrat lahko učinkoviteje pomagamo*	Dolžnost, da ukrepamo	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B9	*Če povem zelo splošno, lahko rečem, da imamo pri nas na podružnici v povprečju eno prijavo na leto*	Ena prijava na leto	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B10	*Morda takrat, ko smo bili še bolj pozorni in ko je začel veljati zakon o preprečevanju nasilja v družini, smo res večkrat podali prijave*	Včasih več prijav	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B11	*Je pa res, da smo takrat pogosto dobili negativen odziv*	Negativen odziv	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

B12	*Na primer, da je otrok povedal, da ga doma tepejo, vendar če ni šlo za hujše oblike nasilja, se je postopek ustavil*	Postopek se zaključi	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B13	*Posledično se je poslabšalo sodelovanje s starši in z otrokom in izgubilo se je zaupanje.*	Izgubi se zaupanje	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B14	*Najpogostejša oblika je fizično nasilje, predvsem zato, ker je najbolj očitna – sploh kadar so prisotni fizični dokazi*	Fizično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B15	*Pogosto je to tudi edina oblika, ki se uradno prijavi*	Fizično nasilje se le prijavi	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B16	*Mi sicer prijavimo vsak sum, vendar postopki redko stečejo naprej, če gre na primer za zanemarjanje ali psihično nasilje*	Pri zanemarjanju in psihičnem nasilju se postopki ustavijo	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B17	*Imeli smo tudi že nekaj primerov spolnega nasilja*	Spolno nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B18	*vendar je bila le ena prijava uspešna – spet je glavni problem v dokazih in v tem, da otroci težko pričajo*	Samo ena prijava spolnega nasilja uspešna	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B19	*Sploh če se zadeva ustavi, če ne zberejo dovolj dokazov*	Postopek se zaključi, če ni dovolj dokazov	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B20	*Pozorni smo na različne stvari – na primer pri športu spremljamo, ali se otrok preobleče, ali se mu zdi nerodno sleči v kratke rokave*	Težave s preoblačenjem	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B21	*Vedno opozorim učitelja športne vzgoje, naj bo pozoren na take znake, ali ima otrok težave s preoblačenjem, ali se noče preobleči*	Težave s preoblačenjem	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

B22	*Najpomembnejše pa je, da opazimo morebitne spremembe v vedenju – če bi otrok pokazal kakršne koli spremembe, bi nas na to večina takoj opozorila*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B23	*Če ne gre za izrazito fizično nasilje in ni vidnih znakov, kot so podplutbe, se postopki pogosto kar ustavijo*	Postopek se zaključi, če ni dovolj dokazov	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B24	*Imela sem tudi primer, ko smo pri uri socialnega učenja večkrat opazili, da otroci začnejo pripovedovati o tem, kaj se dogaja doma*	Otrok spregovori pri uri	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B25	*Pogosto rečejo, da jih doma udarijo po zadnjici, a je zelo težko presoditi, ali gre za nekaj, kar bi morali prijaviti.*	Vsakega vedenja ne moremo povezovati nasiljem	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B26	*Včasih najprej povabimo starše v šolo in jim poskušamo pojasniti situacijo*	Pogovor s starši	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B27	*Pogosto na tovrstne zadeve opozori razredničarka.*	Opozori razredničarka	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B28	*Imela sem še več primerov prav pri predmetu socialno učenje*	Otrok spregovori pri uri	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B29	*Ko govorimo o družini ali podobnih temah, otroci začnejo pripovedovati, in pogosto se pojavi vprašanje, ali gre za nekaj, kar je treba prijaviti, in kaj bomo s tem pravzaprav dosegli*	Vsakega vedenja ne moremo povezovati nasiljem	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B30	*Razredničarko vedno povabim tudi jaz, da skupaj pregledava*	Sodelovanje z razredničarko	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B31	*Ko se zgodbe otrok poklopijo in so enake, potem skupaj sprejmemo odločitev, gre torej za skupno odločitev tima glede prijave*	Ukrepa se v timu	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo

				nasilja v družini
B32	*Če presodimo, da je otrok resnično izpostavljen nasilju, prijavo običajno pošljem kar po elektronski pošti ali pa pokličem center za socialno delo*	Poda se prijava na CSD	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B33	*Imela sem tudi primer, ko sem morala ukrepati takoj, brez odlašanja.*	Takojšnje ukrepanje	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B34	*Mislim, da imamo mi zelo jasno določeno, kako moramo ukrepati, imamo dovolj informacij in tudi dovolj moči za odziv*	Dovolj znanja	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B35	*Večji izziv pa vidim v sodelovanju z drugimi institucijami*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B36	*Pogosto se zgodi, da postopkov ne izpeljejo do konca oziroma jih ne speljejo dovolj resno. Tako se zgodbe pogosto ustavijo*	Postopek zaključen brez posledic	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B37	*Mi opravimo svoj del, nato pa čakamo nanje*	Narediš vse prav	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B38	*Seveda verjamem, da je težko zbrati dokaze, še posebej v določenih primerih. A včasih se zdi, da bi lahko bili postopki hitrejši ali bolje izpeljani*	Postopek se ne zaključi v skladu z željo	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B39	*Predvsem to, kar sem že rekla, da se postopki ne izpeljejo do konca in, da stvari ostale institucije ne obravnavajo dovolj resno*	Postopek zaključen brez posledic	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B40	*Težko je , ko ti narediš vse, ostali pa ne*	Narediš vse prav	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

B41	*Potrebno bi bilo spremeniti oziroma preobrniti celotno*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B42	*in pa tudi sistem*	Potrebna sprememba sistema	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B43	*Nasilje se začne doma, tako, da že kakšna izobraževanja staršev, že od malega, kaj je vzgojno in kaj je prepovedano*	Potrebna izobraževanja že od mladega	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B44	*Ko je podana prijava, se stvari res spremenijo*	Po prijavi vedenje otrok spremeni	Posledice	Posledice nasilja v družini
B45	*Otroci postanejo bolj previdni*	Po prijavi vedenje otrok spremeni	Posledice	Posledice nasilja v družini
B46	*pazijo, kaj bodo povedali, ker začnejo skrivati družinske skrivnosti*	Po prijavi vedenje otrok spremeni	Posledice	Posledice nasilja v družini
B47	*Sprva je deklica veliko povedala o nasilnem očetu, a ko je bila podana prijava in je bila vključena tudi policija, se je zgodba povsem spremenila*	Po prijavi vedenje otrok spremeni	Posledice	Posledice nasilja v družini
B48	*). Deklica je nato govorila, da je sama prijavila očeta, in se začela vesti, kot da je zdaj ona tista, ki vodi potek dogodkov, torej v popolnem nasprotju s tem, kar je sprva povedala*	Po prijavi vedenje otrok spremeni	Posledice	Posledice nasilja v družini
B49	*Delo s takšnim otrokom je res zahtevno, saj ne gre le za pogovor, ampak za postopno gradnjo odnosa in zaupanja, ki se lahko zelo hitro poruši*	Izgubi se zaupanje	Posledice	Posledice nasilja v družini
B50	*Zdi se mi najbolj pomembno, da otroku vedno povem, da ni ničesar kriv*	Otroku povem, da ni ničesar kriv	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

B51	*Če se mu kaj takega dogaja, mu jasno povem, da to ni v redu in da ni prav, če mu nekdo nagaja ali mu dela kaj hudega*	Ničelna toleranca do nasilja	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B52	*Ko pa praznujemo njegove uspehe ali vedenje, mu dam jasno vedeti, da praznujemo zato, ker je ravnal prav, in ne kljub temu, da se je zgodilo nekaj slabega*	Otroku povem, da ni ničesar kriv	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B53	*Vedno mu povem tudi, da je nasilje, ne glede na to, kdo ga povzroča, tudi če so to starši, nekaj, kar ni sprejemljivo*	Ničelna toleranca do nasilja	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
B54	*Program Neon izvajamo že več kot 10 let in zdi se mi res izjemen, prepričana sem, da bi ga morala izvajati prav vsaka šola in vrtec*	Program Neon	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B55	*Gre za preventivni program, ki je celostno zasnovan in usmerjen v izobraževanje zaposlenih, ti pa nato pridobljeno znanje prenašajo na otroke in starše*	Program Neon	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B56	*Program izvajamo celostno, tako kot je zastavljen , obvezno vključimo roditeljski sestanek za starše, kjer jih seznanimo s tematiko in jim predstavimo pomembne informacije, ne zgolj samih delavnic*	Delavnice za starše	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B57	*Enako predstavitev pripravimo tudi za učiteljski zbor, saj želimo, da so vsi strokovni delavci ozaveščeni in vključeni.*	Delavnice za vse strokovne delavce	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B58	*Naš cilj pa je, da bi v prihodnje vključili tudi vse ostale zaposlene, snažilke, hišnike, kuharice, saj se otroci pogosto zaupajo prav njim*	Cilj, da vključimo vse zaposlene	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B59	*Na delavnicah se večkrat zgodi, da otrok reče, da bi nekaj povedal kuharici, zato je ključno, da tudi oni vedo, kako pravilno odreagirati in kam naprej usmeriti informacijo*	Cilj, da vključimo vse zaposlene	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B60	*Na podružnici tej tematiki v okviru predmeta socialno učenje vedno namenim 2 do 3 šolske ure*	Predmet socialno učenje	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini

B61	*Z otroki se pogovarjamo o tem, kako reči »ne«, o občutkih, zaupanju in o tem, kako poiskati pomoč*	Predmet socialno učenje	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B62	*Program Neon nam omogoča, da otrokom, staršem in strokovnim delavcem približamo pomembne vsebine na varen, premišljen in otroku prijazen način*	Program Neon	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B63	*V okviru obravnave vrst nasilja z učenci izvajamo tudi igre vlog, kar otrokom pomaga, da se lažje vživijo v različne situacije in razumejo posledice nasilja*	Igre vlog	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B64	*Poskušam te vsebine čim bolj vključevati tudi v vsakodnevni pouk, saj se mi zdi pomembno, da se otroci zavedajo pomena medosebnih odnosov in varnega okolja*	Vključitev vsebin v redni pouk	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B65	*Želimo si, da bi bil program Neon prisoten v prav vseh razredih*	Program Neon	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B66	*Trenutno program izvajamo v tretjem, petem, šestem in sedmem razredu, po občutku pa tudi v osmem*	Program Neon	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B67	*Vanj so vključene tudi vse podružnične šole, kar se mi zdi zelo pomembno, saj želimo, da vse otroke dosežemo z enako kakovostnimi vsebinami*	Program Neon	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B68	*Razmišljamo tudi o možnosti uvedbe šolske mediacije, ki bi bila lahko izjemno dragocena nadgradnja že obstoječih dejavnosti*	Uvedba šolske mediacije	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B69	*Mediacija se mi zdi ena zelo pomembnih poti za mirno reševanje konfliktov med učenci*	Uvedba šolske mediacije	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B70	*Želimo si, da bi v prihodnosti usposobili učence za šolske mediatorje in oblikovali mediatorski klub*	Uvedba šolske mediacije	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B71	*Usposabljanje za mediatorje sicer predstavlja določen strošek, zato se zaenkrat tega projekta še nismo lotili, a upamo, da nam bo v*	Uvedba šolske mediacije	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini

	prihodnje uspelo pridobiti potrebna sredstva			
B72	*Zelo pomembno bi bilo, da bi bilo več razrednih ur posvečenih tematiki medosebnih odnosov, nasilja in reševanja konfliktov*	Razredne ure posvečene tej tematiki	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B73	*Ni dovolj, da se na to temo izvaja zgolj ena delavnica na leto, temveč bi morali razredniki redno opozarjati na te vsebine in opolnomočiti učence, da se znajo ustrezno odzvati*	Razredne ure posvečene tej tematiki	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B74	*Ključno se mi zdi spodbujati asertivno vedenje in učiti otroke, kako konflikte reševati na spoštljiv in nenasilen način*	Učenje asertivnega vedenja	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B75	*Prav to namreč opažam kot eno največjih vrzeli v vsakodnevnem šolskem življenju*	Učenje asertivnega vedenja	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B76	*Pomembno je, da kot šola vedno ustrezno ukrepamo, kadar slišimo, da se nekaj dogaja*	Šola mora ukrepati	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B77	*Bistveno je, da smo odzivni in da ne spregledamo informacij z mislijo, da se bodo učenci že sami dogovorili. Ne smemo jih utišati z besedami, da "tožarijo" ali da "naj se dogovorijo sami", ampak jim moramo pomagati, da najdejo rešitve*	Šola mora ukrepati	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B78	*Še posebej, kadar gre za resnejše primere, je naša dolžnost, da ukrepamo*	Šola mora ukrepati	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B79	*Šola ima pri preprečevanju nasilja velik vpliv, ne le pri vrstniškem nasilju, temveč tudi pri ozaveščanju, da nihče, ne otrok, ne odrasel, nima pravice biti nasilen do drugega*	Šola ima vlogo ozaveščanja	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B80	*Pomembno mi je, da vedo, da lahko pridejo k meni, da so moja vrata odprta, in da imam z njimi vsakodnevni stik*	Vzpostavljanje varnega prostora	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B81	*Prav zato je pomembno, da pridejo tudi takrat, ko ni nobene težave, morda le na kratek pogovor*	Vzpostavljanje varnega prostora	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini

B82	*Ko se enkrat vzpostavi odnos, je učencem veliko lažje povedati tudi kaj težkega*	Vzpostavljanje varnega prostora	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B83	*Menim, da lahko kot šola naredimo veliko, saj ima preventiva pri preprečevanju nasilja izjemno pomembno vlogo*	Šola ima pomembno vlogo	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B84	*Prav tukaj imamo zaposleni največji vpliv. Prepričana sem, da smo na pravi poti, saj naša šola na tem področju dela zelo dobro*	Šola ima pomembno vlogo	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B85	*Program Neon bi ob tej priložnosti res želela posebej pohvaliti, saj ga vidim kot prvi in zelo pomemben korak k učinkoviti preventivi*	Program Neon	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B86	*Skupaj lahko ustvarimo šolsko okolje, kjer se vsak počuti varnega, slišanega in spoštovanega*	Šola ima pomembno vlogo	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
B87	*Kot sem že omenila, poteka izvajanje programa Neon s strani svetovalnih delavk in učiteljic, ki se za sodelovanje prostovoljno odločijo*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
B88	*Vključevanje v program temelji na osebni motivaciji zaposlenih, kar pomeni, da se lahko pridruži vsaka, ki to želi*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
B89	*Veseli nas, da se vsako leto pridruži še kakšna nova razredničarka, kar pomeni, da počasi celoten kolektiv pridobiva pomembne informacije in znanja s tega področja*	Vsako leto več udeležbe	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
B90	*Menim, da bi bilo zelo koristno, če bi se v prihodnje v te dejavnosti bolj aktivno vključevali tudi starši*	Delavnice za starše	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
B91	*Dobro bi bilo, da bi jim lahko ponudili več izobraževanj ali srečanj, kjer bi se pogovarjali tudi o tem, kako pomagati otroku takrat, ko je nekaj že prestal, ko je nasilje že bilo prisotno*	Delavnice za starše	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
B92	*Podpora staršev v takih trenutkih je ključna, zato bi bilo pomembno, da se tudi njim omogoči dostop do znanj in informacij, ki jim lahko pri tem pomagajo*	Delavnice za starše	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini

B93	*Menim, da je zakonodaja na področju zaščite otrok v osnovi kar dobro zastavljena, vendar jo pogosto oblikujejo ljudje, ki sami ne delujejo neposredno v praksi*	Oblikujejo jo ljudje, ki ne delajo v praksi	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
B94	*Zato bi bile nekatere izboljšave vsekakor potrebne*	Potrebne izboljšave	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
B95	*Ena večjih težav so dolgi in zapleteni postopki, ki lahko za otroke, zlasti za žrtve, pomenijo dodatno stisko*	Dolgi postopki	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
B96	*Poleg tega je zelo pomembno, kako sploh pristopimo k otroku in kako ga sprašujemo o teh občutljivih temah*	Način komunikacije z otrokom	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
B97	*Način, kako se z otrokom komunicira, močno vpliva na njegovo počutje in pripravljenost, da sploh spregovori*	Način komunikacije z otrokom	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
B98	*Še posebej to velja za otroke s posebnimi potrebami, ki so lahko v takih postopkih še bolj ranljivi*	Način komunikacije z otrokom	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
B99	*Zdi se mi, da bi bilo nujno razmisliti o tem, kako jim celoten postopek poenostaviti ali prilagoditi, da bi jim bilo čim manj naporno*	Otroku prijazen postopek	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
B100	*Ne vem, kaj bi bila najboljša rešitev, a gotovo bi morali poiskati način, ki bi bil bolj varen, prijazen in otroku prilagojen*	Otroku prijazen postopek	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
B101	*Takrat je res pomembno, da delamo timsko, ne eden proti drugemu*	Timsko delo	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
B102	*Pomembno je, da si stojimo ob strani, da so odločitve skupne in usklajene*	Timsko delo	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
B103	*Ko se zgodi kaj tako resnega, je nujno, da gremo skupaj tudi na sodišče, da skupaj podpišemo dokumente in da vsak prispeva svoj del, tako strokovno kot človeško*	Timsko delo	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
B104	*Pomembno je, da se pišejo konkretne stvari, da se nič ne pusti odprtega ali dvoumnega*	Nič se ne sme pustiti odprto	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami

B105	*Na splošno bi rekla, da imamo korektno sodelovanje*	Konkretno sodelovanje	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
B106	*Ko je treba ukrepati, se policija pogosto zelo hitro odzove*	Policija hitro odzivna	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
B107	*Opažamo pa, da svetovalne delavke pogosto ne dobimo povratnih informacij*	Pomanjkanje povratnih informacij	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
B108	*Zdi se, da institucije niso dolžne poročati nazaj in prav to bi se lahko spremenilo, zelo bi nam koristilo, če bi prejeli vsaj osnovne informacije o nadaljevanju primera, tudi brez naše ponovne pobude*	Pomanjkanje povratnih informacij	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
B109	*Mi smo pogosto tisti, ki moramo oddati prijavo, in sodelovanje se nato običajno nadaljuje tudi dolgo, včasih tudi več let*	Dolgi postopki	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B110	*Pri nas otroci pogosto ostajajo dolgo v sistemu. Druge institucije pa niso vedno tako učinkovite*	Omejitve sistema	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B111	*Morda sem do njih nekoliko kritična, vendar imam občutek, da bi lahko ukrepale hitreje ali se bolj poglobile v določene primere*	Omejitve sistema	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B112	*Pogosto nas najbolj skrbi to, da moramo prijaviti vsak sum, in smo v dilemi, ali smo ravnali prav, če nismo prijavili takoj, ali bi bilo bolje, da bi se najprej pogovorile med seboj*	Dilema	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B113	*A kot svetovalne delavke smo dolžne ravnati po zakonu*	Dolžnost, da ukrepamo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B114	*Na splošno imamo dobre izkušnje*	Dobro sodelovanje	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B115	*Kot sem že omenila, zelo dobro sodelujemo s centri za socialno delo*	Dobro sodelovanje	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B116	*Zdi se mi, da je ravno pri primerih nasilja v družini timsko delo izjemnega pomena, samo skupaj*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami

	lahko ustrezno pomagamo otroku in njegovi družini			
B117	*Takšno sodelovanje je ključno in pogosto pripelje do pozitivnih rezultatov*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B118	*Seveda pa bi si vsi želeli, da bi nekateri postopki stekli hitreje*	Omejitve sistema	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B119	*saj čakanje pogosto poveča stisko otrok in tudi zaposlenih*	Dolgi postopki povečajo stisko vseh v postopku	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
B120	*Šlo je za primer spolne zlorabe*	Spolna zloraba	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B121	*kjer je bil storilec na koncu obsojen in je kazen tudi prestal*	Storilec je bil obsojen	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B122	*Dokazi so bili zbrani, postopek je potekal strokovno in učinkovito*	Postopek potekal strokovno	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B123	*kar pa ne spremeni dejstva, da je bilo vse skupaj izjemno naporno in psihično zelo obremenjujoče*	Psihično obremenjujoč postopek	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B124	*Te stvari so izjemno težke, še posebej, ko gre za spolne zlorabe in kadar gre za majhne skupnosti, kjer se vsi poznamo*	Psihično obremenjujoč postopek	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B125	*Zelo pomembno je, da v takšnih primerih delujemo povezano, timsko. Da si stojimo ob strani in sprejemamo skupne odločitve*	Pomembnost timskega dela	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B126	*V tem primeru smo se tudi skupaj udeležili sodnih obravnav, skupaj urejali dokumentacijo in dejansko delovali kot usklajen strokovni tim*	Pomembnost timskega dela	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B127	*Ena izmed strokovnih delavk centra je takrat reagirala hitro, odločno in zelo strokovno, to je bil ključen dejavnik, da se je primer rešil tako učinkovito*	Hitra reakcija CSD	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B128	*Razlog, da je v tem primeru prišlo do obsodbe, je bil v tem, da so obstajali konkretni zdravniški dokazi*	Konkretni dokazi	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe

B129	*Mati je deklico peljala h ginekologu, kjer je bilo možno potrditi sume*	Konkretni dokazi	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B130	*Tisto obdobje je bilo za vse nas izjemno zahtevno*	Psihično obremenjujoč postopek	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B131	*Kot strokovni delavec, še posebej v manjšem okolju, kjer te storilec osebno pozna, si izpostavljen*	Kos strokovni delavec si izpostavljen	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B132	*Spominjam se trenutka, ko sem pričala na sodišču, on pa je sedel za menoj, zelo napet in neprijeten občutek*	Psihično obremenjujoč postopek	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B133	*A kljub vsemu sem vedela, da je to moja naloga in da to počnem v dobro otrok*	Delovati v dobro otroka	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B134	*To je bil čustveno zelo zahteven trenutek, prava "akcija".*	Psihično obremenjujoč postopek	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B135	*Spomnim se, kako sta se deklici med vožnjo vidno oddahnili*	Deklici sta si vidna oddahnili	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B136	*V tistem trenutku sem čutila, da je bil postopek pravilen, da je bil narejen pomemben korak v smeri njihove varnosti*	Delovati v dobro otroka	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B137	*Delovati v dobro otroka*	Doživljanje groženj storilca	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B138	*Policisti so zagotovili, da bodo patruljirali v okolici šole in tudi pri naših domovih, kar nam je dalo občutek zaščite in podpore*	Treba je bilo poskrbeti za našo varnost	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B139	*Znotraj kolektiva smo se organizirali tako, da po koncu pouka v šoli nikoli ni bil nihče sam*	Treba je bilo poskrbeti za našo varnost	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B140	*Vedno smo ostali vsaj dve osebi, s pripravljenostjo na morebiten odziv*	Treba je bilo poskrbeti za našo varnost	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B141	*Žrtev, deklica, je bila še dolgo zelo prestrašena, kadar ga je kje zagledala*	Strah	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe

B142	*Tudi učiteljice so bile prestrašene*	Strah	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B143	*Takšni primeri te res zaznamujejo. To si ne želiš.*	Strah	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
B144	*Vendar ko pride, moraš ukrepati, vedno v dobro otroka.*	Delovati v dobro otroka	Primer spolne zlorabe	Primer spolne zlorabe
C1	*Meni se zdi, da veliko, saj lahko ne bi nič delali, dela bi bilo veliko manj*	Pomembna vloga	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C2	*Mi smo tukaj ravno zaradi tega, da ne gledamo stran*	Dolžnost, da ukrepamo	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C3	*Nekaj izkušenj imamo, otroci so nam zaupali, da se nasilje dogaja, vedno nad njimi, ne le kot priče*	Vedno primeri nasilja nad otrokom, ne le priča	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C4	*Odkar sem tukaj na šoli, smo imeli štiri ali pet primerov*	Ne pogosto	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C5	*Najpogosteje gre za fizično nasilje*	Fizično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C6	*ob katerem otroci povedo tudi o verbalnem nasilju*	Psihično nasilje ob fizičnem nasilju	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C7	*Spolnega nasilja na srečo še nismo imeli*	Spolnega nasilja nismo imeli	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C8	*Zanemarjanje običajno zaznamo mi, na primer, da otrok ne prihaja v šolo ali prihaja neurejen*	Zanemarjanje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo

				nasilja v družini
C9	*Je vedno otrok tisti ki pove*	Otrok pove toliko, kot želi	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C10	*ali pa mi opazimo spremembe v vedenju*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C11	*Da bi se do zdaj starš sam izpovedal, se še ni zgodilo*	Ni še bilo primera, da bi starš prvi priznal	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C12	*Vedno smo pozorni na kakršne koli znake, da je otrokovo vedenje drugačno*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C13	*Predvsem spremembe v vedenju*	izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C14	*ki jih učiteljice opazijo in nato poročajo meni*	Opozori razredničarka	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C15	*Tudi učitelji športne vzgoje prepoznajo, če gre za kakšne fizične znake, kot so modrice, ali pa če se otroci ne želijo preoblačit*	Težave s preoblačenjem	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C16	*Prav tako smo pozorni na nenadne čustvene izbruhe*	Čustveni izbruhi	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C17	*in izražene strahove*	Izraženi strahovi	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

C18	*Otroke zelo dobro poznamo in če si vsaj malo pozoren, hitro opaziš, da z otrokom nekaj ni v redu*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C19	*Resnično si prizadevamo vzpostaviti odnos s starši*	Vzpostavitev odnosa s starši	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C20	*Zavedamo se, da gre za zelo občutljivo temo in da vsak poseg pomeni velik vdor v družinsko življenje in zasebnost*	Zavedanje, da ga za vdor v družinsko življenje	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C21	*Hkrati pa si vedno prizadevamo, da otroku zagotovimo varen prostor, da mu vedno verjamemo in nikoli ne peljemo pogovora v smer, da je on sam odgovoren za nasilje*	Otroku vedno verjamemo	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C22	*Prav tako otroku nikoli ne obljubim nečesa, česar ne morem izpolniti ali kar ni v moji pristojnosti*	Z otrokom smo iskreni	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C23	*Tudi kadar me otrok vpraša, kaj se bo zdaj zgodilo, mu odkrito povem, da moramo informacije posredovati naprej, ker je naša naloga, da ga zaščitimo*	Z otrokom smo iskreni	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C24	*Imamo ustaljene prakse, da učitelji pridejo do mene*	Sodelovanje z razredničarko	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C25	*Jaz sem tista, ki vodim te zadeve. Skrbimo tudi za to, da otrok svoje stiske ne pove večkrat, kot je nujno*	Otroka ne napeljujemo na odgovor	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C26	*Vedno izhajamo iz tega, da otroku verjamemo*	Otroku vedno verjamemo	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C27	*Zavedamo se, da nismo pristojni za zbiranje dokazov, zato se nam zdi najboljše, da informacijo čim prej posredujemo naprej in da*	Poda se prijava na CSD	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

	nadaljnje ukrepe prevzame center za socialno delo			
C28	*O tem se veliko pogovarjamo s sodelavci in si sproti izmenjujemo informacije, da smo vsi na tekočem*	Ukrepa se v timu	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C29	*Odnose zaupanja poskušamo graditi ves čas, ne le takrat, ko pride do težav*	Vzpostavljanje varnega prostora	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C30	*Pri tem imamo prednost, ker je naša svetovalna služba močno vključena v razredno okolje*	Svetovalna služba dobro vključena v šolsko okolje	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C31	*Prisotni smo na športnih dnevih, izvajamo delavnice, otroci nas dobro poznajo*	Svetovalna služba dobro vključena v šolsko okolje	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C32	*Zaradi tega se otroci lažje odprejo, saj nismo le osebe, ki sedijo v pisarnah*	Svetovalna služba dobro vključena v šolsko okolje	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C33	*Vrata imamo vedno odprta, zato lahko otroci pridejo tudi takrat, ko želijo povedati kaj lepega ali deliti kak uspeh, ne samo takrat, ko doživljajo stisko*	Svetovalna služba dobro vključena v šolsko okolje	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C34	*Pripravništvo sem opravljala na centru za socialno delo in moram reči, da mi ta znanja res zelo koristijo*	Koristijo znanja iz CSD	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C35	*Na študiju psihologije o nasilju v družini nismo veliko govorili*	V okviru študija ne dobiš dovolj znanja	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C36	*Imaš sicer osnove svetovanja in veščine vodenja pogovora, vendar se mi zdi, da se je treba ves čas znova izobraževati*	Treba se je ves čas izobraževati	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

C37	*Ne moremo si privoščiti, da bi zaspali in mislili, da že vse vemo*	Treba se je ves čas izobraževati	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C38	*Včasih se zgodi, da tudi kaj zgrešim, a vedno si prizadevam delati v največjo korist otroka*	Delovati v dobro otroka	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C39	*Opazim predvsem, da so učitelji glede tega precej nemočni, zato se vedno obrnejo name, da skupaj nadaljujemo s postopkom*	Nemoč učiteljev	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C40	*Njim se zdi: »Kaj bomo pa zdaj naredili, ko bomo to povedali?*	Nemoč učiteljev	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C41	*Sodelovanje s starši po oddani prijavi pa je zame osebno zelo težko*	Porušen odnos s starši	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C42	*Mi smo dolžni prijaviti vsak sum zlorabe, a potem moramo še naprej sodelovati s starši skozi celotno otrokovo šolanje*	Porušen odnos s starši	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C43	*S tem se pogosto poruši odnos in zaupanje, vendar to ne sme biti razlog, da ne ukrepamo*	Porušen odnos s starši	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C44	*Dela bi bilo sicer precej manj, če bi pogledali stran, a tega si ne smemo dovoliti*	Ne smemo gledati stran	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C45	*Čutim tudi nemoč, ko na primer pridejo iz policije ljudje, ki niso usposobljeni za vodenje pogovora z otrokom*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C46	*Hvaležna sem, da je takrat vedno prisoten tudi predstavnik centra za socialno delo, ki lahko stvari nekoliko usmeri*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

C47	*Otroci že tako težko spregovorijo o teh zadevah, potem pa policist otroku reče: »Kaj pa si ti naredil?« in s tem namiguje, da je otrok sam kriv*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C48	*Ko je prisotna uradna oseba v uniformi, otrok izgubi zaupanje. In potem ne bo nikoli več ničesar povedal*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C49	*Kulturno bi morali narediti še kakšen korak naprej*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C50	*Še vedno je močno zakoreninjeno prepričanje, da če otroka malo udariš, pa to ni nič hudega*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C51	*Nasilje je v naši družbi še vedno precej sprejeto*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C52	*Mislim, da sploh ne bi smeli razpravljati o tem, koliko nasilja je dopustnega, temveč bi morali jasno potegniti črto, da nasilje ni dopustno v nobeni obliki*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C53	*Obstajajo drugi načini. A se bojim, da mi tega premika še ne bomo dočakali*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C54	*Posledice, ki jih opažamo, so lahko včasih vidne, na primer udarci ali podplutbe*	Vidni znaki	Posledice	Posledice nasilja v družini
C55	*vendar veliko pogosteje opazimo druge, bolj vedenjske oziroma čustvene znake*	Čustvene in vedenjske težave	Posledice	Posledice nasilja v družini
C56	*Med njimi so težave s koncentracijo*	Čustvene in vedenjske težave	Posledice	Posledice nasilja v družini
C57	*pretirana nemirnost*	Čustvene in vedenjske težave	Posledice	Posledice nasilja v družini

C58	*učne težave*	Učne težave	Posledice	Posledice nasilja v družini
C59	*Imeli smo primer učenke, ki je bila prej zelo vestna, redno opravljala vse obveznosti, imela lepe ocene, nato pa so se v času, ko je doživljala nasilje, njene ocene izrazito poslabšale*	Učne težave	Posledice	Posledice nasilja v družini
C60	*Otroci lahko prihajajo v šolo tudi zelo utrujeni, nenaspani*	Vidni znaki	Posledice	Posledice nasilja v družini
C61	*včasih se pojavijo konflikti z vrstniki, tudi pri otrocih, ki sicer nikoli niso bili konfliktni*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Posledice	Posledice nasilja v družini
C62	*Po končani prijavi se običajno dogovorimo s centrom za socialno delo*	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C63	*da tudi mi tukaj še naprej izvajamo svetovanje, še posebej, če se težave kažejo tudi v šolskem okolju, na primer pri učnih težavah*	Pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C64	*Pri tem pa smo zelo previdni, da ne posegamo preveč v otroka*	Ne posegamo v otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C65	*Tudi med dolgimi postopki se zgodi, da otroci pridejo k nam in kaj povedo, pogosto kot neko razbremenitev*	Pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C66	*Nekateri otroci pa po zaključku postopka delujejo, kot da se ni zgodilo nič in ne želijo o tem govoriti. Takrat jih ne silimo*	Ne posegamo v otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C67	*Pomembno je, da jim damo občutek, da lahko pridejo, kadar potrebujejo pogovor, ne pa da je to nekaj obveznega*	Vzpostavljanje varnega prostora	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

C68	*Otroci imajo zelo različne potrebe glede tega, koliko želijo o svojih izkušnjah deliti in s kom se o tem pogovarjati*	Ne posegamo v otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
C69	*Mi smo nekoliko bolj osredotočeni na medvrstniško nasilje*	Osredotočenost na medvrstniško nasilje	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C70	*Tudi to je na nek način povezano in otroci imajo v učnem načrtu, na primer pri etiki, vsebine, ki se navezujejo na to, tako da se o teh stvareh do neke mere že pogovarjajo*	Vključitev vsebin v redni pouk	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C71	*Posebnih izobraževanj o nasilju v družini pa za zdaj nimamo*	Nimamo posebnih izobraževanj o nasilju v družini	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C72	*Tudi za starše smo sicer razmišljali o predavanjih, vendar ni bilo odziva*	Starši se ne odzivajo na predavanja	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C73	*Kar se tiče izobraževanja za nas zaposlene, gre za precej redke primere, zato to za zdaj ni tema, na katero najprej pomislimo v povezavi s šolo*	Redki primeri izobraževanj za zaposlene	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C74	*Za otroke bi bilo predvsem pomembno, da prepoznajo, kaj nasilje sploh je*	Delavnice za otroke o prepoznavanju nasilja	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C75	*Danes je pogosto že tako normalizirano, da sploh ne razmišljajo o tem, da gre za nasilje*	Delavnice za otroke o prepoznavanju nasilja	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C76	*Pomembno je, da so s tem seznanjeni in da se o tem odkrito govori*	Delavnice za otroke o prepoznavanju nasilja	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C77	*Na primer pri razrednih urah, seveda primerno starosti otrok*	Delavnice za otroke o prepoznavanju nasilja	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
C78	*Preventivne dejavnosti seveda izvajamo, vendar je naša osrednja ciljna skupina predvsem otroci, ki so največkrat žrtve*	Izvajanje preventivnih delavnic za otroke	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini

C79	*Za starše nismo najbolj primeren naslov, saj pogosto nimamo položaja, da bi jih dosegli na pravi način*	Za starše nismo primeren naslov	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
C80	*Preprečiti nasilje v družini je po mojem mnenju težko, lahko pa preprečimo njegovo stopnjevanje, če hitro reagiramo, ko opazimo znake*	Dolžnost prijave	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
C81	*Skupinskih izobraževanj sicer nimamo*	Skupinskih izobraževanj nimamo	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
C82	*imamo pa možnost in tudi spodbudo, da se individualno izobražujemo*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
C83	*Na voljo so tudi različni programi usposabljanj*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
C84	*Vendar se mi zdi, da obstaja nekakšen predsodek, da je to področje predvsem stvar svetovalne službe*	Predsodek, da je to stvar svetovalne službe	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
C85	*Tudi učitelji so mi povedali, da jih je strah izpolnjevati obrazce za prijavo nasilja. Zato bi bilo smiselno pripraviti kaj tudi v tej smeri*	Strah učiteljev	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
C86	*Trenutno se veliko bolj ukvarjamo z medvrstniškim nasiljem, saj se s tem pogosteje srečujemo, zato je tudi tam naš glavni fokus*	Naš glavni fokus trenutno je medvrstniško nasilje	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
C87	*Z delom s starši se večinoma ukvarja center za socialno delo, ker gre za kaznivo dejanje, mi pa se umaknemo*	S starši se ukvarja CSD	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
C88	*Kljub temu pa se mi zdi pomembno, da imamo osnovna znanja o postopkih, da znamo starša pravilno usmeriti, mu predstaviti, kaj lahko pričakuje, in ga morda tudi pripraviti na celoten proces*	Znanja, da starša znamo usmeriti	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
C89	*Zasnova je kar v redu, vendar se v praksi pokaže, da je še vedno veliko prepuščeno interpretaciji*	Prepuščeno interpretaciji	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini

C90	*Če bi že zdaj začeli izvajati tisto, kar imamo zapisano, tako kot je treba, bi bil to že zelo velik korak naprej*	Izvajati, tisto, kar je zapisano	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
C91	*Seveda pa so izboljšave vedno potrebne, saj se tudi družba nenehno spreminja*	Potrebne izboljšave	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
C92	*Pomembno je predvsem to, da se zakonodaja sploh pozna in razume*	Pomembno je poznavanje in razumevanje zakonodaje	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
C93	*Bom rekla, da je sodelovanje kar dobro*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C94	*Imam nekaj prednosti, ker sodelavke na področju družine poznam že od prej, zato se lahko večkrat obrnem nanje*	Poznavanje delavk na CSD	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C95	*Sicer so odzivne in znajo dobro svetovati*	CSD je odziven	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C96	*Dobro se mi zdi tudi to, da zadnji dve leti dvakrat letno pripravijo posvet na določeno temo, na katerem se zberejo vsi svetovalni delavci iz šol naše občine*	CSD pripravi posvet za vse v občini	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C97	*Seveda si vsi želimo, da bi postopki hitreje stekli, a glede na to, kako se je zakonodaja spremenila, je treba razumeti, da centri za socialno delo zdaj večinoma pripravljajo mnenja, glavni nosilci odločanja pa so sodišča*	Hitrejši postopki CSD	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C98	*Zato moramo biti do njih razumevajoči, saj več kot to pogosto ne zmorejo*	Hitrejši postopki CSD	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C99	*Tudi področje zaščite družine je za tiste tri delavke, ki tam delajo, izredno široko. Mi sicer zelo dobro sodelujemo s centri, imamo že ustaljeno prakso*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C100	*Pogosto tudi sami skličemo kakšen posvet, da nas usmerijo, kako naprej*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami

C101	*Sicer smo ves čas v stiku*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C102	*Trenutno imamo tak primer, da so tedensko pri nas*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C103	*Pridejo tudi na šolo opravit razgovore z otroki, saj je to okolje, kjer se otroci počutijo bolj varne*	CSD opravi razgovor z otrokom na šoli	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
C104	*V šoli se res trudimo, da ukrepamo čim hitreje. Pogosto pa se stvar ustavi pri pristojnih institucijah*	Počasna reakcija policije	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C105	*Imeli smo primer deklice, kjer je bil podan sum na nasilje, vendar so prišli opraviti razgovor z njo šele nekaj mesecev po dogodku*	Počasna reakcija policije	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C106	*A deklica je morala vse pripovedovati za nazaj*	Počasna reakcija policije	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C107	*Pri policiji je precej odvisno od tega, kdo pride in koliko je policist usposobljen*	Odvisno od usposobljenosti policista	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C108	*Splošno znanje sicer imajo, a otroci so posebna populacija, otroci, ki so žrtve nasilja, pa so še posebej ranljivi*	Odvisno od usposobljenosti policista	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C109	*Po mojem mnenju policisti za takšne primere nimajo dovolj znanja*	Odvisno od usposobljenosti policista	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C110	*To se vidi že iz njihovega klasičnega pristopa, kako komunicirajo z otrokom*	Odvisno od usposobljenosti policista	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C111	*Včasih vplivajo tudi njihova osebna prepričanja, da je na primer udarec nekaj normalnega*	Odvisno od usposobljenosti policista	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C112	*Zato moje izkušnje s tem niso najboljše*	Sodelovanje ni najboljše	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C113	*S sodišči pa nimam veliko stikov na področju družinskega nasilja, bila sem vključena le v primer medvrstniškega nasilja*	S sodišči nimamo stika	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami

C114	*Narediš svoj del po svojih najboljših močeh, potem pa upaš, da bodo tudi drugi naredili svojega, da se otroku resnično pomaga*	Delati v korist otroka	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
C115	*Da bi nam sistematično sporočali informacije, se ne dogaja, razen če nas še kaj potrebujejo ali če se sami vključimo v postopek*	Pomanjkanje povratnih informacij	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C116	*Včasih se zgodi, da se neformalno srečamo ob drugih priložnostih, pa ti takrat povedo, kako se je razpletel kakšen primer*	Pomanjkanje povratnih informacij	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C117	*Če bi jih neposredno vprašali, bi verjetno povedali, vendar moramo biti potrpežljivi in upoštevati, da morda katera stvar tudi ni namenjena nam*	Pomanjkanje povratnih informacij	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C118	*Splošno gledano sem kar zadovoljna*	Dobro sodelovanje	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C119	*Zdi se mi, da vem, na katere osebe se lahko obrnem, ko potrebujem pomoč ali ko ne vem, kako naprej*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C120	*Takšno sodelovanje se mi zdi res zelo pomembno, saj pri odločitvah nisi sam in imaš neko podporo*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C121	*Kot svetovalna delavka sem bolj v podporo učiteljem in razrednikom*	Kot svetovalna delavka nudim podporo učiteljem	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C122	*Ko jaz naredim svoj del, dobim potem tudi podporo iz centra za socialno delo*	Dobro sodelovanje	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C123	*To se mi zdi res nekaj dobrega, da si med seboj nudimo spodbudo in si stojimo ob strani*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C124	*Verjetno, če bi bil vsak sam v tem, včasih tudi ne bi ukrepal. Tako pa imaš neko potrditev tudi s strani sodelavcev in lažje stopiš v določene situacije, tudi če nisi popolnoma prepričan*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
C125	*Predvsem mi je v spominu ostal primer, kjer je otrok zelo nazorno opisal dogajanje z vsemi*	Otrok nazorno opisal dogajanje	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi

	podrobnostmi, na koncu pa se je izkazalo, da si je vse izmislil			
C126	*Šlo je za otroka, ki je bil opredeljen kot otrok s posebnimi potrebami*	Otrok s posebnimi potrebami	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi
C127	*Kasneje smo izvedeli, da je tudi v preteklosti že prišlo do podobnega primera, ko si je nekaj izmislil*	V preteklosti si že izmislil, da doživlja nasilje	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi
C128	*Očitno je bila v ozadju neka druga stiska, zaradi katere je imel potrebo po tem, da si izmišljuje takšne zgodbe*	V ozadju je stiska	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi
C129	*Kljub temu, da sem mu povedala, da bom morala informacije posredovati naprej, je tekom postopka priznal, da ni bilo res*	Otrok priznal, da je lagal	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi
C130	*Vsaj tako informacije imamo mi. To je bilo kar razočaranje, saj smo mi svoj del opravili po predpisih*	Razočaranje	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi
C131	*Nikoli si ne bi upala trditi, da si otrok izmišljuje, tudi če se zgodba sliši nenavadna*	Nikoli ne trditi, da si otrok izmišljuje	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi
C132	*Raje naredimo korak več, pa starši razumejo, da je naša naloga zaščititi otroka, kot pa da bi morda zamolčali nekaj resnega*	Bolje narediti korak več	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi
C133	*Dobro je, da so kljub temu, da si je deček v preteklosti že izmišljeval, vseeno sprožili postopek. Lahko bi naletel na nekoga, ki bi ga hitro odpravil, tudi če bi šlo tokrat za resnično situacijo*	Kljub preteklosti vseeno sprožen postopek	Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja	Primer v praksi
C134	*Ko sem šla po zadnjega, se mi je že na prvi pogled zdelo nekaj nenavadno, saj se ni obnašal sproščeno kot drugi*	Deček je bil v stiski	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi
C135	*Bil je vidno v stiski že pred začetkom pogovora, kar zanj ni bilo značilno*	Deček je bil v stiski	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi
C136	*Med razgovorom je jokal in ga je ves čas skrbelo, ali bomo klicali domov*	Deček je bil v stiski	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi

C137	*Ko sem ga neposredno vprašala, ali se doma kaj dogaja, mi je povedal, da ga je oče v avtu udaril in se drl nanj, ker so mu padle ocene*	Deček priznal, da ga oče tepe	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi
C138	*Povedal je tudi, da oče pogosto uporabi izraz "informativna roka"*	Deček priznal, da ga oče tepe	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi
C139	*Policist ga je začel spraševati: "Kaj mu pa ti rečeš?" in "Zakaj pa delaš to v šoli?" Tukaj sem komaj ostala tiho*	Neprimeren odziv policista	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi
C140	*Na srečo je potem socialni delavec pogovor prevzel in poudaril, da to, kar se mu dogaja, ni prav*	Socialno delavec prevzel pogovor	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi
C141	*O tem sem že govorila z ravnateljico, saj se podobne izkušnje s policisti ponavljajo in bo treba na to opozoriti*	Neprimeren odziv policista	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi
C142	*Policisti pogosto pridejo v uniformah, kar je za otroka precej obremenjujoče*	Neprimeren odziv policista	Primer neustreznega ravnanja policista	Primer v praksi
D1	*Vedno izhajam iz prepričanja, da je treba biti izredno previden in pozoren ter najti neko ravnovesje med tem, koliko otroka sploh spraševati*	Potrebno je biti previden pri spraševanju otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D2	*Zdi se mi veliko bolj pomembno opazovanje in poslušanje*	Pomembno je opazovanje otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D3	*ne pa usmerjanje ali podajanje vprašanj, ki bi otroka vodila*	Naša vloga ni raziskovalna	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D4	*Otroci imajo zelo bujno domišljijo in vsako napačno, nestrokovno postavljeno vprašanje lahko povzroči popolnoma napačne odgovore*	Naša vloga ni raziskovalna	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D5	*Nismo vsi usposobljeni za to, da otroka sprašujemo o določenih podrobnostih*	Naša vloga ni raziskovalna	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

D6	*in tako lahko nehote izzovemo popolnoma druge zgodbe*	Naša vloga ni raziskovalna	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D7	*Lahko se pojavijo stiske, ki niso neposredno povezane z vprašanjem*	Naša vloga ni raziskovalna	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D8	*ali pa otrok začne pripovedovati stvari, ki jih je videl v risankah ali filmih*	Naša vloga ni raziskovalna	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D9	*Zato je res pomembno, da smo pri teh zadevah zelo pozorni*	Naša vloga ni raziskovalna	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D10	*Otroka je treba opazovati med igro*	Pomembno je opazovanje otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D11	*ga res slišati*	Pomembno je poslušanje otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D12	*in izkoristiti vsak trenutek, ko izrazi željo po pogovoru ali ko želi kaj povedati*	Pomembno je poslušanje otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D13	*Pomembno je tudi, da si te informacije sproti zapisujemo*	Zapisovanje dogajanj	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D14	*Kar se tiče spraševanja in razkrivanja, je treba biti zelo previden*	Potrebno je biti previden pri spraševanju otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D15	*Če smo v dvomih, se vedno izvede interni posvet*	Izvedba internega posveta	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

D16	*Če smo v oddelku skupaj, na primer vzgojiteljica in pomočnica, potem se vključi tudi svetovalna služba*	Izvedba internega posveta	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D17	*nato pa po potrebi še druge pristojne službe*	Izvedba internega posveta	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D18	*Bom rekla, da na srečo redko*	Ne pogosto	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D19	*Smo pa vedno pozorni na vse znake, ki jih otroci izražajo*	Vedno je treba ukrepati	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D20	*Na vsako stvar se je treba odzvati in nato tudi ustrezno ukrepati*	Vedno je treba ukrepati	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D21	*Ne vem, če je nasilja več kot v preteklosti*	Več nasilja danes	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D22	*Zdi se, da ga je več, ker se o tem več govori*	Več nasilja danes	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D23	*A kljub temu veliko nasilja ostane prikritega znotraj domačega okolja*	Veliko nasilja ostane prikritega	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D24	*Verjamem, da ogromno otrok doživlja nasilje celo več let, pa o tem nikoli ne spregovorijo*	Veliko nasilja ostane prikritega	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D25	*Največ imamo primerov zanemarjanja*	Zanemarjanje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

D26	*pa seveda tudi fizičnega nasilja*	Fizično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D27	*Psihično nasilje je zelo težko prepoznati*	Težko je prepoznati nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D28	*sploh ker so naši otroci še zelo majhni*	Majhni otroci	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D29	*težje se izrazijo in pogosto ne vedo, kaj je prav in kaj narobe*	Težave z izražanjem	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D30	*Spolnega nasilja pa, na srečo, odkar sem tukaj, še nismo zaznali*	Spolnega nasilja nismo imeli	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D31	*Ponavadi se nasilje sliši*	Otrok spregovori pri uri	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D32	*ali opazi*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D33	*Otroci ga včasih izrazijo sami*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D34	*pogosto pa ga zaznamo prek igre*	Izražanje preko igre	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D35	*Lahko se zdi, da je neka igra sumljiva, na primer pri igri vlog, kjer se lutke med seboj nasilno obnašajo*	Izražanje preko igre	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

D36	*Imeli smo tudi primer, kjer je otrok svoje doživljanje izrazil preko risbe*	Izražanje preko igre	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D37	*Včasih so prisotni tudi telesni znaki, kot so modrice*	Izražanje preko igre	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D38	*Seveda obstaja možnost, da je otrok padel in se poškodoval. A če se take stvari začnejo ponavljati ali so drugače sumljive, pri nas v vrtcu delujemo tako, da si vse, kar se nam zdi sporno, beležimo*	Ponavljajoči se fizični znaki	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D39	*Če je modrica enkratna, predvidevamo, da je šlo za padec. Če pa se znaki ponavljajo, takrat ukrepamo*	Ponavljajoči se fizični znaki	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D40	*Pozorna sem na to, da otroku ne postavljam vprašanj, ki bi ga lahko kakorkoli usmerjala*	Otroka ne napeljujemo na odgovor	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D41	*Pomembno je, da otroka poslušamo*	Pogovor z otrokom	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D42	*ga pozorno opazujemo med igro*	Opazovanje otrokovega vedenja	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D43	*in mu damo prostor, da se izrazi*	Dati otroku možnost, da se izrazi	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D44	*Tudi dejavnosti v skupini pripravljamo na način, da ima vsak otrok možnost, da se izrazi*	Dati otroku možnost, da se izrazi	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D45	*Pogosto uporabljamo tudi pravljice in zgodbe kot orodje za spodbujanje izražanja*	Dati otroku možnost, da se izrazi	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo

				nasilja v družini
D46	*Tukaj je preventiva že zelo pomembna*	Preventiva je ključna	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D47	*Zato je res ključno, da si za vsakega otroka vzamemo čas*	Dati otroku občutek, da smo tu zanj	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D48	*Z vsakim otrokom skušaš vzpostaviti neko vez, da ga vsak dan opaziš, da mu daš vedeti, da je vreden, da je pomemben, da ni nič narobe, če je žalosten, da si do njega empatičen in da to tudi začuti*	Dati otroku občutek, da smo tu zanj	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D49	*Ko otroka dobro poznaš in si pozoren na vse njegove signale, lažje sodeluješ tudi takrat, ko je kaj narobe*	Pomembno je, da otroka dobro poznaš	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D50	*Vsaka vzgojiteljica mora ustvariti skupino, v kateri se otroci dobro počutijo in si upajo biti to, kar so*	Dati otroku občutek, da smo tu zanj	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D51	*Da čutijo povezanost, varnost, ljubezen in zaupanje*	Dati otroku občutek, da smo tu zanj	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D52	*Preventiva, bolj kot karkoli drugega*	Dati otroku občutek, da smo tu zanj	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D53	*Znanja ni nikoli dovolj, predvsem zato, ker je vsaka situacija drugačna in vsak starš drugačen*	Treba se je ves čas izobraževati	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D54	*Jaz bom rekla, da so največji izzivi za vse, oziroma za večino strokovnih delavcev, starši*	Porušen odnos s starši	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

D55	*Predvsem zaradi različnega pogleda na vzgojo in na to, kaj je sprejemljivo*	Porušen odnos s starši	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D56	*Poleg tega se vpisuje čedalje več tujcev, prihajajo druge kulture*	Druge kulture	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D57	*Pri njih so določeni pogledi na vlogo otroka popolnoma drugačni kot v Sloveniji*	Druge kulture	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D58	*ali v primerjavi z razmerami pred 10 ali 20 leti*	Drugačna družba	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D59	*Današnja družba je zelo drugačna in ves čas se je treba prilagajati ter se na novo učiti*	Drugačna družba	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D60	*Jaz mislim, da bi bilo treba cel svet postaviti na glavo*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D61	*Da bi se morali znova navaditi na zvezke in svinčnike, na telefone z okroglo številčnico in ukiniti internet*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D62	*Družba je res zelo drugačna, zato mi veliko delamo na pogovarjanju, ozaveščanju, spodbujamo, da se žrtev izrazi*	Potrebno je ozaveščanje	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D63	*Tudi mladi so danes že zelo nasilni*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D64	*Tako da, res ne vem, kaj narediti*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

D65	*Morda bi res morali svet obrniti na glavo*	Potrebna sprememba družbe	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D66	*Saj se pogovarjamo že več let, a se zdi, da gremo vse bolj v napačno smer*	Potrebno je ozaveščanje	Zmanjšanje problematike nasilja v družini	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
D67	*To je zelo odvisno od otroka*	Odvisno od otroka	Posledice	Posledice nasilja v družini
D68	*Eden izmed načinov je skozi igro, torej kaj otrok pokaže*	Vidni znaki	Posledice	Posledice nasilja v družini
D69	*Kot svetovalna delavka bolj zbiram otrokove besede in iz tega sklepam, ne pa na podlagi lastnih izkušenj*	Otrok pove	Posledice	Posledice nasilja v družini
D70	*Res je odvisno od otroka. Nekateri se zaprejo*	Otrok se zapre	Posledice	Posledice nasilja v družini
D71	*drugi pa se izrazijo*	Otrok se izrazi	Posledice	Posledice nasilja v družini
D72	*zato je pomembno, da sprašujemo in raziskujemo*	Pomembno, da znamo prepoznati znake	Posledice	Posledice nasilja v družini
D73	*Sploh pri naših otrocih, ki so še zelo majhni, je pomembno, da smo mi tisti, ki prepoznamo znake*	Pomembno, da znamo prepoznati znake	Posledice	Posledice nasilja v družini
D74	*Še vedno pa mislim, da se posledice nekje poznajo in da otrok tega ne more popolnoma skriti*	Posledice so vedno vidne	Posledice	Posledice nasilja v družini
D75	*Predvsem smo na tega otroka potem zelo pozorni, torej ga ves čas opazujemo*	Opazuješ otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D76	*Tudi si kaj zapišemo, če je potrebno*	Zapisovanje dogajanj	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D77	*Opravimo individualen razgovor z njim*	Pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini

D78	*ali s starši*	Pogovor s starši	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D79	*sodelujemo s centrom za socialno delo*	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D80	*in tudi z vodstvom, ravnateljico*	Sodelovanje z vodstvom	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D81	*Skratka, smo še bolj pozorni kot prej*	Opazovanje otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D82	*Hkrati pa se trudimo, da otroka ne izključimo iz skupinskih dejavnosti, temveč še naprej spodbujamo socializacijo, stik z vrstniki*	Spodbujamo socializacijo otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D83	*in na splošno poskrbimo, da se počuti dobro in varno*	Vzpostavljanje varnega prostora	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D84	*S tem, da mu damo vedeti, da smo tukaj zanj, če želi spregovoriti*	Vzpostavljanje varnega prostora	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D85	*vendar ga ne silimo*	Ne posegamo v otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D86	*Otroka ne sprašujemo o določenih stvareh , ker vemo, da je tekom postopka že moral zelo veliko povedati*	Ne posegamo v otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D87	*Pomembno je, da ima občutek, da smo tukaj zanj, če karkoli potrebuje*	Vzpostavljanje varnega prostora	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
D88	*Zdaj, da bi bile prav preventivne dejavnosti za otroke, tega ne izvajamo*	Nimamo posebnih izobraževanj o nasilju v družini	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D89	*vendar pa vsebine prilagodimo starosti otrok, tako da predvsem v oddelku preko različnih zgodbic spodbujamo medsebojne odnose*	Vključitev vsebin v redni pouk	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D90	*Glede izobraževanja za starše so po navadi bolj druge teme, kot je vzgoja ali omejevanje zaslonov*	Za starše pripravljamo na druge teme	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini

D91	*Je pa na splošno zelo malo odziva na to temo, zato tega verjetno niti ne poskušamo izvajati*	Malo o	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D92	*Na splošno se zelo malo staršev odzove na izobraževanja, ki jih vrtec ponuja*	Starši se ne odzivajo na predavanja	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D93	*Kot sem pa že omenila, pa vedno spodbujamo, da otroci izražajo svoje občutke in čustva*	Vzpostavljanje varnega prostora	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D94	*To se konstantno spodbuja v oddelkih, kjer se tudi načrtujejo dejavnosti v tej smeri*	Vzpostavljanje varnega prostora	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D95	*Imeli smo tudi v okviru vrtca aktiv prvega in drugega starostnega obdobja, kjer je vsaka od nas pripravila določene primere zgodbic*	Delavnice za zaposlene	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D96	*Potem smo se pogovarjali, kako bi katera od nas odreagirala v določenem primeru. Tako smo se med seboj podprle in to je bilo res koristno*	Delavnice za zaposlene	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D97	*Tega bi lahko bilo res več, saj ni nekih pravil in ni nekega obrazca, na katerega bi se lahko vzgojiteljica v posameznem primeru oprla*	Delavnice za zaposlene	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D98	*Jaz mislim, da je bilo to, kar smo imeli zdaj v obliki aktiva, zelo koristno in tega bi si želela več*	Delavnice za zaposlene	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D99	*Kar se tiče otrok, pa mislim, da so še tako majhni in ranljive duše, da jih ni dobro preveč usmerjati oziroma ni dobro, da jih preveč usmerimo v to, da razmišljajo o tej temi*	Majhnih otrok ni dobro usmerjati v to temo	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
D100	*Lahko zelo veliko naredimo na preventivi*	Preventiva je ključna	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
D101	*Zdaj pri samem procesu ukrepanja so to potem druge institucije*	Ukrepajo druge institucije	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
D102	*Lahko mi zaznamo, podamo prijavo naprej, potem pa so druge institucije, ki o tem naprej odločajo*	Dolžnost prijave	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini

D103	*Ampak ja, preventiva in pa to, da smo pozorni na otroka, tukaj pa lahko veliko naredimo*	Preventiva je ključna	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
D104	*Zdaj mi kot skupinskega izobraževanja nimamo*	Nimamo posebnih izobraževanj o nasilju v družini	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
D105	*torej je vse prepuščeno v bistvu vsakemu posamezniku*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
D106	*Bi si pa želela še več teh znanj na vseh področjih*	Treba se je ves čas izobraževati	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
D107	*Zdi se mi, da mora vsak, ki dela na področju z otroki, poznati ozadje zakonodaje*	Potrebno je poznavanje zakonodaje	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
D108	*in tudi ukrepati v skladu z njo*	Treba je ukrepati v skladu z zakonodajo	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
D109	*Se mi pa zdi, da se večkrat opiramo na zakonodajo in trdimo, da imamo premalo pooblastil, kot jih v resnici imamo*	Mislimo, da imamo premalo pooblastil	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
D110	*Jaz moram reči, da imam zelo dobro povezavo tako s centrom za socialno delo*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
D111	*kot recimo tudi z zdravstvenim domom za razvojno ambulanto*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje z zdravstvenim domom	Sodelovanje z drugimi institucijami
D112	*tako da tukaj, če je treba, postopek hitro steče in tudi policija se vključi, kadar je to potrebno*	Hitra reakcija	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
D113	*Odreagira se res takoj, tukaj ni dileme*	Hitra reakcija	Sodelovanje z drugimi institucijami	Sodelovanje z drugimi institucijami
D114	*Nekdo, ki to gleda od zunaj, se velikokrat sprašuje, zakaj je to tako in zakaj so to naredili tako, ampak v ozadju so pristojnosti posameznih institucij in sistem, ki nas zavezuje*	Omejitve sistema	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D115	*Še vseeno pa mislim, da se vsi trudimo narediti maksimalno, postopki pa so, ja, predolgi*	Dolgi postopki	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami

D116	*Sodelujemo dobro, tako v dobrem kot v slabem, zelo veliko sodelujemo*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje z drugimi institucijami	Sodelovanje z drugimi institucijami
D117	*Je pa včasih problem, ker so tudi njihove pristojnosti omejene z določenimi zakoni ali čem drugim*	Omejitve sistema	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D118	*Moramo se zavedati, da vsak opravlja svoje delo, da je kadra premalo in da so vsi poklici preobremenjeni*	Preobremenjenost vseh institucij	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D119	*Sigurno bi si želeli drugačen pristop, ker mi gledamo iz svojega vidika*	Dolgi postopki	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D120	*Mi smo osredotočeni na enega otroka in želimo zanj narediti najboljše, kar lahko*	Dolgi postopki povečajo stisko vseh v postopku	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D121	*Oni pa imajo velik odstotek otrok*	Dolgi postopki	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D122	*Mi bi si vse želeli že jutri, oni pa vedo, zakaj ne more biti jutri. Imajo svoj razlog, zakaj ena stvar ni takoj narejena*	Dolgi postopki	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D123	*Kot svetovalni delavki mi ostale institucije res zelo pomagajo, ker sem sama velikokrat v dilemi, kaj narediti*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D124	*Le-te ti dajo nekaj izkušenj in postopoma se naučiš, kako odreagirati v določeni situaciji*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
D125	*Nimam specifičnega primera, ampak na splošno se mi zdi najbolj pomembno to, da nismo sami kot strokovni delavci*	Nimam specifičnega primera	Splošno o nasilju v družini	Primer v praksi
D126	*ker so to zelo težke teme in je zelo dobro, da imamo podporo iz vseh strani*	Pomembnost timskega dela	Splošno o nasilju v družini	Primer v praksi
D127	*Bi si pa v vsakem primeru želeli, da se na določeno stvar odreagira takoj*	Hitrejši postopki	Splošno o nasilju v družini	Primer v praksi
D128	*Včasih tudi ne razumem, zakaj se lahko stvari ustavijo že pri enem koraku*	Hitrejši postopki	Splošno o nasilju v družini	Primer v praksi

E1	*Najpomembnejša stvar se mi zdi, da opaziš, da se z otrokom nekaj dogaja*	Pomembno je opazovanje otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E2	*Sploh, če doma stvari niso v redu, si ti kot vzgojitelj v vrtcu lahko edina oseba, ki otroku nudi podporo in pomoč*	Pomembna vloga	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E3	*Zato se mi zdi, da imamo zelo veliko vlogo*	Pomembna vloga	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E4	*Ne vem pa, če lahko veliko spremenimo*	Dvom, da lahko kaj spremenimo	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E5	*Tako da predvsem opazovanje, če se mi zdi karkoli sumljivega*	Pomembno je opazovanje otroka	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E6	*in da potem informacije posredujem naprej svetovalni službi in vodstvu*	Podajanje informacij svetovalni službi	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E7	*Ti primeri so redki*	Ne pogosto	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E8	*Jaz osebno nisem imela primera, kjer bi podali prijavo za nasilje v družini, v svojih letih dela*	V svojih letih dela še nisem imela primera prijave	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E9	*Vem pa, da imajo sodelavke vsako leto kakšen primer*	Sodelavke imajo vsako leto kakšen primer	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E10	*Tako da ja, vsak primer je preveč, tudi če so to redki*	Vsak primer je preveč	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

E11	*Zdi se mi, da starši lahko v veliki meri zelo dobro prikrijejo, da izvajajo nasilje*	Starši lahko dobro prikrijejo, da izvajajo nasilje	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E12	*Zagotovo je najbolj pogosto neko zanemarjanje otroka*	Zanemarjanje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E13	*za katerega starši v veliki meri mislijo, da to ni nasilje*	Starši mislijo, da zanemarjanje ni nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E14	*Fizično nasilje je prisotno in ga tudi najhitreje opazimo*	Fizično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E15	*medtem ko je psihično nasilje zelo prikrito*	Psihično nasilje je zelo prikrito	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E16	*Naši mlajši otroci tega sploh ne prepoznajo kot nasilje*	Otroci težko prepoznajo psihično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E17	*in se tudi težko izrazijo*	Otroci težko prepoznajo psihično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E18	*Velikokrat mislijo, da je prav, da se starši derejo nanje, če so bili poredni*	Otroci težko prepoznajo psihično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E19	*Jaz prepoznam predvsem po otroku, sploh ker že dolgo delam z otroki in vem, na katere znake moram biti pozorna*	Če otroka dobro poznaš, takoj opaziš znake nasilja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E20	*Zdi se mi, da če otroka dobro poznaš, takoj veš, ko je pri njem nekaj narobe, tudi če se morda sam ne zna najbolje izraziti*	Če otroka dobro poznaš, takoj opaziš znake nasilja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

E21	*Tako da sem pozorna predvsem na neko odsotnost otroka*	Odsotnost otroka	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E22	*Ena skupina otrok se zapre vase in so zelo mirni*	Otrok se zapre vase	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E23	*druga pa lahko svoje stiske kaže s tem, da so nasilni do drugih otrok*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E24	*da so pretirano agresivni*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E25	*zelo živahni*	Živahnost otroka	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E25	*in potrebujejo več pozornosti*	Otrok potrebuje več pozornosti	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E26	*Kažejo se tudi težave s spanjem*	Otrok je ves čas utrujen	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E27	*predvsem neka nemirnost*	Nemirnost otroka	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E28	*Pri enem primeru je na primer bilo tako, da je deklica bila ves čas zelo utrujena*	Otrok je ves čas utrujen	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E29	*kar je bilo povezano s tem, da sta se starša veliko kregala in deklica doma ni mogla normalno spati, zato je bila ves čas zaspana in utrujena*	Otrok je ves čas utrujen	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

E30	*Torej, jaz sem predvsem pozorna na to, da otroka ne sprašujem preveč in ga ne obremenjujem, ker za to nisem usposobljena*	Otroka ne napeljujemo na odgovor	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E31	*Poskušam biti pozorna, opaziti znake, ki kažejo na stisko otroka in morebitno zlorabo*	Opazovanje otroka	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E32	*Nato se vedno posvetujem s sodelavkami, s strokovno službo v vrtcu*	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E33	*in tudi z vodstvom*	Ukrepa se v timu	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E34	*Oni potem ukrepajo naprej in sodelujejo s centrom za socialno delo ter ostalimi pristojnimi institucijami*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E35	*Pozorna sem tudi na to, da ničesar ne delam sama, ampak vedno v timu z ostalimi*	Ukrepa se v timu	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E36	*Jaz poskušam odreagirati mirno, če otrok na primer preko igre, risbe ali igranja na igrišču pokaže nekaj, kar bi lahko kazalo na morebitno zlorabo*	Odzovem se mirno	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E37	*Nikoli tega ne izpostavljam pred ostalimi otroki, ampak se vedno izvede individualen pogovor z njim*	Pogovor z otrokom	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E38	*in nato tudi s starši*	Pogovor s starši	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E39	*Na fakulteti dobiš neko osnovno znanje, zdaj prav s področja nasilja v družini ne*	V okviru študija ne dobiš dovolj znanja	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

E40	*Se mi pa zdi, da ti potem največ prinesejo izkušnje*	Največ ti prinesejo izkušnje	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E41	*in neko individualno izobraževanje, ki ga opravljaš tekom dela*	Treba se je ves čas izobraževati	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E42	*Zelo veliko lahko doprinesejo tudi izkušnje sodelavcev, zato se ves čas pogovarjamo in si izmenjujemo izkušnje*	Doprinesejo tudi izkušnje sodelavcev	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E43	*S tem, ko ti sodelavec pove, kako je on odreagiral v neki situaciji, tudi ti pridobiš znanje za prihodnje*	Doprinesejo tudi izkušnje sodelavcev	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E44	*Meni se zdi največji izziv to, kako daleč iti*	Izziv, kako daleč iti	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E45	*Zavedam se, da je potrebno ukrepati in da je moja vloga, da informacije o kakršnikoli zlorabi posredujem naprej*	Potrebno je ukrepati skladno z zakonodajo	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E46	*ampak ne želim preveč poseči v družinsko okolje*	Ne želim posegati v družinsko okolje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E47	*ker se zavedam, da imajo starši različne poglede na vzgojo in tudi različne predstave o tem, kaj je sprejemljivo in kaj ne*	Ne želim posegati v družinsko okolje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E48	*Tudi glede zanemarjanja smo si ljudje zelo različni, enemu staršu je v redu, kako je otrok obut in oblečen, tudi če je kaj raztrgano ali premalo*	Ne želim posegati v družinsko okolje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E49	*Tako da je izziv tudi to, kako pristopiti do človeka, do starša, da ga ne užališ, in da te bo kljub vsemu še vedno spoštoval, saj je on*	Kako pristopiti do starša	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

	otrokovi starš, mi pa smo le vzgojitelji			
E50	*Velik izziv, ki ga imam jaz, je tudi ta, da se v skupini trudiš ustvariti neko pozitivno in vključujoče okolje, kjer se učimo družbenih norm in vrednot, potem pa nekateri starši doma delujejo popolnoma drugače*	Starši delajo po svoje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E51	*In je včasih kar malo brezupno, ker se trudiš, doma pa se situacija dejansko poslabšuje*	Starši delajo po svoje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E52	*Ampak vseeno, mi smo tukaj zato, da se trudimo po svojih najboljših močeh in se zavedamo, da smo včasih res edina otrokova podporna odrasla oseba*	Delati v korist otroka	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E53	*Zdi se mi, da je pomanjkljivost to, da je še vedno preveč tega, da vsak misli, da nima toliko pristojnosti, kot jih v resnici ima*	Vsak misli, da nima toliko pristojnosti	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E54	*Zdi se mi, da se kar bojimo ukrepati, bojimo se izpostavljati, čeprav se zavedam, da smo mi tisti, ki moramo biti opora otrokom, ker oni zase še ne znajo poskrbeti*	Bojimo se izpostavljati	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E55	*Je pa včasih res težko, ker bi najraje ostal tiho, saj bi imel tako manj dela in manj izpostavljenosti*	Delati v korist otroka	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E56	*ampak vem, zakaj sem se odločila za ta poklic in vem, da je potrebno otroku pomagati*	Delati v korist otroka	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E57	*Tako da več izobraževanj*	Treba se je ves čas izobraževati	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E58	*morda tudi kakšna sprememba zakonodaje, da bi institucije imele več pristojnosti*	Omejena pooblastila šole	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo

				nasilja v družini
E59	*Čeprav se mi vseeno ne zdi prav, da ves čas posegamo v družinsko okolje*	Ne želim posegati v družinsko okolje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E60	*Torej, posledice so lahko zelo različne, saj je vsak otrok specifičen, tako tudi njegove posledice*	Odvisno od otroka	Posledice	Posledice nasilja v družini
E61	*Kot sem že omenila, je to lahko pretirano iskanje pozornosti*	Čustvene in vedenjske težave	Posledice	Posledice nasilja v družini
E62	*ali pa odmaknjenost*	Otrok se zapre	Posledice	Posledice nasilja v družini
E63	*Včasih so takšni otroci, ki doživljajo nasilje v družini, precej tihi, si ne upajo pristopiti k sovrstnikom*	Otrok se zapre	Posledice	Posledice nasilja v družini
E64	*včasih pa so celo sami izvajalci nasilja*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Posledice	Posledice nasilja v družini
E65	*Predvsem v vsakem delu postopka, pred prijavo, med prijavo in tudi po prijavi, otroka ves čas opazujemo in mu nudimo pomoč, če jo sam potrebuje*	Opazuješ otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E66	*Če izpostavi stisko, smo pozorni,*	Opazuješ otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	
E67	*vendar se trudimo, da otroka ne silimo preveč, saj se zavedamo, da je celoten postopek že sam po sebi zelo obremenjujoča izkušnja in da je težko govoriti o tako težkih stvareh desetim različnim strokovnjakom*	Ne posegamo v otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Posledice nasilja v družini
E68	*V bistvu delamo enako kot prej*	Delamo enako kot prej	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

E69	*predvsem krepimo otrokovo socialno mrežo*	Spodbujamo socializacijo otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E70	*skrbimo, da zaradi tega ni izključen*	Spodbujamo socializacijo otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E71	*da se zaveda, da smo tukaj zanj*	Vzpostavljanje varnega prostora	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E72	*, da ima prijatelje in da je vrtec varen prostor, kamor lahko vedno pride*	Vzpostavljanje varnega prostora	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E73	*Mi smo tisti, ki mu bomo stali ob strani*	Vzpostavljanje varnega prostora	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E74	*Predvsem delujemo po principih in protokolih, ki jih prejmemo od pristojnih institucij*	Delovati v skladu s protokolom	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E75	*V primeru, da gre za prepoved približevanja, smo pozorni tudi na to*	Pozorni smo na prepoved približevanja	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E76	*Ves čas sodelujemo s centrom za socialno delo tudi po končani prijavi*	Sodelovanje s CSD	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E77	*otroka spremljamo*	Opazovanje otroka	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E78	*in zanj pišemo poročila*	Pisanje poročil	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

E79	*Pozorni smo, ali se otrokovo stanje izboljšuje in kakšno pomoč bi mu še lahko nudili*	Opazovanje otroka	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E80	*Ves čas delujemo v timu, saj se zavedamo, da nismo usposobljeni za vse, in je pomembno, da vsak strokovnjak prispeva svoj del*	Ukrepa se v timu	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
E81	*Naše preventivne dejavnosti so predvsem izmenjevanje izkušenj*	Izmenjava izkušenj	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E82	*Letos smo imeli tudi zelo dobro izobraževanje v okviru aktiva, kjer smo obravnavali različne primere in skupaj razpravljali, kako bi katera odreagirala v določenem primeru ter katera reakcija bi bila najbolj ustrezna*	Izmenjava izkušenj	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E83	*Kar zadeva delo v oddelku, se mi zdi najbolj pomembno, da se pogovarjamo o tem, katero vedenje je sprejemljivo in katero ne*	Pogovor z otroki kaj je sprejemljivo vedenje	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E84	*Uporabljamo različne slikovne pripomočke, na primer semafor, zelena in rdeča luč, za ponazoritev, da ni v redu, če se tepeš ali zmerjaš*	Uporaba pripomočkov	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E85	*Na ta način otroci pridobijo znanje o tem, kaj je prav in kaj ne. Seveda pa morajo biti te dejavnosti prilagojene starostni stopnji otrok*	Dejavnosti prilagojene starosti otrok	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E86	*Sama imam mlajšo skupino, otroci so stari komaj tri leta, poleg tega pa so razlike tudi v vzgoji doma, eni starši dovolijo več kot drugi. Trudim se, da smo v skupini vsi enak*	V skupini so vsi otroci enaki	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E87	*Jaz mislim, da je že zelo dobra preventiva to, da se o nasilju govori, da se razpravlja o tem, kaj je sprejemljivo in kaj ne*	Pogovor z otroki kaj je sprejemljivo vedenje	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E88	*Dobro bi bilo tudi izobraževanje za starše*	Delavnice za starše	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini

E89	*ampak po mojih izkušnjah niso ravno odzivni in ne vem, če bi se takih izobraževanj sploh udeležili*	Starši se ne odzivajo na predavanja	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E90	*Tako da ja, treba bi bilo izumiti nek način, kako pristopiti do staršev*	Delavnice za starše	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E91	*Čeprav se mi zdi, da se z leti in s temi novimi generacijami stvari nekoliko spreminjajo*	Drugačna družba	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
E92	*Včasih je bilo bolj sprejemljivo, da se otroka udari, danes pa nove generacije že imajo drugačne poglede, tako da upam, da bo tega vse manj*	Drugačna družba	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
E93	*Za nas, svetovalne delavke, pa bi bila koristna dodatna izobraževanja, predvsem na dejanskih primerih, kako odreagirati, kaj reči in česa ne, kaj je za otroka lahko škodljivo in kaj koristno*	Delavnice za zaposlene	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
E94	*Zdaj, jaz mislim, da nasilja ravno preprečiti ne moremo*	Nasilja ne moremo preprečiti	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
E95	*menim pa, da lahko omilimo nekatere posledice, če pravočasno ukrepamo in jih prepoznamo*	Dolžnost prijave	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
E96	*Vseeno smo vrtec, zato je pomembno, da za otroke skrbimo in da opazimo stvari, ki se pri otroku dogajajo*	Vrtec ima pomembno vlogo	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
E97	*Zdaj, to je predvsem prepuščeno naši iniciativi*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E98	*Imamo izobraževanja, ne kot skupinska, ampak bolj individualna*	Skupinskih izobraževanj nimamo	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E99	*kjer se lahko vsaka zaposlena sama odloči, v kaj se bo poglobila*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E100	*Gre torej za neko samoizobraževanje, bodisi z branjem člankov ali priročnikov*	Samoizobraževanje	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini

E101	*Organiziranih izobraževanj v obliki predavanj ali delavnic nimamo, si pa vedno to želimo in je vedno zelo dobrodošlo*	Samoizobraževanje	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E102	*Se mi pa zdi, da imamo vsi toliko dela, da kar malo pozabimo na te stvari, ki pa so seveda zelo pomembne*	Pozabimo na to temo	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E103	*Družba se spreminja, časi se spreminjajo*	Drugačna družba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E104	*in prav je, da ne zaspimo, ampak se ves čas na novo izobražujemo, ker so tudi otroci drugačni*	Treba se je ves čas izobraževati	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E105	*Ko sem jaz začela delati, je bila populacija popolnoma drugačna kot zdaj, in smo se ukvarjali z drugimi stvarmi kot danes*	Drugačna družba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E106	*Zdaj je mogoče zelo v ospredju medvrstniško nasilje, pa tudi družbena omrežja in uporaba zaslonov*	Naš glavni fokus trenutno je medvrstniško nasilje	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
E107	*Ne vem, kaj bi rekla. Mislim, da je vseeno kar dobro zastavljeno, ampak se mogoče v praksi potem izkaže, da ni tako lahko udejanjiti, kot je vse zapisano*	Potrebne izboljšave	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
E108	*Morda bi bilo potrebno več pristojnosti za institucije*	Omejena pooblastila	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
E109	*več podpore, da nisi sam*	Potrebno bi bilo več podpore	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
E110	*n tudi več izobraževanj, morda že v sklopu fakultet in študija*	Potrebna bi bila izobraževanja v sklopu fakultet	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
E111	*Da res vsi, ki delamo ali bomo delali z otroki, imamo neka osnovna znanja kako peljati pogovor, na kaj biti osredotočen in kako pomagati otroku*	Vsi, ki delamo z otroki, moramo imeti znanje	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
E112	*Tudi policisti, navsezadnje, tudi oni morajo imeti neko znanje, kako peljati pogovor z otrokom, saj to ni enako kot pogovor z odraslo osebo, ki je storila kaznivo dejanje*	Vsi, ki delamo z otroki, moramo imeti znanje	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini

E113	*Naša strokovna služba je super*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami
E114	*Meni se zdi najpomembnejši ta občutek, da vem, da nisem sama, da se lahko vedno obrnem nanje in da bomo skupaj šli čez to*	Socialna delavka razume moje občutke	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami
E115	*To mi zelo pomaga, tudi v teh težkih situacijah, ki pridejo. Vedno se takoj odzovejo, kar je včasih res zelo koristno, ker potrebuješ nekoga, ki se bo takoj odzval*	Najbolj v pomoč socialna služba	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami
E116	*Zdaj, jaz kot vzgojiteljica ne sodelujem z njimi neposredno, temveč posredno preko svetovalne službe*	Posredno preko svetovalne službe	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
E117	*Če pa karkoli potrebujem, se vedno lahko obrnem nanje, saj so vedno zelo odzivni*	CSD je odziven	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
E118	*Seveda pa je tudi odvisno, kateri policist pride*	Odvisno od usposobljenosti policista	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
E119	*To je kar precej odvisno tudi od pogovora, ki ga vodi z otrokom. Nekateri so v tem zelo vešči, drugi nekoliko manj*	Odvisno od usposobljenosti policista	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
E120	*Tukaj bi si želela več poenotenosti oziroma, da bi bil za to delo usposobljen en policist ali manjša skupina, ki bi se s tem redno ukvarjala*	Odvisno od usposobljenosti policista	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
E121	*Razumem, da imajo policisti zelo široko področje dela in da je vsaka situacija specifična, ampak ni prav, da zaradi tega trpijo otroci*	Omejitve sistema	Sodelovanje s policijo, sodiščem	Sodelovanje z drugimi institucijami
E122	*Osebno se v takih težkih situacijah, kot je nasilje v družini in pri teh prijavah, vedno obrnem na druge institucije, nič ne delam sama*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
E123	*Zelo mi pomagajo vse institucije*	Dobro sodelovanje	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
E124	*Primarno sodelujem s šolsko svetovalno službo*	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami

E125	*Zdi se mi, da je pomembno, da delujemo v multidisciplinarnem pristopu, saj nismo vsi usposobljeni za vse*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
E126	*Zdaj imamo v bistvu en pozitiven primer, kjer nismo oddali prijave, ampak so se stvari že prej nekako dobro razrešile*	Pozitiven primer	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E127	*Tako da mogoče s pogovorom s starši in ob pravem času, ko so pripravljeni nekaj spremeniti, niti ni treba takoj oddajati prijave*	Pogovor s starši	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E128	*Gre za primer, ko sta se starša doma zelo kregala, jaz pa sem pri deklici opazila, da je bila zelo odsotna, tudi pretirano pozorna, ne samo do mamice, ampak tudi tukaj v vrtcu*	Starša sta se prepirala	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E129	*Bile so govorice, da se nekaj v družini dogaja, in nato sta se starša ločila*	Starša sta se ločila	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E130	*Mama mi je enkrat mimogrede omenila, da sta šla narazen, in takrat so se stvari res začele spreminjati*	Starša sta se ločila	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E131	*Deklica je bila bolj spočita, bolj vesela, bolj zadovoljna*	Deklica je bila bolj spočita	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E132	*Prej tudi težko spala, ker sta se starša ves čas kregala. Tako da sem začela povezovati stvari, mamo sem povabila na govorilno uro, stopila sem v stik s starši*	Pogovor s starši	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E133	*V bistvu smo že s pogovorom in s hitrim ukrepanjem morda preprečili nekatere stvari, ki bi se lahko zgodile v prihodnosti*	Hitra reakcija	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E134	*Mama je potem enkrat po pogovoru, ko sem ji povedala, da je deklica zdaj bolj živahna, dejala: »Ja, pa saj ne more biti drugače, saj smo se res kregali.*	Mama priznala, da ne more biti drugače	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
E135	*Tako da se mi zdi, da starši še vedno verjamejo, da če se starša kregata, to ne vpliva na otroka, ampak v resnici zelo vpliva*	Otrok je žrtev nasilja, tudi če nasilje opazuje	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi

E136	*Otrok posrka veliko stvari od staršev, se nauči vedenj in doživlja stiske*	Otrok je žrtev nasilja, tudi če nasilje opazuje	Primer, kje prijava ni bila potrebna	Primer v praksi
F1	*Ja, zdi se mi, da je vloga kar pomembna, predvsem z vidika preprečevanja*	Preprečevanje	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F2	*Zavedam se, da nekaterih stvari z vidika preventive pač ne moremo preprečiti*	Nekaterih stvari ne moremo preprečiti	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F3	*lahko pa vplivamo na to, kako bomo na situacijo odreagirali in kako hitro bomo to storili*	Hitra reakcija	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F4	*Zato se mi zdi pomembno, da vsi, ki delamo z otroki, smo na te stvari pozorni in pravočasno ukrepamo, če je to potrebno*	Hitra reakcija	Vloga in odgovornost	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F5	*Ti primeri so kar redki*	Ne pogosto	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F6	*Zdaj, ko je otrok žrtev, sem imela v svoji karieri v bistvu dva primera*	Dva primera v karieri	Pogostost nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F7	*Oba primera sta bila v bistvu fizično nasilje*	Fizično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F8	*spolnega še nismo imeli*	Spolnega nasilja nismo imeli	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F9	*Zdaj, verjamem, da je psihičnega nasilja veliko, ampak je to v bistvu najbolj prikrita oblika*	Psihično nasilje je zelo prikrito	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

F10	*mogoče tudi najbolj sprejemljiva oblika v družbi*	Psihično nasilje je sprejemljivo v družbi	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F11	*Otroci pa tudi težko prepoznajo, da gre za psihično nasilje, ne razumejo tega*	Otroci težko prepoznajo psihično nasilje	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F12	*Zdaj, predvsem po obnašanju*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F13	*Ko delaš z otroki, se ti otroci kar zelo odprejo in jih lahko dodobra spoznaš*	Če otroka dobro poznaš, takoj opaziš znake nasilja	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F14	*V šoli to opazimo predvsem preko šolskega dela*	Preko šolskega dela	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F15	*če je otrok zamišljen*	Odsotnost otroka	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F16	*, pozablja naloge, se težko uči*	Učne težave	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F17	*Seveda so to lahko tudi posledice kakšnih drugih zdravstvenih stanj, zato ne moremo prehitro sklepati*	Vsakega vedenja ne moremo povezovati nasiljem	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F18	*Ampak načeloma lahko spremembe v obnašanju in šolskem delu kažejo na neko zlorabo*	Izražanje skozi vedenje	Prepoznavanje nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F19	*Zdaj, jaz sem predvsem pozorna na to, da teh osebnih stvari ne izpostavljam pred celotnim razredom*	Stvari ne izpostavljam pred celotnim razredom	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

F20	*Če mi otrok kaj pove, ga povabim na individualen pogovor, jaz in tudi kakšen svetovalni delavec*	Pogovor z otrokom	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F21	*Če pa gre za medvrstniško nasilje, kar se zdaj precej pogosto pojavlja, pa to obravnavamo v okviru razrednih ur in različnih izobraževanj*	Medvrstniško nasilje obravnavamo med poukom	Pozornost pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F22	*Te res osebne izkušnje iz družine pa ne obešamo na velik zvon, tukaj smo kar previdni, saj se zavedamo, da je to tudi za starše težko*	Zavedanje, da ga za vdor v družinsko življenje	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F23	*Predvsem se mi zdi pomembno, da otroku daš občutek, da ti lahko zaupa*	Vzpostavljanje varnega prostora	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F26	*Pred nekaj leti sem imela primer, ko je do mene prišel učenec. Ko sem ga vprašala, kaj se doma dogaja, je začel pripovedovati. Rekla sem mu, da mi lahko pove, če se bo zaradi tega bolje počutil, da mu daš občutek varnosti in sprejetosti*	Vzpostavljanje varnega prostora	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F27	*Mi odrasli veliko prepoznamo, zato je ključno, da imamo znanje o vodenju pogovora, da nam otrok lahko zaupa*	Vzpostavljanje varnega prostora	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F28	*Kar se tiče staršev, vedno jih pokličem na govorilno uro*	Pogovor s starši	Reakcija ob razkritju	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F29	*Veliko je primerov, kjer ne gre za neposredno nasilje nad otrokom, ampak se starša doma kregata in izvajata nasilje drug nad drugim*	Veliko primerov, kjer se starša doma prepirata	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F30	*Otrok je temu priča, kar nanj močno vpliva*	Otrok priča nasilju	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

F31	*Vedno jim povem, da ni pomembno, kako onadva sodelujeta med sabo, pomembno je, da delujeta v dobrobit otroka*	Delati v korist otroka	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F32	*Nekaterih stvari se pred otrokom ne rešuje. Treba se je zavedati, da to pusti posledice*	Tudi opazovanje nasilja pusti posledice	Oblika nasilja	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F33	*Tekom študija smo pridobili zelo malo informacij in izobraževanj na temo nasilja*	V okviru študija ne dobiš dovolj znanja	Opolnomočenje za delo	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F34	*Zavedam se, da se družba hitro spreminja*	Drugačna družba	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F35	*Ko sem bila jaz na faksu, te stvari še niso bile tako izpostavljene oziroma se o njih ni toliko govorilo, danes pa sta medvrstniško nasilje in nasilje v šolah zelo v ospredju*	Drugačna družba	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F36	*Trenutno je precej odvisno od vsakega posameznika, koliko se bo sam udeležil izobraževanj, ki so na voljo*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
F37	*V sklopu šole teh izobraževanj nimamo*	Skupinskih izobraževanj nimamo	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
F38	*Gre za zelo težke teme in priznam, da bi si včasih želela, da tega ne bi bilo*	Težko delo	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F39	*Zelo težko mi je delati s tem*	Težko delo	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F40	*Kot učitelj ali vzgojitelj nisi odgovoren le za poučevanje, temveč tudi za vzgojo in vse, kar pride zraven, tudi nasilje v družini*	Kot učitelj nisi odgovoren le za poučevanje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

F41	*Nismo osredotočeni zgolj na prenos znanja, temveč tudi na čustveno in socialno podporo*	Ne smemo gledati stran	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F42	*Vse to izhaja predvsem iz prakse. Kot dolgoletni učitelj si pridobiš izkušnje, ampak mislim, da moraš ta poklic nositi v sebi*	Poklic učitelja moraš nositi. Sebi	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F43	*Ni vsak za učitelja, tudi če si še tako pameten, moraš znati informacije ustrezno podajati, pa še to ni vse*	Kot učitelj nisi odgovoren le za poučevanje	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F44	*Zdaj, izziv je predvsem to, da ko otrok pride k tebi, se ti zaupa, se ti izpove in ti reče: 'Joj, upam, da ne boste povedali staršem, da ne boste nobenemu povedali.' Se mi zdi zelo težko mu potem reči, da bo, če bo povedal kaj takega, treba to sporočiti naprej*	Kako povedati otroku	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F45	*To nas namreč zavezuje zakon in je naša pristojnost*	Kako povedati otroku	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F46	*To mi je vedno zelo težko, kako to povedati otroku*	Kako povedati otroku	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F47	*Če so starejši, to že razumejo, ampak pri mlajših je včasih zelo težko to ubesediti*	Kako povedati otroku	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F48	*Potem pa tudi v bistvu delo ostalih pristojnih institucij, včasih so zelo dolgi postopki*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F49	*Zelo dolgo traja, preden centri ukrepajo*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

F50	*To pomeni, da je v bistvu žrtev lahko zelo dolgo izpostavljena nasilju*	Sodelovanje z drugimi institucijami	Izzivi pri delu	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F51	*Zdaj zelo različno*	Odvisno od otroka	Posledice	Posledice nasilja v družini
F52	*Zdaj, če se spomnim iz nekih specifičnih primerov, lahko je otrok zelo zamišljen*	Čustvene in vedenjske težave	Posledice	Posledice nasilja v družini
F53	*, težave s koncentracijo*	Čustvene in vedenjske težave	Posledice	Posledice nasilja v družini
F54	*, potem so otroci, ki tudi sami izvajajo nasilje, besedno ali tudi kaj fizično, da komu nagaja v razredu*	Otroci postanejo povzročitelji nasilja	Posledice	Posledice nasilja v družini
F55	*Tako da ja, vsak otrok je drugačen, tudi drugače kažete posledice*	Odvisno od otroka	Posledice	Posledice nasilja v družini
F56	*Sem imela tudi že primer, ker je v bistvu otrok imel težave s spanjem zaradi tega, pa je hodil v šolo potem zelo utrujen, nenaspan*	Otrok je ves čas utrujen	Posledice	Posledice nasilja v družini
F57	*Zdaj z njim sodelujejo že tako veliko ostale institucije pa tudi naša svetovalna služba, tako da v bistvu jaz probam delat enako kot sem*	Delamo enako kot prej	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F58	*sem pozorna nanj, mogoče malo bolj kot na ostale*	Opazuješ otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F59	*Tisti čas mu ponudim kakšen dodaten pogovor, če je za to zainteresiran, predvsem pa v bistvu ne probam pozabiti na te stvari*	Pogovor z otrokom	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F60	*, ampak se zavedam, da je otrok že iz drugih institucij zelo obremenjen s tem in vanj se silim*	Ne posegamo v otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

F61	*in pa da ga poskušam jaz pač vključiti v šolsko delo normalno, kot da v bistvu nič ni bilo*	Spodbujamo socializacijo otroka	Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F62	*Zdaj, odvisno od tega, kaj otrok potrebuje*	Odvisno od potreb otroka	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F63	*Ena zelo radi govorijo in se zaradi tega še dolgo o tem pogovarjajo*	Eni otroci govorijo	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F64	*, eni potem utihnejo in hitro pozabijo*	Eni otroci utihnejo	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F65	*Tako da čisto odvisno. Sledim v bistvu potrebam otrokom in to, kar otrok izpostavi, da potrebuje*	Odvisno od potreb otroka	Vzpostavljanje varnega prostora	Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini
F66	*Zdaj prav na to temo ne*	Nimamo posebnih izobraževanj o nasilju v družini	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F67	*Zdaj za otroke izvajajo predvsem psihologi oziroma strokovni delavci kake delavnice*	Delavnice izvajajo strokovni delavci	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F68	*V primeru, zdaj v bistvu mi delujemo na tak način, da potem poveš, kakšne so težave v razredu in potem pridejo in izvedejo delavnico na to temo. Zdaj predvsem je pri nas v porastu medvrstniško nasilje, tako da smo bolj osredotočeni na to*	Vključitev vsebin v redni pouk	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F69	*To je mogoče nekaj, kar mi lahko bolj zaznamo, ker smo temu pogosto zelo priča*	Bolj je v porastu medvrstniško nasilje	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F70	*Zdaj kot skupinskih delavnic za starše sploh ne izvajamo*	Delavnic za starše ne izvajamo	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini

F71	*Jaz menim, da tudi zato, ker ni bilo zdaj nekaj ful odziva*	Starši se ne odzivajo na predavanja	Izvajanje preventivnih dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F72	*Ampak ja, bi bilo dobro v sklopu kakih roditeljskih sestankov mogoče kaj naredit v to smer*	Delavnice za starše	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F73	*Zdaj je predvsem pogovor, da se pogovarjamo zdaj z otroki, da vejo kaj je prav, kaj je narobe*	Pogovor z otroki kaj je sprejemljivo vedenje	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F74	*Potem tudi starši, starši so v bistvu zelo neizobraženi o teh stvareh oziroma zelo sprejemljivi do nasilja*	Delavnice za starše	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F75	*Je pa pomembno tudi za nas zaposlene, za vse, ki delamo v bistvu z otroki, da se ves čas izobražujemo, ker so vedno kakšne nove stvari*	Treba se je ves čas izobraževati	Učinkovite preventivne dejavnosti	Preprečevanje nasilja v družini
F76	*Jaz mislim, da mogoče preprečimo ga težko*	Nasilja ne moremo preprečiti	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
F77	*, lahko omilimo neke posledice*	Lahko omilimo posledice	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
F78	*Definitivno pa izobraževanja, delavnice*	Preventiva je ključna	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
F79	*, pogovori, svetovanje, pogovor, res, vse to pač pomaga k temu, da se ta problematika čim bolj prepreči*	Preventiva je ključna	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
F80	*Ampak se mi zdi, v naši moči je to, da res v bistvu poskrbimo za to, da hitro odreagiramo in otrok v bistvu ni dolgo izpostavljen, če že je, nasilju*	Dolžnost prijave	Vloga pri preprečevanju	Preprečevanje nasilja v družini
F81	*Zdaj mi nekega skupnega izobraževanja nimamo*	Nimamo posebnih izobraževanj o nasilju v družini	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
F82	*, še ni bilo iz nekega zanimanja*	Ni zanimanja	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini

F83	*, to je v bistvu čisto na vsakem posamezniku, ko bo naredil za to*	Prostovoljna udeležba	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
F84	*Zdaj jaz moram reči, da temu nisem tako izobražena, nisem veliko brala, ker tudi nisem imela veliko primerov*	Nimam veliko znanja	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
F85	*Zdaj verjamem, če bi se s tem zelo pogosto srečevala, bi se izobrazila*	Če bi se s tem bolj srečevala, bi se izobrazila	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
F86	*To je bolj svetovalna služba potem, zato je vse kar nanjo potem po navadi obrnem, ko je kaj takega*	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
F87	*Mi ona potem da tudi informacije. Tako da se mi zdi fajn, da sodelujemo z drugimi tudi na tak način, ne rabimo mi vse vedet, ampak se potem to malo porazdeli*	Sodelovanje s šolsko svetovalno službo	Izobraževanja	Preprečevanje nasilja v družini
F88	*Ja, zakonodaja je. Zdaj, kako je to v praksi, je spet drugače*	Potrebne izboljšave	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
F89	*Zdaj, jaz načeloma vem, kaj so moje dolžnosti, kaj so moje pravice in to tudi nekak probam dosledno izvajat*	Poznam zakonodajo	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
F90	*Se pa ustavi, želeli bi si vsi več pristojnosti*	Omejena pooblastila šole	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
F91	*,ker ne upamo narediti kaj, pa čeprav mogoče vemo, da bi bilo dobro za otroka, ampak si ne upamo*	Občutek nemoči	Mnenje o zakonodaji	Preprečevanje nasilja v družini
F92	*Zdaj, jaz vsakodnevno sodelujem tako s psihologinjo kot s strokovnimi službami*	Vsakodnevno sodelovanje	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami
F93	*Ves čas smo si v oporo*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami
F94	*Naša strokovna služba je zelo vključena v sam proces pouka, dobro poznajo učence, tako da je vse skupaj precej lažje*	Strokovna služba vključena v pouk	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami
F95	*Zelo dobro sodelujemo, vedno so prisotni in v veliko pomoč, kar je res pomembno*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje s strokovno službo	Sodelovanje z drugimi institucijami

F96	*Zdaj, policijo in CSD ne vključujem toliko. To je morda bolj v pristojnosti psihologinje*	Posredno preko svetovalne službe	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi institucijami
F97	*vendar do sedaj, kar smo imeli, ni bilo nič spornega*	Dobro sodelovanje	Sodelovanje z drugimi institucijami	Sodelovanje z drugimi institucijami
F98	*Zdaj, pri vseh zadevah, a še posebej pri nasilju v družini, se mi zdi ključna multidisciplinarnost*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
F99	*To pomeni, da se povežemo z drugimi institucijami, sodelujemo, si pomagamo in stojimo drug ob drugem, da ne delamo vsega sami*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
F100	*Na naši šoli imamo srečo, saj smo v majhnem kraju, kjer imamo svoj center, javno delo pa pokriva naše šole*	Timsko delo	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
F101	*To je dobra novica, ker se lahko kadarkoli obrneš na njih*	Dobro sodelovanje	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
F102	*Vendar pa so postopki včasih zelo dolgi in trajajo precej časa*	Dolgi postopki	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
F103	*Na to nimamo vpliva, mi pač naredimo vse, kar je v naši moči, in nato prepustimo postopke drugim*	Delati v korist otroka	Odzivnost institucij	Sodelovanje z drugimi institucijami
F104	*Nisem imela tako hudega primera, ker smo že zelo hitro začeli ukrepati*	Hitra reakcija	Hitra reakcija lahko prepreči prijavo	Primer v praksi
F105	*Zaradi tega se je tudi vedenje staršev precej hitro spremenilo*	Vedenje staršev se je hitro spremenilo	Hitra reakcija lahko prepreči prijavo	Primer v praksi
F106	*Po mojem mnenju so se začeli zavedati, da bodo kazensko odgovorni, če se ne bodo spremenili*	Starši so se začeli zavedati, da so lahko kazensko odgovorni	Hitra reakcija lahko prepreči prijavo	Primer v praksi
F107	*Zato se mi zdi preventiva zelo pomembna*	Preventiva je ključna	Hitra reakcija lahko prepreči prijavo	Primer v praksi
F108	*Ko zaznaš nekaj spornega, pokličeš starše in jih obvestiš, saj lahko že to prepreči marsikaj*	Ob zaznavi je ključen pogovor s starši	Hitra reakcija lahko prepreči prijavo	Primer v praksi

9. 4. Osno kodiranje

TEMA: Delo z otrokom z izkušnjo nasilja v družini

a) Vloga in odgovornost

- Delo je zahtevno (A2), (A3), (A6)
- Dolžnost, da ukrepamo (A1), (B8), (C2)
- Dvom, da lahko kaj spremenimo (E4)
- Hitra reakcija (F3), (F4)
- Izvedba delavnic (B4)
- Izvedba internega posveta (D15), (D16), (D17)
- Naša vloga ni raziskovalna (A4), (D3), (D4), (D5), (D6), (D7), (D8), (D9)
- Nekaterih stvari ne moremo preprečiti (F2)
- Ničelna toleranca do nasilja (B5)
- Opolnomočenje učiteljev (B6), (B7)
- Podajanje informacij svetovalni službi (E6)
- Pomembna vloga (B1), (C1), (E2), (E3)
- Pomembno je opazovanje otroka (D2), (D10), (E1), (E5)
- Pomembno je poslušanje otroka (D11), (D12)
- Potrebno je biti previden pri spraševanju otroka (D1), (D14)
- Preprečevanje (F1)
- Socialna delavka ukrepa (B2), (B3)
- Tvegamo odnos s starši (A8)
- Ustrezna prijava (A5)
- Vznemirjanje otroka (A7)
- Zapisovanje dogajanj (D13)

b) Pogostost nasilja

- Dva primera v karieri (F6)
- Ena prijava na leto (B9)
- Izgubi se zaupanje (B13)
- Ne pogosto (A9), (A10), (C4), (D18), (E7), (F5)
- Negativen odziv (B11)
- Postopek se zaključi (B12)
- Sodelavke imajo vsako leto kakšen primer (E9)
- Starši lahko dobro prikrijejo, da izvajajo nasilje (E11)
- Težko je prepoznati nasilje (A11)
- V svojih letih dela še nisem imela primera prijave (E8)
- Vedno je treba ukrepati (D19), (D20)
- Vedno primeri nasilja nad otrokom, ne le priča (C3)
- Veliko nasilja ostane prikritega (D23), (D24)
- Več nasilja danes (D21), (D22)
- Vsak primer je preveč (E10)
- Včasih več prijav (B10)

c) Oblika nasilja

- Delati v korist otroka (F31)
- Fizično nasilje (A12), (B14), (C5), (D26), (E14), (F7)

- Fizično nasilje se le prijavi (B15)
- Majhni otroci (D28)
- Otroci težko prepoznajo psihično nasilje (E16), (E17), (E18), (F11)
- Otrok priča nasilju (F30)
- Pri zanemarjanju in psihičnem nasilju se postopki ustavijo (B16)
- Zanemarjanje (A14, C8, D25, E12,
- Psihično nasilje je zelo prikrito (E15), (F9)
- Psihično nasilje ob fizičnem nasilju (C6)
- Psihično nasilje je sprejemljivo v družbi (F10)
- Samo ena prijava spolnega nasilja uspešna (B18)
- Spolnega nasilja nismo imeli (C7), (D30), (F8)
- Spolno nasilje (A13), (B17)

d) Prepoznavanje nasilja

- Izražanje skozi vedenje (A25), (B22), (C10), (C12), (C18), (D32), (D33), (F12), (F18)
- Izražanje preko igre (D34), (D35), (D36), (D37)
- Izraženi strahovi (C17)
- Nemirnost otroka (E27)
- Ni še bilo primera, da bi starš prvi priznal (C11)
- Odsotnost otroka (E21), (F15)
- Opozori razredničarka (B27), (C14)
- Otroci niso močne priče (A27), (A28), (A29)
- Otroci postanejo povzročitelji nasilja (E23), (E24)
- Otrok je ves čas utrujen (E26), (E28), (E29)
- Otrok mora biti dovolj zrel, da spregovori (A22)
- Otrok ne zna ubesediti, kaj se mu dogaja (A19), (A20), (A23), (A24), (A26)
- Otrok potrebuje več pozornosti (E25)
- Otrok pove toliko, kot želi (C9)
- Otrok se zapre vase (E22)
- Otrok spregovori postopoma (A17), (A18), (A21)
- Otrok spregovori pri uri (B24), (B28), (D31)
- Pogovor s starši (B26)
- Pogovor z otrokom se izvede na samem (A41)
- Ponavljajoči se fizični znaki (D38), (D39)
- Postopek se zaključi, če ni dovolj dokazov (B19), (B23)
- Preko šolskega dela (F14)
- Spregovorijo otroci, ki imajo težave (A40)
- Težave s preoblačenjem (B20), (B21), (C15)
- Težko prepoznati (A15)
- Učne težave (F16)
- Vsakega vedenja ne moremo povezovati z nasiljem (A16), (B25), (B29), (F17)
- izražanje skozi vedenje (C13)
- Če otroka dobro poznaš, takoj opaziš znake nasilja (E19), (E20), (F13)
- Čustveni izbruhi (C16)
- Živahnost otroka (E25)

e) Vzpostavljanje varnega prostora

- Dati otroku občutek, da smo tu zanj (A42), (D47), (D48), (D50), (D51), (D52)
- Delovati v skladu s protokolom (E74)
- Eni otroci govorijo (F63)
- Eni otroci utihnejo (F64)
- Odvisno od potreb otroka (F62), (F65)
- Opazovanje otroka (E77), (E79)
- Opazovanje otrokovega vedenja (A35), (D42)
- Otroku vedno verjamemo (C21)
- Pisanje poročil (E78)
- Pogovor z otrokom (A34), (D41)
- Pomembno je, da otroka dobro poznaš (D49)
- Pozorni smo na prepoved približevanja (E75)
- Preventiva je ključna (D46)
- Sodelovanje s CSD (E76)
- Sodelovanje s šolsko svetovalno službo (A32), (E32)
- Sodelovanje z drugimi institucijami (E34)
- Svetovalna služba dobro vključena v šolsko okolje (C30), (C31), (C32), (C33)
- Ukrepa se v timu (A33), (B31), (C28), (E33), (E35), (E80)
- Vzpostavljanje varnega prostora (C29), (F23), (F26), (F27)
- Vzpostavitev odnosa s starši (C19)
- Z otrokom smo iskreni (C22), (C23)
- Zavedanje, da ga za vdor v družinsko življenje (C20), (F22)

f) Reakcija ob razkritju

- Dati otroku možnost, da se izrazi (D43), (D44), (D45)
- Odzovem se mirno (E36)
- Poda se prijava na CSD (A37), (B32), (C27)
- Pogovor s starši (E38), (F28)
- Pogovor z otrokom (E37)
- Postopek se umeri naprej (A36)
- Postopek za šolo zaključen (A38)
- Sodelovanje z razredničarko (B30), (C24)
- Takojšnje ukrepanje (B33)

g) Opolnomočenje za delo

- Delovati v dobro otroka (C38)
- Doprinesejo tudi izkušnje sodelavcev (E42), (E43)
- Dostop do izobraževanj (A43)
- Dovolj znanja (A39), (B34)
- Jasni postopki (A45)
- Koristijo znanja iz CSD (C34)
- Največ ti prinesejo izkušnje (E40)
- Treba se je ves čas izobraževati (C36), (C37), (D53), (E41), (E57)
- Skrb kaj bo naprej (A46), (A47), (A48)
- Težava nastane, ko je treba ukrepati (A44)
- V okviru študija ne dobiš dovolj znanja (C35), (E39), (F33)

h) Izzivi pri delu

- Bojimo se izpostavljati (A53), (E54)
- Delati v korist otroka (E52), (E55), (E56)
- Drugačna družba (D58), (D59), (F34), (F35)
- Druge kulture (D56), (D57)
- Institucije bi morale imeti več pooblastil (A61)
- Izziv, kako daleč iti (E44)
- Kako povedati otroku (F44), (F45), (F46), (F47)
- Kako pristopiti do starša (E49)
- Kot učitelj nisi odgovoren le za poučevanje (F40), (F43)
- Narediš vse prav (A57), (B37), (B40)
- Ne smemo gledati stran (C44), (F41)
- Ne želim posegati v družinsko okolje (E46), (E47), (E48), (E59)
- Nemoč učiteljev (C39), (C40)
- Omejena pooblastila učiteljev (A62), (A63), (A64), (A65), (A66)
- Omejena pooblastila šole (E58)
- Poklic učitelja moraš nositi v sebi (F42)
- Porušen odnos s starši (A54), (A55), (A56), (C41), (C42), (C43), (D54), (D55)
- Postopek se ne zaključi v skladu z željo (A49), (A52), (B38)
- Postopek zaključen brez posledic (A50), (A51), (A58), (B36), (B39)
- Potrebna strožja zakonodaja (A60)
- Treba je ukrepati v skladu z zakonodajo (E45)
- Sodelovanje z drugimi institucijami (B35), (C45), (C46), (C47), (C48), (F48), (F49), (F50)
- Starši delajo po svoje (E50), (E51)
- Težko delo (F38), (F39)
- Vsak misli, da nima toliko pristojnosti (E53)
- Vzorci se prenašajo iz generacij (A5)
- Starši mislijo, da zanemarjanje ni nasilje (E13)
- Težave z izražanjem (D29)
- Težko je prepoznati nasilje (D27)
- Tudi opazovanje nasilja pusti posledice (F32)
- Veliko primerov, kjer se starša doma prepirata (F29)

i) Pozornost pri delu

- Medvrstniško nasilje obravnavamo med poukom (F21)
- Opazovanje otroka (E31)
- Otrok pove toliko, kot želi (A31)
- Otroka ne napeljujemo na odgovor (A30), (C25), (D40), (E30)
- Otroku vedno verjamemo (C26)
- Pogovor z otrokom (F20)
- Stvari ne izpostavljam pred celotnim razredom (F19)

j) Sodelovanje z otrokom po oddani prijavi

- Delamo enako kot prej (E68), (F57)
- Ne posegamo v otroka (C64), (C66), (C68), (D85), (D86), (E67), (F60),
- Nezmožnost vzpostavitve stika z otrokom (A83), (A84)
- Ničelna toleranca do nasilja (B51), (B53)

- Občutek nemoči (A80)
- Opazuješ otroka (A82), (E65), (F58), (D75), (D81)
- Otroku povem, da ni ničesar kriv (B50), (B52)
- Pogovor z otrokom (C63), (C65), (D77), (F59)
- Poslušaš otroka (A81)
- Sodelovanje s CSD (C62), (D79)
- Sodelovanje z vodstvom (D80)
- Spodbujamo socializacijo otroka (D82), (E69), (E70), (F61)
- Zapisovanje dogajanj (D76)

k) Zmanjšanje problematike nasilja v družini

- Potrebna izobraževanja že od mladega (B43)
- Potrebna sprememba družbe (B41), (C49), (C50), (C51), (C52), (C53), (D60), (D61), (D63), (D64), (D65)
- Potrebna sprememba sistema (B42)
- Potrebno je ozaveščanje (D62), (D66)

TEMA: Posledice nasilja v družini

a) Posledice

- Agresivnost (A69)
- Otroci postanejo povzročitelji nasilja (A72), (A73), (A74), (A75), (C61), (E64), (F54)
- Težave se pokažejo v puberteti (A68)
- Težave v odrasli dobi (A76), (A77), (A78), (A79)
- Vedenjski izpadi (A71)
- Čustvena nestabilnost (A70)
- Čustvene in vedenjske težave (A67), (C55), (C56), (C57), (E61), (F52), (F53)
- Izgubi se zaupanje (B49)
- Odvisno od otroka (D67), (E60), (F51), (F55)
- Otrok je ves čas utrujen (F56)
- Otrok pove (D69)
- Otrok se izrazi (D71)
- Otrok se zapre (D70), (E62), (E63)
- Po prijavi vedenje otrok spremeni (B44), (B45), (B46), (B47), (B48)
- Pomembno, da znamo prepoznati znake (D72), (D73)
- Učne težave (C58), (C59)
- Vidni znaki (C54), (C60), (D68), (D74)

TEMA: Preprečevanje nasilja v družini

a) Izvajanje preventivnih dejavnosti

- Cilj, da vključimo vse zaposlene (B58), (B59)
- Dejavnosti prilagojene starosti otrok (E85)
- Delavnic za starše ne izvajamo (F70)
- Delavnice izvajajo strokovni delavci (F67)
- Delavnice za starše (B56)
- Delavnice za vse strokovne delavce (B57)

- Delavnice za zaposlene (D95), (D96), (D97)
- Enkrat letno delavnica na temo nasilja (A88)
- Igre vlog (A85), (A87), (B63)
- Izmenjava izkušenj (E81), (E82)
- Nimamo posebnih izobraževanj o nasilju v družini (C71), (D88), (F66)
- Osredotočenost na medvrstniško nasilje (C69), (F69)
- Pogovor z otroki kaj je sprejemljivo vedenje (E83)
- Predmet socialno učenje (A86), (B60), (B61)
- Program Neon (B54), (B55), (B62), (B65), (B66), (B67)
- Redki primeri izobraževanj za zaposlene (C73)
- Starši se ne odzivajo na predavanja (C72), (D91), (D92), (F71),
- Uporaba pripomočkov (E84)
- Uvedba šolske mediacije (B68), (B69), (B70), (B71)
- V skupini so vsi otroci enaki (E86)
- Vključitev vsebin v redni pouk (B64), (C70), (D89), (F68)
- Vzpostavljanje varnega prostora (D93), (D94)
- Za starše pripravljamo na druge teme (D90)

b) Učinkovite preventivne dejavnosti

- Delavnice za otroke o prepoznavanju nasilja (C74), (C75), (C76), (C77)
- Delavnice za starše (A89), (A90), (E88), (E90), (F72), (F74)
- Delavnice za zaposlene (D98), (E93)
- Majhnih otrok ni dobro usmerjati v to temo (D99)
- Pogovor z otroki kaj je sprejemljivo vedenje (E87), (F73)
- Treba se je ves čas izobraževati (F75)
- Program Neon (B85)
- Razredne ure posvečene tej tematiki (B72), (B73)
- Starši se ne odzivajo na predavanja (E89)
- Učenje asertivnega vedenja (B74), (B75)
- Vzpostavljanje varnega prostora (B80), (B81), (B82)
- Šola ima pomembno vlogo (B83), (B84), (B86)
- Šola ima vlogo ozaveščanja (B79)
- Šola mora ukrepati (B76), (B77), (B78)

c) Vloga pri preprečevanju

- Dolžnost prijave (A93), (C80), (D102), (E95), (F80)
- Drugačna družba (E91), (E92)
- Izvajanje preventivnih delavnic za otroke (C78)
- Lahko omilimo posledice (F77)
- Nasilja ne moremo preprečiti (E94), (F76)
- Omejena pooblastila šole (A94), (A97)
- Preventiva je ključna (D100), (D103), (F78), (F79)
- Stik z otroki (A95)
- Stik s starši (A96)
- Ukrepajo druge institucije (D101)
- Vrtec ima pomembno vlogo (E96)
- Vsak strokovni delavec deluje v skladu z doktrino (A92)

- Za starše nismo primeren naslov (C79)
- Šola ima pomembno vlogo (A91)

d) Izobraževanja

- Branje knjig (A99)
- Delavnice za starše (B90), (B91), (B92)
- Drugačna družba (E103), (E105)
- Naš glavni fokus trenutno je medvrstniško nasilje (C86), (E106)
- Ni zanimanja (F82)
- Nimam veliko znanja (F84)
- Nimamo posebnih izobraževanj o nasilju v družini (D104), (F81)
- Treba se je ves čas izobraževati (D106), (E104)
- Pozabimo na to temo (E102)
- Predsodek, da je to stvar svetovalne službe (C84)
- Prostovoljna udeležba (A98), (B87), (B88), (C82), (C83), (D105), (E97), (E99), (F36), (F83)
- S starši se ukvarja CSD (C87)
- Samoizobraževanje (E100), (E101)
- Skupinskih izobraževanj nimamo (C81), (E98), (F37)
- Sodelovanje s šolsko svetovalno službo (F86), (F87)
- Strah učiteljev (C85)
- Vsako leto več udeležbe (B89)
- Znanja, da starša znamo usmeriti (C88)
- Če bi se s tem bolj srečevala, bi se izobrazila (F85)

e) Mnenje o zakonodaji

- Dolgi postopki (B95)
- Izvajati, tisto, kar je zapisano (C90)
- Mislimo, da imamo premalo pooblastil (D109)
- Nasilje ostane vsakdanji del življenja (A102), (A103)
- Način komunikacije z otrokom (B96), (B97), (B98)
- Ni dokazov (A101)
- Oblikujejo jo ljudje, ki ne delajo v praksi (B93)
- Občutek nemoči (A105), (A106), (F91)
- Omejena pooblastila (E108)
- Omejena pooblastila šole (F90)
- Otroku prijazen postopek (B99), (B100)
- Pomembno je poznavanje in razumevanje zakonodaje (C92)
- Postopek se zaključi (A100)
- Potrebna bi bila izobraževanja v sklopu fakultet (E110)
- Potrebne izboljšave (B94), (C91), (E107), (F88)
- Potrebno bi bilo več podpore (E109)
- Potrebno je poznavanje zakonodaje (D107)
- Treba je ukrepati v skladu z zakonodajo (D108)
- Poznam zakonodajo (F89)
- Prepuščeno interpretaciji (C89)
- Prisotna visoka toleranca na nasilje (A104)

- Vsi, ki delamo z otroki, moramo imeti znanje (E111), (E112)

TEMA: Sodelovanje z drugimi institucijami

a) Sodelovanje s strokovno službo

- Dobro sodelovanje (E113), (F93), (F95)
- Najbolj v pomoč socialna služba (E115)
- Pomanjkanje povratnih informacij (A108)
- Socialna delavka razume moje občutke (A111), (E114)
- Sodelovanje s šolsko svetovalno službo (A107)
- Strokovna služba vključena v pouk (F94)
- Vsakodnevno sodelovanje (F92)

b) Sodelovanje s CSD

- CSD je odziven (C95), (E117)
- CSD opravi razgovor z otrokom na šoli (C103)
- CSD pripravi posvet za vse v občini (C96)
- Dobro sodelovanje (C93), (C99), (C100), (C101), (C102), (D110)
- Hitrejši postopki CSD (C97), (C98)
- Nič se ne sme pustiti odprto (B104)
- Posredno preko svetovalne službe (E116), (F96)
- Poznavanje delavk na CSD (C94)
- Timsko delo (B101), (B102), (B103)

c) Sodelovanje s policijo, sodiščem

- Delati v korist otroka (C114)
- Hitra reakcija (D112)
- Konkretno sodelovanje (B105)
- Odvisno od usposobljenosti policista (C107), (C108), (C109), (C110), (C111), (E118), (E119), (E120)
- Omejitve sistema (A109), (A110), (E121)
- Policija hitro odzivna (B106)
- Pomanjkanje povratnih informacij (B107), (B108)
- Počasna reakcija policije (C104), (C105), (C106)
- S sodišči nimamo stika (C113)
- Sodelovanje ni najboljše (C112)

d) Sodelovanje z drugimi institucijami

- Dobro sodelovanje (D116), (F97)
- Hitra reakcija (D113)

e) Sodelovanje z zdravstvenim domom

- Dobro sodelovanje (D111)

f) Odzivnost institucij

- Delati v korist otroka (F103)
- Dilema (B112)
- Dobro sodelovanje (A112), (B114), (B115), (C118), (C122), (E123), (F101)

- Dolgi postopki (B109), (D115), (D119), (D121), (D122), (F102)
- Dolgi postopki povečajo stisko vseh v postopku (B119), (D120)
- Dolžnost, da ukrepamo (B113)
- Kot svetovalna delavka nudim podporo učiteljem (C121)
- Najbolj v pomoč socialna služba (A113)
- Omejitve sistema (B110), (B111), (B118), (D114), (D117)
- Pomanjkanje povratnih informacij (C115), (C116), (C117)
- Preobremenjenost vseh institucij (D118)
- Sodelovanje s šolsko svetovalno službo (E124)
- Timsko delo (B116), (B117), (C119), (C120), (C123), (C124), (D123), (D124), (E122), (E125), (F98), (F99), (F100)

TEMA: Primer v praksi

a) Otroci z motnjami v duševnem razvoju

- Dobra rešitev (A119)
- Ne moremo obsojati staršev (A118)
- Predstavitev možnosti staršem (A115)
- Razbremenitev staršev (A117)
- Starši ne zmorejo skrbeti za otroka (A114)
- Uspešno rešena situacija (A120)
- Zavodska oskrba (A116)

b) Primer spolne zlorabe

- Deklici sta si vidna oddahnili (B135)
- Delovati v dobro otroka (B133), (B136), (B144)
- Doživljanje groženj storilca (B137)
- Hitra reakcija CSD (B127)
- Konkretni dokazi (B128), (B129)
- Kot strokovni delavec si izpostavljen (B131)
- Pomembnost timskega dela (B125), (B126)
- Postopek potekal strokovno (B122)
- Treba je bilo poskrbeti za našo varnost (B138), (B139), (B140)
- Psihično obremenjujoč postopek (B123), (B124), (B130), (B132), (B134)
- Spolna zloraba (B120)
- Storilec je bil obsojen (B121)
- Strah (B141), (B142), (B143)

c) Primer neustreznega ravnanja policista

- Deček je bil v stiski (C134), (C135), (C136)
- Deček priznal, da ga oče tepe (C137), (C138)
- Neprimeren odziv policista (C139), (C141), (C142)
- Socialno delavec prevzel pogovor (C140)

d) Primer, kjer je otrok lagal o doživljanju nasilja

- Bolje narediti korak več (C132)
- Kljub preteklosti vseeno sprožen postopek (C133)
- Nikoli ne trditi, da si otrok izmišljuje (C131)

- Otrok nazorno opisal dogajanje (C125)
- Otrok priznal, da je lagal (C129)
- Otrok s posebnimi potrebami (C126)
- Razočaranje (C130)
- V ozadju je stiska (C128)
- V preteklosti si že izmislil, da doživlja nasilje (C127)

e) Splošno o nasilju v družini

- Hitrejši postopki (D127), (D128)
- Nimam specifičnega primera (D125)
- Pomembnost timskega dela (D126)

f) Hitra reakcija lahko prepreči prijavo

- Hitra reakcija (F104)
- Ob zaznavi je ključen pogovor s starši (F108)
- Preventiva je ključna (F107)
- Starši so se začeli zavedati, da so lahko kazensko odgovorni (F106)
- Vedenje staršev se je hitro spremenilo (F105)

g) Primer, kje prijava ni bila potrebna

- Deklica je bila bolj spočita (E131)
- Hitra reakcija (E133)
- Mama priznala, da ne more biti drugače (E134)
- Otrok je žrtev nasilja, tudi če nasilje opazuje (E135), (E136)
- Pogovor s starši (E127), (E132)
- Pozitiven primer (E126)
- Starša sta se prepirala (E128)
- Starša sta se ločila (E129), (E130)